

לקט זפרט

חלק עשרים ושנים

ובו שלושה קונטרסים:
השלמה ל"נחל עדנים"
רב"ז שביבים - עובדות, "זוארטים", פנינים וזכרונות
"מדרכי התורה"

הרב טוביה בלוי
ה'תשפ"ד

עימוד ועיצוב:

טל: +972 (0)8-8502771
www.chazak.co.il
office@chazak.co.il

ב"ה

בפתח

בתודה עמוקה לה' הטוב והמטיב לכל הנני מתכבד להגיש לידידים את החלק הכ"ב, "נגילה ונשמחה ב"ך", של "לקט ופרט", לקראת כ"ד טבת, יום מלאת אר"י שנה להסתלקות הילולא של כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע, בעל התניא והשולחן ערוך ומייסד חסידות חב"ד, בשנת תקע"ג.

הקונטרס כולל: א. השלמה לספרי "נחל עדנים", הכולל "ווארטים", פנינים, רעיונות ועובדות על ספר התהלים. ב. רכ"ז "שביבים": עובדות, ווארטים, פנינים, זכרונות. ג. "מדרכי התורה": ס"ח "פרפראות" ומאמר תורני שנכתבו על ידי חתני הרה"ג הרה"ח רבי מרדכי מנשה לאופר שליט"א, שליח כ"ק אדמו"ר זי"ע ורב רובע י"א באשדוד.

מספר ה"שביבים" הוא רכ"ז, כפי הערך המספרי של המלה "ברכה".

חובה נעימה לי להודות מקרב לב לנכדי היקר, ברוך הכשרון והידע, הרה"ג הרה"ח ר' משה לוי יצחק שי' לאופר, נו"נ בשיבת "תורת אמת חב"ד ליובאוויטש", על הכנת החוברת לדפוס. ברוך יהיה!

ויהי רצון שקונטרס זה יתרום להפצת מעיינות הבעש"ט הקדוש חוצה וממילא לזירוז וקירוב הגאולה השלמה בביאת משיח צדקנו תיכף ומיד בקרוב ממש, כי כלו כל הקיצים וכבר בא מועד.

בכבוד רב

הרב טוביה בלוי

י"א טבת, ה'תשפ"ד

יום ה"יארצייט" של אבי מורי זצ"ל

תוכן העניינים

השלמה ל"נחל עדנים".....ז

רב"ז שביבים.....לג

מידרכי התורה.....קנט

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns, rendered in a light gray color, framing the central text.

”נחל עדנים”

השלמות

”זוארטים” ודעיונות נוספים
על ספר תהלים

מזמור ה

(פסוק יב) וישמחו כל חוסי בך ויעלצו בך אוהבי שמך

ב"אגרת הקודש" סימן יג שבתניא קדישא כותב כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע:
"לחוסים בך שהם בעלי הבטחון שמבחי' ימין".

הקשר בין "החוסים בך" לבחינת ימין, נרמז גם בפסוק "וישמחו כל חוסי בך", שנאמר בחלום לעובד מאהבה (סוטה, לא, א), ורש"י על אתר פירש שהוא בהתאם ל"סיפיה דקרא: ויעלצו בך אוהבי שמך".

מזמור ה

(פסוק ב) ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ, אשר תנה הודך על השמים

בתורת החסידות, החל מספר התניא, מודגש הענין הנעלה שבקיום המצוות. לפי המבואר בחסידות, מצוה לא נועדה להיות הכנה או הקדמה לענין אחר, כדי להגיע לרגש של קדושה וכדומה. קיום המצוה עצמו הוא הערך הנעלה ביותר, כי בו נעשה האדם קשור עם מהותו ועצמותו של הקב"ה.

לפי זה יש לפרש את הפסוק "ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ, אשר תנה הודך על השמים", כך: בשמים, בעולמות העליונים, ישנו "הוד" וזיוו בלבד מעצמיותו של הקב"ה. ואילו "בארץ", על-ידי קיום המצוות, "אדיר שמך".

מזמור יא

(פסוק ג) צדיק מה פעל

(פסוק ד) הוי' בהיכל קדשו

בתניא קדישא פרק י מסביר כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע על הצדיקים ש"גם עבודתם בכחי' ועשה טוב בקיום התורה ומצותיה הוא לצורך גבוה ומעלה מעלה . . לייחדא קב"ה ושכינתי' בתחתונים".

יש לומר שהדבר רמוז בתהלים: "צדיק מה פעל - ה' בהיכל קדשו".

"והוי' בהיכל קדשו" רומז ליחוד שם הוי' ושם אלקים, שהרי "היכל" בגימטריא שם "אדנ-י" (לקוטי תורה נשא כא, ד. ספר המאמרים פר"ת עמ' רל).

מזמור יד

באופן כללי יש דמיון רב בין מזמור יד ומזמור נג בתהלים, כפי שניתן להבחין בקלות וכמובא גם ברש"י על אתר, אך, מאידך, יש גם שינויים רבים ביניהם.

בין השינויים הבולטים: א. במזמור יד מופיע שם הוי' ארבע פעמים, ובמזמור נג מופיע בכל אחת מארבע הפעמים שם אלוקים במקום שם הוי'. ב. מזמור יד פותח במלים "למנצח לדוד", ואילו מזמור נג פותח במלים "למנצח על מחלת משכיל לדוד".

את פשר השינויים האמורים ניתן, אולי, להסביר כדלהלן.

*

את מזמור יד אמר דוד המלך לאלה המצויים בדרגה רוחנית נעלית, ואילו מזמור נג מבטא את אמירת המזמור לאלה המצויים בדרגה רוחנית נחותה יותר.

זו הסיבה לשוני בהופעת שם הוי' לבין הופעת שם אלוקים, המבטא את האלקות בדרגה מצומצמת.

הדבר מתאים גם לדברי רש"י על אתר, שמזמור יד נאמר על חורבן בית ראשון, ואילו מזמור נג נאמר על חורבן בית שני, שכן מוסבר בתורת החסידות כי דרגת הקדושה בבית ראשון היתה נעלית מזו שבבית שני, שחסרו בו חמשה דברים.

*

לפי זה ניתן להבין גם את השינוי השני: המלה "מחלת" רומזת למצב רוחני של חולי (ראה גם רש"י על אתר), ועל פי המוסבר ש"חולה" בגימטריה מ"ט, רומז הדבר לכך שמדובר בדרגה בה משיגים רק מ"ט שערי בינה ולא את השער החמישים, דרגה נחותה ביחס למי שזוכה להשיג גם את שער החמישים, כמובן.

אם כן, הפירוש של "על מחלת - משכיל לדוד", שבמזמור זה (מזמור נג) דוד המלך משפיע ומצמצם את ההשגה הרוחנית הנעלית (מזמור יד) שתובן גם למי שמצוי בדרגה רוחנית נמוכה, כמו "משכיל אל דל" (תהלים מא, ב).

*

על פי המוסבר לעיל ניתן, אולי, להבין שוני נוסף בין שני המזמורים האמורים.

בפסוק החותם את מזמור יד נאמר: "מי יתן מציון ישועת ישראל", "ישועת" בלשון יחיד, ואילו בפסוק החותם את מזמור נג נאמר: "מי יתן מציון ישועות ישראל", "ישועות" בלשון רבים.

ובכן:

איכות גדולה יותר באה, פעמים רבות, בכמות קטנה יותר. לדוגמא: "ראה הקב"ה בצדיקים שהם מועטים" (יומא לה, ב).

כך יובן היטב השוני בין שני המזמורים:

במזמור יד העוסק בדרגה נעלית ואיכותית יותר נאמר "ישועת" בלשון יחיד, כמות קטנה, ואילו במזמור נג העוסק בדרגה נחותה יותר מבחינה איכותית נאמר "ישועות" בלשון רבים, כמות גדולה.

*

למרות השוני האמור בין שני המזמורים, הרי על פי כללי ה"התכללות" מסתיים כל אחד משני המזמורים במלים בהן מוזכרת גם דרגתו של המזמור הנוסף, נוסף על איזכור דרגתו שלו, כדלהלן.

שני המזמורים מסתיימים במלים: "יגל יעקב ישמח ישראל".

"יעקב", מלשון "עקב", רומז לדרגה הרוחנית הנחותה יותר, הדרגה אודותיה מדובר במזמור נג, ואילו "ישראל", מלשון "שר", "כי שרית עם

אלוקים ועם אנשים ותוכל", רומז לדרגה הרוחנית הנעלית יותר, הדרגה אודותיה מדובר במזמור יד.

מזמור יח

על פי דברי כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע ב"אגרת הקודש" סימן כז, ש"שחי הצדיק אינם חיים בשרים כ"א חיים רוחניים" ניתן, אולי, לבאר את משמעות הפסוק (ישעיה לה, יט) "חי חי הוא יודך גו" – כדלהלן, ובהקדים:

כבר הוסבר (ראה להלן מזמור קט, פסוק כב. מזמור קלט, פסוק כב. מזמור קמג, פסוק יב) שדוד המלך ע"ה היה במדרגת "צדיק" לפי הגדרת רבינו בתניא קדישא, ולכן הוא שאמר "ולבי חלל בקרבי". כן ביאר רבינו בתניא קדישא פרק ט"ו שדווקא הצדיק נקרא "עבד ה'".

לפי האמור יובן כי משמעות "חי חי הוא יודך" היא שדוד המלך, הצדיק, פותח את מזמור "חי" (18) בתהלים וכן את המזמור ה"חי" (18) שלאחריו – מזמור ל"ו בתהלים, במלים "למנצח לעבד ה', לדוד".

האמור בולט במיוחד במזמור י"ח בתהלים, "למנצח לעבד ה', לדוד, אשר דיבר לה' את דברי השירה הזאת...", העוסק כולו בהודאה לה', "חי הוא יודך".

(פסוק יב) ישות חושך סתרו

בברכות קריאת שמע של שחרית אנו אומרים: "יוצר אור ובורא חושך". לכאורה דרוש ביאור: עולם הבריאה נעלה ויש בו גילוי אלקות בדרגה נעלית יותר מבעולם היצירה, ולמה, אם כן, מייחסים את ה"יצירה" לאור ("יוצר אור") ואת ה"בריאה" לחושך ("בורא חושך").

בתורת חסידות חב"ד מוסבר:

אמנם מבחינת גילוי האלקות עולם הבריאה מואר יותר, אך מבחינתנו, יושבי בתי חומר, שעולם היצירה קרוב יותר אלינו, הרי כלפינו הוא מואר יותר, ואילו עולם הבריאה, שהוא נשגב יותר מאיתנו, הוא חשוך יותר כלפינו.

ההסבר האמור מבוסס על הפסוק (תהלים יח, יב) "ישות חושך סתרו", שהקב"ה מסתיר את עצמו ("סתרו") בדרגות נשגבות מאיתנו ("חושך").

מזמור ב

(פסוק י) ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו

פסוק זה הוא, דומה, הפסוק הנאמר על ידנו בכל יום פעמים רבות יותר מכל פסוק אחר.

לפי נוסח כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע בסדור התפלה שלו, הפסוק האמור נאמר 16 פעמים ביום רגיל (!), כדלהלן:

בסיום פרשת הקרבנות בשחרית (3 פעמים), ב"הודו", ב"יהי כבוד", ב"ואנחנו לא נדע" בשחרית, ב"למנצח יענך", ב"ובא לציון", בסיום פרשת הקרבנות במנחה (3 פעמים), ב"ואנחנו לא נדע" במנחה, ב"והוא רחום" בתפלת ערבית לפני "ברכו" (4 פעמים). בתחנון של ימי שני וחמישי מופיע פעם נוספת הפסוק האמור.

מובן שלפי נוסחאות אחרות קיימים שינויים ברשימה האמורה, ולדוגמא: יש האומרים בתפלת "קוה" בשחרית 3 פעמים נוספות את הפסוק האמור.

*

ניתן להבין פשרו של דבר לפי דברי רבנו ב"אגרת התשובה" פרק י"א, "כי חפץ חסד הוא וחנון ורחום ורב לסלוח תיכף ומיד שמבקש מחילה וסליחה מאתו ית", "ש"תיכף ומיד" כשאנו מבקשים מהקב"ה אנו נענים על ידו:

עיקרה של התפלה היא, כידוע, בקשת צרכי האדם מהקב"ה. הסיבה שאנו חוזרים פעמים רבות ביום על הפסוק "ה' הושיעה, המלך יעננו ביום קראנו", היא, איפוא, כדי לסמל את האמור בדברי רבנו כאן, שאנו סמוכים ובטוחים שהקב"ה אכן ממלא את בקשותינו תיכף ומיד.

*

יתכן שיש באמירת הפסוק האמור טעם נוסף: כיון שבפסוק זה נזכר שהקב"ה הוא "המלך" – אמירת פסוק זה מזכירה לנו בכל עת את קבלת מלכותו של הקב"ה, קבלת עול מלכות שמים, שהיא "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה . . . והוא גם הוא מקבל עליו מלכותו להיות מלך עליו ולעבדו ולעשות רצונו בכל מיני עבודת עבד", כדברי כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע בתניא קדישא פרק מא.

*

ב"אגרת הקודש" סימן ח שבתניא קדישא כותב כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע: "גורם לאור ה' שיזרח לנשמתו המלובשת בגופו העומד בחשך שהוא משכא דחויא וזה נקרא בשם ישועה כד אתהפכא חשוכא לנהורא".

על פי זה יתכן שיש באמירת הפסוק האמור טעם נוסף: כיון שבפסוק זה אנו מבקשים שהקב"ה יושיע אותנו, "ה' הושיעה", אמירת פסוק זה מזכירה לנו בכל עת את המטרה המרכזית של עבודת ה' שלנו – "אתהפכא חשוכא לנהורא", לברר ולזכך את חושך וגשמיות העולם ולהעלותם לקדושה.

שלמות עבודה זה תהיה, כמובן, בישועה הכללית, הגאולה האמתית והשלמה, אז תהיה ה"אתהפכא" בשלמות ובגלוי, כנאמר (צפניה ג, ט) "אז אהפוך אל עמים . . . לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד".

מזמור כג

(פסוק ב) על מי מנוחות ינהלני

הפעם הראשונה בה זכיתי לשמוע את קולו הקדוש של כ"ק אדמו"ר זי"ע היתה בשנת תשט"ז, כדלהלן.

*

דבר מפליא הוא שבכל משך שנות נשיאותו לא יצא כ"ק אדמו"ר זי"ע אל מחוץ לשכונת קראון הייטס בה התגורר, ובה שוכן בית הכנסת ובית המדרש – 770, מלבד ביקוריו התכופים בציון כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע.

אחת מן הפעמים הבודדות ממש שהרבי חרג ממנהגו האמור היתה ביום שני ט"ז תמוז תשט"ז, אז נסע הרבי לחנוכת-הבית של מחנה הקיץ ("קעמפ") גן ישראל".

המחנה התקיים בניו יורק באווירה יהודית חווייתית עבור ילדים שבאו מבתים שאינם שומרי תורה ומצוות, ורבים מהם התקרבו, בעקבות השהות שם, לשמירת התורה והמצוות.

בביקורו שם קיים הרבי התוועדות קצרה יחד עם המנהלים, המדריכים והילדים, ואף אמר בפניהם מאמר חסידות, דיבור המתחיל "מזמור לדוד ה' רועי גו'".

*

זמן לא רב לאחר מכן הגיעה הקלטה של התוועדות כ"ק אדמו"ר זי"ע האמורה לארץ הקודש, לידי הרה"ח ר' חנוך גליצנשטיין ע"ה.

באחד הימים השמיע ר' חנוך את ההקלטה ב"טייפ" בהיכל ישיבת "תורת אמת" בירושלים, ששכנה אז בשכונת מאה שערים, כאשר כל הנוכחים, ואני בתוכם, מצטופפים סביב ה"טייפ" כדי לשמוע את קולו של הרבי.

לי היתה זו, כאמור, הפעם הראשונה שבה שמעתי את קולו של הרבי.

*

במאמר החסידות האמור מוסברים בהרחבה שני הפסוקים הראשונים של מזמור כג בתהלים.

בין השאר מוסברות שם המלים "על מי מנוחות ינהלני" כך:

בתורת החסידות למדנו שקיימים שני אופנים של פדיית ניצוצות הקדושה המצויים בדברים הגשמיים והשבתם לרשות הקדושה.

אופן אחד הוא פדייה בדרך מלחמה. באופן זה יש לגשת אל הדבר הגשמי, אל הרע, ולהלחם עמו כביכול עד לפדיית הניצוצות שבו.

האופן השני הוא פדיה בדרך מנוחה. באופן זה אין צורך לגשת אל הניצוצות ולהלחם עמם, אין צורך להתעסק עם הרע, אלא להפיץ אור גדול והניצוצות באים מאליהם אל האור כדי להיפדות ולשוב אל הקדושה.

*

מאמר החסידות האמור מסביר גם את שני האופנים האמורים, ובו נאמר, בין השאר, שבימי שלמה המלך היה הבירור בדרך מנוחה ושלום, דבר שהתבצע על ידי בניית בית המקדש, עליו נאמר "אל המנוחה ואל הנחלה" (פרשת ראה, יב, ט, ורש"י שם).

כלומר: בבית המקדש שנבנה על ידי שלמה המלך האיר גילוי אלוקי נפלא ועצום שאליו נמשכו גם ניצוצות הקדושה הרחוקים ביותר, שהגיעו אל שלמה המלך כדי שיעלה אותם לקדושה.

[המאמר במלואו נדפס ב"תורת מנחם - ספר המאמרים תשט"ז", יעו"ש בהרחבה].

(פסוק ז) אך טוב וחסד ירדפוני

הגאון בעל "חפץ חיים" זצ"ל פעל רבות לביצור חומות היהדות הנאמנה כנגד תנועת ההשכלה שפשתה באותם ימים. בשל כך רדפו אותו ה"משכילים" והצרו את צעדיו.

התבטא ה"חפץ חיים" על כך באמרו: את הפסוק "אך טוב וחסד ירדפוני" ניתן לפרש כך: הנני מבקש מהקב"ה שאם נגזר עלי שירדפו אותי - שהרדיפות ("ירדפוני") יהיו רק ("אך") בשל הדברים הטובים והחסדים ("טוב וחסד") שהנני עושה.

מזמור לו

(פסוק י) באורך נראה אור

מצינו גדולי ישראל שציינו הקבלה בין מספר המזמור בתהלים לבין תוכנו (ראה בקובץ "אור ישראל" גליון יג (מאנסי, תשרי תשנ"ט) עמ' רה).

לפי זה יש לבאר את הקשר בין הפסוק "באורך נראה אור", העוסק באורו של הקב"ה, האור האלוקי, לבין מספר המזמור - ל"ו, כדלהלן.

א. המספר ל"ו הוא הגימטריה של המלה "אלה", המבטאת התייחסות לדבר גלוי (שלא כמלה "הם"). מבחינה פנימית רומזת המלה "אלה" על גילוי אלקות, "באורך נראה אור".

ב. המספר ל"ו הוא המספר הכולל של נרות החנוכה המודלקים בכל שמונת ימי חנוכה וענינם הוא להאיר את העולם באור האלוקי.

ג. ידועים דברי חז"ל (מדרש רבה, בראשית, פרשה יא, פסקא ב) שבשבת הראשונה לכריאת העולם שימשה האורה ל"ו שעות ברציפות.

וראה בספרי "נר למשיחי" ביתר הרחבה ובליווי מראי מקומות רבים את ביאור הקשר בין תוכנו של פרק ל"ו בתניא קדישא לבין המספר ל"ו.

מזמור נג

ראה לעיל, מזמור יד.

מזמור עג

(פסוק ג) שלום רשעים אראה

(פסוק ה) בעמל אנוש אינימו ועם אדם לא ינוגעו

(פסוק ז) לכן ענקתמו גאווה

ב"אגרת הקודש" סימן ב כותב כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע: "משא"כ בזלע"ז הוא ישמעאל חסד דקליפה. כל שהחסד גדול הוא הולך וגדל בגובה וגסות הרוח ורוחב לבו".

במפרשי התניא לא מצאתי ציון מקור להנחה זו. ונראה שהוא פסוק מפורש: "שלום רשעים אראה. . בעמל אנוש אינימו ועם אדם לא ינוגעו" – הפסוק מתאר את מצבם הטוב והשפעת החסד לרשעים (ראה "מצודות" על פסוק ה) – ומסיים: "לכן ענקתמו גאווה". ופירש רש"י: "בעבור זה שאין יסורין באין עליהם העניקתם הגאווה לעלות על צוארם גסות הרוח".

*

יש לומר בדרך הרמז, כי הדבר אף רמוז במספר הפרק בתהלים – ע"ג:

ע"ג (73) הוא אחד יותר מ"חסד" (חסד בגימטריא ע"ב). לענייננו, הוא מסמל הוספה ויתרון בחסד – כל שהחסד הולך וגדול, הרשע הולך וגדל בגסות הרוח.

(פסוק כה) מי לי בשמים ועמך לא הפצתי בארץ

פסוק זה מבטא קרבה ותשוקה נפלאה אל הקב"ה, ומורה על אהבת ה' בדרגה נעלית מאוד.

ידוע שכ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע היה נכנס פעמים רבות לדביקות ומבטא את תחושת אהבת ה' האמורה בשפת היידיש. להלן יצוטט התיאור על כך ממקורו – בלשון נכדו, כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" נ"ע.

*

כך כותב ה"צמח צדק" (דרך מצוותיך, מאמר "שורש מצוות התפלה", פרק מ, דף קלח, א):

"וזהו שרש ענין אהבה דבחינת "ועמך לא חפצתי", שלא לחפוץ שום דבר זולתו, יתברך, ולא אפילו "שמים וארץ", שהם גן עדן עליון ותחתון, כי רק "ביו"ד נברא כו", אלא תהיה האהבה רק לו, יתברך, לבד, דהיינו למהותו ועצמותו, יתברך, ממש".

ממשיך ה"צמח צדק" וכותב (בין חצאי עיגול):

"וכך היה נשמע הלשון ממורינו ורבינו [=כ"ק אדמו"ר הזקן] נ"ע בדביקותו, שהיה אומר בזה הלשון: "איך וויל זע גאר ניסט, איך וויל ניט דאיין גן עדן, איך וויל ניט דאיין עולם הבא כו", איך וויל מער ניט אז דיך אליין" [= אינני רוצה מאומה, אינני חפץ בגן-העדן שלך, אינני חפץ בעולם-הבא שלך, אני רוצה רק אותך עצמך]".

*

על כך כותב כ"ק אדמו"ר זי"ע (במאמר החסידות דיבור המתחיל "ואתה תצוה - תשמ"א", "תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט", חלק שלישי, עמוד מ):

"ועל-ידי שהיה נשמע לשון זה מאדמו"ר הזקן, דפירוש 'היה נשמע' הוא שזה היה לא רק בזמנים מיוחדים, אלא שזה היה דבר הרגיל, ובפרט לאחר שנתפרסם זה על-ידי ה'צמח-צדק', ניתן הכח לכל אחד ואחד מישראל, שעיקר רצונו יהיה גילוי העצמות, ועד כדי כך, שכאשר אין מאיר גילוי זה, ומכל שכן בזמן הגלות שאין מאיר אפילו הגילוי (גילוי אור) שהיה בזמן הבית, הוא במצב ד'כתית', ומבקש ג' פעמים בכל יום (או יותר) "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים", שאז יהיה גילוי אלקות ועד לגילוי העצמות".

מזמור פה

(פסוק יד) צדק לפניו יהלך

להלן תוכן תמציתי של סימן לב ב"אגרת הקודש" שכתניא קדישא:

הפסוק "צדקתו עומדת לעד" מתאר את הצדקה בלשון נקבה, ואילו הפסוק "צדק לפניו יהלך" מתאר אותה בלשון זכר.

הסבר המשמעות הפנימית:

תיאור הצדקה בלשון נקבה, המסמלת את ה"מקבל", הוא משתי סיבות: א. כאשר ההתעוררות לנתינת הצדקה באה מאדם אחר המעורר על כך, והאדם הנותן הוא "מקבל" את ההתעוררות מזולתו. ב. לעתיד לבוא יתגלה אור ה"סובב", שהוא נעלה ביותר, אך כשם שכדי שאש תוכל לבעור דרושה לה פתילה גשמית בה היא נאחזת – כך דרוש "כלי" ו"לבוש" לקבל את אור ה"סובב" והיא הצדקה, ה"מקבל".

מאידך, "צדק" בלשון זכר, "משפיע", מוסב על האדם המעורר בכוחות עצמו את מדת החסד וזאת על ידי התכונותו בגדלות ה' בתפלתו.

ענין זה הוא, למעשה, ה"הדרן" של חלק "אגרת הקודש" בתניא קדישא, ובו עוסק אדמו"ר הזקן בעיקרון היסודי בשיטת חסידות חב"ד של עבודת ה' הנובעת מיגיעתו של האדם עצמו. נושא זה הוא גם ה"הדרן" של החלק הראשון של תניא קדישא, בפרק נג (אגב: כוונת אדמו"ר הזקן ב"אגרת הקודש" כאן בהפנייתו למשל האש והפתילה היא לפרק האמור).

מזמור פו

(פסוק א) תפלה לדוד . . עני ואביון אני

בפסוקנו באה לידי ביטוי ענוותנותו של דוד המלך.

כבר הסברנו שדוד המלך היה בדרגת "צדיק" לפי הגדרת המושג בתניא קדישא, "שאינ לו יצר הרע", וכן שהצדיק נקרא "עבד ה'", כדברי כ"ק אדמו"ר הזקן בתניא פרק טו – ראה להלן מזמור קט, פסוק כב. מזמור קלט, פסוק כב. מזמור קמג, פסוק יב.

טעם נוסף לכך שהצדיק נקרא "עבד ה'", יש לומר, אולי, כיון שהוא בתכלית השפלות וההתבטלות עד שאינו מציאות לעצמו כלל.

עבד – בשונה משכיר, פועל וכדומה – אינו רק משרת למעשה את האדון. כל מהותו וענינו הוא ביטול מציאותו העצמאית כלפי אדונו (וכתוצאה מכך, ודאי שיבצע כל מה שהאדון יטיל עליו). הדבר בא לידי ביטוי במספר הלכות, בהן נראה שמעשה העבד (כנעני) מתייחס אל האדון.

כך הצדיק. הוא אינו מקיים רק במחשבה דבור ומעשה את כל המצוות, כי אם כל מהותו היא הנפש האלקית כמבואר בפרק א' ובפרק י'. אצל הצדיק נרגשת רק מציאותו של "האדון" – הקב"ה.

מובן ופשוט כי דרגה נעלית זו מביאה לידי – ענווה.
 כך גם לגבי משה רבנו שכאמור לעיל נקרא "עבד ה'", כפי שהתורה
 אומרת "והאיש משה עניו מאד". כך גם לגבי דוד המלך, שאמר על עצמו:
 "כי עני ואביון אני", "אם לא שויתי ודוממתי נפשי".

מזמור פט

(פסוק ג) עולם חסד יבנה

ב"שער היחוד והאמונה" שבתניא קדישא (סוף פרק י) כותב כ"ק אדמו"ר
 הזקן נ"ע: "...ביום שני [של בריאת העולם] נגלית מדת גבורה כלולה
 משאר מדות ורצונו כו' וברא בה הרקיע במאמר יהי רקיע בתוך המים ויהי
 מבדיל בין מים למים שהיא בחי' צמצום וגבורות להעלים מים העליונים
 הרוחניים ממים התחתונים ועל ידי זה נתגשמו התחתונים בהבדלם
 מהעליונים ומדת חסד כלולה בה כי עולם חסד יבנה שהכל כדי שתראה
 היבשה ואדם עליה לעבוד ה'".

מדברי אדמו"ר הזקן נמצא כי פירושו של הפסוק "עולם חסד יבנה"
 הוא שגם מדת הגבורה היא לאמיתו של דבר חסד, שכן לולא הצמצום של
 מדת הגבורה לא היה העולם יכול להתקיים.

*

יתכן שהפירוש האמור נרמז גם במלים "עולם חסד יבנה" עצמן, זאת
 על פי הידוע כי המלה "עולם" היא מלשון העלם והסתר.

"עולם" – ההעלם וההסתר – הוא ה"חסד", שכן רק באמצעותו "יבנה"
 – העולם יכול להיבנות ולהתקיים.

ניתן, אולי, לומר שזהו גם פירוש הפסוק (תהלים קז, א) "הודו לה' כי טוב
 כי לעולם חסדו": אנו מודים לקב"ה על טובו ("הודו לה' כי טוב") בכך שיצר
 את ההעלם וההסתר ("לעולם"), כיון שרק בשל כך העולם יכול להתקיים,
 וזהו "חסדו". וראה גם להלן שם שפירשנו באופן דומה.

*

בשער היחוד והאמונה פרק ו מסביר כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע שהעולם
 נברא על ידי הקב"ה בהתכללות המדות הקדושות העליונות: חסד וגבורה.

ניתן לומר שבפסוק "עולם חסד יבנה" עצמו, העוסק לכאורה בבריאת העולם באמצעות מדת החסד, מוזכר ענין התכללות המדות, שכן "עולם" מסמל הגבלה והעלם – גבורה.

מזמור קז

(פסוק א) הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו

ניתן לפרש כי פסוק זה רומז להנהגת הקב"ה בדרך התכללות המדות כמבואר בשער היחוד והאמונה פרק ו:

"חסדו" בא לעולם באופן מוגבל של "עולם", ודבר זה עצמו הוא החסד, שכן בלי הגבלה לא היו יכולים "הבריות לסבלו".
ליתר דיוק:

"טוב" רומז להתגלות (כפי שנאמר "וירא אלקים את האור כי טוב", וכמאמר חז"ל על הפסוק "ותרא אותו כי טוב" – "נתמלא הבית כולו אור") המזכיר את מדת החסד שענינה השפעה ונתינה.

"לעולם" שייך, כאמור, לגבורה. "כי טוב כי לעולם" – בהשפעת הטוב של הקב"ה משולבת מדת הגבורה.

"חסדו" – זה הוא גם כן בחינת חסד שהעולם יבנה בו.
וראה גם לעיל מזמור פט, פסוק ג.

אגב: כידוע, פסוק זה, כפי שהוא, מופיע גם במזמור קיח בתהלים (פסוק א ופסוק כט) ובמזמור קלו (פסוק א), וכן בספר דברי הימים-א טז, לד (במזמור קז, א הוא מופיע בהקדמת "הללויה").

*

ניתן, אולי, לפרש את הפסוק "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" באופן נוסף, כדלהלן, לאחר שנקדים:

למלה "לעולם" מספר משמעויות. אחת מהן היא: לנצח, כמו "לעולם ולעולמי עולמים".

ידוע פירושו של הבעש"ט על הפסוק "לעולם ה' דברך נצב בשמים" (תהלים קיט, פט – ראה בספרנו לעיל שם), ש"דבר ה'" שבעשרת המאורות

שבאמצעותו ברא הקב"ה את הרקיע בששת ימי בראשית, ניצב תמיד ("לעולם") בתוך השמים כדי לקיימם ולהחיותם, וכך גם כל שאר הנבראים.

לפי זה ניתן לפרש: "הודו לה' כי טוב" – אנו מודים לקב"ה על טובו וחסדו בכך ש"לעולם חסדו" – שדיבורו, יתברך המהווה את העולם, הנובע, כמובן ממדת החסד ("חסדו"), נצב תמיד ("לעולם") בתוך הנבראים ועל ידי כך הם קיימים.

(פסוק מג) מי חכם וישמר אלה, ויתבוננו חסדי ה'

בפרק מ"ג בתניא קדישא מבאר כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע את מאמר חז"ל (תמיד לב, א) "איזהו חכם הרואה את הנולד" – "פי' שרואה כל דבר איך נולד ונתהוה מאין ליש בדבר ה' ורוח פיו ית'".

והנה, התהוות העולם היא ממדת חסדו של הקב"ה, כמבואר בשער היחוד והאמונה פרק ד. אם כן, ה"חכם", ה"מתבונן בחסדי ה'" – כלומר מתבונן בהתהוות מאין ליש, רואה את חסדו של הקב"ה בכריאת העולם מאין ליש – הוא שומר "אלה", את ענין ההתגלות האלוקית שבבריאה (ראה לעיל מזמור לו, פסוק י, ש"אלה" רומז להתגלות אלקית).

ואולי יש לפרש "שומר" ("וישמר אלה") – ממתין ומצפה (כפירוש רש"י, וישב, לו, יא). כלומר: אף שהוא עצמו רואה כבר עכשיו "כל דבר איך נולד ונתהוה מאין ליש בדבר ה' ורוח פיו ית'", אך כל עוד בכללות העולם אין מאירה האלקות בגילוי, הרי מזה מוכח שגם הגילוי שמאיר אצלו הוא גילוי מוגבל. ולכן הוא נשבר ונדכה, ו"ממתין ומצפה" ל"אלה" (ל"ה) = להתגלות אור א"ס המלאה במקום החושך והס"א, בימות המשיח (ראה פרק ל"ו בתניא קדישא).

מזמור קיא

(פסוק י) ראשית חכמה ידאת ה'

בתניא קדישא פרק מ"א כותב כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע ש"ראשית העבודה ועיקרה ושרשה . . לפחות צריך לעורר תחלה היראה הטבעית המסותרת בלב כל ישראל".

המקור להנחה זו – ראה בתניא קדישא תחלת פרק מ"ג, כי הוא בדברי חז"ל במסכת אבות (פרק ג, משנה יז) "אם אין יראה אין חכמה" (וראה שם על השוני בין יראה תתאה, הקודמת לחכמה, לבין יראה עילאה שבאה אחרי החכמה).

יש לציין כי למעשה הרי זה פסוק מפורש (וכפי שציין בתפארת ישראל על המשנה שם): "ראשית חכמה יראת ה'".

מזמור קיב

(פסוק ג) צדקתו עומדת לעד

ראה לעיל מזמור פה, פסוק יד.

מזמור קטז

(פסוק טז) אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי

להלן במזמור קמג פסוק יב יוסבר בהרחבה שתיאורו של דוד המלך את עצמו בתהלים בשם "עבד" מבטא את הדרגה הייחודית והנדירה, "עבד ה'", שהיא דרגת "צדיק", ולא רק "עובד" ה', שהיא דרגת "בינוני". זאת על פי דברי אדמו"ר הזקן (בפרק טו בתניא קדישא).

לאור זאת יש לבאר את הפסוק "אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי", כפירוש רש"י: התרת מעל צוארי מוסרות ומוטות, כך: כיון שאני עבדך, כל מציאותי היא עבודת ה' – הרי שאיני "אסור" וכפוף לאף מרות אחרת.

מזמור קיח

(פסוק כב) אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה

ב"שער היחוד והאמונה" שבתניא קדישא (פרק ז) מתייחס כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע לשם "אבן".

לאחר שהוא מאריך ומסביר שכל דבר בבריאה מקבל את החיות האלוקית לקיומו בכל רגע דרך שמו בלשון הקודש (שהוא "גלגול" מעשרה מאמרות שבהם נברא ומתקיים העולם), הוא ממחיש זאת במשל:

"אבן, דרך משל, שמה מורה כי שרשה משם העולה ב"ן במספרו, ועוד אלף נוספת משם אחר, לטעם הידוע ליוצרה".

*

הסבר:

בתורת הקבלה ידועים ארבעה שמות הקודש של הקב"ה שהם: ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן. שמות אלה הם, לאמיתו של דבר, "גלגול" של שם העצם של הקב"ה, הוא שם הוי'.

כיצד?

כל אות מעשרים ושתיים האותיות של הא-ב יש לה גם "מילוי". ה"מילוי" אינו אלא האופן שבו אותה אות מתבטאת בפה. למשל: האות י', שהיא אות אחת, מתבטאת בפה במלה "יוד". כלומר: ה"מילוי" של האות י' הן האותיות ו-ד. במצב כזה הגימטריה של האות י' היא לא רק עשר, כפי שהיא מופיעה בכתב, אלא – עשרים, כפי שהיא באה בדיבור, "יוד".

ארבעת השמות האמורים הם, אם כן, ארבעה אופנים של ה"מילויים" של ארבע האותיות של שם הוי'. שם ע"ב, למשל, אינו אלא שם הוי' במילוי יודי"ן: יוד, הי, ויו, הי (=72). לעניננו: השם "ב"ן" הוא שם הוי' במילוי ה' – יוד, הה, וו, הה (=52).

*

ארבעת השמות האמורים מקבילים גם לארבע אותיות שם הוי' ולעשר הספירות (ע"ב מקביל לאות י', ספירת החכמה. ס"ג מקביל לאות ה', ספירת הבינה. מ"ה מקביל לאות ו', שש המדות הקדושות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד. ב"ן מקביל לאות ה', ספירת המלכות), וכן לחלוקה של הבריאה של מדבר, חי, צומח, דומם.

לעניננו – מקורה של ה"אבן" הוא שם ב"ן שהוא, כאמור, מקביל לאות ה' האחרונה שבשם הוי', ספירת המלכות.

*

האמור כאן, "אלף נוספת משם אחר", תואם את ההסבר המובא במקומות נוספים בחסידות – שהאות אלף (במלה אבן) היא משם מ"ה (שכן שם מ"ה הוא שם הוי' במילוי א' כדלהלן: יוד, הא, ואו, הא, בסך הכל: 45, מ"ה).

במקום אחר (מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים, עמוד יג) מבאר אדמו"ר הזקן באופן אחר: "אבן נק' מל' דאצי' כשירודת להחיות עולמות ביי"ע בחי' דומם וצירוף אבן הוא שם ב"ן וא' הוא בחי' אלקות המלוכבש".

ביאור הדברים: שם ב"ן מקביל, כאמור, לאות ה' האחרונה של שם הוי', שהיא מסמלת את ספירת המלכות, ובא בהקבלה לסוג הדומם שבבריאה. אבן מבטאת את הגשמי הנמוך ביותר, שכן, גם בין סוגי הדומם עצמם היא נחיתה יותר (לעפר, למשל, יש חלק בפעולת הצמיחה, ואילו באבן לא ניכרת שום חיות).

לכן מודגש בה שם "ב"ן" הקשור לגשמי. מאידך, לפי הכלל "נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן", ובהתאם למבואר ב"אגרת הקודש" סימן כ ש"הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט" – דווקא בשמה של האבן, התגלמות ה"יש" הנפרד לכאורה – מופיעה ה"אלף" (הרומזת על דרגה גבוהה באלקות, "אנכי"), "בחינת האלקות המלוכבש".

*

יש לקשר את תוכן הענין האמור עם הפסוק "אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה" במספר אופנים, כדלהלן:

א. כאמור, "אבן" רומזת לספירת המלכות עליה נאמר "נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן". כשם שבגשמיות הכתור ראוי למלך, כך שרשה של ספירת המלכות, הנחותה מכל הספירות, נעוץ בספירת ה"כתור", שהיא נעלית מכל הספירות. כן ידוע ש"כל הגבוה יורד למטה ביותר". לאמור: דווקא אבן, הנמוכה ביותר, קשורה עם הגבוה ביותר – "ראש פינה".

ב. ספירת המלכות של כל עולם היא למעשה, כידוע, הראש והמקור לספירות העליונות של העולם שבא אחריו (לדוגמא: מלכות דאצילות היא הראש והמקור לספירת החכמה, העליונה ביותר, שבעולם הבריאה).

ג. ה"בונים" הוא כינוי לתלמידי חכמים, כדברי חז"ל (ברכות סד, א) על הפסוק (ישעיה נד, יג) "וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך": "אל תקרי בניך אלא בוניך".

תלמידי חכמים עלולים "למאוס", כלומר: לזלזל, במצוות המעשיות, שכן ענינם העיקרי הוא, בדרך כלל, המצוות שתלויות במוח ובלב. על כך אנו אומרים שאדרבה: אותה "אבן" (המצוות המעשיות) ש"מאוס" הבונים (תלמידי חכמים) – "היתה לראש פינה": אדרבה, "המעשה הוא העיקר".

מוזמור קיט

(פסוק נט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך

על פסוק זה אמרו חז"ל במדרש (מדרש רבה, ויקרא, פרשה לה, פסקא א): "אמר דוד: רבונו של עולם, בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר "למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך" והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות. הדא הוא דכתיב: ואשיבה רגלי אל עדותיך".

כלומר: רגליו של דוד המלך היו מוליכות אותו מאליהן לבית הכנסת ולבית המדרש, אף ללא שהלך אליהם במודע.

*

הדבר מזכיר את הסיפור המשעשע דלהלן, שאף שאין וודאות שהוא אכן התרחש בפועל, יש בו כדי ללמד על אישיותו הנעלית של הגאון החסיד רבי יואל כהן זצ"ל.

פעם הגיע הגר"י כהן זצ"ל אל בית מדרשו של כ"ק אדמו"ר זי"ע כשבידו שקית זבל...

לאחר מכן התברר כי יצא מביתו כשבידו שקית אשפה כדי לזרוקה לפח, אך רגליו נשאו אותו מאליהן לבית המדרש.

[האירוע היה יכול להתרחש כיון שבעת הליכתו בדרך היה הגר"י כהן שקוע במחשבותיו העמוקות בתורת החסידות ולא שם לבו לענינים הגשמיים].

(פסוק סו) טוב טעם ודעת למדני כי במצוותיך האמנתי

תורת חסידות חב"ד מדגישה, כידוע, את ההבנה וההשגה (כשמה "חב"ד", הכמה בינה דעת) ואת החובה להתבונן בגדולת ה' ולהפעיל את כוחות השכל לעבודת ה'.

יחד עם זאת, בתורת חסידות חב"ד מודגשת רבות החשיבות היסודית והעיקרית של האמונה שהיא למעלה מן הדעת וההשגה, הקודמת ומהווה את היסוד עליו מתבססת ההבנה וההשגה.

לפי זה ניתן, אולי, לפרש את הפסוק "טוב טעם ודעת למדני כי במצוותיך האמנתי" כך:

הסיבה לכך שהקב"ה יעניק לי וילמדני "טוב טעם ודעת", הבנה והשגה, היא בשל העובדה שקיים אצלי היסוד לכך, האמונה: "כי במצוותיך האמנתי".

(פסוק עג) ידיך עשוני ויכוננוני הבינני ואלמדנה מצוותיך

כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע מזכיר מספר פעמים את ענין "התכללות המדות" – בשער היחוד והאמונה פרק ד'-ה'-ו' אודות בריאת העולם באמצעות מדת הגבורה הכלולה בחסד. וראה במיוחד שם סוף פרק ה' אודות התוכן הפנימי המשותף של בריאת העולם והתורה.

באגרת הקדש סימן י"ג מתאר רבנו את המדות השונות – ימין ושמאל – הקיימות בעובדי ה', וכותב כי כל איש ישראל צריך להיות כלול משתי הבחינות;

ובהגהה שבתניא קדישא פרק מ מבואר כי התכללות המדות קשורה עם קיום המצוות.

לפי זה יש לפרש את הפסוק "ידיך עשוני ויכוננוני הבינני ואלמדנה מצוותיך", כך: יצירת האדם (כמו גם העולם בכלל) הינה מ"ידיך", כלומר ימין ושמאל כפי שהן כלולות יחד (ידוע מאמר חז"ל על הפסוק "אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים" – נטה ימינו וברא שמים ונטה שמאלו וברא ארץ. אם כן, כאשר כתוב "ידיך" לשון רבים הדבר רומז לבחינת ימין ובחינת שמאל הפועלים יחדיו) – כמובא לעיל משער היחוד והאמונה. לכן גם אני אעסוק ב"מצוותיך" – הקשורות אף הן להתכללות המדות.

(פסוק קסג) שקר שנאתי ואתעבה תודתך אהבתי

שלמותו של הצדיק הגמור הינה בשני המישורים – הן בפן החיובי של אהבת ה', שהיא אצל ברמה הגבוהה ביותר, אהבה בתענוגים (ועל שם זה נקרא "צדיק גמור"); והן ביחסו אל השלילי – תיעוב בתכלית את כל מה שהוא מהסטר אחר (ועל שם זה נקרא "צדיק וטוב לו", שלא נשאר בו שום שמץ רע). עוד אומר כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע בפרק י בתניא קדישא כי שני הדברים הללו תלויים זה בזה: "וכפי ערך גודל האהבה לה' כך ערך גודל השנאה לס"א והמיאוס ברע בתכלית כי המיאוס הוא הפך האהבה ממש כמו השנאה".

יש להמליץ על כך את דברי דוד המלך עליו השלום "שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי": הרי ידוע שדוד המלך היה צדיק גמור, והדבר מפורש הן בשלילת הרע, "ולבי חלל בקרבי", והן בשלימותו בעבודת ה', בכך שנקרא "עבד ה'".

אם כן, בפסוק זה אנו רואים את השילוב של שתי הנקודות יחד: "שקר שנאתי ואתעבה", "תורתך אהבתי".

מזמור קלו

(פסוק ב) הודו לאלקי האלקים

במסכת מנחות (ק, א) נאמר שאומות העולם מכנים את הקב"ה בתואר "אלקא דאלקיא" = אלוקי האלוקים. כלומר: הם אומרים שגם להם יש שליטה וממשלה בעולם, אך מודים בכך שהקב"ה מלך גם עליהם.

בתניא קדישא (פרק כד) נאמר שלמרות העובדה האמורה אומות העולם אינם עוברים על רצונו יתברך.

הדבר מוסבר (תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט חלק ב' עמ' רפז) לאור הנפסק להלכה (רמ"א, או"ח, סימן קנו, סעיף א) שהגויים לא הוזהרו על השיתוף. למרות שהם מצווים להאמין בה' ולא לעבוד עבודה זרה, מותר להם לשתף שם שמים ודבר אחר – דבר האסור לבני ישראל.

הסיבה לכך: אמונת היחוד נלמדת מהכתוב "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ומכיון שבכתוב נאמר ישראל דוקא, מובן שבני נח אינם מוזהרים על כך.

לאור זאת קשה, לכאורה, להבין מדוע מצאנו בתהלים (ב"הלל הגדול") שגם דוד המלך אומר "הודו לאלקי האלקים"!

אלא שלאמיתו של דבר, אין, חלילה, הכוונה כדברי הגויים. הפירוש "אלקים" בפסוק זה הוא – מלאכים. כך פירשו הראב"ע והרד"ק, וכך הם דברי רבנו הזקן באגרת התשובה (פרק ד): "נקראו המלאכים בשם אלקים בכתוב וכמ"ש כי ה' אלקיכם אלקי האלקי' כו' הודו לאלקי האלקי' כו'".

*

ניתן, אולי, לפרש את הפסוק באופן נוסף, לאחר שנקדים:

ב"אגרת הקודש" סימן כה בתניא קדישא מסביר כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע את מאמר חז"ל "כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה" כך: מצוות אחדות ה' לפי החסידות היא להאמין שאין כל מציאות ופעולה מלבד הקב"ה. לכן גם כאשר אדם הוזק על ידי אדם אחר – על הניזק כבר נגזר מן השמים להינזק, ולכן אין לו לכעוס. מאידך, כאשר הוא כועס על המזיק – הוא מייחס את ההיזק לדבר נפרד מהקב"ה, ולכן הוא עובד עבודה זרה בדקות.

בעומק יותר: כל קבלת מרות ופעולה שנעשית מתוך התחשבות בנתון גשמי שלא לשם שמים מהווה "עבודה זרה", "אלוהים אחרים". ראה בהרחבה תניא קדישא, חלק א, פרק ו ופרק ז.

על פי זה ניתן לפרש את הפסוק "הודו לאלוקי האלוקים" כך: הודו לקב"ה שהוא האלוקים של כל הנמצאים בעולם שאנו מייחסים להם חשיבות ובעינינו הם נחשבים כמציאות נפרדת, כ"אלוקים".

(פסוק יא) ויזא ישראל מתוכם

(פסוק יב) ביד חזקה ובזרוע נטויה

במקומות רבים בהם מתארת התורה את גבורתו של הקב"ה בהוציאו את עם ישראל ממצרים היא משתמשת בשני ביטויים רצופים: א. יד חזקה. ב. זרוע נטויה.

הביטוי "יד חזקה" מובן בפשטות, שכן באמצעות יד חזקה ניתן להכות בעוצמה, והמשמעות בענייננו היא שכדי לגרום ליציאת מצרים נתן הקב"ה עשר מכות חזקות למצרים. אך מה משמעות הביטוי "זרוע נטויה"?

המשמעות הפשוטה של הביטוי "זרוע נטויה" היא יד המורמת אל על כהקדמה להנחתת המכה בפועל, כדוגמת הפסוק (בשלה יד, טז) "ונטה את ירך על הים ובקעהו", שם תרגם אונקלוס: "וארים ית ירך".

כוונת התורה בביטוי זה היא, אולי, למושג הקרוי בימינו "הרתעה". כלומר: אין צורך בהנחתת מכה בפועל, אלא די באיום בכך כדי להטיל פחד על האוייבים. זהו שנאמר "בגדול זרועך ידמו כאבן" – שעל האומות שהיו בארץ ישראל נפלו אימה ופחד אף שעדיין לא קבלו כל מכה, אלא רק כתוצאה מן היד הגדולה והחזקה של הקב"ה שהכתה את המצרים.

*

ניתן, אולי, להסביר זאת באופן נוסף:

כוונת התורה בביטוי זה היא, אולי, כי עוד ידו של הקב"ה נטויה ומורמת כהכנה לגאולה השלימה, המהווה, כידוע, המשך לגאולת מצרים.

לפי זה נמצא כי הכוונה ב"יד חזקה" היא לגאולת מצרים שהתרחשה בפועל ואילו הכוונה ב"זרוע נטויה" היא לכך שגאולת מצרים מהווה שלב מוקדם של הגאולה העתידה שתבוא בקרוב ממש, כדברי הסמ"ק על המצוה הראשונה "אנכי ה' אלוקיך" וגו': "בזה תלוי, שכשם שיש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים וכו', כשם שאני רוצה שתאמינו בי שאני הוצאתי אתכם כך אני רוצה שתאמינו בי שאני ה' אלוקיכם ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם" (ראה ב"שביבים" שב"לקט ופרט" ד, רלה-רלו).

מזמור קמה

(פסוק יג) מלכותך מלכות כל עולמים

בתניא קדישא פרק נב אומר כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע שספירת המלכות שבעולם האצילות יורדת ומתלבשת בספירת המלכות של כל אחד משלושת העולמות כדי שעל ידי זה תוכל להשפיע לספירות העליונות, חכמה, בינה ודעת, של העולם הנחות יותר.

לדוגמא: מלכות דאצילות יורדת ומתלבשת במלכות דבריאה כדי להשפיע על ידה לספירות חכמה, בינה ודעת שבעולם היצירה.

ב"הגהה" קצרה המופיעה בתניא שם מוסיף אדמו"ר הזקן: "ובזה יובן לשון הכתוב מלכותך מלכות כל עולמים".

בספר "שיעורים בספר התניא" מסביר זאת כך:

מלשון הפסוק "מלכותך מלכות כל עולמים" משמע שיש "מלכותך", המלכות של הקב"ה, ויש "מלכות כל עולמים", המלכות של כל העולמות.

על כך מסבירים ש"מלכותך", המלכות של הקב"ה, מלכות דאצילות, היא הפנימיות של מלכות כל העולמות, שכן בבחינת "מלכות" של כל העולמות מלובשת "מלכותך", מלכות דאצילות.

(פסוק כא) תהלת ה' ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו

יש, כידוע, מעלה מיוחדת באמירת תהלים, גם כאשר האומר אינו מבין את תוכן הפסוקים.

אחת מן המעלות שבכך היא שבאמירה שכזו משתתף הגוף באופן פעיל והדבר נחשב לעשייה מבחינתו, "עקימת שפתיו הוי מעשה", ועל ידי זה הגוף הגשמי של האומר מזדכך ומתקדש.

יתכן שהרעיון האמור נרמז בפסוק בתהלים (קמה, כא), כדלהלן.

"תהלת ה' ידבר פי" – למרות שרק הפה שלי, ולא כוחות הנפש, משתתף באמירת פסוקי התהלים, המעלה בכך היא – "ויברך כל בשר שם קדשו" – שבשר הגוף הגשמי מברך את הקב"ה ומתקדש על ידי זה.

A decorative, ornate floral frame with intricate scrollwork and leaf patterns, surrounding the central text.

רב"ז שכינים

עובדות, "זוארטים",

פנינים וזכרונות

א.

לומדי התורה והמוסדים נפשם בפועל

בעקבות המלחמה בה מצויים עתה בני ישראל בארץ הקודש שוררת בקרב חלק מן הציבור אי-בהירות בנושא מהי ההשקפה היהודית-תורנית על המצב.

מחד, ברור שתורה מגינה ומצילה ולכן חשוב במיוחד בתקופה זו להוסיף בלימוד התורה בהתמדה ושקידה.

מאידך, אלה שמוסרים את נפשם מדי יום בפועל ממש הם החיילים הנלחמים בשדה הקרב.

ראה להלן.

ב.

שיחת כ"ק אדמו"ר זי"ע – ו' תשרי תשכ"ח

מי שהשמיע את דעת התורה בצורה בהירה וברורה פעמים רבות בנושאים מגוונים וגם בנושא האמור היה כ"ק אדמו"ר זי"ע. כל המעוניין מוזמן ללמוד את הנושא כפי שמוסבר בתורת הרבי הנגישה לכל.

ב"שביבים" דלהלן תועתק שיחתו הקדושה מיום ו' תשרי תשכ"ח העוסקת ומלבנת באור בהיר וצח את דעת התורה הקדושה על הנושאים האמורים על יסוד מאמרי חז"ל המתאימים לנושא זה.

יש לציין כי השיחה לא הוגהה על ידי הרבי, אף כי היא מוקלטת וניתן אף לשמוע אותה בקולו של הרבי עצמו בשפת היידיש, ונדפסה בלשון

הקודש ב"תורת מנחם - התוועדויות", חלק נא, עמודים 72-75, משם תועתק ב"שביבים" דלהלן.

ג.

"אילמלא דוד לא עשה יואב מלחמה, ואילמלא יואב לא עסק דוד בתורה"

כך בשיחת הקודש:

יש צורך בשני סוגים: אלו שחוזרים ואומרים ש"כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים", ואלו שעומדים בפועל על הגבול ומגינים שלא יטלו את ה"נחלת גויים".

וכמדובר בהתוועדויות קודמות (ראה "תורת מנחם - התוועדויות", חלק נ, עמוד 199; עמוד 240 ואילך) שישנם שני הסוגים ד"יששכר" ו"זבולון", או כפי שהי' בזמן דוד - ענינו של דוד שעסק בתורה, תפלות ואמירת תהלים, וענינו של יואב בן צרוי' שהי' על הצבא, והי' צורך בשניהם, כדברי הגמרא (סנהדרין מט, א) "אילמלא דוד לא עשה יואב מלחמה, ואילמלא יואב לא עסק דוד בתורה".

ד.

יש צורך בשני הסוגים

בהמשך:

ובפשטות: יואב לבדו - לא היתה לו שום טענה, לולי הגיבוי של התורה, שהרי התורה אומרת שארץ ישראל, ארץ הקודש, שייכת ל"גוי קדוש"; וכן לא מספיק דוד לבדו עם לימוד התורה, כיון שרצונו של הקב"ה שתהי' ההנהגה בדרך הטבע, ולכן יש צורך שיואב בן צרוי' יהי' על הצבא, ויאחז כלי נשק וילחם מלחמת ה'.

וכשם שביששכר וזבולון "הקדים זבולון ליששכר", לפי ש"תורתו של יששכר ע"י זבולון היתה", (פרש"י ברכה לג, יח) כמו כן יש קדימה לאלו שנמצאים בצבא ויוצאים למלחמה, "יואב בן צרוי' על הצבא", (שמואל ב ח, טז) שמוסרים נפשם ומעמידים עצמם בסכנה; אבל צריך לדעת שכשם

שיש צורך ביוצא צבא בישראל שעומד על הגבול, כמו"כ יש צורך בעסק התורה של דוד, שהרי "אילמלא דוד לא עשה יואב מלחמה".

ה.

דוגמא מהצבא עצמו

בהמשך:

יש להביא דוגמא לזה מהצבא גופא – שהרי כל אחד רוצה משל מהמקצוע שלו:

המפקד על הצבא – לא נמצא על הגבול, במקום של סכנה, אלא במקום מוגן אי-שם רחוק מן החזית, ושם יושב בקור-רוח, במנוחה ובשלום, ומכין את התכניות והתכסיסים הדרושים לעריכת המלחמה.

ולכאורה, יכול מפקד הצבא לומר: היתכן ששולח את בנו ואת חבריו לחזית להעמיד את עצמם בסכנה, ואילו הוא יושב בעורף ומכין תכניות למלחמה שיערוך מישהו אחר? ! ובלשון הכתוב (מטות לב, ו): "האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה"? ! ולכן, ינעל את "מטה המפקדה" ("שטאב"), וילך בעצמו ל"חזית".

והרי מובן וגם פשוט, שהנהגה כזו, לא זו בלבד שלא תביא תועלת, אלא אדרבה – תביא חורבן, רחמנא ליצלן, היפך הנצחון.

ו.

מי שעוזב את הלימוד בישיבה נחשב לעדיק!

בהמשך:

וכשם שבצבא גופא, כדי שהחייל בחזית ינצח, יש צורך שהמפקד-הראשי ישב במקום בטוח ויכין את התכניות לחייל שעורך את המלחמה – כן הוא במובן רחב יותר בנוגע לכללות העם כולו:

כדי שהצבא יחד עם המפקד שלו יצליחו בעריכת התכניות וניהול המלחמה בדרך הטבע, מוכרח להיות העסק בתורה ע"י דוד – אלו שעורכים את כל התכניות הרוחניות כדי שיצליחו התכניות הגשמיות; ואם

הם עוזבים את עריכת התכניות הרוחניות, הנה לא זו בלבד שאינם מביאים תועלת, אלא הם גורמים את היפך הנצחון והיפך מפלת האויב רח"ל.

ולכן: כשם שמי שהעמידוהו בחזית ובורח מן החזית נחשב ל"עריק" ("דיזרטער") – כך נחשב ל"עריק" מי שהושיבוהו בישיבה כדי ללמוד תורה יומם ולילה (כיון שבזכות העסק בתורה מנצח יואב בצבא), והוא סוגר את הגמרא ובורח מהישיבה (כדי להראות שגם הוא לוחם, וגם לו מגיע מדלי' וכו'); לא זו בלבד שאינו מסייע לנצחון, אלא אדרבה: הוא עורק ממקומו ופותח את החזית לפני האויב.

ז.

בפרט מסויים נסיון העוסק בתורה גדול יותר

בהמשך:

ולהעיר, שבפרט מסויים יש נסיון גדול יותר לעוסק בתורה, וממילא שכרו גדול יותר:

מי שנמצא בחזית – כולם טופחים על שכמו, נותנים לו ציוני כבוד, מדפיסים אודותיו בעיתונים, מעלים אותו בדרגה, וזוכה לכל הכבוד, הוא ובני-ביתו ובניו ובני-בניו, שהוא זה שהי' בחזית, ומבלי להתיירא ירה כו', וכבש עיר פלונית ומושב פלוני.

ולעומת זאת, מי שיושב בעורף ועוסק בתורה – הנה אלו שלא יודעים במה הוא מתעסק, מחרפים ומגדפים אותו: היתכן?! "האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה"!!

ח.

לא רואים מה שפעל

בהמשך:

ואפילו אלו שיודעים אודות תפקידו בעורף לספק מזון ומאכל לאנשים היוצאים בצבא,

– שהרי אם לא יהי' להם מזון ומאכל, לא יעזור מה שיש להם כלי-נשק, ומזון ומאכל גשמיים זקוקים למזון ומאכל רוחניים, כך, שאם לא מספקים מזון ומאכל רוחני, לא יכול להיות נצחון במלחמה –

הרי החלק שלו הוא גרוע, כיון שלא רואים מה שפעל, ועד ש"נושאים ונותנים בו מוזרות (נשים טוות) בלבנה" (כלשון הגמרא – ע"פ סוטה ו, סע"ב (ובפרש"י). ועוד), והולכים וצועקים: "האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה"? ! – הנך פחדן! ...

ט.

"השכן הביא טנק ואתה הבאת גמרא ישנה..."

בהמשך:

ולהסביר להם את החשיבות של לימוד התורה, ושזהו ה"עורף" וה"יסוד" שעליו בנוי הנצחון הגשמי – הנה לא לכל אחד יש סבלנות לשמוע זאת, והעיקר – שאינו רוצה כלל להבין זאת!

וממילא, בנוגע לאותות כבוד – בודאי לא שייך לדבר, ולהדפיס אודותיו בעיתון בכותרת גדולה – הנה הלואי שלא יפרסמו אודותיו לגנאי, אבל לשבח, בודאי לא שייך.

ואחרי כן, בבואו הביתה, אומרת לו אשתו: ה"שכן" הביא מהמלחמה טנק שלם, ואילו אתה הבאת עמך גמרא ישנה שנדפסה לפני מאה וחמישים שנה, בשנים כתיקונם; וכי יכולים להשוות טנק לגמרא ישנה?! ... ואין לו מה לענות לה! ...

י.

"תורה אור" מאירדה כל דבר

בהמשך:

וזהו ענינה של "תורה אור" (משלי ו, כג) – להאיר כל ענין כפי שהוא, ובעניננו, שכשם שנחוצה המציאות של "יואב בן צרוי" על הצבא", כך נחוצה המציאות של דוד שעוסק בתורה; ואדרבה: דוד הי' המלך, ואילו

יואב בן צרוי' הי' השר שלו, אלא שכיבוש הערים בפועל הי' ע"י יואב בן צרוי'.

ולכן: אלו הרואים בעיני בשר, ואינם רוצים להתבונן קצת בעומק יותר, כיצד מנצחים במלחמה, הרי הם רואים את השלב האחרון בדרך הטבע, שעומד בן-אדם על החזית ויורה;

אבל האמת היא – שכדי שפלוני יוכל לעמוד בחזית, יש צורך לפני כן בכוכ"כ אנשים נשים וטף שיכינו את ה"עורף".

יא.

על ידי שלומד תורה גזרם שהחייל יהיה

בהמשך:

והצורך העיקרי שבכל העיקרים – שיהי' מי שיבטיח שהחייל יהי' אדם חי, כי, גם אם יהיו תחת ידיו כל כלי-הנשק הטובים והמשובחים ביותר, הנה אם אינו אדם חי, רח"ל, לא יפעל מאומה, וכיצד נעשה החייל אדם חי – כשיש יהודי שלומד תורה, שהיא "חינו ואורך ימינו" (נוסח תפלת ערבית – ע"פ לשון הכתוב ס"פ נצבים), והיא "מגנא ומצלא" (סוטה כא, א) על לומד התורה ועל כלל ישראל.

עד כאן משיחת כ"ק אדמו"ר זי"ע.

יב.

"אילו ידעתם כוחם של פסוקי תהלים..."

ברשימת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע משנת תרנ"ט (נדפסה ב"קובץ מכתבים" שבסוף ספר תהלים "אהל יוסף יצחק", עמוד 210) הוא מוסר בשם סבו, כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע, את דברי אביו, כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" לבניו הקדושים:

"אילו ידעתם כוחם של פסוקי תהלים ופעולתם בשמי רום, הייתם אומרים אותם בכל עת. תדעו שמזמורי תהלים שוכרים כל המחיצות, ועולים בעילוי אחר עילוי בלי שום הפרעה, ומשתטחים לפני אדון עולמים, ופועלים פעולתם בחסד וברחמים".

ראה להלן.

יג.

עד כמה חשובה אמירת תהלים

יושם לב לדבר מדהים:

כל בני ה"צמח צדק" היו, כידוע, גדולים וענקים בנגלה ובנסתר ובכך עסקו במשך כל זמנם.

מדברי ה"צמח צדק" לענקים אלה, ש"אילו ידעתם כוחם של פסוקי תהלים ופעולתם בשמי רום, הייתם אומרים אותם בכל עת", נמצא שהוא אומר להם בעצם שאילו היו יודעים את כוחם של פסוקי התהלים - היו עוזבים את כל לימודיהם ומקדישים את כל זמנם לאמירת תהלים.

מכאן למדנו עד כמה חשובה אמירת תהלים.

יד.

אהבת ה' שורש ל"עשה" ויראתו ל"לא תעשה"

בתניא קדישא (פרקד) כותב כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע שאהבת ה' היא שורש לרמ"ח מצוות עשה ואילו יראת ה' היא שורש לשס"ה מצוות לא תעשה.

הסברת הדברים בפשטות היא: מדת ה"אהבה" היא תכונה נפשית של נטיה וקירוב, ואילו ה"יראה" היא תכונה נפשית של רתיעה והתרחקות. לכן מובן שמצוות עשה שהן פעולה חיובית, אקטיבית, היא פעולה של קירוב, ואילו מצוות לא תעשה היא פעולה של רתיעה והתרחקות, לכן מובן מדוע אהבת ה' היא שורש לרמ"ח מצוות עשה ואילו יראת ה' היא שורש לשס"ה מצוות לא תעשה.

טז.

יראת ה' הנובעת מאהבת ה'

אלא שאז נשאלת השאלה: היראה עצמה היא מצוות עשה ונמנית בין רמ"ח מצוות עשה, על פי הפסוק (דברים י, כ) "את ה' אלוקיך תירא". איך יתכן שהאהבה, שהיא פעולה של קירוב, כאמור, מולידה תוצאה של יראה, כלומר: רתיעה והתרחקות.

ניתן, אולי, לומר שכוונת אדמו"ר הזקן אינה ליראה מן הסוג האמור, אלא ליראת האדם שלא יתנתק מדביקותו בקב"ה. יראה זו היא, למעשה, סוג של אהבת ה' ורצון להמשיך בדביקות בו.

טז.

"ואלה תולדות יצחק . . אברהם הוליד את יצחק"

על פי האמור ניתן, אולי, לפרש את המשמעות הפנימית של הפסוק (תחלת פרשת תולדות): "ואלה תולדות יצחק . . אברהם הוליד את יצחק", כדלהלן, לאחר ההקדמה הידועה שמדתו של אברהם אבינו היתה אהבת ה' ושל יצחק אבינו היתה יראת ה'.

ההיתכנות שמיראת ה' ("יצחק") תהיינה השלכות מעשיות ואקטיביות ("תולדות") היא רק כאשר מקורה של יראת ה' האמורה היא באהבת ה' ודביקות בו ("אברהם הוליד את יצחק").

יז.

המשמעות הפנימית של "מלך מלכי המלכים"

ידוע הכינוי "מלך מלכי המלכים" על הקב"ה.

ניתן, אולי, להסביר את המשמעות הפנימית של הביטוי האמור, כדלהלן. "המלכים" – רמז לספירת המלכות, המשפיעה חיות לכל העולמות והנבראים.

"מלכי", בלשון רבים, רומז על שני המשפיעים לספירת המלכות: ה"מוחין" הקדושים העליונים (הספירות: חכמה, בינה, דעת) וה"מדות" הקדושות העליונות ("זעיר אנפין", הספירות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד).

"מלך", בלשון יחיד, רומז לספירה העליונה ביותר, למעלה גם מן ה"מוחין" וה"מדות", הלא היא ספירת ה"כתר".

יח.

"השכיבנו - אבינו"

ב"שביבים" שב"לקט ופרט" ו, רמב ציינתי כי מנהג חסידי בית רוז'ין, כגון חסידי באיאן, וכן נהוג גם בין חסידי נדבורנא ואמשינוב, לפתוח את ברכת "השכיבנו" במלים "השכיבנו אבינו לשלום" כפי נוסח האריז"ל (שכמותו נוהגים עדות המזרח וחסידי חב"ד), ולא במלים "השכיבנו ה' אלוקינו לשלום", כנוסח עדות אשכנז.

כתבתי שבקרב חסידי באיאן מתהלך "ווארט" המסביר את העובדה האמורה בכך שבדרך כלל האב הוא שמשכיב את בנו לישון, ולכן ב"השכיבנו" מתאים לכנות את הקב"ה דווקא בתואר "אבינו"...
ראה להלן.

יט.

תוספות והשלמות

על הנאמר שם יש להוסיף ולציין את הפרטים דלהלן:

- א. את ה"ווארט" האמור שמעתי בשם הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זצ"ל.
- ב. מי שהשמיע באוזניי את ה"ווארט" הוא חברי ובן גילי, אבלחט"א, הגאון החסיד רבי ראובן ברים זצ"ל, שהיה בעצמו חסיד בויאן, בנו של ראש ישיבת בויאן, הגר"י ברים זצ"ל, ולימים משגיח בת"ת רוז'ין.
- ג. גם בחסידויות לעלוב וסלונים נוהגים לומר "השכיבנו אבינו לשלום".

כ.

בימינו "המעשה הוא העיקר"

ידוע האמור בתניא ("אגרת הקודש" סימן ט) כי "בעקבות משיחא שנפלה סוכת דוד עד בחינת רגלים ועקביים שהיא בחינת עשיה אין דרך לדבקה בה באמת... כי אם בבחינת עשיה".

רעיון זה, שביטוייו בפתגם "המעשה הוא העיקר" (ראה אבות, פרק א, משנה יז), חוזר ונשנה בתורת כ"ק אדמו"ר זי"ע פעמים אין ספור, תוך ציון – בין השאר – המקור האמור.

ראה להלן.

כא.

"בזמן הזה עיקר הבירור על ידי התפלה דוקא"

לכאורה נוגדת קביעה זו את האמור במספר מקומות נוספים, שעיקר הבירור כיום הוא על ידי התפלה דוקא.

כך, לדוגמא, ב"קונטרס אחרון" שבתניא קדישא ד"ה "להבין מ"ש בפע"ח" כותב כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע ש"בזמן הזה עיקר הבירור על ידי התפלה דוקא".

וכן נאמר בד"ה "הנה לא טובה השמועה" (דף קסב, א): "ועיקר העבודה בעקבות משיחא היא התפלה".

כב.

התיזוך בין הדברים בדרך אפשר

כפשטות היה ניתן להסביר זאת בכך שהתפילה היא בדבור ו"עקימת שפתיו הוי מעשה".

אמנם לא ניתן לומר כך, שכן המדובר שם – שהתפילה היא עיקר העבודה בעקבות משיחא – עוסק בהתבוננות והעמקת הדעת שבתפילה (עיין שם), הנקראת בכרייתא של "אלו דברים" בשם "עיון תפילה".

יתכן, אפוא, שביאור הדברים הוא על פי דברי אדמו"ר הזקן בהמשך: "התפלה היא המשכת אור אין סוף ב"ה . . לשנות הנבראים מכמות שהם – שיתרפא החולה וירד הגשם מן השמים ויולידה ויצמיחה", הרי שהתפילה (ככוונה כמוכן) היא כעשייה של ממש, שמעלתה היא בירור הדברים הגשמיים, כיון שהתפילה ענינה הוא 'בקשת צרכיו', על מנת שתהיה יכולת לקיים מצוות.

בג.

סיפורו של "בטאון חב"ד"

לקראת חודש תשרי תשפ"ד התפרסם קונטרס על ידי "אש"ל הכנסת אורחים" בשם "להודות לשם ה'".

יריעה רחבה בקונטרס האמור (עמודים 52-44) הוקדשה בעילום שם הכותב ל"בטאון חב"ד", שזכיתי להיות עורכו במשך מספר שנים.

מדובר בסיפורו של הבטאון ששימש ככלי להעברת תורתו ודעתו הקדושה של כ"ק אדמו"ר זי"ע בארץ הקודש בשני העשורים הראשונים לנשיאות זכה להתייחסויות והוראות יוצאות דופן מהרבי.

ב"שביבים" דלהלן יועתקו הדברים בלשונם למעט שינויים מתחייבים ותוספת אי אלו פרטים.

הכתבה האמורה מובאת כאן בדרך כלל בשלמותה, למרות אורכה, משום הערך ההיסטורי שלה.

בד.

לפני ה"בטאון"

כך בכתבה:

בשלהי שנת תשי"ב יצא לאור עולם הגליון הראשון של 'בטאון חב"ד' אשר שימש כבמה לדיווח הפעילות החב"דית ברחבי הארץ, ופרסום חדשות מחצרו של הרבי והפצת תורתו ודעותיו הק'.

באותם הימים, נרגש חיסרון משמעותי בפרסום ענייני 'הפצת המעיינות' לקהל הרחב.

עד אז, היו מתפרסמים מאמרים הקשורים לחסידות ולרבי בעיתונות הדתית חרדית הכללית דאז, כגון: 'שערים', 'הקול' (היומן), 'המודיע', 'היצופה', שנכתבו על ידי טובי המוחות החב"דיים, כמו הרב אוריאל צימר, הרב אברהם חנוך גליצנשטיין, הגאון החסיד רבי שלמה יוסף זווין זצ"ל, והעסקן החסידי הרב שמואל שאולזון ע"ה.

בה. ההחלטה

בהמשך:

על אף התפוצה הרחבה של עיתונים אלו, החיסרון בכתיבה בהם הוא פשוט – היות ואין זה עיתון של חסידות חב"ד, חלק מן הדברים צונזרו, ולכותבי המאמרים לא היתה יד חופשית לכתוב את כל מה שרוצה הכותב החב"די להעביר לקוראי העיתון.

לפיכך, הוחלט פה אחד להקים מערכת שתוציא מדי כמה חודשים בטאון בו יתפרסמו דברי ימי החסידות והחסידים, וכמובן – הנעשה ונשמע בחצרות קודשנו.

וכך, בתקופת הביניים שבין הסידרה הראשונה והשניה של "קובץ ליובאוויטש" (שהופיע בארצות הברית והוצאתו הופסקה לשנתיים), החלה הופעתו של "בטאון חב"ד" באה"ק.

בו. העורכים והמו"ל

בהמשך:

העורך הראשון של הבטאון היה הרה"ח אורי בן שחר, מחנך וסופר בחסד עליון. אליו הצטרף הרב אברהם חנוך גליצנשטיין, שלימים נבחר להיות העורך הראשי, והוא אשר קיבל הנחיות רבות מכ"ק אדמו"ר זי"ע לגבי הבטאון.

הבטאון יצא לאור מטעם 'צעירי אגודת חב"ד' באה"ק, אשר הוקמה זמן לא רב לפני כן. בראשות צא"ח באותם הימים עמד הרב ישראל לייבוש ע"ה, שדאג למימון הכספי להוצאת הבטאון.

בז.

ללא פרסומות ומודעות

בהמשך:

הצורך במימון היה מוכרח ממש, היות ועל פי הוראת הרבי לא הוכנסו בבטאון פרסומות ומודעות, כדרכם של עיתונים.

וכך נכתב בשם המערכת באחד מן הגליונות:

"מן העקרונות שהמערכת קבעה לעצמה: אי פרסום מודעות מסחריות על גבי הבטאון. למרות שההוצאות הכרוכות בהופעת הבטאון הן רבות – מוותרת המערכת על מקור הכנסה חשוב זה כדי לשמור על אי תלותו של הבטאון, ומשום העדר אפשרותה להיות אחראית לתוכן הפרסומים".

בח.

"חדשות" מבית היינו

בהמשך:

אודות מטרת ההוצאה לאור של הבטאון מספר הרב טוביה שי' בלוי, אשר נמנה על אחד מהכותבים המרכזיים במערכת הבטאון:

"אחת המטרות של הוצאת הבטאון הייתה חיזוק פנימי של אנ"ש. נוסף לכך היה כלי להפצת המעיינות. הבטאון גיבש והדריך את החסידים, הביא ידיעות מהרבי, ריענן דברים. אנשים קראו אותו מקצה לקצה, מילה במילה. למעשה הבטאון היה מקור האינפורמציה היחיד שהגיע מהרבי. הוא יצא פעמים ספורות בשנה, והכל ציפו לו בכליון עיניים.

"הבטאון ניסה בין היתר, להביא מעט חדשות מחצרו של הרבי. אולם מאז שה'חדשות' אירעו בפועל ועד שהתפרסמו עברה כמחצית השנה, או אפילו שנה תמימה, אבל באותם שנים גם תיאורים אלו היו נקראים בשקיקה, היות ולא היה מקור 'עדכני' יותר מזה.

ב.ט.

על פעילות המוסדות והקירוב

בהמשך:

נוסף לכך, היו בבטאון כתבות על מוסדות שונים של חב"ד ברחבי הארץ וכן סקירות שונות. אלו תמיד היו רלוונטיות.

"מן הראוי להזכיר", מוסיף הרב בלוי, "כי באותם ימים טרם קמו סניפי 'צעירי אגודת חב"ד' ברחבי הארץ, מלבד שניים: בירושלים ובכפר חב"ד. למרות זאת, היה הרבה על מה לכתוב.

היו המון פעילויות שעל חלקם דווח בבטאון, כמו 'ערכי חב"ד' בקיבוצים, ופעילויות 'ופרצת' אחרות שהתקיימו בתכיפות גבוהה".

ל.

הגליון הראשון

בהמשך:

במבוא לגליון הראשון (מיום ח"י אלול תשי"ב) מגדירים העורכים את הקובץ כ"המשך לתפקידיהם של 'התמים' שיצא לאור בפולין.. ולקובץ 'לויבאוויטש' שיצא לאור בארצה"ב".

לאחר מכן, מביאים העורכים קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר הריי"צ (ט"ז טבת תש"ד): "מורגש במאוד המחסור בהתקשרות בכתב עכ"פ - עם הרבה מתלמידי התמימים ואנ"ש שי' מתאוננים שאין יודעים מאומה מהנעשה ונשמע, ומה מאוד נחוץ הי' לסדר מערכה מיוחדת "שלום אחים" בלי שום מטרה של מגבית איזה שתהי' כ"א להודיע מהנעשה אתנו פה ולהוודע מהנעשה אתם ודבר כזה הי' מביא בעהי"ת תועלת בלתי משוערת והוא בכלל פיקוח נפש מוסרי".

ממכתב זה מסיקים עורכי הבטאון: "ברור לכל משמעותו של מכתב כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע וכל אחד מאיתנו יודע עד כמה נחוץ לנו כיום בטאון כזה שתפקידו יהי' לקשר את אנ"ש בכל מקומות פזוריהם ואשר יביא להם את הידיעות על הפעולות הנעשות בארה"ק ת"ו, מהנעשה והנשמע בבית רבנו שליט"א ומחיי המוסדות שתחת נשיאותו".

לא. ח"י אלול

בהמשך:

החוכרת הראשונה יצאה ביום הבהיר ח"י אלול, וכפי שהוסבר ב'מבוא':
"חוכרת זו יוצאת לאור ליום הבהיר והזך ח"י אלול, יום הולדתם של מורנו
הבעש"ט נ"ע - שנת תר"ח - ורבנו הזקן נ"ע - שנת תק"ה.

"היום הזה קבוע בקרב עדת חסידי חב"ד כיום מועד ושמחה, שכן בו
חשף ה' את זרוע קודשו ואור החסידות החל לזרוח ע"י התגלותם של שני
המאורות הגדולים".

לב.

הדמיון ל"קובץ ליובאוויטש" ול"התמים"

בהמשך:

חלוקת המדורים נעשתה באופן כללי כפי מתכונת המדורים שב"קובץ
ליובאוויטש", אך בפרט אחד דומה הבטאון ל"התמים" יותר מאשר
ל"קובץ ליובאוויטש" - בכך שיש בו חומר רב מרשימותיו של אדמו"ר
הריי"צ ומ'לקוטי דיבורים', דבר שעשה את הבטאון לקריא יותר ומושך
את הלב.

אך - שלא כבקבצים הקודמים - אין הבמה הנוכחית מתיימרת לאחד
את כל אנ"ש בכל מקומות מושבותיהם ברחבי תבל, אלא "תשמש בתור
בטאון ובימה עבור אנ"ש.. לקשר ולאחד את משפחת חסידי חב"ד באה"ק
ת"ו".

לפיכך, גם המדור "מחיי המוסדות" מוגבל למוסדות חב"ד שבאה"ק
בלבד. אך גם למוסדות שבחו"ל ניתן לעתים מקום נכבד, כגון סקירה על
פעילות חב"ד במרוקו, ועוד.

לג.

שאר המדורים

בהמשך:

מן התיאורים של "בית רבנו", יש לציין את סידרת כתבותיו של הרה"ח ר' אוריאל צימר ע"ה, המתאפיינות בהדגשים והרגשים בלתי שגרתיים.

במדור "שלוש אחים" מדווחות (כמעט) רק שמחות פרטיות של אנ"ש (ו"חידוש" חד-פעמי: דיווח על לידתם של בני ובנות אנ"ש בארץ ובחו"ל!).

שאר האירועים רשומים בפעילויות של אנ"ש וצא"ח, ורשימת היישובים שאליהם נסעו אנ"ש להרכיב תורה וחסידות – מרשימה ביותר.

לד.

"שלושים"

בהמשך:

מן החידושים של "צעירי אגודת חב"ד":

עריכת הגרלה לנסיעה אל הרבי! הראשון שזכה בגורל הוא "הת' ר' ליב שי' זלמנוב", שהפליג לארצה"ב בב' אייר תשי"ד "בתור ציר נאמן השלוח מאת אנ"ש אל מורם ורבים הוד כ"ק אדמו"ר שליט"א".

בשנת תשט"ז הגיעה לארץ קבוצת ה"שלושים" הידועה, ביקור שהשאיר את רישומו והטביע את חותמו למשך שנים רבות. אירוע יוצא מן הכלל זה נסקר ב"בטאון" בדיווח עיתונאי חריג, בכותרת "י"ב שלוחי כ"ק אדמו"ר שליט"א באה"ק ת"ר".

לה.

מאמרים וזכרונות

בהמשך:

מאמרים מיוחדים אשר התפרסמו מעל דפי הבטאון במהלך השנים, הם מאמריו הרבים של הגאון החסיד רבי שמריהו נחום ששונקין זצ"ל,

רשימתו של הת' ישראל אריה דוברוסקין הי"ד ("איך מגיעים אל האמת"?), כמו כן, מאמריהם של הרב אורי בן-שחר ("חסידי חב"ד ותפקידם") והרב א"ח גליצנשטיין ("קריאה לבני הישיבות"). בפרט ראויים לציון זכרונותיהם של זקני התמימים (הרב זיסלין, הרב קרסיק והרב ששונקין) שנדפסו במדור "ימי האור והקדושה".

באותו מדור נתפרסמו גם זכרונות על חסידים שכבר שבקו חיים (כגון הרה"ח רבי יהודה עבער הי"ד, הרה"ח רבי אלטר שמחובין ע"ה, הרה"ח רבי יענקל זוראוויצער ע"ה, הרה"ח רב"ש כהן ע"ה).

לו.

הודאות, עידודים והערות מהרבי

בהמשך:

הוצאת הבטאון לוותה בעידוד רב מאת הרבי, ופעמים רבות שלח הרבי 'דמי השתתפות' בהוצאות הכספיות של המוציאים לאור.

על קבלת הגליון הראשון, כתב הרבי (א' מר חשוון תשי"ג): "נהנתי מהחוברת בטאון חב"ד שהתקבל לכאן שני עקזעמפ [=עותקים]. ויישר חילם של המשתתפים בזה, ועי"ז בהפצת המעיינות בפנים ובחוצה".

לו.

"שכיון שהקודמים עשו רושם טוב, בטח ימשיכו בזה"

בהמשך:

כשבועיים לאחר מכן (בח"י מר חשוון), תמה הרבי מדוע לא ציינו מתי יופיע הגליון הבא:

"לפלא שאין מזכירים במכ' אודות הופעת חוברת הבטאון הבאה, שכיון שהקודמים עשו רושם טוב, בטח ימשיכו בזה בקשר ליומא דפגרא ומועדי חב"ד ובפרט דחודש כסלו, והשם יתברך יצליחם".

בהמשך אותו מכתב, התייחס הרבי לכך שאין הבטאון בא כתחליף למה שעשו כותביו עד עתה - כתיבת ופרסום מאמרים בעיתונות הכללית: "מובן, אשר מתאים למה שכתבתי כבר שמהנחוץ לסדר הנ"ל באופן כזה

שלא לשלול פרסום הידיעות והשיחות גם במכתבי עת אחרים כמו שהיה נהוג עד עתה, כיון שהכתבי עת מגיעים לחוגים כאלו שאין החוברת הנ"ל שייכת להם או מגעת אליהם".

לח.

לפעול להכרה רשמית

בהמשך:

היות והעיתון לא הוכר רשמית, הוא הופץ רק בריכוזי אנ"ש ועבר מיד ליד, ולא נמכר באופן רשמי כשאר העיתונים.

במכתב מיום כ"ח מר חשון תשט"ו להרה"ח ר' מיכאל אריה יהודה לייב כהן ע"ה, ביטא הרבי את רצונו הק' לכך שהבטאון יקבל הכרה רשמית "היינו שמותר יהיה להפיצו ללא הגבלות ולא כעיתון פנימי".

חודש לאחר מכן, בכ"ט טבת, כתב הרבי להנהלת צא"ח: "נהניתי ממ"ש שסו"ס ישתדלו שהבטאון יקבל רשיון רשמי".

על מנת להגשים את רצונו של הרבי, היה צורך בעורך בעל תואר אקדמאי. לשם כך צירפו את הרה"ח ר' שלום בער ליינ ע"ה, אשר במסגרת עבודתו בהוראה, היה לו תואר אקדמאי, כעורך אחראי של הבטאון.

לט.

מ'פנימי' לרשמי

בהמשך:

וכך, החל מהחוברת השמינית אשר הופיעה ב"א ניסן תשט"ו, 'הוסרה' הכותרת 'פנימי' ששכנה דרך קבע בראש השער, ונוספה סיומת רשמית בגב הבטאון עם פירוט אודות המו"ל, העורך ובית הדפוס.

על כך הגיב הרבי במכתב לאגו"ח בתל אביב (מיום פסח שני תשט"ו): "מאשר קבלת שני טופסים של הבטאון, ונראה מהשער והשינוי שבו שהשיגו רשיון להופעותו, ולא דווקא בתור פנימי, ובטח גם על דבר זה יכתבו בקרוב".

לסיום מאחל הרבי: "ויהי רצון שיהיה בשעה טובה ומוצלחת ויצליח הבטאון להיות צנור דרך בו יבוא פנימיות תורת החסידות הדרכותיה ומנהגיה, בסביבתם הקרובה וגם בסביבה שלעת עתה איננה קרובה".

מ.

חותמת "קה"ת

בהמשך:

בחורף של אותה שנה (תשט"ו), הציע ר' חנוך גליצנשטיין להוסיף חותמת של קה"ת על גבי הבטאון, וביקש את אישורו של הרבי על כך.

הרבי אישר זאת במכתבו אליו בכ"א כסלו, אך התנה שההגה תהיה הדוקה יותר, ושהחומר ישלח קודם להגהה אל הרבי: "במ"ש שיהי' חותם קה"ת על הבטאון, מתאים הדבר ובתנאי שיהיו בטוחים שההגה תהיה כדבעי, וחומר שעומדים להדפיס יושלח מקודם לכאן".

בעקבות כך, החל מהחוברת העשירית, החל להתנוסס בחזית הכריכה חותם המלך – הסמל של הוצאת 'קה"ת'. מה שהביא למשנה זהירות בכל נושא הכתיבה והגהת תוכן הדברים בבטאון.

מא.

השיבות ההגהה

בהמשך:

יחד עם זאת, לא נמנע הרבי מלהעיר, ולעיתים אף בחריפות על דברים בתכני הבטאון.

וכך כתב הרבי במכתב (מיום ג' מר חשוון תשי"ג, נדפס ב"מקדש מלך", כרך ד, עמודים שלו-שלו): "על של עתה באנו להעיר, אשר כנראה לא דקדקו בהגה' כדבעי, באשר נפלו בחוברת כמה שגיאות וטעויות הדפוס, ובטח ידקדקו יותר להבא". וכאן מונה המזכיר (בשם הרבי כמוכן) שתי טעויות, אחת מהן "בהנוגע להוראה".

על החוברת השניה הגיב הרבי (כ"ב אייר תשי"ג, נדפס ב"מקדש מלך", כרך ד, עמודים שלו-שלה): "נתקבלה חוברת שני' של החוברת, ות"ח עבורה. ונבוא

בזה בהערות אחדות: א. ההגהה צ"ל מדויקת יותר, וכמו שכתבנו כבר בנוגע לחוברת הראשונה...". בהמשך המכתב מונה הרבי עוד מספר טעויות הדרושות תיקון.

מסיים הרבי את המכתב: "כמובן שאין הכוונה בכהנ"ל לשם ביקורת בעלמא אלא כדי שיהי' מזה להבא, ועל כן נקוה כי ישמו לב לכהנ"ל".

מ.ב.

לא להדפיס עוד

בהמשך:

במכתבו מיום כ"ח אלול תשט"ו, כתב הרבי בחריפות גדולה על אי הגהת החומר בבטאון, וביקש להפסיק לפרסם את שיחותיו כל עוד אין מי שיגיה זאת היטב (נדפס ב"מקדש מלך", כרך ד, עמוד שלט):

"ב' טופסי הבטאון נתקבלו. ות"ח. ובטח יודיעו סיבת הטעויות הכי מתמיהת אשר בו. ובפרט שנועד להפצה בכ"מ וגם חוצה. והאומנם קשה למצוא מגי' כדבעי בתוככי צאגו"ח שיתנדב מזמנו ע"ז? - בקשר עם זה, מטובם לשלוח לכאן ב' טופסים מכל השיחות שלי שהדפיסו כבר, ולא להדפיס מהם עוד - עד שיודיעוני מי יהי' האחראי על הגהתם ויקבלו הסכמה מהמזכירות ע"ז".

ההדפסה וההוצאה לאור נמשכו שבע שנים - עד לגליון הי"ט ביו"ד שבט תשי"ט. את גליון הכ' שלח ר' חנוך להגהת הרבי, אך זו התמהמה... במכתב מו' אלול תשי"ט עודד הרבי את ר' חנוך להכין חומר לגליון הבא (הכ"א), וכן התייחס להגהת הגליון הקודם: "בודאי למותר לעוררו, שעכ"פ יכין וישלח בעוד מועד את כל החומר להדפסה במכ"ע.. ומהנכון ג"כ - חומר לבטאון הבא [גליון הכ"א], (אף שמסיבות, לע"ע נתעכב לוח התיקון להחוברת שעברה [גליון הכ'])."

מוג.

פנים חדשות

בהמשך:

רק כעבור ארבע שנים, בחודש טבת התשכ"ג, נתחדשה הופעתו של הבטאון בסדרה חדשה, שכולה אומרת: "פנים חדשות באו לכאן"!

על מה שהוביל לחידוש הוצאת הבטאון, מספר הרב טובי' שי' בלוי: "בעת שזכיתי להיות בחודש תשרי תשכ"ג בחצרות קדשנו, ביקש ממני הרב גליצנשטיין להעלות את הנושא בפני הרבי.

כתבתי על כך בפתק שהגשתי לרבי ביחידות, והרבי הסביר את הרקע להפסקת הוצאתו לאור של הבטאון: "הגיעו לכאן תרגומים של השיחות (הכוונה לתרגומי שיחותיו של הרבי שהתפרסמו בבטאון) שהיו צריכים לעבור עליהם מחדש, וכעת אין כאן את הזמן לזה. אם אתה תקבל על עצמך את התרגומים, תוכל להתחיל לתרגם את השיחות ולערוך את בטאון חב"ד". הרבי הורה לי לצרף אליי אנשים נוספים למלאכת כתיבת ועריכת הבטאון, והזכיר בין היתר את שמותיהם של הרב חנוך גליצנשטיין והרב עדין אבן-ישראל (שטיינולץ).

מד.

תיקונים על היומן

בהמשך:

"חידשנו את הוצאתו לאור של בטאון חב"ד" אומר הרב בלוי, "ובגיליון הראשון שהוצאנו פרסמתי סקירה על ביקורי בחצר הרבי, תחת הכותרת "יומן מסע חודש השביעי תשכ"ג לליובאוויטש". הבטאון כולו עבר את שבט ביקורתו של הרבי, וגם על היומן שכתבתי עבר הרבי ואף ציין כמה תיקונים והגהות משמעותיים.

לדוגמה, בתחילת היומן כתבתי: "...אחד מיסודותיה העיקריים [של תנועת החסידות] הוא ההתקשרות לצדיק, רועה האמונה".

"הרבי מחק את המילה "העיקריים".

מה.

בין "יסוד" ל"יסוד עיקרי"

בהמשך:

אחר כך שמתו לב שבלוח "היום יום" מופיע המשפט:
 "יסוד עיקרי בשיטת חב"ד הוא, אשר המוח השליט על הלב בתולדתו,
 ישעבד את הלב לעבודת ה' יתברך, מתוך השכלה הבנה והעמקת הדעת
 בגדולת בורא העולם ברוך הוא".

"ידוע" מסביר הרב בלוי, "שאחד ההבדלים בין חב"ד לחסידויות פולין
 הוא בדרישה לעבודה עצמית בהתבוננות בגדולת ה', ולא להסתפק רק
 בכך שהצדיק ירומם ויעלה את חסידיו. הביטוי "יסוד" מורה על משהו
 שבלעדיו הבניין כולו אינו יכול להתקיים, אך "יסוד עיקרי" הוא יותר
 מכך. כך הבנתי את ההגהה הזו של הרבי: כמובן שגם בחב"ד ההתקשרות
 לרבי היא אמנם "יסוד", אך "יסוד עיקרי" הוא העבודה בכוח עצמו,
 להעמיק את הדעת ולהשיג את גדולת ה', ועל ידי זה לשעבד את המוח
 ואת הלב לעבודת ה'".

מו.

ניצול הזמן

בהמשך:

בפי הרב בלוי דוגמה נוספת: "מאחר שהיה זה ביקורי הראשון, עקבתי
 באופן מיוחד אחר כל תנועותיו של הרבי, וזכיתי לראות איך כל שנייה
 מחושבת ומתוכננת, אין שנייה של בטלה. ביומן כתבתי, "רואים שאצל
 הרבי מנוצלת כל אלפית הדקה", אך הרבי מחק את המילה אלפית".

מוז.

ריענון וחידוש

בהמשך:

הסדרה החדשה הביאה עמה ריענון וחידוש לבטאון כולו, החידוש בלט לעין בחיצוניותו של הבטאון וניכר אף בפנימיותו:

עמוד השער צבעוני בחלקו ותמונה מתנוססת בו; תמונות נוספות ותצלומי כתיב-יד מפוזרים גם בעמודים הפנימיים ותורמים לגיוון החומר העיוני.

שכן, החידוש בפנימיותו של ה"בטאון" מתבטא בתוכנו, שרבתה בו כמות המאמרים העיוניים לסוגיהם:

מאמרי הגות (אלו של הרב עדין שטיינזלץ ניכרים במקוריותם), ליקוטים (שמהם מצטיין בראשוניותו הליקוט המעולה שערך הרב טוביה בלוי ל"פרקי אבות"), חקר דברי ימי החסידות ותולדותיהם של גדולי החסידים לדורותיהם. גם שיריו של המשורר צבי יאיר הם בבחינת "חידוש" ספרותי בקבצים החב"דיים.

מח.

מכתבי קוראים ותמונה עכשווית

בהמשך:

'פתיחותו' של הבטאון באה לידי ביטוי גם בפרסום אי-אלו מכתבי קוראים אל המערכת.

בעמוד האחרון של כל גליון נדפסה תמונה 'עכשווית' מאחד האירועים של הזמן האחרון, דבר שקידם גם את 'הפן החדשותי' של 'סדרה' זו על פני קודמתה.

אמנם מאידך גיסא, לא הופיעו בבטאון דיווחים על "שלום אחים" ועל אירועים שגרתיים "מחיי המוסדות" – ואם היתה כוונה לסקור את פעילותה של חב"ד בארצות שונות במדור "חב"ד על פני תבל", הרי שרק בשני גליונות נתפרסם מדור זה. את החסר הזה מלא העתון "חדשות חב"ד", שהיה בראשיתו נספח ל"בטאון חב"ד", שהפך לעיתון עיוני-תורני.

מ.ט.

הפסקה

בהמשך :

הסידרה החדשה נחתמה בגליון 11 (אלול תשכ"ט), כשבינו ובין הגליון שקדם לו מפרידות כשנתיים ומחצה !

הפסקת ההוצאה לאור נבעה ממחסור בתקציב, וכפי שכתבה המערכת: "סיבת הדבר היא, כמובן, ההתחבטות התקציבית של הנהלת צעירי חב"ד באה"ק. פעילות צעירי חב"ד... גדלה עשרות מונים... עם גידול והרחבת הפעולות - גדולות, מובן, ההוצאות. כך שהתקציב של צעירי חב"ד, למרות קפיצתו העצומה, לא הצליח לכסות הוצאות הדפסת הבטאון".

נ.

הסדרה השלישית של בטאון חב"ד

בהמשך :

לא ארך זמן רב, וכשנה לאחר הפסקת הוצאת הבטאון, באלול תש"ל החלה לצאת לאור הסדרה השלישית של "בטאון חב"ד".

הגליון הראשון בסדרה זו קיבל את המספר 12, ללמדך כי רצף גליונות לפנינו ולא "פנים חדשות".

הגורם המכריע לכך היה ר' שמואל זלמנוב, מי שהיה עורך את גליון 'התמים' ו'קובץ ליובאוויטש', אשר עבר מניו יורק לגור באה"ק - בכדי לתרום מנסיונו העשיר עבור הבטאון.

נא.

הגדלת הבטאון

בהמשך :

לאחר שעלה בידי ר' שמואל להסדיר את ענייני הכספים עבור המשך ההו"ל של הבטאון, צורף ר' שמואל לשמש כאחד העורכים, והבטאון החל לצאת מחדש כשהוא מכפיל את גודלו.

השינוי החיצוני היה בולט לעין, לא עוד סתם חוברת דקה – מהודקת, אלא קובץ עבה בכריכת הדבקה חמה; וכדברי ה"מערכת": "רבים מן הקוראים העירו על הצורך לתת גודל אחר לצורת הבטאון, בהתחשב בכך שתוכנו עיוני בדרך כלל". ואכן, לא מצינו שום הבדל עקרוני בין סידרה זו לבין קודמתה. השינוי המהותי היחידי הוא החזרתו של מדור ה"אקטואליה" אל תוך ה"בטאון", בשינוי השם: "בכרם חב"ד" (כשמו של עיתון החדשות החב"די שפסק להופיע).

גם בסידרה זו של "בטאון חב"ד" הופיעו אחת-עשרה חוברות; הגליון האחרון – גליון 22 במספור הרצוף – יצא לאור בחודש תמוז תשל"ג.

נב.

הגהה וביקורת

בהמשך:

לאורך כעשרים שנות הוצאת הבטאון, קיבלו הרב גליצנשטיין והרב בלוי, הכוונות וביקורות מהרבי בכל פרט ופרט.

"ככל העוסקים בענייני הרבי, כך גם אנו זכינו לקבל מחמאות והערות רבות מהרבי, אלה ואלה קיבלנו בשמחה ובאהבה ובכונות מיידית לתיקון הנדרש", שח הרב גליצנשטיין. "כל הערת ביקורת ראינו כהדרכה לעתיד, ולפיה פעלנו".

"עניינו של הבטאון", אמר הרב גליצנשטיין, "היה להפיץ את המעיינות חוצה. לכן גם הרבי עבר בקפדנות רבה על כל החומר, בכדי שיהיה נכון ומדויק בתכלית".

נג.

חוסר בעדיבה ובשימת לב

בהמשך:

הגליונות שהתפרסמו בשנת תשל"ב, היו גדושים בתוכן, וכללו כשמונים עד מאה עמודים כל אחד. מטבע הדברים, ריבוי החומר גרע

מהאיכות הקפדנית שנשמרה עד אז על ידי חברי המערכת, והרבי לא היה שבע רצון מכך.

במכתב שנשלח אל חברי המערכת, כתב הרבי במילים חריפות במכתב מיום י"ג אלול תשל"ב (נדפס ב"מקדש מלך", כרך ד, עמוד שמב) :

"ונבקש בזה חו"ד" – היא – שכנראה (ואף שכבר העירו ע"ז וכ"פ) אין המערכת עורכת כלל את החומר, (לדוגמא – במכ' ע"ד צדקה – באה גם תחלת המכ'?!?), ואין עניני לחפש מגרעות וכו'.

ועד שימצאו מי שהוא אחראי על העריכה, ודכל החומר – יפסיקו הופעת הנ"ל.

נוסף על ענין התמוה (דוגמא הא') בולט וג"כ במבט ראשון (באם מביטים) : המובא בקטע השיחה טעם דיחוי חלוקת הכוס לש"ק מפני קוצר הזמן – שמקום לומר שזהו אסור ע"פ דין".

נד.

סגירת הבטאון

בהמשך :

חברי המערכת הזדרזו לקיים את הוראתו של הרבי, ומינו עליהם אדם נוסף שייקח אחריות על עריכת החומר והגהתו בצורה קפדנית יותר מבעבר. אלא ששנה וחצי לאחר מכן בגליון ה-40 שהתפרסם בחודש ניסן תשל"ג, נדפס (בע' 19) סיפור לא מבוסס על הש"ך ואדמו"ר הזקן – אשר בגינו עצר הרבי את המשך ההוצאה לאור של הבטאון.

נה.

הסיפור התמוה

וזהו הסיפור (כפי שהודפס ע"ג הבטאון) :

"סיפר אדמו"ר מהר"ש: בליאדי שחטו פעם בהמה בערב שבת ונתעוררה שאלה על כשרות הבהמה, שאלה שחלוקים בה הט"ז והש"ך, הט"ז מכשיר והש"ך מטריף. רב העיר נטה לפסוק כדעת הש"ך. כשהביאו

השאלה לפני רבנו הזקן פסק לקולא כהט"ז, וכל אנשי העיר לקחו בשר לכבוד שבת.

בתפלת שמונה-עשרה שבמנחת אותו ערב שבת, האריך רבנו הזקן יותר מהרגיל ואחרי התפלה ציוה להכריז בכל העיר שהשאלה טריפה, וכל בני העיר לא אכלו בשר באותה שבת.

הדבר הי' לפלא בעיני כולם, ובמוצאי שבת שאל רבי יוסף בן המגיד מליובאוויטש (רבי יאסעלע דעם מגיד'ס) את רבנו הזקן לפשר הדבר.

נז.

הש"ך ואדמו"ר הזקן

המשך הסיפור:

סיפר לו רבנו הזקן:

בתפלת מנחה של ערב שבת באות נשמות לבקש תיקון לעצמן. במנחה זו ראה בין הנשמות גם את נשמת הש"ך ונתפעל מאד, איזו שייכות יש לש"ך לבוא לבקש תיקון. על שאלתו את הש"ך על כך, ענה לו שבעקבות הפסק דין שפסק שלא כדעתו יש לו עיכובים בעליות הנשמה שלו.

ומשום כך ציוה מיד להכריז שהשאלה טריפה כדי להשקיט רוחו של הש"ך.

הנהוג הי' שאחרי קידוש הי' נכנס בנו אדמו"ר האמצעי אליו לסעודה. באותה שבת כשרצה אדמו"ר האמצעי להכנס לחדר אביו רבנו הזקן, מצא את הדלת סגורה והמתין עד שנפתחה, וכשנכנס סיפר לו אביו שהש"ך התארח אצלו והודה לו על שמילא בקשתו והטריף את השאלה". עד כאן לשון הסיפור.

נז.

מכתב ב"ק אדמו"ר זי"ע

בהמשך:

במכתבו אל המערכת, מיום בדר"ח תמוז תשל"ג הגיב הרבי בחריפות
אודות סיפור זה:

כבוד מערכת "בטאון חב"ד"

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

לאחרי הפסק של כו"כ זמן נתקבל בכ"ח סיון חלק
מהחומר לבטאון ע"מ שיגיהו כאן ויודיעום וכו' ובדעתם להו"ל
... לייב תמוז!

וקודם שאענה ע"ז רצוני לברר הבא לקמן, ובהקדם:
"בטאון חב"ד" צ"ל מתאים כפי האפשרי לשמו, ובמילא מובנת
האחריות (וגם הזכות – שזה צריך להגביר השימת לב ביותר
וכו'). פשוט ג"כ שבעיקר צריך באוארענען אלו המבקשים תואנה
ולא את המלמדים זכות.

פשוט ג"כ שהאחריות גדולה פי כמה בנוגע לכ"ד המובא
בו בשם רבותינו נשיאינו.

ולרוב הפשיטות לא אאריך ובפרט שכבר כתבו עדי"ז
והבטיחו נאמנה וכו' וכו'.

נח.

"אעמוד על החמוד ביותר"

המשך המכתב:

ומכו"כ ענינים, שלכאורה עכ"פ, הם בסתירה לכהנ"ל –
אעמוד על החמוד ביותר, ויה"ר שיסבירו הענין ויבוטלו הקושיות.

נדפס בו "מעשה שהי' באדה"ז" ("כמובן" בלי הוראת כל
מקור) שפס"ד שהבשר כשר ואח"כ . . ע"פ בקשת הש"ך חזר...
והטריפו, ועי"ז כל העיר לא אכלו בשר [ב]אותו הש"ק (אינו עתה
תח"י – וזהו התוכן לפי ערך) – ותו לי"מ, מבלי כל הוספה והערה
בזה כלל מהמערכת!

התמ"י שבדבר – אפילו באם ה"י המדובר בבר ב"ר זחז
יומא איך מדפיסים כהנ"ל מבלי כל "הערה בדרך אפשר עכ"פ".
 ואם להנ"ל לא שמו לב כלל – לאחרי המכשול שה"י בכיו"ב בעבר
 (אבל לא בגזילה ממש) וההבטחה כו' – למה יהי שינוי בזה
 בעתיד?

בברכה לבשו"ט סו"ס

נט.

**"נדפס בו "מעשה שהי' באדה"ז"
 ("כמובן" בלי הוראת כל מקור)"**

ברצוני לחדד כאן נקודה מסויימת:

הרבי כותב במכתבו: "נדפס בו "מעשה שהי' באדה"ז" ("כמובן" בלי הוראת כל מקור)".

מקורו של הסיפור המדובר היה בכתבי הגה"ח רבי חיים אליעזר ביחובסקי זצ"ל שהיו אז בכתב-יד, ולימים (בשנת תש"ג) נדפסו בברוקלין נ. י. בספר "כתבי הרח"א ביחובסקי" באישורו של כ"ק אדמו"ר זי"ע (ראה בספר האמור, עמוד צח).

אלא שכאשר קיבלתי את הסיפור על מנת להדפיסו ב"בטאון חב"ד" קיבלתי אותו ללא ציון מקורו, דבר שהביא אותי להניח כי מוסר הסיפור רשם אותו לראשונה בעצמו כפי ששמעו מפי חסידים מדור דור ולכן הוא מהווה ה"כלי" הראשון לסיפור. זו הסיבה שגם בבטאון נדפס הסיפור ללא ציון מקור, כשם שחלק גדול מסיפורי החסידים המתגלגלים בין אנ"ש לא ידוע מקורם ואיש אינו טורח לחפש אותו.

ס.

הנסיון שלא צלח

בהמשך הכתבה:

בעקבות מכתבו החרף של הרבי, ניסו חברי המערכת לתקן את המעוות, ובגליון הבא, פרסמו את דברי הרבי כשאלה מאת אחד מקוראי הגיליון, והביאו על כך תשובה הלכתית ותיקון אפשרי במדור 'שואל ומשיב'.

כתגובה לכך כתב הרבי (י"ג חשוון תשל"ד) מכתב ארוך, בו הוא מקשה על תירוץ המערכת הן כ'חסיד', הן כ'בעל נגלה' והן כ'בעל-בית'...

המסקנה לפועל מהמכתב: "ובאם בדעת מי להו"ל הבטאון – מוכרח לצרף למערכת עורך אחראי, וכל זמן שלא ימצא איש אחראי כזה, הרי אין להו"ל".

סא.

ההבנה הראשונית של דברי הרבי

גם כאן ברצוני להוסיף:

במכתב הרבי נאמר, בין השאר, כך: "...פשוט ג"כ שבעיקר צריך באווארענען אלו המבקשים תואנה. . ויה"ר שיסבירו הענין ויבוטלו הקושיות".

חבר המערכת הגה"ח רבי שמואל זלמנוב זצ"ל, היה אחראי על המדור "שואל ומשיב" ב"בטאון חב"ד", הבין שמבחינת הרבי עצמו אין פגם בסיפור, אלא כוונת הרבי לכך שיש להבהיר טענות שיכולות לבוא מן הקוראים או כאלה ש"תואנה הם מבקשים".

משום כך החליט לתקן זאת על ידי ניסוח השאלה במדורו "שואל ומשיב" ושוברת בצדה. אולם לאחר מכתבו הנוסף של הרבי התברר כי הרבי עצמו אינו מסכים עם הסיפור.

סב.

"עילה מצא"

לאחר שהרבי סגר את ה"בטאון" טען הר"ש זלמנוב כדלהלן.

יש דברים שלגביהם נאמר שהקב"ה עשאם מסיבה מסויימת אך הוא, כביכול, מצא עילה לעשותם (ראה, לדוגמא, ילקוט שמעוני, פרשת וירא, פרק יח).

גם בנידון זה, טען הר"ש זלמנוב, שהסיבה שהרבי סגר את ה"בטאון" היתה משום שהוא צורף למערכת ה"בטאון" ללא אישורו של הרבי, שכן את הרב חנוך גליצנשטיין ואותי מינה הרבי עצמו כעורכי ה"בטאון", אך את הר"ש זלמנוב צירפנו לאחר מכן מדעתנו ללא שאלת הרבי.

אנו שמחנו מאוד על ההזדמנות לצרף את הרב זלמנוב וראינו בכך מציאה גדולה, משום שהוא היה עורך הבטאון "התמים" שיצא לאור בוורשה בשנית תרצ"ה-תרצ"ץ.

אך הרב זלמנוב טען כי להערכתו הרבי לא היה מרוצה מצירופו, ולכן סגר את הבטאון, ו"עילה מצא".

עלי להוסיף כי אינני שותף להשערתו זו, שהרי עברו מספר גליונות מאז צורף למערכת ועד להתרחשות האמורה.

סג.

חיפוש אחר מבקר

בהמשך:

לאחר קבלת מכתבו של הרבי, הוצע על ידי חברי מזכירות הרבי לרב ישראל לייבוב להציע את התפקיד לרב יהושע מונדשיין, אלא שהרב מונדשיין טען שהוא לא רואה את עצמו כמתאים לתפקיד.

וכך סיפר הרב יהושע מונדשיין: "מאחורי הפרגוד שמעתי באותם ימים, שהמזכירות הורתה להציע לי את תפקיד המבקר של 'בטאון חב"ד' קודם הדפסתו.

ביום מן הימים נקראתי לביתו של ר' ישראל לייבוב ע"ה, שהציע לי את התפקיד.

אמרתי לו שאינני מתאים לכך כלל, והראיה, שאני לא הייתי רואה שום שמץ פסול ושום חשש בפרסום הסיפור הנ"ל על הש"ך ואדמו"ר הזקן. ובזה נגמר העניין".

סד.

סוף דבר

בעקבות כך שלא נמצא 'עורך מתאים' (כדברי הרבי) לעריכת הבטאון, הופסקה הוצאתו לאור של הבטאון, כשבסך הכל יצאו לאור 41 גליונות תחת השם 'בטאון חב"ד'.

אך ככלות הכל, היה הבטאון הכלי הראשון בו פורסמו דברי קודשו של הרבי ללא צינזורים ומניעות, אלא ככתבם וכלשונם; והיה כלי מרכזי אשר קישר בין אנ"ש באה"ק לרבי וכלי חשוב להפצת המעיינות חוצה שבעקבותיו התקרבו רבים לחסידות חב"ד ולכ"ק אדמו"ר זי"ע.

עד כאן מן הכתבה האמורה.

סה.

"יגעתי ומצאתי" (מגילה ז, ב)

כל מי שנחשף במדה ראויה לתורתו של כ"ק אדמו"ר זי"ע מבחין באמונתו הגדולה של הרבי בכל מלה ובכל אות בתורה שבכתב, בתורה שבעל פה ובדברי הראשונים וגדולי ישראל, והדברים מוסברים על ידו בהזדמנויות רבות באור מופלא בהיר בשחקים.

להלן דוגמא אחת, ובה ביאור דיוק לשון חז"ל (מגילה ז, ב) "יגעתי ומצאתי תאמין".

כך כותב הרבי על מאמר חז"ל האמור ("אגרות קודש", כרך כד, אגרת ט"קצ):

"בסגנון חכמינו ז"ל – אשר כל דבריהם מדוייקים בכל הפרטים – יגיעת ומצאת", זאת אומרת, שכשיש יגיעה אזי התוצאות לא רק מתאימות ליגיעה, אלא באופן של "ומצאת", כלומר על דרך מציאה הבאה שלא בערך לטרחא שהשקיעו בה".

סו.

דיוק בהירת שמות הפרשיות

במבט שטחי אין משמעות מיוחדת לשמות פרשיות התורה כפי שהן נקראות מדי שבוע בשבוע, ונראה כי הן נקבעו באקראי על ידי מאן דהו מן המדפיסים שחיפש את המלה או את שתי המלים הראשונות בפרשה (מלבד הנפוצות מאוד, כמו "אלה") שבהן ניתן לקרוא את שם הפרשה.

ברם, שיטתו הייחודית של כ"ק אדמו"ר זי"ע בנידון הינה, כדרכו בקודש, שכיון ששמות אלה פשטו בכל תפוצות ישראל ואומצו על ידם

במשך למעלה מאלף שנים מהווה הדבר סימן ששמות הפרשיות מכוונים וקשורים לתוכן הפרשה (ראה בסה"ק "לקוטי שיחות", חלק ה, עמודים 57-58).

על פי היסוד האמור נהג הרבי לדייק, להסביר ולדרוש בשיחות קדשו כיצד שמה של כל פרשה מבטא את תוכנה ואת עיקרי הדברים שבה.

סז.

הוכחה ששמות הפרשיות מדוייקים

בהזדמנות מסויימת (ראה בסה"ק "לקוטי שיחות", חלק ה, עמוד 58, הערה 10, ובנסמן שם) הביא הרבי הוכחה לכך ששמות הפרשיות מדוייקים ולא נבחרו רק לפי המלה הראשונה בפרשה בה היה ניתן לקרוא את השם, כדלהלן.

פרשת נח פותחת במלים "אלה תולדות נח גו'" ופרשת תולדות פותחת במלים "ואלה תולדות יצחק גו'".

אילו היו השמות נקבעים לפי המלה הראשונה האפשרית היתה צריכה פרשת נח להיקרא בשם "תולדות", כיון שזו המלה השניה בפרשה, ואילו פרשת תולדות, שלא יכלה כבר להיקרא בשם זה, היתה צריכה להיקרא בשם "יצחק", שהיא המלה השלישית.

מכך שאין הדבר כך, ופרשת נח נקראת על שם המלה השלישית, "נח", בדילוג על המלה השניה, ואילו פרשת "תולדות" נקראת על שם המלה השניה – מוכח שהבחירה בשמה של כל פרשה מדוייקת להפליא.

סח.

חלוקת פרקי התנ"ך

בדומה למובא לעיל אודות התייחסותו של כ"ק אדמו"ר זי"ע לשמות פרשיות התורה, ישנה גם התייחסות שלו לחלוקת פרקי התנ"ך שנעשתה, כידוע, בידי מי שאינם יהודים.

כך כותב כ"ק אדמו"ר זי"ע על כך (בסה"ק "לקוטי שיחות", חלק טז, עמוד 229 הערה 40. כאן בתוספת פיענוח ראשי תיבות, השלמת קיצורי מלים וחלוקה לפיסקאות):

"ידועה השקלא-וטריא בנוגע לחלוקה זו לקאפיטלאך [=פרקי התנ"ך] ומקורה –

אבל בכל אופן הרי נמצאת חלוקה זו בכל הספרים דכל תפוצות ישראל (וגדולי ישראל) ומאז כמה-וכמה דורות, ומנהג ישראל תורה היא.

ולהעיר מהרמב"ם הלכות ממרים (פרק א, הלכות ב-ג. פרק ב, הלכה ב) בנוגע למנהגות ומנהג שפשט בכל ישראל.

- וראה לקוטי שיחות חלק ה (עמוד 57 ואילך. עמוד 337 ואילך) בענין שמות הסדרות".

עכלה"ק.

וראה גם להלן "שביבים" עג-עד.

סט.

ביצד מיישבים את "וירד ה' על הר סיני" עם "כי מן השמים דברתי"?

בפרשת יתרו מצינו שני פסוקים המתארים את התגלות ה' במעמד מתן תורה, כדלהלן.

בפרק יט פסוק כ נאמר: "וירד ה' על הר סיני", ואילו בפרק כ פסוק יט נאמר: "אתם ראיתם כי מן השמים דיברתי אליכם".

על "וירד ה' על הר סיני" מפרש רש"י: "יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר "כי מן השמים דברתי עמכם", מלמד שהרכין שמים עליונים ותחתונים, והציען על גבי ההר כמצע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם".

ואילו על "כי מן השמים דברתי" מפרש רש"י: "וכתוב אחר אומר "וירד ה' על הר סיני", בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם: "מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה" (ואתחנן ד, לו), כבודו בשמים, ואשו וגבורתו על הארץ. דבר אחר, הרכין השמים ושמי השמים, והציען על ההר, וכך הוא אומר ויט שמים וירד".

ראה להלן.

ע.

השינויים בין פירושי רש"י

המשווה בין שני פירושי רש"י האמורים יראה כבר במבט ראשון כי שינויים רבים ביניהם.

מן הבולטים שבהם: א. בעוד שעל "וירד ה'" הסתפק ברש"י בפירוש "שהרכין שמים וכו'" הרי שעל "מן השמים" הביא פירוש נוסף, ולא עוד אלא שהביאו לפני הפירוש "שהרכין שמים וכו'". ב. על "וירד ה'" כותב רש"י "שהרכין שמים עליונים ותחתונים" ואילו על "מן השמים" הוא כותב: "הרכין השמים ושמי השמים".

בשיחת קודש נפלאה (שיחה ד לפרשת יתרו בסה"ק "לקוטי שיחות", חלק טז) מסביר כ"ק אדמו"ר זי"ע בהרחבה את השינויים בין שני פירושי רש"י האמורים. נקודה תמציתית תובא להלן.

עא.

הבדל כללי בין הפסוקים

ההבדלים שני פירושי רש"י האמורים נובעים מהבדל כללי בין הפסוקים האמורים.

הפסוק "וירד ה'" נמצא בין הפסוקים המדגישים את העובדה שהקב"ה ירד על הר סיני עד שההר עצמו התקדש, דבר שהביא להגבלות שונות בהתקרבות ועליה אליו. לכן גם רש"י בא להסביר את ירידת הקב"ה על ההר עצמו, וזו הסיבה שהוא מתבטא בלשון המתאימה לירידה: "שהרכין שמים עליונים ותחתונים".

ואילו הפסוק "מן השמים" מדגיש את הצד ההפוך: עד כמה הקב"ה נעלה ורחוק מן הארץ. לכן שם מביא רש"י את הפירוש הנוסף ש"כבודו בשמים" ורק "אשו וגבורתו על הארץ", כדי להדגיש את רוממותו יתברך שכבודו נותר בשמים.

זו גם הסיבה שרש"י כותב: "הרכין השמים ושמי השמים", כדי להדגיש שלמרות ירידתו של הקב"ה נותר הקב"ה מרומם מעל "שמי השמים".

עב.

י"ט זב': "מלכות" ו"כתר"

כ"ק אדמו"ר זי"ע ממשיך בשיחת קדשו ומסביר כיצד ההבדל האמור בין שני הפסוקים ופירושי רש"י נרמזו במספר הפרק והפסוק שלהם, כדלהלן.

המספר כ' רומז לספירת ה"כתר", שכן האות כ' היא תחלת המלה "כתר", ואילו המספר י"ט רומז לספירת ה"מלכות".

הסבר הדברים: אחד מן האופנים לכתיבת שם הוי' במילואו הוא במילוי אלפ"ן: יו"ד, ה"א, וא"ו, ה"א. המניין הכולל הוא 45, שם מ"ה. אם נחסיר מן המספר האמור את הגימטריה של שם הוי' עצמו, שהוא 26, ונשאיר רק את ה"מילוי" נקבל את המספר 19.

המשמעות של "מילוי" האותיות היא אופן ביטוי האותיות בדיבור, הנעלם כאשר מבטאים את המלה המורכבת מן האותיות וכן כאשר כותבים אותה, כלומר: "גילוי ההעלם". זהו גם תוכנה של ספירת ה"מלכות": גילוי השפע שהיה בהעלם בספירות העליונות והשפעתו לעולמות הנחותים.

עג.

הרמז בפרק י"ט פסוק כ'

הפסוק "וירד ה'", שבו מודגשת ירידתו של הקב"ה להר סיני, כאמור, מופיע בפרק י"ט, המספר הרומז לספירת ה"מלכות", כיון שמטרתה של ספירה זו היא להשפיע את השפע האלוקי לעולמות הנחותים.

עם זאת, בעשר הספירות קיימת "התכללות", כאשר כל ספירה כוללת גם את הספירות האחרות (כגון "חסד שבגבורה"), ולכן גם בספירת ה"מלכות" עצמה יש את ספירת "כתר", רוממותו של הקב"ה, שב"מלכות", ולכן "וירד ה'" מופיע בפסוק כ' (שבפרק י"ט).

פרט זה מודגש גם בדברי רש"י על הפסוק: "שהרכין שמים". כלומר: גם ב"מלכות" יש את דרגת ה"כתר" שמשמעותה הרוממות של הקב"ה על פני הדרגות הנחותות.

עד.

הדמוז בפרק ב' פסוק י"ט

מאידיך, הפסוק "מן השמים", שבו מודגשת רוממותו של הקב"ה, כאמור, מופיע בפרק כ', המספר הרומז לספירת ה"כתר", כיון שמהותה של ספירה זו הוא הרוממות של הקב"ה ביחס לעולמות.

עם זאת, בעשר הספירות קיימת "התכללות", כאשר כל ספירה כוללת גם את הספירות האחרות (כגון "חסד שבגבורה"), ולכן גם בספירת ה"כתר" עצמה יש את ספירת ה"מלכות", תנועת הירידה לעולמות, שב"כתר", ולכן "מן השמים" מופיע בפסוק י"ט (שבפרק כ').

פרט זה מודגש גם בדברי רש"י על הפסוק: "הרכיז שמים". כלומר: גם ב"כתר" יש את דרגת ה"מלכות" שמשמעותה תנועת הירידה של הקב"ה להשפיע בדרגות הנחותות.

עה.

היכן מופיעה בפסוק ההודאה על הברית ועל התורה?

הברכה השניה בברכת המזון כוללת הודאה על הארץ, על הברית, על התורה ועל המזון. אולם סמוך לחתימת הברכה נאמר: "ככתוב ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך". ולכאורה דרוש ביאור: היכן מופיעה כאן ההודאה על הברית ועל התורה?

ההסבר:

המשמעות הפנימית של ההודאה על הארץ הטובה היא על המצוות המעשיות המתקיימות בגשמיות, דבר שהתבטא בכניסה לארץ, אז החל העיסוק של בני ישראל בגשמיות לאחר הניתוק ממנה במדבר, שם עסקו ברוחניות בלבד, כידוע.

לפי זה יובן היטב שבפסוק "וברכת את ה' אלוקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך" נכללות כל המצוות המעשיות, הכוללות את הברית ואת התורה.

ליתר הרחבה בנושאים המוזכרים יעויין ב"שביבים" שב"לקט ופרט" ו, קלג-קלד. ט, קכו. יא, קפח-קצ. רצו. טז, קכו. יט, כו.

עז.

”וירא אליו ה’”

על הפסוק (תחלת פרשת וירא) ”וירא אליו ה’” דנים רבותינו מפרשי המקרא מה היה טיבה של התגלות אלוקית זו, שכן בתורה לא נתפרש דיבור כלשהו שאמר הקב”ה לאברהם.

נאמרו על כך תשובות רבות ומגוונות, אך ה”אור החיים” הקדוש מסביר שהתגלות אלוקית זו היתה השראת השכינה על אברהם אבינו בעקבות ברית המילה שערך לעצמו ולבני ביתו (כמסופר בסיום פרשת לך לך). בהקשר זה יש בנותן טעם להביא את הסיפור דלהלן.

עז.

מפני מה נראה ה’ אל אברהם אבינו ולנו אינו נראה?

מספר כ”ק אדמו”ר מוהרי”צ נ”ע (לוח ”היום יום”, ט חשוון):

בהיות אדמו”ר [=כ”ק אדמו”ר מוהרש”ב נ”ע] בן ד או ה שנים נכנס אל זקנו הצמח-צדק בשבת-קודש פרשת וירא והתחיל לבכות. באמרו: מפני מה נראה ה’ אל אברהם אבינו ולנו אינו נראה.

ויענהו הצמח-צדק: כשיהודי צדיק, בן תשעים ותשע שנים, מחליט שעליו למול את עצמו, ראוי הוא שהקב”ה יתגלה אליו.

עח.

בברית המילה לבנו יגלה דעתו על שלו

על פי דברי ה”אור החיים” האמורים ניתן, אולי, לומר:

התגלות האלקות אצל אברהם אבינו באה לאחר שערך את ברית המילה לעצמו מתוך הכרה ונכונות למול את עצמו כדי לקיים את רצון הקב”ה, אולם כאשר ברית מילה נערכת לתינוק רך – הוא אינו במצב כזה. מתי, איפוא, יזכה להתגלות האמורה?

התשובה: כאשר, בבוא היום, ”זה הקטן גדול יהיה” ויערוך ברית מילה לבנו – אז יגלה דעתו בכך כי הוא אכן מכיר ומסכים לברית המילה שנערכה

לו עצמו, ואז יזכה גם הוא להתגלות האלוקית בזכות ברית המילה בדומה לאברהם אבינו.

יתכן שהגילוי האלוקי האמור חל גם כאשר יהודי מודה לקב"ה בברכת המזון "על בריתך שחתמת בבשרנו", שכן גם בכך הוא מגלה את דעתו בהסכמה על ברית המילה שנערכה לו בשעתו.

עט.

הגישות המנוגדות

בחלק כא של "לקט ופרט" ("שביב" מט) הובא סיפור החסידים על חסיד ששאל את כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע כשהיה ילד צעיר היכן נמצא הקב"ה, ונענה על ידי הרבי בשאלה: היכן הקב"ה אינו נמצא.

הסיפור הובא שם ביתר פירוט, ושם הובא גם הסברו של בני הרה"ג הרה"ח רבי יעקב מאיר שליט"א על שתי הגישות השונות המתבטאות בסיפור, האם העולמות בפשיטות והאלקות בהתחדשות או שהאלקות בפשיטות והעולמות בהתחדשות, יעו"ש בהרחבה.
ראה להלן.

פ.

מה החידוש בהלכה ב?

את ספרו "משנה תורה" פותח הרמב"ם בהלכה א: "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל הנמצא, וכל הנמצאין מן שמים וארץ ומה שביניהן לא נמצאו אלא מאמיתת הימצאו".

בהלכה שלאחר מכן, הלכה ב, כותב הרמב"ם: "ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי – אין דבר אחר יכול להימצאות".

נשאלת השאלה: לאחר שלמדנו בהלכה הראשונה שיסוד היסודות הוא לדעת שיש מצוי ראשון, שהוא הקב"ה, והוא בורא את כל הנבראים – מדוע ש"יעלה על הדעת" שהקב"ה אינו מצוי, הרי כבר הוסבר שהדבר אינו אפשרי?

ראה להלן.

פ.א.

"יעלה על הדעת" – עליה בדעת

מסביר כ"ק אדמו"ר זי"ע (ב"הדרן" על הרמב"ם – תשל"ה, יעו"ש סעיפים ח-ט בהרחבה):

הקב"ה מצד עצמו הוא מופשט ומושלל מגדר ה"מציאות" של הנבראים, אלא שכיון שעלה ברצונו, יתברך, לברוא את העולמות – השפיל הקב"ה כביכול את עצמו להיות מציאות ששייכת לברוא נבראים.

על פי זה כוונת הרמב"ם בהלכה ב היא לומר שאם "יעלה על הדעת", כלומר תהיה אצל האדם עליה בדרגת הידיעה שלו, "שהוא אינו מצוי", כלומר שהקב"ה נמצא רק בדרגתו העצמית, שהיא דרגה שלמעלה מן ההגדרה "מצוי", ואינו משפיל את עצמו להוות את הנבראים – "אין דבר אחר יכול להימצאות". כלומר: לא יתכן שהעולם הינו מציאות אמיתית.

האמת היא, כאמור, שאמנם הקב"ה מצד עצמו הוא אינו בגדר "מצוי", אלא שהשפיל את עצמו לדרגה זו המהווה ומחיה כל פרט בבריאה. ראה להלן.

פ.ב.

שתי הגישות: "מצוי" ו"אינו מצוי"

על פי המוסכר ב"שביב" הקודם ניתן להסביר הסבר נוסף על הסיפור דלעיל (אות עט):

גישת החסיד ששאל היכן הקב"ה נמצא מבטאת את ההתייחסות לדרגה שאליה השפיל הקב"ה את עצמו, להיות בגדר "מצוי".

גישת הרבי מהר"ש ששאל היכן הקב"ה אינו נמצא – מבטאת את ההתייחסות לדרגה העצמית של הקב"ה, שהוא בגדר "אינו מצוי", כלומר: נעלית מגדרי הבריאה.

ראה להלן.

פג.

השוני בין "אין עוד מלבדו" ל"אין עוד"

בשני ביטויים משתמשת התורה כדי לבטא את ההתבטלות של העולם לקב"ה: "אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה) ו"אין עוד" (דברים ד, לט).

אחד ההסברים בתורת כ"ק אדמו"ר זי"ע לשוני בין שני הביטויים:

"אין עוד מלבדו" מבטא שמלבדו, יתברך, אין כלום, אבל יחד עמו, כלומר כאשר הקב"ה נמצא, קיימת מציאות של נבראים.

"אין עוד" מבטא דרגה נעלית יותר של התבטלות, שאין כל מציאות של נבראים כלל, כיון שאמיתיות מציאותם של כל הנבראים היא אלקות.

פד.

שתי הגישות נובעות מדרגת ההתבטלות

על פי המוסבר ב"שביב" הקודם ניתן להסביר הסבר נוסף על הסיפור דלעיל (אות עט):

גישת החסיד ששאל היכן הקב"ה נמצא מבטאת את ההתייחסות לדרגת "אין עוד מלבדו", שבה יש מציאות של נבראים ועדיין ניתן לשאול היכן נמצא הקב"ה.

גישת הרבי מהר"ש ששאל היכן הקב"ה אינו נמצא – מבטאת את ההתייחסות לדרגת "אין עוד", שבה אין כל מציאות של נבראים ונרגשת רק מציאותו של הקב"ה. לפיכך השאלה המתבקשת היא: היכן הקב"ה אינו נמצא?

פה.

"חק" בגימטריה 108 קולות השופר

לפי דברי חז"ל (מדרש רבה, אמור, פרשה כ"ט, פיסקא א') מוסב הפסוק (תהלים פא, ה) "כי חק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב" על התקיעות בראש השנה.

הרה"ק המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן נ"ע, אביו של כ"ק אדמו"ר זי"ע, כתב על כך רמז נפלא: המלה "חק" שבפסוק עולה בגימטריה 108, כפי מספר הטרומיטיין שבסדר תשר"ת (ראה את החישוב ב"שביבים" שב"לקט ופרט" ט, סג. "נחל עדנים", תהלים פא, ה).

ראה להלן.

פו.

"קח" בגימטריה 108 קולות השופר

לאחר שפרסמתי את ה"ווארט" האמור (ב"שביבים" שב"לקט ופרט" ט, סג. "נחל עדנים", תהלים פא, ה) הוסיף על כך ש"ב הגאון רבי שלמה מינצברג שליט"א, רבה של קהילת "תפארת ירושלים" ונכדו של דו"ז רבי עמרם (ברש"י) בלוי זצ"ל, את דלהלן.

לפי האמור מובן מדוע פתיחתה של פרשת העקידה היא במלה "קח", כנאמר (וירא כב, ב): "קח נא את בנך גו", שכן המלה "קח" היא בגימטריה 108, כמנין התקיעות האמור.

כידוע, אחד הטעמים לתקיעת השופר בראש השנה היא כדי להזכיר את עקידת יצחק (על פרשת העקידה ראה בהרחבה ב"שביבים" שב"לקט ופרט" ג, כד. מא. סד. ד, ער. ה, קסב. ט, מא. קפג-קפז. שו. י, קנט. יא, כד-כה).

פז.

סדר ההשתלשלות באופן של "עילה ועלול"

בספרי קבלה מוסבר שהפסוק "ארבע מאות שקל כסף" (חיי שרה כג, טז) רומז על ארבע מאות דרגות הקיימות בסדר ההשתלשלות של האלקות (בכל אחד מארבעת העולמות – אצילות, בריאה, יצירה, עשיה – עשר ספירות, שכל אחת מהן כלולה מעשר הספירות, כגון: חסד שבגבורה) בדרך של "עילה ועלול", מחכמה שבחכמה דאצילות עד מלכות שבמלכות דעשיה.

פירוש המושג "עילה ועלול" בהקשר האמור הוא: כל אחת מ-400 הדרגות האמורות (זו למעלה מזו) משפיעה ומקרינה לדרגה הנחותה ממנה גילוי אלוקי, אך עוצמת הגילוי הזה היא פחותה מעוצמת הגילוי של זו

העליונה, כיון שהדרגה הנחותה יותר אינה מסוגלת לקלוט עוצמה של גילוי אלוקי מבלי שתתבטל ממציאותה ("כי לא יראני האדם וחי"). כך שהחל מהדרגה העליונה ביותר, חכמה דחכמה דאצילות, יורדת ומשתלשלת ההתגלות האלוקית עד שהיא מגיעה לדרגה של מלכות דמלכות דעשיה, שעוצמת הגילוי שבה מספיקה כדי לקיים מציאות חומרית.

פ.ה.

מ"אין" ל"יש" (1)

הקב"ה יצר את "סדר ההשתלשלות" כיון שהנבראים בעולם הזה הגשמי אינם מסוגלים לקבל את האלקות כפי שהיא במקורה, כנאמר "כי לא יראני האדם וחי" (שמות לג, ב). לכן יש צורך בירידת דרגת גילוי האלקות דרגה אחר דרגה עד לדרגת מלכות דמלכות דעשיה שהיא משפיעה את החיות האלוקית לעולם הזה הגשמי.

לפני שנוצרה הדרגה העליונה בסדר ההשתלשלות, חכמה דחכמה דאצילות, יש התבטלות מוחלטת לקב"ה ואין אפשרות לכל מציאות מלבדו יתברך, "אין".

לפיכך, ההתחלה הראשונית של "יש", ההיווצרות של חכמה דאצילות, מציאות כלשהי, המעבר מ"אין" ל"יש", היא באמצעות "הצמצום הראשון", כלומר: הסתרה מוחלטת של הקב"ה כדי שתוכל להיווצר מציאות כלשהי, למרות שגם הדרגה העליונה שנוצרה על ידי כך היא דרגה גבוהה מאוד של גילוי אלקות.

פ.ט.

מ"אין" ל"יש" (2)

הדרגה השנייה, בינה דאצילות, מכירה את הדרגה הראשונה, חכמה דאצילות, דבוקה בה ומקבלת ממנה את גילוי האלקות באופן ישיר, אך בדרגה נחותה יותר, כאמור.

בסופו של "סדר ההשתלשלות" בן ארבע מאות הדרגות ניצבת, כאמור, מלכות דמלכות דעשיה, שהיא דרגת גילוי האלקות הנחותה ביותר. ברם,

גם מדרגה זו לא ניתן ליצור "יש" גשמי. לשם יצירת "יש" גשמי מן הרוחני, "אין", קיים הכרח בכוחו של עצמותו ומהותו, יתברך.

הווה אומר: המעבר בין כל ארבע מאות הדרגות של גילוי האלקות בסדר ההשתלשלות הוא מעבר של "עילה ועלול", כמוסבר לעיל, ואילו המעבר מעצמותו יתברך לחכמה דחכמה דאצילות, וממלכות דמלכות דעשיה ל"יש" גשמי, הוא מעבר של "יש מאין".

צ.

ה"יש" אינו מכיר את ה"אין"

ההבדל בין "עילה ועלול" לבין "יש מאין" הוא שה"יש" אינו מכיר את ה"אין".

לכן בני האדם ולהבדיל בעלי החיים הנמצאים בעולם הזה אינם חשים שהם מקבלים חיות תמידית מהקב"ה.

העובדה שמקור החיות התמידית נסתר היא מוכרחת, שכן אילו מקור החיות היה מורגש – היתה הבריאה מתבטלת ממציאותה הגשמית, כשם שהדרגה הראשונה בסדר ההשתלשלות, חכמה דאצילות, לא תוכל להתקיים כמציאות רוחנית לו תחוש את עצמותו, יתברך.

בהכרח, אם כן, בשתי נקודות אלה בצמצום מוחלט שייצור מציאות חדשה.

צא.

"כח הפועל בנפעל"

לפי המוסבר לעיל נבין דבר מעניין:

כל ספירה אלוקית נוצרת מהספירה האלוקית שמעליה, אבל יהודי שנברא בגוף גשמי נוצר באופן ישיר מעצמותו, יתברך. דבר זה מעניק לו תכונות אלוקיות הקיימות רק בעצמותו, יתברך, ולא בספירות ובמלאכים עליונים. לדוגמא: תכונת הבחירה החפשית.

תכונה נוספת הנובעת מן האמור לעיל היא התכונה המצויה בכל אדם – להנות כאשר משבחים אותו. תכונה זו נובעת מכך שגם הקב"ה בחר בכך

שרצונו שהנבראים ישבחו אותו בתפלות ובברכות כדי שישפיע להם שפע לטובתם. לכם לא יתכן אדם שלא אוהב שמשבחים אותו, כיון שזו תכונה הנובעת מעצם היותו "יש".

צב.

"חכמה" ו"בינה" בעבודת ה'

בהתוועדות י"ב תמוז תשט"ז (עליה ראה ב"שביבים" שב"לקט ופרט" א, נט. ו, מו-מט) האריך הגאון החסיד ר' שאול דוב זיסלין זצ"ל לבאר בהסברה נפלאה ובמתק שפתיים את ההבדלים בין כוח ה"חכמה" לכוח ה"בינה" שבנפש, בעבודת ה', על פי הפרקים בתניא קדישא הדנים בזה.

נקודת ההסבר בתמציתיות ובקצרה: הרוצה לעבוד את ה' כראוי, חייב ללמוד חסידות כדי להשיג אלקות בהבנה שכלית (עד כמה שניתן), ובכך הוא מפעיל את כוח הבינה שלו. יחד עם זה עליו להיות מקושר ובטל לרבי, ובאמצעותו אל הקב"ה, בהתקשרות על-שכלית, ובכך הוא מפעיל את כוח ה"חכמה" שלו בקדושה (שהרי "חכמה", כידוע, מורכבת מהמילים 'כח-מה', המבטאות את התבטלות הנפש בדרגה שלפני ירידתה לבינה, כוח ההבנה שבשכל).
ראה להלן.

צג.

מיזוג וחיבור באמצעות ה"דעת"

על שני אלה נאמר "זיווגייהו תדיר" (=הזיווג והחיבור ביניהם הוא תמיד) ו"תריין ריעין דלא מתפרשין", שכן כל כוח משני אלה, כשהוא לבדו איננו פועל ומפעיל את הנפש ואת האדם כולו לעבוד את ה' כראוי, באהבה וביראה ובקיום המצוות.

זהו יחודה, מעלתה ויתרונה של חסידות חב"ד, על הדרך של עבודת ה' בהבנה והשגה בלבד, ועל הדרך של עבודת ה' באמונה והתבטלות בלבד, שכן חב"ד דורשת מיזוג וחיבור החכמה והבינה, על ידי הדעת המקשרת ומחברת את שניהם יחד, בעבודת ה' כראוי.

ראה להלן.

צד.

"ספרים" ו"סופרים"

יתכן שלכך רומז אדמו"ר הזקן בכתבו בדף השער של ספר תניא קדישא שהספר "מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון נ"ע":

שיטתו של אדמו"ר הזקן מורכבת מ'ספרים' – שיטה הבנויה ומסודרת (גם) על פי הגיון ושכל אנושי, בינה, הבנה באופן "פנימי", ו'סופרים' – מגע ישיר וחי עם הצדיק, חכמה, אמונה הבאה באופן "מקיף".

מובן שהדבר מתאים ומשתלב בפירוש הידוע שב"ספרים" הכוונה לספרי הרמב"ם והמהר"ל מפראג, שהם ספרים של הסברה והבנה, וב"סופרים" הכוונה לבעש"ט והמגיד ממעזריטש, רבותיו נשיאי ומייסדי החסידות, אליהם התבטל אדמו"ר הזקן ומהם קיבל את הדברים ה"מקיפים".

בהזדמנות נוספת ("שביבים" שב"לקט ופרט" י, קנ-קנב) הסברנו על פי האמור מדוע ה' טבת נקבע בחסידות חב"ד כחגם של הספרים – משום שדווקא לימוד החסידות בהבנה והשגה, "ספרים" הוא חידושה של חסידות חב"ד, יעו"ש.

צה.

מדוע נמשלה התורה למים?

נאמר בגמרא (תענית ז, א): "למה נמשלו דברי תורה למים... לומר לך: מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה".

בתניא קדישא פרק ד מסביר כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע זאת בכיוון נוסף: התורה נמשלה למים כיון שהיא עצמה ירדה ממקום גבוה למקום נמוך.

וזלה"ק: "ולכן נמשלה התורה למים, מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך, כך התורה ירדה ממקום כבודה, שהיא רצונו וחכמתו, יתברך, ו"אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד", ולית מחשבה תפיסא ביה כלל.

ומשם נסעה וירדה בסתר המדרגות ממדרגה למדרגה בהשתלשלות העולמות, עד שנתלכשה בדברים גשמיים וענייני עולם הזה, שהן רוב מצות התורה ככולם והלכותיהן, ובצורפי אותיות גשמיות בדיו על הספר,

עשרים וארבעה ספרים שבתורה נביאים וכתובים, כדי שתהא כל מחשבה תפיסא בהן, ואפילו בחינות דבור ומעשה שלמטה ממדרגת מחשבה תפיסא בהן ומתלבשת בהן".

צו.

הקשר התוכני בין הקטורת לבין הדלקת המנורה

נאמר (שמות ל, ז-ח): "...קטורת סמים . . בהטיבו את הנרות יקטירנה. ובהעלות . . את הנרות יקטירנה..."

לכאורה דרוש ביאור: מה הקשר התוכני בין הקטורת לבין הדלקת המנורה?

ניתן, אולי, להסביר זאת בפשטות:

מנורת המקדש רומזת לחכמת התורה, כדברי חז"ל (בבא בתרא כה, ב): "הרוצה שיחכים ידרים . . וסימניך . . מנורה בדרום".

הקטורת רומזת לתרי"ג מצוות התורה, כדברי רש"י על הפסוק (נשא ז, כ) "כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת": "מלאה קטרת – גימטריא של קטרת תרי"ג מצות, ובלבד שתחליף קו"ף בדל"ת על ידי א"ת ב"ש ג"ר ד"ק".

לפי זה התשובה ברורה: התורה ומצוותיה חד הם.

ביאור באופן נוסף ראה ב"שביבים" שב"לקט ופרט" יט, לד.

צו.

"אין הקב"ה משרה שכינתו בעניין שנעשה היפך השולחן-ערוך"

ב"שביב" זה ושלאחריו יבואו מספר ציטוטים מדברי כ"ק אדמו"ר זי"ע בנושא השגת גבול של מוסדות, שהועתקו מן הספר "ניהול מתחיל מהראש", שחיבר חתני הרה"ג הרה"ח רבי אליהו וילהלם שליט"א.

כך אומר הרבי ב"תורת מנחם – התוועדויות", תשמ"ז, חלק ב, עמוד

”אין הקב”ה משרה שכינתו בעניין שנעשה היפך השולחן-ערוך, מצווה הבאה בעבירה, הרי גם בפשטות – מכיון שהניזק (שהשיגו את גבולו ופגעו בפרנסתו) ”מרעיש עולמות” על כך שפגעו בו, הרי זה מבבלב, כביכול, למנוחת השכינה, ”מקום מנוחתי”.

השגת גבול – יש בה כל החומרה שבהשגת גבול, והלבנת פני חברו – יש בה כל החומרה שבהלבנת פנים, עד לעניין שפיכת דמים, רחמנא ליצלן, ועל דרך זה בשאר עניינים כיוצא-בזה!

צ.ח.

”צריך לנהוג על-פי פסק דין של רבנים ומורי הוראה”

המשך השיחה:

ברור ופשוט שכל הקשור להקמת בתי חב”ד בכל מקום ומקום צריך להיות על-פי הוראת השולחן-ערוך, תורת משה, תורה נצחית ש”לא תהיה מוחלפת” חס ושלום;

אמנם מכיוון שאירע בפועל עניין של השגת גבול, ויותר ממקרה אחד, מתעורר צורך והכרח להדגיש עניין זה, ולהכריז על דבר המובן ופשוט, שכל פעולות הקמת בתי חב”ד חייבות להיות על-פי השולחן-ערוך, ללא חשש השגת גבול וכיוצא-בזה.

ופשוט, שבכל האמור צריך לנהוג על-פי פסק דין של רבנים ומורי הוראה, ולא על דעת עצמו וכו’, כהוראת המשנה ”עשה לך רב”.

כל הצרות-צוררות באות כתוצאה מזה שפוסק דין לעצמו, במקום לברר ולעשות על-פי פסק-דין של רבנים.

צ.ט.

”לברד האם אין כאן ענין של בניסה למחלוקת”

כך הובאו דברי הרבי בספר ”משבחי רבי”, עמוד 197:

”בעניין הקמת מוסד... צריכים לברר האם אין כאן ענין של בניסה למחלוקת וכו’, שכן, לפי השמועה, הרי הרב... פתח מסגרת ישיבה כזו, לומד עם צעירים שיעורים ופועל עמהם גדולות והשפעתו עליהם רבה עד

כי כמה-וכמה (מה) נתקרבו ליהדות מסורתית. על כן צריכים לברר תחילה האם לא יכנסו על-ידי-זה למחלוקת כו'".

ק.

התנאים להסכמת הרבי

בי"א תשרי תש"ל הציע "ועד כפר חב"ד" לרבי להקים גן ילדים על שם אביו הרה"ק רבי לוי יצחק נ"ע, וגן ילדות על שם אמו, הרבנית הצדקנית מרת חנה נ"ע.

על כך ענה הרבי (הובא בקונטרס "התקשרות", גיליון נח, עמוד 18): באם אין בהנזכר-לעיל ענייני חשש (1) דהשגת גבול. (2) דמחלוקת. (3) דפוליטיקא. מסכים.

קא.

"זמזון שאין להכנס לכל ענין של מחלוקת"

כך כתב הרבי במכתב ("אגרות קודש", חלק כד, עמוד עז):

"מסיבה נתעכב משלוח המכתב, ובנתיים נתקבלו מכתביו על-דבר בית הספר וסברא הצעה שיכנס מעתה לרשות וכו' – וזמזון שאין להכנס לכל ענין של מחלוקת (ועל-אחת-כמה-וכמה מחלוקת כזו. ודי-למבין). ולפלא הקא-סלקא-דעתך [=המחשבה על כך]. ואין מקום לכל ההצעה.

זה-עתה נתקבלו מכתבו מז' אדר והקודמו – וכנזכר-לעיל אין ענינו כלל להתערב בדברי מחלוקת, ובמילא ימשיך במשרתו עתה בתפקידו עתה וכו'".

קב.

"הא-ל הפותח" ו"א-ל אדון"

בחלק עשרים ואחד של "לקט ופרט" כתבתי כי בבית מדרשו של הגרי"צ דושינסקי זצ"ל נהגו, כמנהג החסידים, לשיר ב"א-ל אדון", אך שרו כבר

מן המלים "הא-ל הפותח" שלפני "א-ל אדון". הוספתי שלא ידוע לי על קהילה נוספת הנוהגת כך.

כתיבת הדברים היתה לפי מה שהבחנתי בכל בתי הכנסת החסידיים שאני מכיר, כגון בשיכון פאג", שבשכונת סנהדריה, וב"קהל חסידים" בננה יעקב ועוד, בהם שרו רק ב"א-ל אדון". לכן חשבתי לתומי שרק בבית מדרשו של הגרי"צ דושינסקי שרו ב"הא-ל הפותח".
ראה להלן.

קג.

מקומות הנוהגים לשיר מ"הא-ל הפותח"

לאחר פרסום הקונטרס התברר לי, בעקבות תגובות רבות שקיבלתי ממגוון מקורות, שבבתי כנסת חסידיים רבים, בעיקר אלה הקשורים לחסידות צאנז לענפיה, נוהגים לשיר ב"הא-ל הפותח".
כך, למשל, סיפר לי גיסי הרה"ח רבי אברהם שלמה רוזנברג שליט"א, שבבית הכנסת החסידי בשכונת "בתי אונגריין" שרו ב"הא-ל הפותח".
נאמר לי שהמנהג האמור הוא מנהג צאנז מימים ימימה, וממנה הגיע לענפיה השונים. כך נהוג גם בחסידויות נוספות רבות.

קד.

"נהרא נהרא ופשיטיה"

אמנם ישנם חסידויות, כמו, לדוגמא, חסידויות גור ובעלזא, בהם שרים רק ב"א-ל אדון".
הדבר שהפתיע אותי ביותר הוא הידיעה כי בחסידויות בויאן וקרלין, שמקורם ברוסיה, לא נהוג לשיר כלל ב"א-ל אדון", כמנהג ליטא.
אגב: גם בחסידות חב"ד לא היה נהוג לשיר ב"א-ל אדון" ורק בשנים האחרונות יחסית החלו לשיר באופן קבוע בפיוט האמור.

קה. "שלא שינה"

את הפרט המעניין דלהלן שמעתי מהרה"ח ר' צבי שי' דייטש:
חסידיו של הרה"צ רבי אשר פריינד זצ"ל נוהגים לשיר רק ב"א-ל אדון".
אמנם בבית הכנסת המרכזי שלהם בירושלים - נהוג לשיר ב"הא-ל
הפותח".

הסיבה לכך היא משום שבית הכנסת היה שייך קודם לכן לאדמו"ר
מגרודז'יסק זצ"ל שהנהיג לשיר ב"הא-ל הפותח", וכאשר רבי אשר קנה
את בית הכנסת - לא רצה לשנות מן המנהג הקודם.

קז. "א-ל אדון": "אתוון עילאין"

כאשר גיסי הרה"ח רבי אברהם שלמה רוזנברג שליט"א סיפר לי על
מנהג השירה, כאמור, הוא הזכיר את דברי הזוהר הקדוש הידועים (הובאו
גם ב"שביבים" שב"לקט ופרט" ו, לא) כי ישנן "אתוון עילאין", כלומר: "אותיות
עליונות", שכן המשפטים השלמים של הפיוט "א-ל אדון" מסודרים לפי
סדר הא-ב, וישנן "אתוון זעירין", "אותיות זעירות", שהן המלים של "א-ל
ברוך גדול דעה", המסודרות גם הן לפי סדר הא-ב.

מקור הדברים הוא בזוהר (חלק ב', דף רה, ב): "א-ל אדון ותושבחתא
דא איהו ברזא דעשרין ותרין אתוון עילאין קדישין דאתערטן באבהן
וברתיכא עלאה קדישא. אתוון זעירין אינון עשרין ותרין אתוון דאינון
בעלמא תתאה דאינון א-ל ברוך גדול דעה וכו' . . . ודא איהו תושבחתא על
תושבחתא דאתוון עלאין דיומא שביעאה קא משבח ואמר למלכא עלאה
יוצר בראשית".

קז.

"מעשה אבות סימן לבנים"

ידוע המאמר (ראה תנחומא, לך לך, ט. בראשית רבה, פרשה מ, ו. רמב"ן, לך לך, יב, ו. ועוד) "מעשה אבות סימן לבנים".

מפרש זאת כ"ק אדמו"ר זי"ע ("תורת מנחם - התוועדויות", כרך לה, עמוד 206, ובהזדמנויות רבות נוספות):

אין הכוונה שזהו סימן בעלמא, שכל מה שאירע לאבות יארע גם לבנים, אלא ש"מעשה אבות" מהווה נתינת כח לבנים שגם הם יהיו יכולים לילך באותה דרך.

ובלשון המדרש (בראשית רבה, שם): "כבוש את הדרך לפני בניך", היינו, שהאבות סללו את הדרך לכל בני ישראל שיוכלו ללכת בה.

ופירוש המלה "סימן" כאן הוא - בדוגמת סימנים שמציינים על הדרכים שעל ידם יודעים באיזו דרך יש ללכת, ולולא הסימנים לא היו יודעים זאת.

קה.

"קול ישראל" ורבי שמואל דייטש זצ"ל

כבר סופר בהרחבה (ב"שביבים" שב"לקט ופרט" א, ז. ב, לב. ג, קנה. ה, נד. קפז. יח, קלו-קלז. קלט. כא, כו) על השבועון "קול ישראל", בטאונה של "אגודת ישראל" בארץ הקודש.

כן סופר רבות (ראה ב"שביבים" שב"לקט ופרט" ב, יח. מ-מא. ד, רעו. ה, סא. טז, עג. קח. קנב. יז, קפז. יח, עא. קמב-קמג) על דו"ז הגה"צ רבי שמואל דייטש זצ"ל.

בעתון "קול ישראל" שהתפרסם בי"ג מרחשון תש"ד התפרסמה ידיעה אודות הסתלקותו של רבי שמואל דייטש. ב"שביבים" הבאים תועתק הידיעה בלשונה (מתוך "המבשר קהילות", ט"ז מרחשון תשפ"ד, עמוד 22).

קט.

הרה"ג הצ' מוזה"ר שמואל דייטש ז"ל

בשבת שעברה יצאה בטהרה נשמתו של אדם יקר, ממופלגי התורה והיראה בירושלם, הרה"ג מוזה"ר שמואל דייטש זצ"ל בשנת הארבעים ושבע לימי חייו.

מימי ילדותו חי חיי פרישות וטהרה, לא מצאו אדם כי אם עוסק בתורה או עוסק בגמילות חסדים. וכל ימיו היתה שלשלת ארוכה של תורה, עבודה וגמילות חסדים.

הוא עסק הרבה במצות הכנסת כלה והשיא יתומים ויתומות רבים, ועזר למאות אנשים בשעת דחקם, הוא רכש לו אמון אצל הרבה נדיבים שמסרו לידו סכומים מסוימים למטרת גמ"ח וצדקה. זה כשנתים שנחלה במחלה רצינית וקשה מאד. וביום השבת שחל"ח.

קי.

"חסד של אמת"

בהמשך:

קהל לאלפים השתתפו בהלויתו במוצש"ק, הספידוהו חמיו הרה"ג מוזה"ר יוסף חיים שיינברגר, הרב הגאון מוזה"ר דוד יונגרייז שליט"א, והרה"ג מוזה"ר בן-ציון ידלר הי"ו ועוד.

על יד המטה סודרה מגבית לטובת האלמנה והיתומים ולטובת הכנסת בתו לחופה, שהחופה צריכה להיות בחדש הבא, באשר המנוח ז"ל בקש במפגיע לא לדחות את הנשואין מפני אבלו, המשתתפים בהלוי' רשמו תרומותיהם בעין יפה, והם מתבקשים להמציא את התרומות בהקדם למאספים.

כמו"כ מתבקשים כל אלה שלא תרמו עוד, להשתתף בפעולת חסד זה לאדם שהחסד והצדקה היו מטרות חייו. תנצב"ה.

עד כאן הכתבה האמורה.

קיא.

ביקורים תכופים במרכז "אגודת ישראל"

לאחר שהתחלתי ללמוד בת"ת "עץ חיים", בראשית שנת תש"ה (בהייתי בגיל שמונה וחצי), הייתי נוהג פעמים רבות ללכת רגלי לביתנו, שהיה בשכונת "בית ישראל", משכונת "מחנה יהודה", שבה שכנו מוסדות "עץ חיים".

בדרכי עברתי את רחוב "מאה שערים", שבו שכן מרכז "אגודת ישראל". הייתי נוהג לעלות לקומה השניה שבה היה המשרד, למעשה היתה זו דירה שהפכה למשרד.

קיב.

"מומשה עד משה"

בחדר הפנימי ישב סבי רבי משה בלוי זצ"ל, מנהיגה של "אגודת ישראל", ובחדר הסמוך ישב רבי משה גליקמן-פרוש.

גם בכתב-העת "קול ישראל", בטאונה של "אגודת ישראל", הופיעו מדי שבוע זה לצד זה שמותיהם של שני האישים האמורים. שמו של רבי משה בלויא הופיע כעורך הראשי, ושמו של הרב משה גליקמן-פרוש הופיע בתור העורך האחראי.

קיג.

בחדרו של סבא

סבא היה מקבל אותי בחביבות, ופעמים אף שאל אותי שאלה מסויימת, אך ברוב הפעמים הוא היה עסוק בשיחות עם אנשים, כך שלא היה יכול להקדיש לי מזמנו.

בחדרו של סבא, שהיה החדר הגדול בדירה, היו מלבד כסאו של סבא גם ספסלים ארוכים ורחבים עם משענות רחבות מאוד מסוג שלא היה מוכר לי אז. ספסלים אלה חקוקים במוחי משחר ילדותי גם מסיבה נוספת, כדלהלן.

קיד.

ליל הסדר המשותף

בכל ליל פסח לקראת ה"סדר", הובאו ספסלים אלה לבית סבא, כיון שהיה נהוג שכל המשפחה כולה השתתפה ב"סדר" בראשות סבא. כך משחר ילדותי עד ליל פסח תש"ז, שנה לאחר פטירת סבא, שעדיין התקיים הסדר המשותף לכל המשפחה בבית סבתא, שנה ראשונה ללא נוכחותו של סבא, שנפטר בח' סיון תש"ו.

לאחר מכן, בחנוכה תש"ז, עברנו לגור בשכונת סנהדריה, ומאז כבר לא התקיים הסדר המשותף בבית סבתא בבית ישראל.

קטז.

בלוי או בלויא

כבר סופר (ב"שביבים" שב"לקט ופרט" א, ב) כי שם המשפחה "בלוי" רשום, משום מה, בכל המסמכים הרשמיים, בסיומת א': "בלויא". כך גם כתבו וחתמו זקניי, אבי ואחי הגאון רבי יעקב ישעיה - כולם זצ"ל.

לכשעצמי הורדתי, בשלב מסויים, את הא' מחתימתי, משום שהדבר גרם בלבול ועיוות בהגיית השם.

גם בשתי הפעמים שזכיתי שכ"ק אדמו"ר זי"ע כתב בכתב-יד-קדשו את שם משפחתי - הוא נכתב ללא האות א' (ראה את התצלומים ב"שביבים" שב"לקט ופרט" ד, רצה. ו, כד-כו).

קטז.

רמזי "בלוי" ו"בלויא"

בדרך הרמז יצויין כי "בלוי" בגימטריה "מח" ו"בלויא" בגימטריה "לב טוב" (ושמי הפרטי "טובה" בגימטריה "לב").

כן יצויין כי "בלוי" ראשי תיבות של הפסוק (ישעיה ב, ה): "בית יעקב לכו ונלכה גו'" ("באור ה'", כמוכן), ו"בלויא" ראשי תיבות: "ברוך הוי' לעולם אמן ואמן" (תהלים פט, נג).

רמז נוסף על "בלוי" הובא ב"שביבים" שב"לקט ופרט" (יז, לו) מפי נכדנו הרה"ח ר' אפרים פישל זאב שי' בלוי: התורה מתחילה באות ב' ("בראשית ברא אלקים גו'") ומסיימת באות ל' ("לעיני כל ישראל"), והספר האמצעי (ויקרא) מתחיל באות ו' ("ויקרא אל משה גו'") ומסתיים באות י' ("בהר סיני").

ק"ז.

"דושינסקיא"

בהמשך לאמור לעיל אומר כי לכשעצמי אינני מבין כלל מה פשר הסיומת בא' בשם בלויא, וכך גם לגבי שם המשפחה (ושם החסידות) "דושינסקיא".

אגב: מכאן ברור שההגייה הנכונה של "דושינסקיא" היא כאשר האות ו' מנוקדת במלאופם ולא בחולם, כיון שמן הסיומת בא' נראה בבירור כי הכתיבה של "דושינסקיא" באה מחוץ לארץ כפי הכתיב המקורי היידישאי-הונגרי, ואם האות ו' היתה חלומה – היתה הכתיבה: "דאשינסקיא".

ק"ח.

לפני

לפני שזכיתי להתקרב לתורת חסידות חב"ד חשבתי שמשמעותן של מאמרי חז"ל "אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו" (עבודה זרה, ג, א) ו"איני מבקש לפי כוחי אלא לפי כוחן" (מדרש רבה, פרשת נשא, פרשה יב, פיסקא ג) היא להקל על האדם.

כלומר: כאשר הוא חושב שעשיית מצווה מסויימת קשה עליו – הדבר מהווה סימן שהקב"ה אינו דורש זאת ממנו.

ק"ט.

אחרי

אולם לאחר שזכיתי להתקרב לתורת חסידות חב"ד ונחשפתי לשיחות קדשו של כ"ק אדמו"ר זי"ע, בהם מוזכרים פעמים רבות מאמרי חז"ל האמורים, התברר לי שמשמעותן היא, אדרבה, להחמיר על האדם.

כלומר: כאשר הוא חושב שעשיית מצווה מסויימת קשה עליו, ההתבוננות במאמרי חז"ל האמורים מביאה אותו להכרה שהעובדה שנצטווה לעשות זאת מוכיחה שהקב"ה העניק לו כוחות נעלים מאוד כדי לעמוד במשימה, שכן לולא זאת לא היה דורש זאת ממנו.

קב.

"כי במקלי עברתי את הירדן" (וישלח לב, יא)

טרם נפגש יעקב אבינו עם עשיו אמר לקב"ה (וישלח לב, יא): "קטונתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך, כי במקלי עברתי את הירדן ועתה הייתי לשני מחנות".

אומר על כך השל"ה הקדוש (רצה, ב. וראה גם ב"אור התורה" לה"צמח צדק", וישלח, רלג, א):

המלים "כי במקלי" הם ראשי תיבות של המלים: "מי כמוכה בא-לים הוי'", "לישועתך קייתי הוי'".

הוה אומר: יעקב אבינו עבר את הירדן בזכות אמונתו ובטחונו בקב"ה.

קבא.

תניא קדישא וביאוריו

ספר תניא קדישא, אותו חיבר כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע, הינו, כידוע, ספר היסוד של תורת חסידות חב"ד, והוגדר על ידי רבוה"ק כ"תורה שבכתב" של החסידות.

כיון שכן, זכה הספר הקדוש האמור ונאמרו עליו מאות ביאורים על ידי רבוה"ק נשיאי חב"ד, ממלאי מקומו של כ"ק אדמו"ר הזקן.

נוסף על כך, מאז התפרסם הספר הגו בו והתעמקו בו חסידי חב"ד לדורותיהם, וכיון ש"אין בית המדרש בלא חידוש" התחדשו גם ביאורים רבים על ידי חסידים.

קכב.

דיכוז הביאורים והדפסתם בספרים מיוחדים

כיון שביאורי רבוה"ק בספר התניא זכו, ובצדק, לתשומת לב מיוחדת, התחברו מספר ספרים המלקטים ואוספים אותם מעשרות ספרי המאמרים, השיחות, האגרות והרשימות שבהם הופיעו לאכסניה אחת על פי סדר התניא.

מאידך, ביאורי החסידים על ספר התניא נותרו פזורים על פני עשרות ספרים ומאות קונטרסים בהם התפרסמו.

הרה"ג הרה"ח רבי אליהו מטוסוב שליט"א, ממהדירי תורת כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע במסגרת עבודתו בהוצאת הספרים "קה"ת", שינס את מתניו ונטל על עצמו את המשימה הכבירה ללקט ולאגד את ביאורי החסידים על ספר התניא.

ראה להלן.

קכג.

זזה יצא ראשונה

במסגרת מפעל האדירים האמור יצא לאור בשנת תשפ"א הכרך הראשון בסדרת "אוצר פירושים", הכולל את הביאורים על הפרקים א-ג, ומונה 568 עמודים (!) בפורמט גדול.

ניכרת ההשקעה הגדולה במלאכת האיסוף, שכן נוסף על ליקוט הביאורים מן הספרים שנתחברו על תניא קדישא, וביניהם מספרי "נר למשיחי", נלקטו ביאורים רבים מקובצי חידושי תורה ומקונטרסים רבים ומגוונים העוסקים בשלל נושאים.

ראה להלן.

קבד.

"שיטת חב"ד בחצר טשערנאביל"

בקונטרס "פרדס חב"ד" גליון 14 (עמודים 153-165, ולאחרונה בספרו "בני הצמח צדק", עמודים 457-469) פרסם אחי - אבלחט"א - החוקר המפורסם הרה"ג הרה"ח רבי עמרם ע"ה מאמר מרתק תחת הכותרת "שיטת חב"ד בחצר טשערנאביל - עיון במשנתו של הרה"ק רבי יעקב ישראל נ"ע מטשערקאס".

במאמר עוסק אחי ע"ה בהרחבה בדמותו של הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס זצ"ל, שהיה בנו של הרה"ק רבי מרדכי מטשערנוביל זצ"ל וחתנו של כ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע.

ראה להלן.

קבה.

מזבאה מתניא קדישא

באמצעות סקירת תולדות הרה"ק מטשערקאס והשוואת קטעים מתורותיו למבואר בספרי תורת חב"ד נראית בבירור במאמר ההשפעה הרבה של חסידות חב"ד על הרה"ק מטשערקאס.

המאמר שופך, איפוא, אור בהיר על תורתו ותולדותיו של רבי יעקב ישראל שהושפעו רבות מתורתה ודרכה של חסידות חב"ד.

בין השאר מובא ציטוט מן הספר "עמק תפילה" ובו הוא מביא דברים מ"ספרי קודש". אחי ע"ה כותב שברור שכוונת הרה"ק מטשערקאס למוסבר בתניא קדישא פרק ג'.

ראה להלן.

קבו.

"עשירים במקום אחר"

בספר האמור, "אוצר פירושים" מובא על פרק ג בתניא קדישא (בעמוד שטט) הקטע מן המאמר של אחי ע"ה שבו הציטוט מ"עמק תפילה" והוראת המקור בתניא קדישא.

הופתעתי מאוד להיווכח שהמחבר שליט"א דלה ממאמר בנושא שאינו קשור באופן מובהק לתניא קדישא קטע הקשור לתניא, ושתל אותו במקומו הראוי.

הדבר מתאים להפליא עם מאמר חז"ל (ראה ירושלמי, ראש השנה, פרק ג, הלכה א) ש"דברי תורה . . עשירים במקום אחר"!

אנו תקוה כי המחבר ימשיך לזכות את הרבים בספריו הנפלאים ובייחוד בכרכים נוספים מן הסדרה האמורה, דבר שודאי יזרז את ביאת המשיח כהבטחת מלך המשיח לבעש"ט כי יבוא כאשר "יפוצו מעיינותיו חוצה".

קבו.

ברכה ב"יקום פורקן"

כבר סופר (ב"שביבים" שב"לקט ופרט" ג, קמט) כי בילדותי הייתי נרגש, מדי שבת בשבתו, כשהאזנתי לגרי"צ דושינסקי זצ"ל אומר את תפילת "יקום פורקן" לפני מוסף ומברך "את כל הקהל הקדוש הזה", ביודעי כי אני זוכה להיכלל בברכתו ולהתברך מפיו של צדיק גדול שכמותו.

בשני ה"שביבים" דלהלן יסופר על מעמדים נוספים של קבלת ברכות מפיו של הגרי"צ דושינסקי זצ"ל.

קבח.

ברכה לשנה החדשה

מדי שנה, לא זכור לי בכירור אם לפני ראש השנה או לפני יום הכיפורים, התייצבו רבים בתור ארוך בקומתו העליונה של בית הכנסת והישיבה של

הגרי"צ זצ"ל, שם היה מעונו הפרטי של הגרי"צ זצ"ל, להתברך באופן אישי מפיו לקראת השנה החדשה.

הגרי"צ זצ"ל נהג לברך את העוברים בעמידה כשעיניו עצומות, כאשר את הילדים והתלמידים המובהקים, גם המבוגרים שבהם, היה מברך בהנחת ידיו על ראשיהם ואת השאר בלחיצת יד.

זכורה לי אפיזודה כאשר תלמיד חכם ורב מפורסם בארץ הקודש, שלא היה מתלמידי, בא להתברך וביקש והתחנן בבכיות שהגרי"צ יניח את ידיו על ראשו והגרי"צ עמד על דעתו ולא שינה ממנהגו.

קבט.

ברכת "גוט שבת"

מדי ליל ויום שבת-קודש, לאחר התפלה, היה הגרי"צ דושינסקי זצ"ל מסתובב כשהוא ישוב על כסאו ופניו לעבר הציבור. כל המתפללים היו עוברים לפניו והוא היה מברך את כולם בברכת "גוט שבת".

קל.

"קול מצהלות"

הובא לידי כתב-העת "קול מצהלות" היוצא-לאור על ידי חסידי ויז'ניץ, גליון תקלד, שהתפרסם לקראת שבת פרשת תולדות, ד' כסלו תשפ"ד.

יצויין כי המדור בו מתפרסמים שמות המשודכים נקרא בשם "קשרי שידוכין", דבר העולה בקנה אחד עם דברי כ"ק אדמו"ר זי"ע שאין להשתמש בהקשר זה בשם "אירוסין" שמשמעותו ההלכתית הינה קידושין.

בין המדורים המעניינים שבכטאון יש מדור בשם "א ניגון אויף שבת", בו מתפרסמים הניגונים המושרים בדרך כלל בחצר כ"ק האדמו"ר מויז'ניץ שליט"א בשבת זו, חלקם בקשר לימי ההילולא הקרובים של צדיקים.

ב"שביב" דלהלן יועתק קטע מן המדור, שנדפס בעמוד 27 בגליון האמור.

קלא.

"ניגונים מבית ליובאוויטש"

כך במדור:

הרה"ק רבי דוב בער מליובאוויטש זי"ע

לרגל הילולת הרה"ק האדמו"ר האמצעי מליובאוויטש בנו של הרה"ק בעל התניא זי"ע, משוררים בצל הקודש ניגונים מבית ליובאוויטש, כמו הניגון של ה'קאפעלייע' של הרה"ק, ניגוני הרה"ק בעל התניא זי"ע, ניגונו של הרה"ק מהר"ש מליובאוויטש המכונה 'לכתחילה אריבער', וניגונים רבים נוספים.

ראה להלן.

קלב.

זכר לביקודו של ה"אמרי חיים" אצל הרבי מזהרש"ב

בהמשך:

כמו גם יש לציין את אשר מספר רבנו לעתים תכופות, שהניגון אשר מושר על 'רברבין' בזמר 'קה ריבון' מקורו מבית חב"ד ורבנו האמרי חיים זי"ע, אשר שמעו בביקורו אצל הרה"ק הרש"ב מליובאוויטש, הליבשו על תיבות 'רברבין'.

יצויין כי בספר 'מאיר החיים' מסופר, כי רבנו ה'אמרי חיים' בכהנו כרב העיר ווילחוביץ בחיי רבנו ה'אהבת ישראל' זי"ע, היה משורר את כל הפיוט בלחן זה, עקב אי רצונו 'להשתמש בשרביטו של מלך' ולשורר את הזמר כפי שמשוררו הרבי.

עד כאן מן המדור האמור.

קלג.

"אין לנו במה להתחזק רק בלימוד 'תניא' ו'באר מים חיים'"

במדור "אמרות צדיקים" שבעריכתו, בתוספת התורנית של "המודיע", ערש"ק פרשת ויצא תשפ"ד, פרסם הרה"ח ר' אהרן שי' פרלוב את הדברים דלהלן.

מדברי כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א, בשוה"ט ג' דחנוכה תשס"ו, "אמרי קודש", כסלו תשס"ח, ע' מ"ט:

יסופר, שאחר הסתלקות דו"ז אדמוה"ז מטשורטקוב זי"ע, נענה בנו הרה"ק רבי ישראל זי"ע ואמר, כעת, שאבי נסתלק, אין לנו במה להתחזק רק בלימוד 'תניא' ו'באר מים חיים'.

ופירשו החסידים דבריו הק' שספר התניא ענינו עבודה שבמוח, וספר באר מים חיים ענינו עבודה שבלב.

עד כאן מן הכתבה האמורה.

קלד.

"דורון דרשה" מהגרי"מ שכטר שליט"א

הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א, רבם של חסידי ברסלב בירושלים הוא חתנו של דו"ז הרה"ג רבי אברהם ברוך בלוי זצ"ל.

כבר סופר (ב"שביבים" שב"לקט ופרט" ט, רלו, יו, קעה) כי לרגל כניסתי למצוות קיבלתי מהגרי"מ שליט"א כ"דורון דרשה" את הסה"ק "דגל מחנה אפרים" השמור עמי עד היום.

ב"שביב" דלהלן יבוא "ווארט" אותו ראיתי בנערותי ב"דגל מחנה אפרים".

קלה.

”או דדו או בן דדו יגאלנו” (בהר בה, מט)

ידועות הדעות השונות האם דוד המלך בעצמו הוא מי שיהיה גם הגואל האחרון (ראה ירושלמי, ברכות, פרק ב, הלכה ד, וב”פני משה” שם. פיוט ”אומץ ישעך” הנאמר בהושענא רבא), או שמלך המשיח לא יהיה דוד המלך עצמו, אלא יהיה מזרעו של דוד המלך (ראה סנהדרין צח, ב. רמב”ם, הלכות מלכים, תחלת פרק יא).

בסה”ק ”דגל מחנה אפרים” מסביר כי שתי הדעות נרמזות בפסוק (ויקרא, כה, מט) ”או דדו או בן דדו יגאלנו”, שכן המלה ”דדו” כתובה בתורה באות ו’ אחת, שהן אותיות המלה דוד. ”או דדו” רומז לאפשרות שדוד (”דדו”) יגאלנו, ואילו ”או בן דדו” רומז לאפשרות שבן דוד (”בן דדו”) יגאלנו” (ראה גם ”בעל הטורים” על אתר).

קלו.

לשון ה”דגל”

לחכיבותא דמילתא יועתקו הדברים בלשונם מ”דגל מחנה אפרים” (פוענחו ראשי תיבות ונוספו סימני פיסוק) :

”או דודו או בן דודו יגאלנו – יש-לומר בזה בדרך רמז, דהנה איתא פלוגתא בגמרא מי יהיה משיח, חד-אמר : דוד בעצמו הוא, וחד-אמר : בן דוד. וזה יש-לומר שמרומז שני הדיעות האלו בתורה. כי כתיב ”דדו” חסר, והוא אותיות ”דוד”, וזה יש-לומר : ”או דודו” היינו דוד בעצמו, ”או בן דודו” היינו בן דוד יגאלנו במהרה-בימינו אמן-סלה”.

עכלה”ק של ה”דגל מחנה אפרים”.

קלו.

בית שמאי ובית הלל בפרשת בראשית

את ה”ווארט” דלהלן שמעתי מניני התמים המצויין מנחם מענדל שי’ שפרינגר.

במסכת יבמות (פרק ו, משנה ו) מופיעה מחלוקת מהו החיוב של מצות פריה ורביה: "בית שמאי אומרים: שני זכרים, ובית הלל אומרים: זכר ונקבה".

מעניין לציין כי לשתי הדעות זכר בפשוטו של מקרא, כדלהלן.

רש"י (בראשית ד, כד) מביא על למך את דברי "בראשית רבה" שנשיו של למך פרשו ממנו "משקיימו פריה ורביה".

כיצד קיימו את המצוה האמורה? התורה מספרת (ד, יט-כב) שאשתו האחת של למך, עדה, ילדה את יבל ואת יובל, שני זכרים, כדעת בית שמאי. מאידך, אשתו השניה, צילה, ילדה את תובל קין ואת נעמה, זכר ונקבה, כדעת בית הלל.

נמצא שלמך קיים את המצוה לפי שתי הדעות.

קלח.

הגאון החסיד רבי שמואל אלעזר הלפרין זצ"ל

כבר סופר על היכרותי וידידותי רבת השנים עם מו"ר הגאון החסיד רבי שמואל אלעזר הלפרין זצ"ל.

כן הובאו "ווארטים" יפים, חשובים ומרתקים והדרכה חינוכית מאלפת ששמעתי ממנו, כמו גם סיפורים שאירעו עמו.

ראה כל זה ב"שביבים" שב"לקט ופרט": ב, סב. סד-סה. ד, רכת. ה, ק. רלד. ו, קלו. ח, עא. ט, קעט. י, רסד. טז, קיב.

ב"שביבים" דלהלן יבואו דברים נוספים משמו ואודותיו.

קלט.

המשותף בין הגרש"א הלפרין למרדכי היהודי

הגרש"א זצ"ל נסתלק מעמנו ב"ג אדר, תענית אסתר, בשנת תשס"ט.

כאשר הספדתי אותו בהלווייתו אמרתי, בין השאר, כי הסתלקותו בערב פורים מזכירה לנו את המשותף בינו לבין מרדכי היהודי:

כשם שמרדכי היהודי לימד את ילדי ישראל תורה, כך הגרש"א הלפרין זצ"ל לימד את ילדי ישראל תורה באמצעות ישיבת הערב שהקים בבית כנסת חב"ד בשכונת בית ישראל בירושלים.
ראה להלן.

קמ.

יום ההולדת של אבא

בהזדמנות מסויימת נשאל הגרש"א: כיצד יתכן שרק בחסידות חב"ד ישנה מסורת מדור דור שיום הולדתו של הבעש"ט הוא בח"י אלול?
השיב הגרש"א הלפרין זצ"ל בחריפות האופיינית לו:
אתה יודע את יום ההולדת של אבא שלי? הלה השיב: לא, מה פתאום.
המשיך הגרש"א: גם אני אינני יודע את יום ההולדת של אביך.
אם כן, העובדה שבחסידות חב"ד יודע יום הולדתו של הבעש"ט מהווה בעצמה את ההוכחה לכך שהבעש"ט הוא ה"אבא" שלה.

קמא.

"בטעם עליון"

לאחרונה התפרסם קונטרס בשם "בטעם עליון", המהווה מקבץ אמרות פנינים וסיפורים מאת הגרש"א הלפרין זצ"ל.
למרות היות הקונטרס קטן בכמות, בן 51 עמודים, הרי הוא אוצר בלום, בחינת "מועט המחזיק את המרובה", והמעייין בו מתבשם מאורו הגדול של הגרש"א זצ"ל ונחשף לדמותו הייחודית.
ב"שביבים" דלהלן יובאו מספר דברים מן הקונטרס האמור.

קמב.

סיפור הפוך...

ידוע ה"ווארט" על שלושה קדושי עליון שהעניקו לחבוריהם שמות נשגבים, ובפועל מכונים חיבוריהם בפי בני ישראל בשמות פשוטים יותר.

הגרש"א הלפרין זצ"ל אמר שאצל כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע אירע בדיוק להיפך:

השם שהעניק לספרו היה "לקוטי אמרים", שם שאין יותר פשוט ממנו, וישראל בני נביאים קוראים לו בשם תניא קדישא, שם הרומז על היות מחברו בגדר "רב תנא ופליג".

קמג.

שמו של הבעש"ט ושמו של כ"ק אדמו"ר זי"ע

ידועים דברי רבוה"ק בטעם שהבעש"ט נקרא בשם "ישראל": אחת הדרכים לעורר אדם שהתעלף היא על ידי הקריאה בשמו הקשור עם עצם נשמתו. כיון שלאחר גזרות ת"ח ות"ט היה עם ישראל במצב של עילפון, נשלחה נשמת הבעש"ט שנקרא בשם "ישראל", שמו של עם ישראל, כדי להעיר את עם ישראל מעלפונם.

אמר הגרש"א הלפרין זצ"ל שעל משקל הדברים האמורים ניתן להסביר מדוע נקרא כ"ק אדמו"ר זי"ע בשם "מנחם": כיון שלאחר השואה היה עם ישראל במצב של אבלות, נשלחה על ידי ההשגחה העליונה נשמתו של כ"ק אדמו"ר זי"ע כדי שעל ידי הנהגתו הייחודית תבוא הנחמה האלוקית לעם ישראל לאחר החורבן הנורא.

קמד.

שאלתו של איש ה'מוסד'

הרה"ח ר' דוד שי' בועז, מחשובי חסידי חב"ד בירושלים, סיפר: באחת מנסיעותיי לצרכי עסקים עצרתי לחניית ביניים באחת ממדינות המזרח הרחוק. ניגש אלי יהודי ובפיו בקשה.

הוא איש 'מוסד' ובמסגרת תפקידו הוא נאלץ לנוע ממקום למקום בהתראה קצרה בשל חשש של פיקוח נפש. כאשר ההתראה מגיעה בשבת הוא לוקח רק את הדברים המוכרחים בשל איסור הוצאה וטלטול.

בקשתו היא לברר אצל רב בעל שיעור קומה האם במקרה כזה מותר לו לקחת את התפילין עמו, אחרת לא יוכל להניחן משך זמן ממושך, והשאייר לי מספר טלפון כדי למסור את התשובה.

ראה להלן.

קמה.

ההתרגשות והתשובה

המשך הסיפור:

הפניתי את השאלה אל הגרש"א הלפרין זצ"ל, ולמשמע השאלה יצא מכליו מהתרגשות: וואס וויל א ייד... א ייד וויל לייגן תפילין... [=מה רוצה יהודי... יהודי רוצה להניח תפילין...].

מתוך סערת רגשות והתרגשותו העצומה פנה אלי באמרו: תענה לו שהוא יכול לקחת עמו את התפילין. הקב"ה זיכה אותנו שאנחנו יודעים קצת ללמוד, נשב ונמצא את ההיתר לכך...

כאשר השבתי לאותו יהודי את תשובת הרב הוא התרגש מאוד והודה לי בכל לבו.

קמו.

שני סוגי מצוות

מעשים שבכל יום היו יהודים פונים אל הגרש"א הלפרין זצ"ל בבקשה שיחתום להם ערבות על הלואות כספיות שנטלו, והוא נענה להם ברצון ובמאור פנים.

בהזדמנות נשאל לפשר העובדה שהוא ממשיך לחתום על ערבויות כאשר נכווה לא אחת מכך ושילם את סכומי ההלוואות.

על כך השיב: יש מצוות שיש להן עלות ממונית, כגון תפילין וארבעת המינים, ויש מצוות שאין להן עלות ממונית, כגון קריאת שמע ושילוח הקן.

כאשר הנני חותם ערכות יש בכך מצוה של אהבת ישראל ועשיית חסד גדול, אלא שהדבר תלוי: כאשר אינני נצרך לשלם את הערכות – המצוה היא מן הסוג השני, וכאשר אני נצרך לשלם על כך – המצוה היא מן הסוג הראשון, כתפילין וארבעת המינים...

קמז.

"אהבה ואמונה בישראל"

באחת הפעמים הבחין הגרש"א הלפרין זצ"ל במאמר שנכתב על כ"ק אדמו"ר זי"ע בידי אחד הסופרים, ובו כותרת בשם "אהבה וסובלנות". הגרש"א הלפרין זצ"ל מחק את הכותרת האמורה ובמקומה כתב: "אהבה ואמונה בישראל".

כאשר נשאל מדוע שינה זאת, הזדעק הגרש"א זצ"ל: וכי כ"ק אדמו"ר זי"ע היה ח"ו וח"ו סובלן רח"ל, הרי מעשים נגד רצון הקב"ה זיעזעו את הרבי לאין ערוך יותר מגדולי הקנאים.

הגרש"א הסביר: היחס של קירוב יהודים שאינם שומרי תורה ומצוות לא היה, ח"ו, סוג של "הכלה", אלא אהבת ישראל ואמונה איתנה בחלק אלוהי ממעל ממש שבפנימיותם.

קמח.

למה נסמך "מה טובו" ל"הריני מקבל"?

מיד אחרי אמירת "הרי מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך" מופיעים בסידור אדמו"ר הזקן פסוקי "מה טובו".

הגרש"א הלפרין הסביר זאת כך:

מבואר בספרי מוסר ובספרי חסידות שלאחר קבלה טובה יש לעשות מיד מעשה ברוח הקבלה ומעשה זה מעניק אחיזה וקיום לקבלה.

לכן מיד לאחר קבלת מצוות אהבת ישראל שלפני התפילה, שלא תמיד יש אז הזדמנות לעשות מעשה של אהבת ישראל, אומרים פסוקי שבח על בני ישראל, כדי שאמירה זו תחשב למעשה על פי הידוע ש"עקימת שפתיו הוי מעשה".

עד כאן מן הקונטרס "בטעם עליון" על הגרש"א הלפרין זצ"ל.

קמ"ט.

שיחת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע בנידון

יתכן שדברי הגרש"א הלפרין זצ"ל האמורים מבוססים על דברי כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע ("ספר השיחות תרצ"ז" עמוד 201), שיוצתקו להלן בתרגום ללשון הקודש.

כך בשיחה:

בסידור אדמו"ר הזקן לפני "מה טובו" נאמר: "נכון לומר קודם התפלה הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך". היסוד לכך הוא ב"פרי עץ חיים" (שער ה, פרק א), שם נאמר שקודם התפלה יש לקיים את מצות ואהבת לרעך כמוך.

לכאורה דרוש ביאור: ב"פרי עץ חיים" נאמר שיש לקיים את המצוה, ואילו אדמו"ר הזקן בסידורו אומר שרק יאמרו זאת. שאלה נוספת: מה פשר הלשון "נכון לומר"? אלא הענין הוא שעל כל דבר להיעשות בסדר והדרגה, תחלה דרוש "נכון לומר" ולאחר מכן, ב"מה טובו" מקיימים כבר את המצוה של "ואהבת".

בהמשך השיחה מוסבר שהתוכן הפנימי של "מה טובו" הוא להביט על הזולת כבמצב הרוחני בו הוא נמצא בבית הכנסת, ואילו בנוגע לעצמו עליו לעבוד על כך שגם בביתו הוא יהיה במצב שבו הוא נמצא בבית הכנסת.

קנ.

עוד על תנועת "פאג"י"

כבר סופר רבות על תנועת "פאג"י" שפרשה מתנועת "פא"י" מסיבות אידיאלוגיות, ובראשה עמדו שלושת ה"אברהם"ס: הרה"ח ר' אברהם טרגר ע"ה, הרה"ח ר' אברהם מוקוטובסקי ע"ה, והרה"ח ר' אברהם פרשן ע"ה (על התנועה ועל שלושת האישים האמורים ראה בערכיהם ב"מפתח" שנדפס בחלק יט של "לקט ופרט").

"פאג"י" דגלה באספקת עבודה לפועלים חרדים, כדי שלא יזדקקו ללשכת העבודה של ה"הסתדרות" אליה היתה קשורה תנועת "פא"י".

קנא.

"תחתים שנים ושלישים תעשה" (נח ז, טז)

לצורך כך בנתה "בית תעשיה" בשכונת תל ארזה בירושלים, שכלל בתי מלאכה שונים כדי לספק עבודה לפועלים חרדים.

בית התעשיה היה בנין אבן בן שלוש קומות. בקומה העליונה שכנה מלטשת יהלומים. בקומה האמצעית שכן מפעל אריגת בדים, ובקומה התחתונה שכנה מאפיה. כל זה כדי לספק, כאמור, עבודה לפועלים חרדים.

קנב.

על המאפיה

האחראי מטעם התנועה על המאפיה היה הרה"ח ר' יעקב יהושע רוט ע"ה, עליו יסופר להלן.

אגב: האופה היה הרה"ח ר' אברהם ברונר ע"ה, מחסידי גור, ששני בניו הרה"ח ר' אלעזר ברונר שליט"א, לימים מראשי חסידי גור ועורך "המודיע" במשך תקופה מסויימת, והרה"ח ר' נחמיה, היו איתי ב"נוער האגודתי" (ראה "שביבים" שב"לקט ופרט" ט, קיז. טז, נא-נב. "לקט ופרט" חלק יז, עמוד ח).

קנג.

ר' יעקב יהושע ואחיו

הרה"ח ר' יעקב יהושע רוט עלה מחוץ לארץ והשתקע בארץ הקודש שנים רבות לפני השואה.

אחיו הרה"ח ר' יצחק אייזיק ע"ה, שהיה חסיד סאטמר, הגיע לארץ הקודש שנים רבות אחריו, כפליט מן השואה האיומה, והשתקע בשיכון "פאג"י".

אני התחברתי לבנו, לימים הגה"צ רבי יחזקאל ראטה זצ"ל, אב"ד קארלסבורג, בהיותו נער צעיר. רבי יחזקאל היה מבוגר ממני בכשנתיים.

על המשפחה האמורה ובכללה על רבי יחזקאל – ראה בערך רוט-ראטה שב"מפתח" שנדפס בחלק יט של "לקט ופרט".

קנד.

על מפעל האריגה

על מפעל האריגה היה האחראי מטעם התנועה אבי מורי זצ"ל, שהיה מראשי תנועת "פאג"י".

במפעל האריגה עבדה קבוצה של בנות חרדיות.

בין הבנות היתה מרת דבורה ע"ה, בתו של דודי הרה"ג רבי עמרם בר"מ בלוי זצ"ל, לימים הרבנית אייזנשטיין, שנישאה להרה"ג הרה"ח רבי יהודה אייזנשטיין זצ"ל, שהיה חסיד חב"ד. אחד מבניה הוא הגאון רבי משה אורי אייזנשטיין שליט"א, ראה עליהם ב"שבביבים" שב"לקט ופרט" ד, רי. יז, קפה. כא, טז.

בת נוספת היתה מרת נחמה ע"ה, בתו של דו"ז הרה"ג רבי צבי בלוי זצ"ל, לימים הרבנית גוטפארב, רעייתו של הרה"צ רבי יצחק דוד גוטפארב זצ"ל.

בת נוספת היתה מרת טילא ע"ה, בתו של הרה"ח ר' יעקב יהושע רוט ע"ה, לעתיד הרבנית בלוי, עליה יסופר להלן.

קנה. השידוך

בחודש אלול תש"ו, לאחר שהגיע אחי הגדול, מו"ר הגאון רבי יעקב ישעיה בלוי זצ"ל, שנולד ביום י"א אלול תרפ"ט, לגיל שבע עשרה, חיפש אבי מורי זצ"ל שידוך מתאים עבורו.

בהכירו, במסגרת העבודה האמורה, את מרת טילא, בתו של הרה"ח ר' יעקב יהושע רוט, הציע אותה לבנו, אז תלמיד ישיבת מיר, והשידוך קם והיה (יושם לב ששמו של אחי הוא ישעיה ואילו שמו של חותנו הוא יהושע. אלה שני שמות שונים, כמובן).

זכורני שלאחר השידוך בא אחי זצ"ל לספר על כך לראש הישיבה, הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל, שנדהם לשמוע על שידוך בגיל כה צעיר. הוא הציע שידחו את החתונה במספר שנים. מובן שלא עלה על דעת מי מן הנוגעים בדבר להיענות להצעה זו.

קנו.

מסיבת קישודי התנאים והחתונה

ביום ח"י חשון תש"ז נערכו קשורי התנאים. מסיבת התנאים התקיימה בפנסיון גולדשמיד, ששכן ברחוב לונץ שבמרכז ירושלים.

השתתפו במסיבה גדולים וחשובים, ובראשם: הגה"צ רבי עקיבא סופר זצ"ל, גאב"ד פרשבורג ובעל "דעת סופר", הרה"ק רבי מרדכי רוקח זצ"ל, אב"ד בילגורייא ואחיו של הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זצ"ל (אביו של כ"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א), הגאון רבי שמואל הלוי וזנר זצ"ל, בעל "שבט הלוי", שהיה אז רבה של תנועת "פאג"י".

נישואי הזוג האמור נקבעו לתאריך י"א אלול תש"ז, יום הולדתו השמונה עשרה של אחי זצ"ל, והחתונה התקיימה בבית הכנסת בשיכון "פאג"י", שהיה אז לפני השלמת בנייתו, ורק כשליש ממנו היה מרוצף (ראה גם ב"שביבים" שב"לקט ופרט" ג, כט. לו. ט, כו).

קנז.

"צפנת פענח" או "יוסף רזין"

ידוע כי סגנון הכתיבה של הגאון החסיד רבי יוסף רזין מרוגאצ'וב זצ"ל, הנודע בכינוי "הרוגאצ'ובער", היה בקיצור רב ועמוס בהפניות לדברי חז"ל, כך שכדי להבין את דבריו דרוש עיון ומאמץ רב.

מסופר שלאחר פרסום אחד מספרי הרוגאצ'ובער שנקראו, כידוע, בשם "צפנת פענח" אמר הגאון רבי מאיר שמחה הכהן זצ"ל, בעל "אור שמח" ומי שכיהן לצד הרוגאצ'ובער ברבנות דווינסק, כי לספר מתאים יותר שמו של מחברו "יוסף רזין", שמשמעותו הוספת ("יוסף") סודות שתוכנם נסתר ("רזין"), מאשר השם "צפנת פענח", שמשמעותו פיענוח הצפנים והסודות.

קנח.

ביצד ניתן לקיים את מצוות ידיעת ה'?

אחת המצוות היסודיות הינה מצוות ידיעת ה' (ראה רמב"ם, הלכות יסודי התורה, בהקדמה, ובפרק א, הלכה ו).

נשאלת השאלה: כיצד ניתן לקיים מצוה זו, הרי "לית מחשבה תפיסא ביה"?

מענה: הקב"ה ברא את כל סדר ההשתלשלות כדי שעל ידי שנבין ונדע זאת, כלומר: נדע כיצד הקב"ה פועל בעולם, נקיים בכך את מצוות ידיעת ה'.

כך כותב כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע (תניא, דף קנו, ב): "ידיעת המציאות מההשתלשלות היא גם-כן מצוה רמה ונישאה ואדרבה עולה על כולנה כמ"ש וידעת היום כו' דע את אלקי אביך כו'".

ראה להלן.

קנט.

עשר כוחות הנפש מקבילות לעשר הספירות העליונות

כאשר מסביר כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע (בתניא קדישא, פרק ג') שבנשמתו של כל יהודי קיימים עשרה כוחות (חכמה, בינה, דעת, חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות) הוא מוסיף את המלים: "כנגד עשר ספירות עליונות". כלומר: עשרת כוחות נפשו של יהודי מקבילים לעשר הספירות הקדושות העליונות.

במלים האמורות טמון יסוד נפלא:

לכל מצוה שהקב"ה ציוה אותנו לקיימה ברא גם את האפשרות הזמינה המאפשרת לקיימה. כמו, לדוגמא, כאשר הקב"ה ציוה עלינו את מצוות ארבעת המינים - הוא ברא את הלולב, את האתרוג, את ההדס והערבה, כדי שנוכל לקיים את המצווה.

ראה להלן.

קס.

"מבשרי אחזה אלוקה"

כך גם במצוות ידיעת סדר ההשתלשלות האמורה:

כדי שנוכל לקיים בקלות מצווה זו ברא הקב"ה את נפש היהודי בהקבלה לסדר ההשתלשלות, כדי ש"מבשרי אחזה אלוקה", ועל ידי התבוננות בנפשו יוכל יהודי להבין ולדעת את סדר ההשתלשלות עשר הספירות האלוניות ולקיים את מצוות ידיעת ה'. אולי זו הכוונה בנאמר ב"פתח אליהו": "ואיך אשתמודען עילאי מתתאי".

במרחבי תורת החסידות, במאמריהם של רבוה"ק נשיאי חב"ד, החל מכ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע ועד לכ"ק אדמו"ר זי"ע, ישנן התייחסויות רבות מאוד לדוגמאות מכוחות הנפש להבנת ענינים מסדר ההשתלשלות. ראה בפירוט, בין השאר, ב"אגרת הקודש" שבתניא קדישא, סימן טו, דיבור המתחיל "להבין משל ומליצה" ובמקומות נוספים בתניא.

קסא.

"רצה הקב"ה לזכות את ישראל"

נאמר במשנה (מכות, פרק ג, משנה טז): "רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר".

לכאורה דרוש ביאור: כיצד מהווה הפסוק ראייה לדברי המשנה?
ניתן, אולי, להסביר זאת לאחר שנקדים:

המשמעות של "לזכות" כאן היא מלשון זך וטוהר. הווה אומר: העולם נברא באופן של הסתרת האלקות מן הנבראים, שאינם מרגישים ומבינים את הקב"ה. אך הקב"ה רצה לזכך ולטהר את בני ישראל כדי שיוכלו להסיר מעצמם את ההסתרה. לכן נתן הקב"ה את התורה והמצוות לעם ישראל, כיון שהם מזככים אותם ומסירים מהם את ההעלם וההסתר, כפי מאמר חז"ל (בראשית רבה, תחלת פרשה מד) "לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהם את הבריות".

לפי האמור מובנת ההוכחה מן הפסוק: "ה' חפץ למען צדקו", כלומר: הקב"ה רצה שנביין את הנהגתו שהיא באופן של צדק ויושר, דבר האפשרי רק כאשר יוסר ההעלם, ולכן "יגדיל תורה ויאדיר".

קסב.

חשיבותה של אהבת ישראל

להלן תוכן תמציתי של סימן לא ב"אגרת הקודש" שכתניא קדישא:

בריאות האדם תלויה בכך שהלב מזרים דם לכל האברים ומקבל חזרה. על ידי זה כל האברים מחוברים זה לזה ומקבלים את חיותם, אך כאשר, חלילה, יש קלקול במחזוריות הדם הקשר בין כל האברים נחלש והאדם נחלה.

השכינה, שהיא מקור השפעת החיות האלוקית בנבראים, נמשלה ללב והשפעתה לכל הנבראים היא באמצעות השפעת החיות תחלה לנשמות ישראל. כאשר כל נשמות ישראל מאוחדות – החיות האלוקית מושפעת

ומחברת את כולן לקב"ה. אך כאשר יש שנאת חנם ופירוד לבבות בישראל רח"ל נגרמת הסתלקות השכינה ומתרחשת גלות.

ראה גם פרק לב בתניא הסבר שני לכך שעל מצוות אהבת ישראל נאמר שהיא "כל התורה כולה": "וגם (מטרת המצוות כולן) להמשיך אור א"ס ב"ה בכנסת ישראל כמ"ש לקמן דהיינו במקור נשמות כל ישראל למהוי אחד באחד דוקא ולא כשיש פירוד ח"ו בנשמות דקב"ה לא שריא באתר פגים וכמ"ש ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך וכמ"ש במ"א באריכות".

קסג.

מדוע נבחרו דווקא "מור" ו"נרד"?

בפירושו על המלים "ארץ המוריה" (וירא כב, ב) מביא רש"י מספר סברות על כך שירושלים נקראת בשם זה. בין השאר הוא מביא את הפירוש דלהלן: ואונקלוס תרגמו על שם עבודת הקטרת, שיש בו: מור, נרד, ושאר בשמים.

מדוע נבחרו דווקא הסממנים מור ונרד לייצג את הקטורת, הרי ארבעת הסממנים שנמנו ראשונים (הצרי, הציפורן, החלבנה והלבונה) הם הסממנים המפורשים בתורה ("ויאמר ה' אל משה קח לך . . . נטף ושחלת וחלבנה . . . לבונה זכה"), ואילו מור ונרד נדרשו אמנם על ידי חז"ל מדיוק הפסוקים, אך, מאידך, אינם מפורשים בתורה (ראה כריתות, ו, א-ב).

השאלה קשה יותר לגבי נרד, שהרי "מור" הובא כדי להסביר את השם "מוריה", ומדוע הזכיר רש"י, איפוא, את ה"נרד".

ניתן, אולי, לתרץ את השאלה האמורה בפשטות (ראה גם "שביבים" שב"לקט ופרט"י, ס-סב, יג, רכט-רלב): שאר סממני הקטורת היו נפוצים וצמחו במקומות רבים, אך סממנים אלה, מור ונרד, צמחו רק בהר הבית, הלא הוא "הר המוריה".

לפי הסבר זה ניתן, אולי, להבין ב"דעת תחתון" את הסיבה לכך שמארבעת הסממנים הראשונים יש לקחת לקטורת כמות גדולה, שבעים מנה, כיון שהיו נפוצים, ואילו מהשאר יש לקחת כמות קטנה יותר, כיון שהיו נדירים יותר.

ראה להלן.

קסד.

הקב"ה מעניק גם את האפשרויות לקיום המצוות

אם כנים הדברים האמורים, שסממני הקטורת מור ונרד צמחו בהר הבית – ניתן ללמוד מכאן לקח חשוב בעבודת ה' (ראה גם לעיל אות קנט):

לכל מצוה שהקב"ה ציוה אותנו לקיימה ברא גם את האפשרות הזמינה המאפשרת לקיימה. כמו, לדוגמא, כאשר הקב"ה ציוה עלינו את מצוות ארבעת המינים – הוא ברא את הלולב, את האתרוג, את ההדס והערבה, כדי שנוכל לקיים את המצווה.

כך גם בענייננו: כיון שהקב"ה ציוה עלינו להקטיר את הקטורת בבית המקדש – הוא ברא את הסממנים הדרושים לכך באופן שיצמחו בקרבת מקום – בהר הבית.

אגב: כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע מסביר בסה"ק "לקוטי תורה" (פרשת שלה, מה, ד) את העובדה שה"תכלת", המופיעה בתורה לגבי מצוות ציצית, נאבדה מאיתנו על פי המבואר בכתבי האריז"ל ("פרי עץ חיים", שער הציצית, פרק ה) שהתוכן הפנימי של עבודת ה' הנרמז ב"תכלת" – אינו קיים כיום, בזמן הגלות. כלומר: העובדה שהאפשרות לביצוע המצווה אינה קיימת מהווה הוכחה שהקב"ה אינו דורש מאיתנו לקיימה כעת.

קסה.

"דוד ששופט את שופטיו"

נאמר במסכת בבא בתרא (טו, ב):

(ו)א"ר יוחנן מאי דכתיב (רות א, א) "ויהי בימי שפוט השופטים" – דוד ששופט את שופטיו. אומר לו: "טול קיסם מבין שיניך", אומר לו: "טול קורה מבין עיניך".

ופירש רש"י: ששופט את שופטיו – שהיו השופטין עצמן מקולקלים, והיה פתחון פה לנשפט להוכיח את מוכיחו, שאם אמר לו השופט: "טול קיסם מבין שיניך": הסתלק ופרוש מעבירה קטנה שבידך, יכול זה לומר: "טול קורה מבין עיניך": פרוש מעבירה חמורה שבידך.

במאמר חז"ל זה יש, לכאורה, להעיר את דלהלן.

קסז.

הפגם בשופט ובנשפט

א. רש"י אינו מפרש מהי אותה "עבירה חמורה" שעבר השופט, אך בפשטות נראה שהכוונה לעבירה של נטילת שוחד.

הדבר נרמז במלים "טול קורה מבין עיניך", שכן כאשר קורה עבה מצויה בין העיניים היא מכסה ומסתירה את הראות, רמז לנאמר (פרשת שופטים, טז, יט) "ולא תיקח שוחד, כי השוחד יעורר עיני חכמים גו'".

ב. נוסף על הפגם בשופטים, כלשון רש"י: "שהיו השופטין עצמן מקולקלים", יש כאן, לענ"ד, פגם לא פחות חמור בנשפטים, המודגש בלשונות: "שפוט השופטים", "דור ששופט את שופטיו".

כלומר: מצוות תוכחה אינה מותנית בכך שהמוכיח יהיה אדם מושלם. לכן כאשר השופט, או כל אדם, מוכיח אדם אחר על מעשיו – עליו לקבל את התוכחה וליישר את אורחותיו. לעומת זאת, בדור האמור לא היה האדם מקבל את התוכחה, ובמקום זה היה מטיח בשופט את חסרונותיו, דבר שאינו קשור לתוכחה שהושמעה באזניו.

קסז.

"ולמה אין מערבין בה דבש?"

אנו אומרים בכל יום: "תני בר קפרא, אילו היה נותן בה [– בקטורת] קורטוב של דבש – אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה. ולמה אין מערבין בה דבש? מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'".

לכאורה דרוש ביאור: א. מה המקור להנחה שלקטורת צריך להיות ריח חזק וטוב ("אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה"), שעל בסיסה שואלים "ולמה אין מערבין בה דבש"? ב. הכנת הקטורת נעשית על פי המתכון המדויק שהקב"ה ציוה. מהי, אם כן, השאלה "ולמה אין מערבין בה דבש"? וכי בשל העובדה "שאין אדם יכול לעמוד מפני ריחה" נשנה מן הציווי של הקב"ה?

אשמח לקבל תשובות על שאלות אלה.

קסח.

מה הקשר בין קיבוץ גלויות לבין אחדות ה'?

בין הדברים הנאמרים מדי שחר שמקורם ב"תנא דבי אליהו" מופיעים המשפטים דלהלן: "קבץ נפוצות קוויך מארבע כנפות הארץ, יכירו וידעו כל באי עולם כי אתה הוא האלוקים לבדך..."

גם בתפלת "והוא רחום" הנאמרת בימי שני וחמישי מופיעה התחינה: "אבינו אב הרחמן הראנו אות לטובה וקבץ נפוצותינו מארבע כנפות הארץ, יכירו וידעו כל הגויים כי אתה ה' אלוקינו".

לכאורה דרוש ביאור: מה הקשר בין קיבוץ הגלויות לבין אחדות ה'?

ניתן, אולי, לתרץ:

בתורת החסידות מוסבר מאמר חז"ל "לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים" שהכוונה היא לבירור ניצוצות הקדושה הפזורים בכל רחבי תבל, שכן על ידי עבודת ה' של בני ישראל בכל המקומות הם מזככים את הדברים הגשמיים שנראים כמציאות נפרדת מהקב"ה, ובכך מעלים לקדושה את הניצוצות.

נמצא שכאשר תתגלה אחדות ה' לאמיתתה, שלא קיימת שום מציאות מלבד הקב"ה – לא יהיה צורך עוד בהימצאותם של בני ישראל ברחבי תבל ויהיה קיבוץ גלויות.

ביתר עומק: כל שימוש בדבר גשמי לשם שמים מהווה, הוא עצמו, "קיבוץ גלויות", כיון שבכך עולים הניצוצות האלוקיים שבדבר הגשמי למקורם, דבר שנקרא בספרי הקבלה "בירור הניצוצות". ידוע שבברכת "תקע בשופר" על קיבוץ גלויות יש לכוון גם על העלאת הניצוצות האלוקיים הנמצאים בגלות בכל דבר גשמי, דבר שנקרא "גלות השכינה".

קסט.

הקשר בין תפילין לרפואה

במסכת מנחות (מד, א-ב) נאמר: (ו)אמר ריש לקיש: כל המניח תפילין – מאריך ימים, שנאמר (ישעיה לח, טז) "ה' עליהם יחיו ולכל בהן חיי רוחי ותחלימני והחיניני".

הרה"ק המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן נ"ע, אביו של כ"ק אדמו"ר זי"ע, מוצא את הקשר בין תפילין ומאמר חז"ל האמור לבין רפואה, במספר אופנים, חלקן יובא להלן (על פי "ילקוט לוי יצחק", פרשת בא, ביאור קב).

א. בפסוק שהובא במאמר חז"ל האמור מופיעה המלה "ותחלימני" שהיא, בפשטות, רפואה (ראה מצודת ציון על אתר: "ענין בריאות וחזוק").

ב. התפילין נקראים "פאר", כנאמר: "פארך חבוש עליך" (יחזקאל כד, יז. ראה ברכות יא, א), ו"פאר" אותיות "רפא", לשון רפואה.

ג. המלה "מאריך" שבמאמר חז"ל האמור היא גם מלשון "ארוכה" שהיא לשון רפואה (כלשון התפלה "והעלה ארוכה ורפואה שלמה").

ד. שורש הרפואה על פי הסוד הוא בבחינת "אריך" שבספירת ה"כתר", והדבר נרמז במלה "מאריך", כלומר: "מ[בחינת] אריך".

ה. רמז נוסף לכך הוא שראשי התיבות של "כי אני הוי' רופאך" מרכיבות את המלה "אריך".

ו. התפילין הם כמו כתר המונח על הראש, ושורש הרפואה הוא, כאמור, ב"כתר".

ק.ע.

דוגמא חיה של יראת שמים

בעתון "כפר חב"ד" גליון 2038 עמוד 33 פורסם טור מאלף של הרה"ג הרה"ח רבי יוסף יצחק שי' חיטריק, מנהל סמינר "בית חנה" בעיה"ק צפת ת"ו, שראוי לקרוא אותו בשימת לב ולהפנים את תוכנו החשוב.

הטור יועתק במלואו ב"שביב" זה ושלאחריו.

בשנות מגוריו בסמרקנד, למד אבי ע"ה, עם מספר תלמידים נוספים מבתים חסידיים, אצל הרה"ח ר' אלי' חיים רויטבלאט. כל ימיו נהג לספר את המאורע הבא, שאירע עמם, תוך שהוא מדגיש את החינוך המופלא ליראת שמים, שקיבל מר' אלי' חיים:

פעם למד ר' אלי' חיים עם תלמידיו בביתנו. היו אלו הימים הקשים ברוסיה הקומוניסטית, ומפאת הסכנה, עזבו הוריי את הבית בעת השיעור. אוכל לא היה מצוי שם בשפע, וזאת בלשון המעטה... הרעב היה באותה עת חזק מאוד. לחם – מאן דכר שמיה, ואכלו מכל הבא ליד.

בפינת החדר עמד סיר ובו תפוחי אדמה, שאמי קיילא ע"ה הכינה למורה ולילדים ('בולבע' אחד לכל אחד). כולנו היינו רעבים מאוד. ראינו כי מורנו רעב ביותר – הוא רעד מרעב. כנראה לא אכל כמה ימים. ליטול ידיים היה דבר לא כל כך פשוט, כי מים לא היו בבית, ואחד התלמידים היה חייב לגשת לאגם הקרוב, ולהביא מים. זה גזל הרבה זמן, ואף הייתה בכך סכנה גדולה.

ואולם לא עלה בדעתו של מורי, לאכול דבר שטיבולו במשקה ללא נטילת ידיים, גם בעת כזאת. על אף שהיה ניכר עליו בעליל, שהוא לא אכל מזה זמן, הוא לא רצה לאכול באמצעות מטפחת ובמצב של "בדיעבד". ר' אלי' חיים לא טעם דבר.

עד היום, בעת שמגישים דבר שטיבולו במשקה, אני נזכר במורי ר' אלי' חיים ע"ה. זה היה השיעור המוצלח ביותר בהלכה, אותו לא אשכח לעולם...

כשהיה מספר זאת, היה אבי בוכה... ומסיים: "איזו דוגמא חיה לחינוך ליראת שמים!"

קעא.

התמסרות לחינוך

בהמשך:

עברו שני עשורים, השנה שנת תשכ"א. ר' אלי' חיים ממשיך בעבודת הקודש שלו, והוא עדיין 'מלמד', אך הפעם ב'אהלי תורה' בניו יורק. אני ואחי ארי שיחי' למדנו במוסדות שונים. אחי ב'אהלי תורה' אצל ר' אלי' חיים, ואני לבדפורד (ליובאוויטשער ישיבה). זה היה החורף הראשון שלנו בניו יורק לאחר שחזרנו מברזיל, והוריי לא ידעו עדיין מנהגי המקום.

יום חורפי אחד, היה מושלג מאוד, באופן יוצא דופן. כמעט ולא היו כלי רכב על הכבישים, אך להוריי היה ברור, כי צריכים לקחת את הילדים ללמוד, אף במסירות נפש... אבי החליט לקחתני לבדפורד. כשהגעתי, התברר לי מיד שאני היחיד שהגיע. המורה התנדב והציע שהוא יחזיר אותי הביתה.

אמי תחיה כתתה רגלה ל'אהלי תורה' עם אחי, בשלג שהצטבר לגובה מטר או יותר. החיידר היה ממוקם בסוף רחוב איסטערן פארקוויי, מרחק

הליכה של חצי שעה במצב נורמלי. אחי מצא שם את ר' אלי' חיים, יושב ומחכה לתלמידים שיבואו. אף לאחי התברר כי הוא התלמיד הראשון והיחיד שהגיע באותו יום.

ר' אלי' חיים זרח מאושר, כשראה שהנה תלמיד הגיע. הוא קיבל אותו בשמחה ובמאור פנים. הוא מיד הודיע לו, כי אף שהמטבח סגור, אשתו הכינה שני סנדוויצ'ים, כך שהם יסעדו יחדיו. כך הוא ישב ולימד אותו כל היום.

איזו דוגמא של התמסרות בחינוך !

*

הדברים נכתבים לרגל יום השנה של אבי, ביום חמישי ב' בטבת. יהא זכרו ברוך. עד כאן דברי הרב ח'טריק שי'.

קעב.

בשולי הדברים:

לגבי "דבר שטיבולו במשקה" כותב אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך אורח חיים (סימן קנח סעיף ג) שלמרות ש"במדינות אלו לא נהגו רוב המון עם ליטול ידיהם לכל דבר שטיבולם במשקה ויש שלמדו עליהם זכות. . ואין למחות בידם מאחר שיש להם על מי שיסמוכו" – אבל – ממשיך אדמו"ר הזקן – "העיקר כסברא הראשונה" (שהאוכל דבר שטיבולו במשקה צריך ליטול ידיו תחלה). ובסידור אדמו"ר הזקן, ב"סדר נטילת ידים לסעודה" (סעיף כ) פוסק: "כל מאכל שטיבולו במשקה. . צריך נטילת ידים כהלכתה עד הפרק ולא יברך", ולא הזכיר כלל כי יש מקום להקל בזה.

אכן, מנהג חסידי חב"ד הוא להקפיד ליטול ידיים לאכילת "דבר שטיבולו במשקה", וראה "שביבים" שב"לקט ופרט" ז, כט-ל.

קעג.

”כל היוצא למלחמת בית דוד”

כ”ק אדמו”ר מוהרש”ב נ”ע ייסד בחודש אלול תרנ”ז את ישיבת ”תומכי תמימים” המעטירה בעיירה ליובאוויטש.

לאחר מלאות שלוש שנים לייסוד הישיבה, בשמחת תורה תרס”א, נשא הרבי מוהרש”ב שיחה מכוננת לתלמידי הישיבה (נדפסה ב”ספר השיחות תש”ב”, עמוד 136 ואילך).

בין השאר הסביר את המשמעות הפנימית של מאמר חז”ל ”כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו” כך :

”כל היוצא למלחמת בית דוד” מוסב על תלמידי הישיבה הנלחמים במלחמה הרוחנית כנגד אויבי הקב”ה, היהדות והאמונה הטהורה בקב”ה ובביאת המשיח. זאת על ידי לימוד עיוני בתורה הנגלית ובתורת החסידות ובעבודת התפלה.

”כותב גט כריתות לאשתו” – עליהם להתנתק לחלוטין מן העניינים הגופניים והחומרניים, כדי שיוכלו להלחם במלחמה הרוחנית כראוי.

קעד.

ציור מנורת המקדש בכת”ק הרמב”ם

זכה דורנו שהתגלה בו רובו של פירוש המשניות להרמב”ם בכתב יד קדשו המקורי. לאחר שתצלום כתב היד התפרסם התברר כי הרמב”ם צייר בעצמו ציורים שונים כדי להמחיש דברים שנאמרו במשניות מסוימות לפי פירושו.

בין הציורים נמצא גם (במסכת מנחות, סוף פרק ג) ציור מנורת בית המקדש בכתב יד קדשו של הרמב”ם. כ”ק אדמו”ר זי”ע הצביע על שני חידושים הקיימים בציור האמור, כדלהלן.

חידוש אחד הוא שהרמב”ם צייר את קני המנורה בקווים ישרים באלכסון, ולא כחצאי עיגול, זאת בהתאם גם לשיטת רש”י (תרומה כה, לב) ש”באלכסון נמשכים ועולים” ולדברי רבי אברהם בן הרמב”ם (בפירושו

עה"ת שם) שכך היתה צורת המנורה. מכך הסיק הרבי שיש להחזיר עטרה לישנה ולצייר מעתה את המנורה בקווים ישרים אלכסוניים, כשיטת רש"י והרמב"ם, ולא בחצאי עיגול כפי שהיא מופיעה בשער טיטוס.

חידוש נוסף הוא שאת כל עשרים ושניים הגביעים שהיו על המנורה צייר הרמב"ם כשהם הפוכים, פיהם הרחב כלפי מטה ושוליהם הצרים כלפי מעלה. הרבי הסיק מכך שדעתו של הרמב"ם שכך היו הגביעים במנורת המקדש על פי מדרשי חז"ל שהיו בידיו ולא הגיעו לדינו, ואף הסביר את המשמעות הפנימית של העובדה האמורה בכך שבצורה כזו הגביע משפיע את השפע לזולת ולא מקבל לעצמו את השפע, דבר הרומז לדברי חז"ל (מנחות פו, ב. וראה גם רש"י כת"י שם) שאור המנורה בבית המקדש

ציור המנורה בכת"ק הרמב"ם

לא היה כדי להאיר את המקדש, אלא כדי להשפיע את גילוי השכינה לכל העולם.

קעה.

דברי ה"מגלה עמוקות"

ב"מגלה עמוקות" מתייחס לגביע של יוסף הצדיק ואומר שהגביע מבטא את שלושת השלבים הראשוניים בהתהוות עם ישראל: ג – שלושת האבות, יב – שנים עשר השבטים ע – שבעים נפש שירדו למצרים.

בני הרה"ג הרה"ח רבי פרץ אוריאל שליט"א העיר שמדברי ה"מגלה עמוקות" יש זכר לציורו של הרמב"ם שהגביעים היו הפוכים. זאת משום שלפי פירושו ה"מגלה עמוקות" המספר הקטן, הצר, ביותר מבין האותיות המרכיבות את המלה "גביע" הוא המספר שלוש, מספר האבות. לאחר מכן בא המספר שתיים עשרה, שהוא גדול, רחב, יותר, מספר השבטים, ולבסוף המספר שבעים, שהוא הגדול, רחב, ביותר, מספר הנפשות שירדו למצרים. אם נסדר את הדברים לפי הסדר ההיסטורי הרי שהמספר הצר ביותר, האבות, היה בתחלה, כלומר: למעלה, לאחר מכן השבטים ולאחר מכן – שבעים נפש, כצורת הגביע של הרמב"ם.

קעו.

מכתבו של הגה"ח רבי ישעיהו הרצל שליט"א, רבה של "נוף הגליל"

ב"ה, מוצ"ש אור ליי"ג כסלו תשפ"ד

כבוד ידידי הנכבד ומאד נעלה

הגה"ח הרב טוביה בלוי שליט"א

רב בנוה יעקב ירושלים ארה"ק ת"ו וכו'

שלום וברכה!

הנני לאשר קבלת הספר נחל עדנים על תהלים [בנוסף לכל

החוברות "לקט" ששלחתם לאחרונה].

ברצוני להתייחס על הכתוב בפרק ל"ט בתהילים בשם
הצה"ק רבי אהרן מבעלזא זצ"ל בשם ר"ת של חב"ד חס לבי
בקרבי וכו' ולא כתב בשם מי אמרו.

קעז.

מקור ה"זוארט" האמוד

לכן באתי להשלים ממה שמצאתי בספר זכרונם לברכה
בתאריך ח' כסלו, יום הלולא של הצה"ק רבי אהרן מטשערנוביל
זצ"ל, בנו של המגיד רבי מרדכי מטשערנוביל זצ"ל.

מביא בשם ספר אמרות טהורות שכתב אדמו"ר
מרחמסטריבקא מארה"ב שליט"א [זצ"ל]: "פעם הגיע חסיד
חב"ד אצל הרה"ק ר"א מטשערנוביל זצ"ל וביקש ממנו לומר
דברי תורה, נענה ואמר לו: מה זה חב"ד? "חס לבי בקרבי בהגיגי
תבער אש דיברתי בלשוני".

קעח.

הפלאת הרה"ק רבי אהרן מטשערנוביל זצ"ל

דרך אגב, שם מובא שאביו רבי מרדכי זצ"ל אמר עליו
שיש לו שמונה בנים כנגד שבעת קני המנורה ואהרן עומד ומטיב
את הנרות.

וגם מביא שם שהרה"ק מטשערקס אמר על רבי אהרן
אחיו "על אהרן שלי אין אף אחד מבין עליו, גם לא מלאך וגם לא
שרף", וש'אדמו"ר הצמח צדק כתב עליו "שר התורה".

ה' יברך אתכם בבריאות טובה ואריכות ימים ושנים
טובות ולחזות גאולתנו השלמה בקרוב.

בכבוד רב

הרב ישעיהו הרצל

קעט.**מכתב הרה"ג הרה"ח ר' טוביה שיי' זילברשטרום**

ב"ה. שלהי חודש הגאולה, ואשר בו ועיקרו יפוצו מעינותיך.

הגאון החסיד צנמ"ס

דולה ומשקה לעדרים

הרב טוביי בלוי שליט"א

שלום וברכה וכט"ס!

שוב הפציע הלקט שאין בו שכחה, והפרט עם עוללות פורחות, ובכתובים כבר אמר נעים הזמירות 'אד' טוב לישראל', וכבר קדמו בתורה 'בד' יברך ישראל, כאשר יזכנו בהבאים אחריהם, כי ארוכה ורחבה תורתנו, ואלו ואלו ניתנו להרעיא מהימנא בסיני.

כן מאשר בת"ח, ספרו היקר מנהגים ומקורותיהם בהוצאה החדשה.

ולחביבותא דמילתא, אוסיף פרטים בהנדון בהם.

קפ.**ע' פא - הבטה בסידור בעת חזרת השי"ץ**

כבר הרחיב בספרו ע' קסה, על תפילה מתוך הסידור,

ולענין חזרת השי"ץ, הביא במ"ב סקכ"ד ס"ק כו: "כתב בשלי"ה ראיתי מהחרדים אל דבר ד' שמשמין הסידור בפניהם בשעת חזרת התפילה ועיניהם וליבם שם שלא יראו חוצה ואז מכוונים על כל מלה ומלה".

קפא.

גולה למקום תורה ועקירת מנהג מפורש

בסופו – גולה למקום תורה, הביא דברי רבותנו, לא מכאן אדם זוכה ללמוד.

מדרז"ל זו, הוכיח רבינו, שיש למורים ללמד גם לפני נשים, כאשר הוא מוצלח ומקצועי יותר.

בספרו הרחוב כמ"פ, במבוא ובמאמריו, וכן בציטוט מאגרז"ק, שלא יתכן, שיבוא מישהו ויקבע מנהג. ע"פ ששמע או ראה וכו'.

לפענ"ד, ה"ה שלא יבוא מישהו לעקור דברים מפורשים מסיבות כאלו.

ולכן התפלאתי, שצירף אל הנ"ל, מכתב מח"א, לעקור הנהוג בחודש התשיעי בפתחת הארון (נדפס להלן "שביבים" קצ-צד), ודי אם היה מעיר על הצניעות בדבר.

קפב.

ע' מא – אחיזת הציצית בברוך שאמר

העתיק מספר המנהגים ובין מה שאחרים הוסיפו בסידור.

לעצם הענין, לא מצאתי בספרי הלכה, שהוא מקביל לקרי"ש, כי שם נאמר הטעם, כיון שאומר על לבבכם.

מאידך כתב המגן אברהם (אורח חיים סימן נ"א סעיף קטן א') ויאחז ב' ציציות שבטלית שהם כנגד פניו בשעת אמירת ברוך שאמר; ומובא (שער הכוונות דרוש א') תאחז בידך הימנית שני הציציות של הטלית, אותם שהם כנגד פניך ותכוון... וכך כתב במסגרת השולחן, הנספח לקיצור שולחן ערוך.

מנהגי הרבי – עקבתי רבות בשנים, שהחזיק בימינו מתחילה ועד סוף, וציניתי בשעתו, בספר המנהגים שברשותי.

בשנים היותר אחרונות, שוב ראיתי שנוהג, כמו שנדפס בספר המנהגים, היינו שגם בהנהגתו לא קבע בו מסמרות.

קפג.

ע' מה - מתריע נגד הבטה בו

אודה וגם אבוש, קבלתי מהשמועה, שהרבי אומר היה"ר המופיע בסידורים לפני ברכת החודש, וגם שבאחד הסידורים תו"א של הרבי, היה מודבק היה"ר. הצטופפתי במזרח בין זקני החסידים, כדי לראות מוצא פיו הקדוש, לפני מי שעשה ניסים,

כאשר הביט לעברי, כיסה את פניו בטליתו.

ושוב, לענין ברכת שעשאני כרצונו, אחר בירור שבבית הרב נהגו לאמרו, הרהבתי עוז לשאול, אם להכניס בסידור בשוה"ג. ובמקום להשיב או להימנע, העביר קולמוס על שאלתי, בהביעו - להיכן אתה חותר.

אחר כל זאת, כבר לא הרהבתי לשאול, על הוספת רומנו לפני קריאה"ת, למרות שגם כאן קיבלתי מהרב צ.ה. גינזבורג ע"ה, ששאל את הרבי עוד לפני הנשיאות, והרבי השיב לו, אני נוהג לאמרו. וכמו שהביא בספרו ע' לו, כפי שכותב הגרא"ח נאה.

עד שתבע בשיחה בשנת תשמ"ט, מדוע עד היום לא הכניסוהו במקומו.

קפד.

ע' נא - לדעת מה ראית

בענין שתית כוס יין הבדלה בתשעת הימים, נחלקו המחבר והרמ"א, בסימן תקנ"א ס"י.

. לדעת השו"ע מותר לשתות יין בהבדלה של תשעת הימים. ואילו לדעת הרמ"א מחמירים ונותנים לקטן לשתות, ואם אין קטן, גדול יכול לשתות. בהליכות שלמה (בין המצרים עמ' תכ"ח) מובא שהגרש"ז אויערבך זצ"ל נהג לשתות בעצמו

אפילו שהיה קטן לידו, מכמה טעמים, כיון שמעיקר הדין אין איסור בדבר וגם הרמ"א מודה, וגם שמוכח בקדמונים שנהגו לשתות בעצמם.

הרב שמעון יעקובוביץ ע"ה, שהחדיר בי עניני המנהגים, והרבה מנהגים התגלו בזכותו, כמופיע באגרו"ק, לימדני שחסידיים נוהגים לשתות כדעת הב"י.

פעם בנוכחות הרבי נתנו לתינוק לשתות, והרבי הראה בידו הק' בסימן תמיהה. עמדתי סמוך ונראה לרבינו, בתוך ב' אמות.

עדות זו נכתבה שנים גם בחוברת התקשרות, עד ששינו וכתבו משמיי דהאי ינוקא, הילד ששתה היין, שהרבי היה שבע רצון, ועל כן ינהגו ליתן לתינוק כדברי הרמ"א.

שאלתי את הילד בעצמו, ואמר לי שלא ראה דבר, כי היה נסתר מעין כל, והוא צודק, כי הרבי שאל, למה לא שומע את ברכת על הגפן, וענו לו, שהילד בירך בלחש, ובעמדי קרוב, שמעתי הן השאלה והן התשובה.

קפה.

מקום נישוק התפילין ב"זבא לציון"

צא ולמד מהנהגה דומה :

שנים ראיתי שהרבי מנשק התפילין באמירת זבא לציון, ולא הצלחתי לראות בדיוק באיזה קטע מהתפילה

באחת ההתועדויות, סיפר הרבי, שהאריז"ל ציוח לתלמידו, ליהרהר בקדושת התפילין וכוונתה גם באמירת ולא ניגע לריק וכו', הובא בכף החיים במקומו ועוד

שמחתי כמוצא שלל רב, והתחלתי לנהוג לנשק בתיבות אלו. וכך הדפיסו גם בכמה ספרים.

אבל נזדמן לי אח"כ לשמוע יותר קרוב את תפילת הרבי, וראיתי ושמעתי, שנוהג לנשק באמירת שנשמור חוקיך וכו', המבוסס לכאורה על דברי הטור בסימן כ"ט.

קפז.

ע' נד - נגיעה בעצי חיים ע"י טלית

אכן - מבהיל ומצמרר היה בשמחת תורה, עת קראו לתורה - פעם אחת בשנה - את רבינו בשמו, ויחד עם הרבי הריי"צ בשמו, ואז הרבי אחז את עצי החיים ע"י הטלית, וד"ל.

קפז.

ע' נז - לפסוק דינים מהשיחות

לענין הנחת תפילין דר"ת, מגיל בר מצוה, דיבר הרבי בארוכה בשיחת פורים תשל"ו, כהוראה לרבים.

והאם להניחם גם לפני הבר מצוה, שהרי הזכיר בספר השיחות תשמ"ט ע' 632.

ולדידי צ"ע. כי כך היה המעשה, הזכיר בהתוועדות, אח"כ הוציאו מהשיחה ונכנס להערות, ואח"כ נוספו סוגריים עיי"ש.

שאלתי בשעתו את הגרמ"ש אשכנזי, וסבר שאין סיבה להתחיל חודשיים לפני, ובוודאי מספיק מיום הבר מצוה, ולכל היותר עת שמתחיל לברך, היינו חודש קודם.

לגבי החינוך בהנחת התפילין הורה רבינו, להניחן כל התפילה, שהרי החינוך הוא על הנחת התפילין בשלימותה. וצ"ע אם גם יש לחנך על ר"ת, כי גם זה יניח אחר התפילה, ואולי י"ל, כל הנחת תפילין ר"ת, שמא העיד עדות שקר, באמרו וקשרתם, כמפורש בשו"ע. והאם נכון הדבר לער שאין עליו חיוב ק"ש בתפילין, ורק חינוך בפעולת ההנחה, ולכן גם לא מברך, כי שמא עדיין אין מונחים במקומם כידוע.

בהצלחה רבה לזכות את ישראל, להגדיל תורה ולהאדירה

בכבוד וברכה ובהוקרה

טובי זילברשטרום

קפח.

מכתבו של הרה"ח ר' יהודה לייב שיי' בוק

כסלו תשפ"ד

90

(א)

למאמר מפורסם (תפ"ג) ונתגלו
איש אשר רוח בו, מאיר דרך ארמים
הגה"ח רבי טוביה בלוי שליט"א

כנגד מדה. והוקרה על שנתפס טורח עין להקיא לרבי אהרן הקונטרסים האחרונים חסידים
מיצאנו מומתג יציו האמונה, מלאים ציו וגדומים בטוב טעם וצדק, ולכמה וואל מ'צ
הוסיף דעת להחליט על צד בקונטרסים הבאים קסיעתא דשמיא. ויחלוק מפיטל כי ה' הטובה עליו.
וזכראו בזה להעיר באצטרו מקומן. הן ב"קט אפרט" וכן בקונטרס הנפלא "נת עדינים"
על תהלים.

בפתח דברי אצפרי דקר שנתפס מ'צ בשנים עברו. היית חתור צדיק בישיבה ונצמח לרבי
קונטרס שמ'צ פתח של מאמר הדרכה כמראה שיהיה זה לבמות של המשפיע והשליח
החדיף הרה"ח ר' קדור שור על שהכנת מדינת הפסגה חדיף שביטול חדיף דיוראליים
אולת הי"ל פוקדים לציונים קרואת ושוואקים קין כ'ליו את אורח דחסידיה חדיף.
ובמאמר הנצפז ציטט מ'צ מאוצר יציאתו את הקבוצה רבי יהודה קן חרצי צ"ל
לפיוט המשפוח להרמ"ק, שה"י קן חרצי תיה המצטרף והמתרגם לשון הקודש
והצוטט היה המשפט שכתב עם "עך יפד ג' דברים, סוף הלשון אשר יעתיק מ'אקליה,
וסוף הלשון אשר הוא מצטרף אליה, וסוף החתימה אשר הוא מפרט מילה" וע"ד דברים
אלו תאיר מ'צ את מ'לולו וכישרו המיוחסים של ר' קדור צ"ל,
ועך כפי קריאת דשקיהו את לבולן תמיומג של מ'צ ככתבת וסגנון הנוצרים בסודי צ"ל.
משפט עתיק יומין זה שציטט ממנו חפץ קבאון תכס את תשומת ליבו וזכרנו
שנתפל סמוך לקריאתו המאמר, אמרת קלפי "נת ספר ונח" אפואת את פיוט המשפוח
לפרמקס ומצאית את אולה הקבוצה חקויה שם, וקראת דה ככל אשר ציטט מ'צ משפ
וכנה לקרא ולתגור בהקבוצה זו מרישא עד גמיוא.
וכזה אדוא ומאמר דברך מלצה על מ'צ שנתלו לו סוף הלשון אשר יעתיק וסוף הלשון
כצד להקיא את קוראיו חסידים ושוואי לקחו, ודעיקר "סוף החתימה אשר הוא מפרט מילה".

(P)

א. קולנסקי "תיק ופרט" חלק כ"א עמ' ס"ו, קצנ"ן "מה שסיפור הרע"ז שאת יסוד כתיבת הרב הראשי לחיפה מה שמצא מורקני", פזם פזשני את ~~מחבר~~ הרב שאר יסוד פתח הרב מחיפה, קציר פתח וקרה ושוחח עמו מצד על כבודו מרבי ארץ ישראל וסיפור לי באומה שמה על אדיו "הרב הנצי" רבי דוד כהן זצ"ל שהיה רב מגור קהל ה"דיב ישראלי" צ"ד היה בא לפעמים לביטוי שברחוק עמוס דירושלים, והיה מסתגף עמו כהדרו ומתקן עמו 310.

ב. ה' כ"א, עמ' כ"א, אור-כ"ב, קצנ"ן "סיפור על ביה"ש ושיקוה שזמרו הרבי צ"ד שכל ימיו חי מחכה בעשרה ומצוות הוא מקטל מהעושה" לפיכך אפילו ליתן סמך קצנ"ן שאמרו הרבי צ"ד קדיק רמז מכך שזמרו ח"כ "המלמד דן חזיון-תורה, כאילו יודו" הרי לנן שפניסת לטרה מחפשת אצל המלמד והמתארה בקבוצה. כח של לידה חדשה.

ג. קולנסקי ה' כ"ב, עמ' מ"ו, מופיע במכתב דגש, על כן שמעמדו של הרב זאן לבקר קולנסקי, לצדו יובן שיש קשר קצנ"ן למה שכתב ומספר הרב זאן עמו בספר "קצנ"ן ומצומות", שם מקולנסקי הורה מתחילת חייו, ובספר ה"ת" כעמ' 329, כותב שם במסגרת התייחסות לסעודה שהיתה אז סביב ההיתר המפורסם. וכך נאמר ש"היה זה רמז למחלוקת גדולה בעולם הרבני, כיון שהרבי מלובקין כ"ס צ"ו, על שהלכתו להתמאד לבחירתו לחילול הראשית ליד הרב אונטרמן, יצאו נציגי אנשי לובקין באהל ואמרו קה"ל".

ד. ד"ר יוסף ופרט" ה' כ"ב, עמ' נ"א, מספר מ"ב כדומה על משנת חילוכו ב"שיבת ציון" שהיתה מקיפה על "תורה ויראה", מענין, שהר"ם זאן מתאר בספר "קצנ"ן ומצומות" את לימודיו ב"ב"ד לשיבת ציון" של "תורה ויראה" היה זה, כאשר אביו החתן את מקומו מלבדו על מנת למעבד חסידים" שבא לידי ובהו ירושלים. והר"ם זאן מתאר את הלימודים שם באופן חיובי ואף מספר בקצנ"ן על המדע נצח "תורה ויראה" דגש ז' יצחקי חברו נצח המלמד, שצמד על כבודו והשקיען אליו שהציקוים בלטה ויראה כגד הרב קוק זצ"ל הציקו לו מאד. אמרו שהאמירה התייחסות שם קסמה לו. וזכר הציקו לו דימולטי. אז הצנוע למאד ל"מ"ל" שמדעינים שיש את הרב ח"ו. צ"ד וצדור ז"ל חיים" וכך צגה.

ה, די'קט ופרט' ה' כ. צמ' לז מספר מד' על ה'ה'כ' רבי אלעזר יבויב זצ"ל הנמלא דל' חייג.
 שנת' קשקש ל'ש'ש' אור הנל'ה' כ'מ'ן התפ'לה מ'ה' השפ'ר'מ'ל, ואמ'ר ש'כ' נ'ה'ז ה'ג'ר'ה'
 ז'ו'ן'ל'פ'ד' ז'צ"ל. ל'ה'ר'י, ש'ב'ק'ח'צ'א נ'ה'ל' כ'ן א'ב'מ'ו'ר'י ק'ל'א' ז'נ'י' ל'ב'ו'ר'ו'ת'ה'ן, ו'כ'ש'א'ל'ת'
 א'ל ה'מ'ק'ו' ו'ה'ט'צ'י' ל'כ'ך א'ר ה'ה'ל'ג' ר' מ'א'ז'ו' ו'ו'י'ס' ש'ל'ט'א' מ'כ'נ' ק'ר'ק' ש'י'ד'ו' ר'ב' א'ו' כ'מ'נ'ה'ג'
 ו'ז'ע'נ'י' ק'י'ר' ק'ל'א'צ'א, א'מ'ר' ל'י' ש'ה'י'ה' ז'ה' מ'נ'פ' ש'ל' ה'ר'צ'ק'ע'ס' א'צ'מ'א' ו'ל'א' ש'ל' ה'ח'ס'י'ד'י'ם, מ'ל'ק'ד'
 ה'ח'ס'י'ד' ש'ה'י'ה' ק'ל'א' ת'פ'לה' ב'ק'י'מ'א'ר'ש'ל' ג'מ' ה'ו'ז' נ'ה'ז' כ'ך, א'כ'ל' ל'א' ל'נ'ג'ד' א'ו' ט'ע'ם' ה'מ'נ'ה'ג',
 א'ז' ל'א' פ'נ'י' ח'מ'ן, ש'ח'ו' מ'ק'ו'מ'ו'ת' ש'נ'ר'ש'ל' ב'מ'נ'ה'ג' ז'ה' ו'ס'ו'ר'ו' כ'ה'ר'י' ק'ל'פ'ם'.

א, ה' ה' אור' ל'ז, כ'ט'פ' מ'ד'ע' א'ל ה'מ'ל'צ'ה' "ש'ב'ש'פ'ל'ו'ן' ז'צ'ר' ל'ע'ן" ו'ה' ה'מ'ל'צ'ו'ת' ש'מ'ו'צ'י'ם' ו'ק'ו'ת'
 ח'ס'פ'ר'ו'ת'ם' ש'ל' ח'פ'צ'י' א'ד'ו'ת' ה'מ'צ'ר'ה', כ'ו'צ'א' כ'ט'ה', כ'ה'י'ז'ת' ר'מ'ב'ו'ת'ה' ב'ח'י'ב'ו'ר'י'ן' ש'ל' ה'ל'ר'ח' פ'א'ל'א'ג'י' ז'צ"ל
 ש'פ'ט'ל'ע' מ'צ'י'ן' א'ל' א'ח'ד' מ'ן' ה'ח'פ'צ'י'ן' ש'נ'ש'ט'ט' מ'ד'ק'ד'ו'י'ן', א'י'צ'ר'ה' ד'צ'ה' ד'ה'ר'ע'ם' א'ו' ד'ק'ר' מ'ה'ר'א'ש'ו'נ'י'ן' א'ו'
 ה'ק'ב'ל'ו'מ'י'ן' ש'ה'י'ה' מ'ן' ה'ר'א'ו'י' ל'ה'כ'ז'י'ב' ו'ל'א' ה'כ'ז'ר', מ'ד'יר' א'ז'ו' ו'ה'ל'ר'ח' ל'ש'ו'ן' ש'ל' כ'פ'ו', ב'מ'נ'ה'ג' "ו'ל'א'
 ז'צ'ר' ש'ר, א'ר' ד'ק'ר'י' ה'ר'ב' פ'א'ל'ו'ן", א'ל' מ'ש'ק'ל' ה'פ'ס'ו'ק' "ו'ל'א' ז'צ'ר' ש'ו' ה'מ'ש'ק'י'ם".

ז. ה' ה' אור' ל'ז, מ'ב'י'א' ק'י'ט'ו' מ'ל'פ'ל'א'ן' מ'כ'ן' א'ז'מ'ו'ר' ה'ר'י'צ' ז'צ"ל' א'ל' ר'ב'י' ש'י'מ'א'ר'ה' ז'ע'ל'י'ב'ל'פ'א'ד'ר' ז'צ"ל
 "ש'ל'א'ן' ה'י'ה' מ'א'ל'ו'ת' ש'נ'י'ם' כ'ט'ה' ב'ל'א' ז'כ'ר'ו'ן". ל'ה'ד'יר' ש'א'ו'ן' מ'ו'צ'י'ם' ש'י'מ'ו'כ'י'ן' א'ל' ה'ת'פ'ל'ו'ת'ם' ו'ה'מ'ל'א'ו'ת'
 ש'ל' א'פ'ו'ל'י'ם' ש'ה'י'ו' מ'צ'י'ת'י'ם' כ'ז'כ'ו'ן' ה'ל'ח'ו'ת' ש'א'ר'ה', א'כ'ל' ה'ש'ט'א'ן' ו'ה'ל'פ'י'א'ן' כ'י'ו'ת'ב' א'ת' כ'ו'ת'ו' ש'ל' ר' ש'י'מ'א'ר'ה',
 ו'כ'ך' מ'ו'ס'י'ד' ק'ס'פ'ר' "מ'ר'כ'י'ב' ת'ר'ו' מ'ז'ו'ת'ם' ה'ח'ס'י'ד'ו'ת' ל'ה'ר'א' ס'ו'ר'ס'ק'י', *מ'א'ש'ה' ש'ה'י'ה' ש'נ'ק'י'ד'
 ה'ז'א'ו'ן' ר'ב'י' ש'י'מ'א'ר'י' ל'ע'יר' ס'ט'ר'י'ן, ו'ס'פ'ר'ו' ד'ה'ת'פ'ל'א'ו'ת' ל'ת'פ'א'ן' מ'ט'ש'ט'ר'י'ן, ש'י'נ'ש' ב'י'ש'ק'ת' ו'ה'נ'ד'
 ש'א'ו'ת'ה' ב'ק'ה'י'ו'ו'ת' כ'פ'ל' ה'ת'ר'ה' כ'ו'ל'ה', ו'כ'ך' מ'א'ס'ר' ש'ם' "כ'ו'ן' ש'ה'ז'י'ן' ה'ק'ב'ר'י'ם' א'ל' ה'ר'ב' מ'ט'ש'ט'ר'י'ן'
 ה'ז'א'ן' א'ז'ו'ן' א'ר' ר'ב'י' ש'י'מ'א'ר'י' ו'ה'מ'צ'י'ט'ע' א'ז'ו' ש'ל'ו'ת' א'ר'ו'כ'ו'ר' ב'פ'ל'פ'ו'ת' ת'ר'ו', ו'ל'א' י'ד'ו' א'ת' נ'פ'ש'ו' מ'ר'ו'ב' ה'ת'פ'ל'ו'ת'
 ע'ד' ש'ה'פ'ט'א'ן' ז'כ'ו'ן' מ'ד'ו'ק'י'ם, י'ת'כ'ן' ש'ה'ל'ן' י'ח'י'ד' ק'ד'ו'ר' כ'ט'ה' ה'ז'כ'ו'ן' ש'ל'ו', מ'ל'ק'ד' ר' י'א'ש'ע' ד'י'נ'ז'ו'ל'ו'ז'י'ד', (ה'כ'ו'ל'ו'ת'
 ל'ה'ז'א'ן' מ'ו'ל'א'ש'ט'ו'ק' ה'ג'ה' ר'ז'י'ן' ז'צ"ל) כ'י'ו'כ' מ'א'ס'ר' ה'ר'ב' ס'ו'ר'ס'ק'י' ב'א'ו'ל'ת' פ'ר'ו'ק', א'ל' ה'ל'ר'ע' מ'ז'ע'ל'י'ט'ב', "י'ו'ש' ל'י'ס' כ'פ'ס'ו',
 י'ח'א'ל' ד'ה'ל'ו'ת'ם' ש'ל' ה'מ'ג'י'ד' מ'מ'צ'פ'ר'י'ט'ע', ה'י'ה' י'ו'ת'ו' ש'ל' ר' ש'י'מ'א'ר'ה' כ'פ'ל' ע'נ'ה' ו'ע'נ'ה', ל'י'ו'ש' ז'ה', ר'א'ו'ת'ו' ש'מ'ת'פ'ל'ה' מ'א'ד'
 ו'ז'כ'ר'ה' ל'ת'ש'ט'א'ר' ה'י'ה' ש'ו'ש'ט' כ'ו'ר'ו'ת' ל'ק'ש' ז'ו'ר'י'ה', א'ש'פ'י' ע'י'ן' ר'א'ת'ו'ן".

ו. ה' ה' אור' ל'ז, ה'י'ו'ל' ה'ל'כ'י'ה' ל'ה'י'ק'ח'ן' א'כ'ל' ה'ז'י'צ'ד', ר'ב'י' מ'ש'ה' ב'ל'ו' ז'צ"ל. *מ'א'ש'ה' פ'ר'ו'ס' מ'א'מ'ת' מ'ש'ב'ו'ת' א'ו'י'צ'ד'ק'ס'ק'
 ש'כ'ב'י' מ'ש'ה' ב'ל'ו'י' ה'י'ה' מ'י'ו'ר'ג' ע'י' א'ז'ו'י' ש'ל' ה'ת'ט'ב', ה'ז'ה'ה' ה'מ'ק'ל'ת' ר'ב'י' ח'י'י'ל'ק'י'ס' א'ו'י'צ'ד'ק'ס'ק', ו'ס'י'פ'ר' ר' מ'ש'ה' ל'ש'ו'ת' מ'כ'נ' ה'מ'י'ט'ת'
 ש'ק'ו'ת'ת' מ'נ'ס'י'ז'ו'ת'ו' ל'א'מ'ר'י'ק'ה', ה'מ'א'כ'ט'ן' כ'א'פ'ט'נ'ה' א'ת'ר' א'י' ה'ג'ד'ו'ת' א'ז'ו'י'ק' ש'ו'ת' ה'ל'א' נ'פ'י'צ'ת' מ'ו'י'ק'ה' ל'א'ז'י'ג' י'ש'ד'ג'ת' "י'א'ק'ת' א'ז'י'
 ד'ש'א'י'ם, כ'פ'ט'ז' ר' מ'ש'ה' מ'א'ל'ו'ת' ק'ל'ת'ה', ל'א'ז'ו'ר' י'ו'ש' ח'ז'ו'ס' ק'מ'ע'נ'י' ז'כ'ו'י'ן' ו'ח'י'ב'ק' ה'ת'ר'ו'ת' ו'ה'י'ה' ע'י'ת' מ'א'ל'ה', כ'ו'ל'ו'ת' א'ז' ח'י'י'ל'ק'י'ס' ח'ז'ב' ע'י'ן'

2

קס"ד מתארת היום, ר' משה פנחס לאופכיני נפטר לקרא קדימתו שאלו המסור
ולנו משה אהבה היז. אולם לפני הקמין ששנו וידינו ר' חיים ליב ונלא אהובים
~~המנוח ר' משה פנחס לאופכיני~~ זמנו ומוטמון אן טרם שיהיה יא' יצוא,

וצדק מרשם לנחוב עם אהב מספיון למיווה צ"פ פולת פתג' פולתה, ר' משה פנחס זצ"ל
פרץ בקפי ואמר להגדלתו "אני רואה שאהב לומר בספר "קמין אורה" על זכריו, ואני הוא
הנני איניקל של השערי אורה ומהקמין שאהב צדק בחיבורו של זכרנו צדק זהו קדמת
לכבר ליבון". זה היה שמו ושיגן של "עסקן" מפור דעה, ומל פון דא כמה מליקו
הטהור.

ה' כ"ז אורט ס"ג. הקריאות "שבת" היו פדמ נחלת כל החובדים, ולא רק נסווי קרמס,
כן שמעתי מזווי מווי ה"ל' ישפאל יעקב בלק שליט"א שזכר כימי נצחיון שפצו
אולובוסים קציר תל אביב, קראו רבני העיר לקהל לצאת למחולת טעם החולוני שגת
וה"ר יצחק ידידיה פרנקל שהיה מהרבנות נשכר על הפיש עם טיול למול האוסקוס
הנלסז וזה לא היצו להמשך בנסיונל, לאורה הפגנה היצו כל החובדים שגת אלים
אולם הרבה מקדלצו צ"ל לא הבסיל גל לאו לקריאה לבוא ואחרו בשמן שאמר
"אמאל אז מהמט גזשנין פאר א איב "שבת", האט ערה גזוויסס וואס איז שבת
אבל הללו לא יודעים על מה צוצקים עליהם".

צו כן, זקן רבני חדק הזאון חסיד ר' דוד חננין צ"ל שזכר להיות ממלי קיול,
היה נציג ראש וזאשון למחאל על חילול שבת קציר פיה תקווה, לא רק בתקופת
המזרנה המפורסמת על פרמח קולונל "היל". אלא במשך כל השנים כל אימת שהגז
ליפולת חילול שבת, היה בא למחול ולצדק. היו פעמים של מרפולו קיול תכסת
חדק שפוק פ"ת הצטרפו צמו למחול, שלחב, היתה עשה פירות, וצוקל האימיתת התכסה
הנדק תואל לפני, תגדקם סומון צ"ל היה אחיינו של תגהה ר"ה חננין, ואחיו הנציר של תגדקם
תג"ה ינלש ז"ל אמר לי שהנדק סומון היה גל תלמידי של חדק חננין בל עמ"ה הלכה והקולת
וצדק כשהיה חדק סומון רב שטונה. היה מתיידי ושאל את חדק חננין על דבר תכסה, וכן אמר אב
כשנבית חדק הרזאשי ואז, היו כיה עניני עשה חדק סומון קציר, והיה זג בהשכרת דולד והקדי
הנדק חננין. לדוגמא, לקבשת ערך אה המכרת חמ"ל עם עדה תקול פייטת חדק. והפס"ג אחיו תג"ה ינלש
סומון, גל "הקנאל" של אה חדק סומון קהנתת העיר פתח תקווה. קיבל את הקנאל של
מהנדק חננין. ומרמסס ממקול של חדק סומון על השבת, קולת מצינו לצדק חדק חננין י"ו המשיכה

ה

המשגח על המה חנוצין

כרתום אמתא זיב השוק של
השוק של קבורת תקווה.

צפונת שבתוליות של הגלגה המה חנוצין קבית הנכסות חקד נכסות קבורת תקווה.
המספר אול הגל' חנוצין שמחון סלומון צבס ותיאר את גרנות קלרה וקיראה
ואמר שכשר דאף היה בחור, שמו ונרד קרסית אפר כה תלומדים שהיו אמורים עליו
"דוד לעבדדדדדדדדדד" ואמר מכן אמר על ר' דוד, צפשו מוצאי שבת פרשת פנחס
והנה חנוצין נכסו קול שבת פרשת פנחס, פנחס קולו, דמנע ונמאר כצמירוג אמרובי
שבת על פנחס זה אלמנו, "איש אשר קיבל לשם הא-ל" ואמר הגדש ככה היה ר' דוד
הקפול שקיבל היה "לשם הקד" כולו לשם שמים. "והלכו רבול אהרה, קפול שבת
היה רבול באהרה יפול אמתת"

ז' כן את קד, הולג ר' סופיה צלדטסרום גליטא, היות והמנן אמתא יא הנהמקור
קביטמון קה"ת שנתלת לו יעצה. דימח כאלו נצבים ונעשים דברי כן אמתת
הנלואוסט צ"ע במחמור קופמור, ואט ביא מחמור המפול של ושב ארציו הק
היו קפח מפני שיש צוראק שישיר טינים, אז דבריו של המד צ"ע שנת-פוסמו
כה קצו ארץ, צינים נשעו כל בית יפול מי בגלוי ומי בסתר, וצכוני שבאולם יאמ
אמחים הנה שבת מחמור שהוליו קבת הנסיות דירושלים הנה מהולה דהרה
כשבאמצע התפלה ביל שבת נשמרה אצורה, כאלו לו שבת התפלה קבית הנכסות
'טשנא' שבשנת צורת לרה לש התפלו קהל אבול מחמור קהילות וחמרים
ולפני דין קבת שבת למחיים הופיז ברהט אי קודש הגחמ ר' סופיה צלדטסרום
גליטא, פסק על הימיה, וקרא לכל הציבור שלא תמוש ולא לבאום כל, כשהוא
מביז בשם ה"נלואוסט רבי שלטא" שממור שמו יאונה כל רח, ואלף יפול
הוא המקל הקלח קיוב, הכיכל של ר' סופיה צלדטסרום שהיה צריך בשפלה אס יענה
דקבועה דהרה קחל בית הנכסות ורומחה אור לבס ורומח של המפולעים שהתכנו
ויאמרו בה ובמה עבדו, ומחמור אצ של סופיה המשיך והצדק דברכו אכל כנסת
לפנים להביא את דברי ה' ברה, מחק תמוש שחמור מהרבי צ"ע אל הים הושם קצו.

1

במאמרו של חתמו של מלך, הרה"ק ר' מרדכי מנשה לאופר שליט"א מאמר "מדרכי הגדה" הנספח לקונטרס לקט ופרט. אור יא, הכנסת אורחים סגולה לבן זכור, להדפי' שגם לכאורה סגולה לילדים לבת חו"ל ע"י שיקואו לשש בא"י שכן משמח מתקן פירוש הרש"קא בשמוסך קמיוגשין בקעין מי ששהה י' שנים ולא זכה לבנים בארץ הרש"קא קמיוגשין עמ"ס יבמות ב"ל ס"ד ע"א וזה לשונו ה"ק "וגם מפרשים דמי ששהה עם אשת קה"ל ובאלו לחורף, אין יבמה חו"ל מארץ עזה או, ואין טפסין אורג להוציא עד שישהה עמה בארץ עשר שנים, דשםא זכות החורף תצמוז להם".

במאמרו הנ"ל של הרב לאופר, אורג כ"ה, "קטורת נק לשש שמים בלבד" ומקראו מליקוט' שיחות, אנשי דעה ופוסקת לקי' "טובה ליהודי שאין שום ספק במצוה הוא עושה" אך מקורו ד"ל קוטי שיחור". אבל הרישא על קטורת "אנשי שיחור מצב פניה או לפי שקטמ"א הוא איש רצ, ומטעה עצמו וכו'" לכאורה דבר זה היה ראוי להביאו דהרחקה מדבריו של הרה"ק הצמח צדק ק"ד רוק מצותק" מצור "לא תבדו אש", "והי"ל ע"ד דוממו, מאשי אנו רואים למטה שיש בני אדם שציקר חיוגם הוא נשפולצוים פין בקני אדם, כנראה קחול. כאשר יקרה לבני אדם הללו אנשים צוקרי צקירה, תכל' המממם לבקש ויתמלאו חמיה וכנס להניגים ולהפתם מבוראוכבי וכצוה ממג בפולת ידם בוקא ולא ינלוו אלו ישקטו עד עשות בהם פולתה הרעה קרבליה, והי"ל מצב שטבצם רע בצצם, ע"כ באור הרעה שיפולו בקני אדם רח"א אורג חיות וקיום נצחי, וקיצו אין להם חיות כלל, וקראו לידם פולת הרצוה, כאלו מממש נפש מצב שזה חיוגם, והנה הגם שילביט הדבר לשש שמים על שצדי צקירה, אין זה אמת כלל וכו'"

במאמרו הנ"ל, אורג לא, מקראו הרב לאופר מליקוט' שיחות שפ"ק אבמיה צ"ד מקראו אר דיאוויו של הלה"ק ר' מאיר דן פלאצקי צ"ל מצדול חסודי יאיר, בספרו "חמדת יצוא" שתקלף ח"ל אינה צוקרת לבארי אור מצור לולא וסופר, משיח הנימוק דהליטמגן וכו'

(3)

דמיון אלו של התקף ה"כלי חמדה" בהקדמת ספרו חמדת יפוח, צלמים יפה
 עם דקדק רבוי ציץ, שכן התיר מאזיר דין היה תלמידו של הרמב"ם האבני נצר
 מסאכאטאט ציץ והוא כשב בהקדמת ספרו "אזלי טל", דיוק שמוציא מתוך דקדוק
 הגוף בסוטה, וכונן של וזאתה "ומבואר שאלמנה ולמנה הוא מחלקי המצוה
 ומבין שבשם ששחיות שדה שקול ככל המצוות, כן למנה ולמנה קהילות שדה
 שקול כאלמנה ולמנה עם המצוות ובהגה"ה שם מוסרף לדאר שלפ"ז "נני דישאלו
 אינן במצוות שקפנים, "למשל", מה החיוב "למנה ולמנה" לשמור ישנו גם קושטא
 למצוא שרוב חלקי המצוה שזים קבל, ודכ אלו שהציה אינה שזה קבל, יצ"ש קל דמיון,
 ומכאן קטן אך כמה שאיר תלמידו הגדול רבי מאזיר דין שאין כזון עקיפת כל המצוה.

בזמן הקניאות לשם שמים, שנכפול עליו לעיל, גם במסגרת התורה זה צדקה
 "שבת". שמעתי סיפור מאלף שסיפר דודי קטן הגאון ר' בעזר אויערבאך זצ"ל
 רב שפני בקצה, ואחיו הצעיר של התל"ז. בטעם הראשונה אחר נישואיו התאריך
 בטענה "כנסת" והנה, שבת אחת עלה בדעת של שכן, אדם חילוני שגידל גבר
 עם שטות ה"שטראלזיק" שברצונו לעבור דירה עם מטאטיו. עכ"ל. וקציצומו של
 זון השבת החל להצמיח על רפיו את כל מטאטיו והכין את הרפס לפניה ונתקלה
 משפוא צאר השטנים שרבים מוחזי' היו קנאים החלו להתקלה סביבו דברקות רמור
 כמה מוח עקרו מצדקה "שבת"! לחיובים וחיובים ויריקות דאלום את אפיה
 של הטעם שאינו מתייחס כלל למאמרו וממשיך בדברות. כך המחאה מתגדלת ומאריך
 זמן ממשיך קשלו, ^{השטראלזיק} והג'יץ מתקן את מטאטיו השטנה יר"ט מופלג, רבי שלמה צמח
 יוספיש זצ"ל נכדו של רבי דוד קהרן וקראת את משהו של הא"ש. פנה אינו קלשון
 ומעלים כפדמחה קדינו ודיקס ממנו כזה העוון "מה אמה מצד את הקדוש דורו רא"
 לפתע, צד הא"ש ופנה לכל הנוכחים קתעמה וקלח"ז. ואמר, "תפדו לי, איני לא יוספ. וזה
 רך בדלו, כשהוא מצדיץ על רשע יוספיש והמשיך. כלכ"י שקרנים!! זה צדיק!! ודמיון הסיפור

א

על קניאות לשם שמים מאלף אהבה ישראל, ואזכרה על שמירת לקח הנאמרת
 בלשון תהלים, אלו נאמרים גם מאלף דבריו של הפוסק ^{הנ"ל} מאמרי'קה
 הגאון רבי משה שערון זצ"ל ה"דודאצניצ' רב" בצימח' שו"ת "קאר משה"
 בהספדו בשנת תשל"ו לפ"ק אדמו"ר מאטסקא זצוק"ל אספדו, וכן
 מחזיר בדעה אחר מנהגו של הרבי מאטסקא דמו"ר על משנת השמר דעת
 מאורו בני יורק, וכך כתב הגר"ה שרון מדברצ'ין, "אין מציגין על השמש
 דברורים, והמפורסם ז"ל ראיה, מי הוא זה שלא שמע מהגאון חז"ל איש מאמרו
 קחו פחד, באת לה' לדבא, להסיר מפניו מדת צדק, יודע ב' יודע ופס פ"ח
 אדמו"ר הגאון הצדיק, חסידו ופרישו, אור צדק שלמה היוחסין בנשק כקשר מזה יציק יוצק
 שלטון, ראצמס'ים, מאטסקא נדבורנא. ראש ומאן זכר דבר שקבלוהו ודברט דמנני
 שר קודש, ממש מסר נפשו עליו ופצחים הרהר לזון מספר, הלך מחנה לחול
 אמרת לבית לבקש אלהותם בשביל שמירת שבת והשפיל צמח ועזו ונת כיצו צמח
 ולא פסק פה קדש משמרת אהבאל הנפש אז ענה כיצו לתקן דבר כדבול הטוב
 ליקו הסחור הדפוק בחמיומה אף אהרית, משכלל משכן קדש קוקולו בדינו ה' דרנה
 גפולה דפרט לפ"א מ' שבה אלו ונתקשו אלו בהנהגת אהבה ישראל אמתת האמת
 מאין". צד פון צדול של ה"קאר משה"

וכן אמרש דרנה נאמנה למצ' המצ' ומצ'ה אהר תרמים ודבריו קולונין
 לענין, יצנה להוסיף בפעולו והנהגת חפיה ומשעים ופוצו מציילתו חוצה.

דמוקרה

יתורה ל'ק דוק.

קפט.

תגובת המחבר:

בשולי המכתב המעניין ורב התוכן אתכבד להעיר:

1. בהתייחס לסיפור על הקשר בין סבי זצ"ל לבין הגרמני אוירבך זצ"ל יש לציין כי נפלה טעות במיקומו של האירוע. האירוע לא התקיים בארה"ב, כפי שמסופר בסיפור, שכן סבי זצ"ל לא ביקר מעולם בארה"ב. הוא יצא במשך ימי חייו 18 פעמים לחוץ לארץ, וכולם באירופה. ביקורו האחרון היה באנגליה בשנת תש"ה. יציאתו האחרונה מארץ הקודש באניה היתה כדי להגיע, אכן, לארה"ב, אך, כמפורסם, הוא נפטר בדרך (באיטליה).
2. בענין הקנאות שלא לשם שמים אתכבד להפנות למה שכתבתי ב"שביבים" שב"לקט ופרט" א, ל בביאור מאמר חז"ל סוטה (כב, ב): "אמר לה ינאי מלכא לדביתיה [=אמר ינאי המלך לאשתו]: אל תתיראי מן הפרושין ולא ממי שאינן פרושין אלא מן הצבועין שדומין לפרושין שמעשיהן כמעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס", שם הסברתי מדוע נבחר דווקא הצמד זמרי-פנחס לתאר את הצבועים, יעו"ש.

קצ.

מכתבו של הרדה"ח ר' מתתיהו שי' בראנדזוויין

בס"ד

לכבי הגה"ח ורב פעלים ובנש"ק

מוהר"ט בלוי שליט"א

אחדשה"ט,

ראיתי את ספרכם היפה והמעניין "על מנהגים ומקורותיהם", בו כב' מרחיב ומבאר אודות מנהגי חב"ד והדרך הנכונה והנאותה לקביעתם, ומאד נהניתי מהבקיאות הרבה וצורת המחשבה הישרה.

קצא.

המנהג לפתוח את ארון הקודש בחודש התשיעי

רציתי להוסיף איזה ענין בנוגע להנהגה שנוהגים בה רבים מאנשי ע"פ מכתבי הרבי, **אמנם לא רבים יודעים שלכאורה הרבי שלל הנהגה זאת בשנים מאוחרות יותר** :

רבים נוהגים לפתוח את ארון הקודש כאשר האשה מעוברת בחודש התשיעי, בתור סגולה ללידה קלה. המקור הוא באג"ק בכ"מ [ראה ח"ה עמ' שכ"ז, ח"ו עמ' כ"ו, ח"ז עמ' ק"ח, ובהוספות ללקו"ש ח"ז עמ' 470 (לפרי' תזריע)]. והמקור הוא מספרי החיד"א.

אמנם הרבי כותב לעשות זאת "ללא בליטות".

קצב.

מחיקת הרבי

בשנת תשנ"ב נדפס ע"י קה"ת קונטרס "קובץ מנהגי חב"ד בענייני הריון, לידה, ברית מילה" וכו', והעורך היה הרה"ח רבי אברהם ישעיה הולצברג שיחי'.

בזמנו מיד כאשר נדפס הקובץ עיינתי בו, והתפלאתי לראות שבהנהגות בימי ההריון לא מוזכר דבר אודות פתיחת הארון ע"י הבעל.

ניגשתי אל העורך הנ"ל ושאלתיו ע"ז, והוא אמר לי שבדפי הטייטה הוא אמנם כתב מנהג זה [ע"פ המובא באג"ק] והכניסם לרבי, וכאשר דפי הטייטה יצאו מהרבי הוא ראה שהרבי העביר קו [מחק] על כל ההנהגה הזאת, לכן כמוכן הוא השמיט זאת מהקובץ.

קצג.

"עם בליטות" או "בלי בליטות"

הסיבה לזה לפענ"ד היא שכנ"ל באג"ק הרבי מדגיש שיש לעשות זאת דוקא בלי בליטות, אבל במשך השנים נהיה מצב שאנשים עושים זאת ממש "עם בליטות", וכפי שנוכחתי לראות כו"כ פעמים.

[ולדוגמה שכאשר מגיע עת פתיחת הארון לקריה"ת ושולחים מישהו מהמנין לפתוח הארון, פתאום רץ מישהו אחר שעמד וחיכה בצד וכלל לא התפלל במנין זה, והוא פותח הארון מהסיבה הנ"ל].

קצד.

השיבות פרסום מחיקת הרבי

אני חושב שרבים מאנ"ש לא יודעים שהרבי מחק הנהגה זאת, ואף ראיתי שבספר "שבח הברית" [והוא "קיצור הלכות ומנהגי הריון ולידה מילה ופדיון הבן"] מהרה"ח רבי שמואל הלוי הורוויץ שנדפס בשנת תשס"ט מביא הנהגה זאת עבור הבעל.

אם תרצו ותראו לנכון להזכיר זאת בהוצאה הבאה של הספר, או באחד מקובצי "לקט ופרט".

ואשאר ידידו ומכבדו כערכו הרם

מתתיהו בראנדווין

בן אאמו"ר מוה"ר חיים זרחיה ז"ל

קצה.

דיוקים וביאורים ב"אגרת הקודש" סימן כה

ב"לקט ופרט" חלק כא הוסבר בין השאר (ב"שביב" מה) דיוק בדברי כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע ב"אגרת הקודש" שבתניא קדישא סימן כה.

בהמשך לכך שיגר אלי הרה"ג הרה"ח רבי ישכר דוד שי' קלויזנר את חידושו שיובא ב"שביבים" דלהלן, ובו ביאר דיוק בלשון ה"אור החיים" הקדוש על פי דברי אדמו"ר הזקן ב"אגרת הקודש" האמורה. להלן הדברים בלשונם.

קצו.

היכן מצינו ציווי לישא אשת יפת תואר?

כך כותב הרב קלויזנר שי' :

איתא ב'אור החיים' הק' (כי תצא כא, יא) : "ולישב הכתוב, צריך להעיר בענין למה יצו ה' כדברים האלה לטמא אדם עצמו בבת אל נכר, ובפרט בעת מעשה הנס, במקום שצריך להוסיף טהרה ודבקות בה' יתיר לעשות מעשה כעור השנאו אצלו יתברך"?

בספר 'כל הכתוב לחיים' ח"ב (ע' תקעג) מביא מה'שם משמואל' להעיר על לשון רבנו 'יצו ה'', הלא אין זה ציווי ליקחנה אלא היתר? וב'ברכת שמעון' תירץ דאה"נ אין כוונת רבנו לחיוב, אלא לציווי דין זה שיש היתר לקחתה.

והנה באוה"ח הק' לקמן (ד"ה והנה לפי שיט) נאמר שוב: "או אפשר שכולה נחלטה בחלק הטוב כרות וכנעמה, לזה יצו ה' והבאתה אל תוך ביתך וגו'", גם כאן אין זה ציווי אלא היתר.

קצו.

היכן "ה' אמר לו קלל"?

ממשיך הרב קלויזנר שי' :

ונראה לבאר לשון רבנו 'יצו ה'' עפ"י מ"ש רבנו הזקן נ"ע ב'תניא - אגרת הקודש' (ס" כה) : "להבין אמרי בינה מ"ש בספר הנק' צוואת ריב"ש הגם שבאמת אינה צוואתו ולא ציוה כלל לפני פטירתו רק הם לקוטי אמרותיו הטהורות שלקטו לקוטי בתר לקוטי ולא ידעו לכוין הלשון על מתכונתו. אך המכוון הוא אמת לאמיתו. והוא בהקדים מארז"ל כל הכועס כאילו עובד עכו"ם וכו'. והטעם מובן ליודעי בינה לפי שבעת כעסו נסתלקה

ממנו האמונה כי אילו היה מאמין שמאת ה' היתה זאת לו לא היה בכעס כלל, ואף שבן אדם שהוא בעל בחירה מקללו או מכהו או מזיק ממונו ומתחייב בדיני אדם ובדיני שמים על רוע בחירתו, אעפ"כ על הניזק כבר נגזר מן השמים והרבה שלוחים למקום ולא עוד אלא אפילו בשעה זו ממש שמכהו או מקללו מתלבש בו כח ה' ורוח פיו ית' המחייהו ומקיימו, וכמ"ש כי ה' אמר לו קלל, והיכן אמר לשמעני? אלא שמחשבה זו שנפלה לשמעני בלבו ומוחו ירדה מאת ה' ורוח פיו המחיי' כל צבאם החיה רוחו של שמעני בשעה שדיבר דברים אלו לדוד, כי אילו נסתלק רוח פיו ית' רגע אחד מרוחו של שמעני לא יכול לדבר מאומה (וזהו כי ה' אמר לו בעת ההיא ממש קלל את דוד ומי יאמר לו וגו' וכנודע מ"ש הבעש"ט ז"ל ע"פ לעולם ה' דברך נצב בשמים...)".
ע"ש באריכות גדולה.

קצח.

הסבר דברי האזה"ח הק' על פי דברי אדמו"ר הזקן

ממשיך הרב קלויזנר שי':

ומעתה י"ל שזאת עומק הכוונה במ"ש האזה"ח הק' "למה יצו ה' כדברים האלה לטמא אדם עצמו בבת אל נכר" . . לזה יצו ה' והבאתה אל תוך ביתך וגו'", דהיינו כמו הך ד"ה' אמר לו קלל, והיכן אמר לשמעני? אלא שמחשבה זו שנפלה לשמעני בלבו ומוחו ירדה מאת ה' ורוח פיו המחיי' כל צבאם החיה רוחו של שמעני בשעה שדיבר דברים אלו לדוד, כי אילו נסתלק רוח פיו ית' רגע אחד מרוחו של שמעני לא יכול לדבר מאומה", - ה"נ בנדו"ד, מחשבה זו שנפלה בלבו ומוחו כדברים האלה לטמא עצמו בבת אל נכר, ירדה מאת ה' ורוח פיו המחיי' כל צבאם החיה רוחו שלו בשעה שהביא אותה אל תוך ביתו, כי אילו נסתלק רוח פיו ית' רגע אחד מרוחו שלו, לא יכול לעשות מאומה", וא"ש.

עד כאן מכתבו של הרב קלויזנר שי'.

קצט.

הרה"ג הרה"ח רבי ישדאל שמעון שי' קלמנסון

הרה"ג הרה"ח רבי ישראל שמעון שי' קלמנסון הינו חבר מערכת "ועד הנחות בלשון הקודש".

הרב קלמנסון שי' הוא בקי נפלא במקורותיהם של פסוקים ומאמרי חז"ל ובמסגרת תפקידו הוא אמוץ על ציוני מראי המקומות הרבים בשיחות הבלתי-מוגהות של כ"ק אדמו"ר זי"ע הנדפסות בספרי "תורת מנחם - התוועדויות".

ב"שביב" דלהלן מספר הערות קצרות ששיגר על הקונטרס "נחל עדנים".

ד.

הערות הרב קלמנסון

ממכתב הרב קלמנסון שי' מח' כסלו תשפ"ד (בפיענוח ראשי התיבות):

אתמול בנסיעה עלעלתי בקונטרס על תהלים (נחל עדנים)...

(1) ע' קיד על הפסוק כ, נכפל גם לקמן על הפסוק קמו, יח, ולכאורה הי' צריך שם רק לציין (כמו שנוהג בכגון דא) ולא לכפול אותו דבר פעמיים.

(2) ע' קס מזמור קכח סיפור מפי השמועה – יעויין תורת מנחם חלק ס"ו ע' 132. ושם-נסמן.

דא.

דיוק בסיפור המאסר

כותב ידידי הרה"ג הרה"ח רבי יצחק יהודה שי' רוזן:

בליקוטי דיבורים (במהד' המתורגמת ללה"ק) מסופר (בהוספות לרשימות המאסר ח"ג עמ' 1338) שהכניסו את הרבי

הריי"צ לתא הכלא ובחדר היו שלושה אנשים. שלושה הללו המה יהודי אחד, ולהבדיל שני נוכרים. ובהמשך אף מפרט את שמותם.

ואילו בקונטרס יסוריו של הרבי מליובאוויטש (שנדפס במהדורת לקוטי דיבורים האמורה פרק ד' עמ' 1422) מסופר שהיו שם שלושה אסירים. שני יהודים ורוסי אחד כאשר (בעמ' 1422) כתוב הראשון ק. סתם ואילו בשני נכתב שהוא עברי.

בהמשך מפרט את שמותם כאשר בעמ' 1339 כותב ששמו של הראשון קוטנייניק. ואילו בעמ' 1348 (בריש העמ') מופיע ששמו גוטנייניק.

כמובן שבסתירה מהפרק רשימות המאסר (בעמ' 1338) על הפרק יסוריו של הרבי מליובאוויטש (בעמ' 1442) מדבר על אותו חדר (מס' 160) ובשניהם מדובר על אותו התאריך.

ואם כן ישאל השואל למאי נפקא מינה מי ישב עם הרבי ועוד כיו"ב?

דב.

דיוקיו של רבי נחום

בהמשך:

שאלה זו נשאלה כבר על ידי הרב הלל צייטלין הי"ד (הובא בספר כתבי הלל צייטלין, בפרק גואל החב"ד, עמ' 249, יצא לאחר פטירתו בהוצאת מוסד הרב קוק) על הדיוק בסיפור פרשת מאסרו של אדמו"ר הזקן וז"ל:

עוד לא ראיתי בשום סיפור חסידי דייקנות פדנטית כזו בכל ביטוי שנפל מפי מי שהוא במקרה, לכאורה הוא, הרבי, מצרפו לא רק לחשבון הגדול של החב"ד, כי אם גם לחשבון הגדול של קורות עם ישראל. ואף גם – מה שיפלא בעינינו, לכאורה, ואצלו הדבר הוא כל כך פשוט, בהיר וצלול, - למעשה הגדול אשר האלוקים עושה בעולמו.

משבח הרבי מלבוויץ בספוריו את רבי נחום נכדו של הרב מלאדי, שהיה יודע לספר מאורעותיו של זקנו בדייקנות מפליאה,

והיה מקפיד על כל איש, שהיה משנה את קוצו של יו"ד מהרצאת הספור ומדבורי הספור. הוא, הרבי מלובויץ בעצמו, הולך גם הוא בדרכי רבי נחום בענין זה, כי כל דבור ודבור מן הספורים שהוא מספר, אף בענינים שאין בהם, לכאורה, כל קודש, הוא אצלו בבחינת "לא תוסיפו ולא תגרעו"...

אני הכותב שמעתי מאת ר' שמריה שניאורסון ז"ל מי שהוציא לאור את תמונתו של הרב מלאדי, והיה דור שלישי או דור רביעי להרב, שרבי נחום, נכדו של הרב, שלוחו בברחו מפני הצרפתים וידע כל פרטי הפרטים על חיי זקנו שכאשר היה מספר את המעשה של י"ט כסלו (כלומר: דבר מאסרו של הרב ושחרורו) היה סופר כל מלה ומלה והיה מספר את הדברים כל שנה ושנה באותן המילים ממש, באותו הניגון, ובאותה הנעימה. והנה פעם קרה מקרה זה: כשהגיע רבי נחום למקום אחד אשר בו יסופר, כי אחד משומרי החדר, שהיה הרב אסור בו שנקרא, נאמר, ווסילי [ר' שמריה שניאורסאן עצמו היה זוכר את שמות השומרים כפי שהביאם רבי נחום, אלא שאני הכותב, שכחתיים, והוכרחתי להזכיר שמות רק בדרך משל] אמר למשנהו שנקרא, נאמר, איבן, איזה דבר הנוגע להרב, היה מדייק לקרוא את כל אחד מן השומרים בשם המיוחד לו דווקא: "ואמר וואסילי לאיבן..." ופעם טעה ואמר: "ואמר איבן לוואסילי..." ותיכף נתחרט ואמר: "טעיתי, טעיתי, לא איבן אמר לוואסילי, כי אם וואסילי לאיבן..."

כשגמר רבי נחום את כל הספור ניגש אליו אחד מן החסידים ואמר לו: ולמאי נפקא מינה אם איבן אמר לוואסילי או וואסילי לאיבן? ולמה חזר כבודו לתקן את השגיאה אשר שגג בדבריו כאלו הדבר נוגע לעולמות אם שם הגוי ששמר את הרבי נקרא וואסילי או איבן, או סטאפקא או גאוורילא?

אין הדבר כן, השיבו רבי נחום, כשמספרים מעשה י"ט כסלו צריך לדייק כמו שמדייקים בשעה שקוראים את המגילה. כשאתה מגיע בימי הפורים לכתוב (אסתר ב, כא): "בימים ההם ומרדכי יושב בשער המלך קצף בגתן ותרש שני סריסי המלך משומרי הסף". ואתה קורא: "קצף תרש ובגתן" או בודה לך שמות של פרסיים אחרים שלא נזכרו כאן, לא יצאת ידי חובת קריאת המגילה בפורים.

כשהצעתי את הסתירה בפני הרה"ח הרב אברהם חנוך גליצנשטיין (מתרגם הלקוטי דיבורים ללה"ק) הוא כתב לי: "שהעיקרון המנחה אותו שלא לשנות שום דבר ממה שיצא מפיו או מכתבי נשיאנו. המדובר באותו אדם קוטייניק או גוטייניק. ויכול להיות שהייתי צריך להוסיף הערה על הסתירה בין 1 עברי 21 גוים, לבין 2 עברים 11 גוי".

דג.

נשאר ביתה בגלל המלמד

עוד כותב ידידי הרה"ג הרה"ח רבי יצחק יהודה שי' רוזן:

בלקט ופרט (חכ"א אות לו) מסופר שבת"ת "עץ חיים" היה נפוץ מאוד הנהגה, שנעשה כמעט בכל שנה, להשאיר ילדים לשנה נוספת באותה כיתה כעונש.

בהקשר זה מסופר בספר גאון ישראל (פ"ב עמ' 24) על פאר תלמידי ת"ת "עץ חיים" הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך:

שבין המלמדים הנפלאים שהשפיעו על רבינו בלט מלמד מיוחד, הגאון רבי אברהם חיים הקלמן (ראה "שביבים" שב"לקט ופרט" ד, קו. ו, קפח), שבשנה שלמד אצלו הרגיש רבינו שהוא נבנה משיעוריו ובסיום השנה החליט לעשות צעד לא שגרתי כשהביע בפני אביו את רצונו להשאר בכתתו שנה נוספת.

אביו התפלא מאוד, הלא ידוע היטב שבנו עילוי שכולם נהנים להשתעשע בחריפותו ושנינותו, ואיך זה שדווקא הוא מבקש להשאר שנה שניה בכיתה. הוא שאלו אם לקח בחשבון את אי הנעימות מהחברים שעולים כיתה ורק הוא ישאר ויהיה עליו להתחבר מעתה עם חברים צעירים ממנו וילדותיים יותר, ובעיקר לדחות את כניסתו לשיבה בשנה מאוחר יותר, אך הוא באחת, היות שהרגיש תועלת אצל רבי זה, וידוע שאצלו יוכל להשיג יותר בהירות בתלמודו, מנוי וגמור איתו להשאר אצלו שנה נוספת.

כשראה אביו שרצונו לכך עז, הסכים ופנה להנהלת התלמוד תורה שיואלו להרשות לו להשאר כיתה. ההנהלה לא הסכימה בקלות לבקשה, אך לבסוף נמצא תלמיד נוסף שהסכים

אף הוא להשאיר כתה, ואז החליטו כי שניהם יחד ישארו ללמוד שנה נוספת. ואכן הוא עלה ונתעלה אצל רבו זה מאד. הוא למד אצלו מסכת "שבת" והיה רגיל לומר שאת התשוקה והחשק למסכת זו, קיבל מאותו לימוד שלמד אצלו, שהוא היה הגירסא דינקותא שלו ומאז חזר וחזר על מסכתא זו עשרות פעמים!!!

דד.

הערות ל"לקט ופרט" חלק כא

ב"שביבים" דלהלן יבואו הערותיו של התמים המצויין, בקי נפלא, חיים שי' (בן הרה"ג הרה"ח רבי שמואל שי') לאופר, ללקט ופרט חלק כא:

בסי' ט הובא הסברו של בעל הטורים על הפסוק (בראשית ב, ב) "ויכל אלוקים ביום השביעי גוי": "ויכל אלקים – תרגום ירושלמי: "וחמד". זהו שאמרו: חמדת ימים אותו קראת".

ראה ב"תורה שלמה" בראשית פרק ב מאמר כו שמביא דרשה זו בשם תרגום ירושלמי, ובהערה שם כותב: "לפינו בתרגום ירושלמי ליתא, רק הרבה ראשונים בספריהם הביאו זאת בשם התרגום ירושלמי, וע"ש שמונה את הראשונים שהביאו זאת ושקו"ט בדבריהם.

דה.

השוני בין התייחסות לעני להתייחסות לעשיר

בסי' יב הובא פירוש בדרך צחות על הפסוק (תהלים קז, מא): "וישגב אביון מעוני וישם כצאן משפחות": כאשר האביון היה שרוי בעוניו איש לא פנה אליו ולא רצה להיחשב קרוב משפחתו, אולם כאשר הקב"ה הוציא את האביון מן העוני ("וישגב אביון מעוני") והוא נהיה עשיר – רבים כעדרי צאן נוהרים אליו להיחשב כקרובי משפחתו ("וישם כצאן משפחות").

ראה גם ב"סיפורי חסידים – מועדים" סיפור קעג, הובא ב"ראה מעשה ונזכר תלמוד" ח"ג עמ' 33, סיפור על האחים הקדושים ר' אלימלך ור' זושא המזכיר ענין זה.

ד.ז.

דברי הראשונים על הסיבה שיצחק לא זיהה את קולו של יעקב

בסי' לב הוסבר שיתכן שהסיבה שיצחק לא זיהה את יעקב לפי קולו היתה מכיון שקולותיהם של יעקב ועשיו היו זהים או שיעקב חיקה את קולו של עשיו.

ראה רמב"ן בראשית כז, יב שמביא את שתי האפשרויות האמורות. וראה בפירוש ר"א בן הרמב"ם בראשית כז, כג, ובהערות המהדיר שם אותיות קו-קז, ולהלן שם פסוק לב.

ובדרשות תלמיד הרא"ש עמ' 52 : ומסתמא כמו כן היו <גם> אזניו כבדות מזקנתו ולא היה שומע בטוב, והענין מוכיח כן שלא נתיירא יעקב אלא מן המשוש ואמר אולי ימושני אבי (בראשית כז, יב), ולמה לא חשש שמא יכירנו בקולו וכו' ראה שם.

ד.ז.

תפלה וצום על תלמיד זהרחתו

בסי' מד הובא הסיפור על הגרי"צ דושינסקי שהתענה ביום בו הרחיק תלמיד מישבתו.

ב"אביהם של ישראל" (על הר' מרדכי אליהו זצוק"ל) ח"א עמ' 63 : כשמו"ר הרב לא הסתדר עם תלמיד מסוים והקשר ביניהם לא היה מספיק נכון וטוב בעיניו, הוא היה מתפלל על אותו תלמיד. ואם נוכח לראות שהתפילה לא מספיקה, אזי היה צם עבור אותו תלמיד (הנהגה ברוכה שלמד מהרב צדקה זצ"ל). – אברהם ליפשיץ ראש מינהל החינוך הדתי.

בסי' מה הובא העיקרון החינוכי שהרחקת ילד ממוסד תלויה אך ורק בשאלה אם הוא גורם לקלקול ילדים נוספים.

ראה בנידון דומה ב"ילקוט מלמדים" עמ' 60-61, שם צוינו גם מקורות לכך, וראה גם שם עמ' 151.

ד.ח.

מקור קדום לראשי התיבות של אלול

סי' קה: אבודרהם שהוא ראשון להני"ל וכו'.

ראה בדרשות ר"י אבן שועיב פרשת שופטים: ומצינו במדרש כי אלו המ' יום של חדש אלול עד יום הכפורים הם רצויים לפני השם ובהם נתרצ' משה והוריד לוחות השניות, ואמרו במדרש אני לדודי ודודי לי ראשי תיבות אלול, וסי' ד' יודין שהם מ' יום, ואמצע התיבו' נדוד שהוא עומד ממדת הדין ויושב בכסא רחמים, ולכן נהגו וכו'. וראה בפתיחה שם עמ' 11 צד ב'.

ד.ט.

מקור החידוד

בסי' קט הובא החידוד על "פרשנו רעבתן שבדבש נתבער ונשרף" שניתן לכתבו שייקרא מכל הכיוונים בשם הראב"ע.

בשיח שרפי קודש החדש חלק רביעי עמ' קפט, חידות ושירים סי' א: הרב הק' מהרשני"ז זצלה"ה בעהמ"ח שו"ע הרב והתניא שאלו אותו, עכבר שנפל לדבש מה דינו, והשיב במליצה אשר יקראו אותו בכל הצדדים וז"ל.

ד.י.

ציוני מקודות

עמ' פא, אמן בכל כחו. ראה שבת קיט ע"ב ובתוספות ד"ה כל העונה ובמדרשי הש"ס ברכות ג ע"ב (ספרי הנמצא בשלבי עריכה) ובהערות שם.

(עמ' פה: פעמים הכינוי רז"ל מוצמד אצלו גם לחכמים שאינם נזכרים בתלמודים או מדרשים. ראה גם בדרשות תלמיד הרא"ש עה"ת עמ' לו).

עמ' צ : מדרש רבה עה"פ בשיר השירים. ראה גם ב"אלפא
ביתא דשמואל זעירא" ח"א עמ' 59.

דיא.

מראי מקומות נוספים

עמ' צה, מקור המלה "טבע". ראה באלפא ביתא דשמואל
זעירא כרך א' עמ' 104 – 111 מקורות לעניין ש'הטבע בגימטריא
א-להים'.

עמ' צו : ראה סנהדרין לח ע"ב אדם הראשון בלשון ארמי
סיפר.

עמ' ק : קנאות רק לשם שמים בלבד.

יש להעיר גם מבבא בתרא טז ע"א. וידוע שטנו של איוב
בשר ודם היה.

עמ' קה, לגבי אליהו. עיין בתנא דבי אליהו רבה פ"ח ב"ר
פע"א סי' ט : אין אני אלא בני בניה של רחל.

רבי.

תגובת המחבר:

קבלתי בתודה ובברכה ובקורת רוח את הערות התמים המצויין חיים
שי' לאופר, ואני מודה לו על כך.

אין עתותי ביד בידי לעיין בכל המקורות הרבים שהוא מצייין ולא הובאו
בפירוט, כדי להתייחס לגופם של דברים, אך אלה הובאו כאן כלשונם, ומי
שמעוניין יוכל לעיין במקורות. אשמח לפרסם את תוצאות העיון.

דיג. המצבה של אבי מזרזי זצ"ל

פ"נ

הרב המצויץ בתורה ביראה ובמדות טובות מו"ה

ברוך יהודה

בן המנהיג הדגול הרב חיים משה אורי

בלויא ז"ל

שימש את גדולי ירושלים ולחם את מלחמתם

עסק בצרכי ציבור באמונה וכישר

נלב"ע בליל ש"ק י"א טבת תשל"ג

תנצב"ה

ריד.

המצבה של סבי רבי משה בלוי זצ"ל

פ"נ

הרב משה אורי חיים
בהרב יצחק שלמה ז"ל
בלויא

מורם מעם דגול מרבבה קברניט ומנהיג היהדות החרדית ואגדת ישראל
באר"י שלשים שנה
שמש כל גדולי דורו
נפטר במסינה בדרכו לטובת הכלל ח' סיון תש"ו בן ס"א שנה
הובא לקבורה י"ז סיון תש"ו
ת' נ' צ' ב' ה'

דטז.

המצבה של סבי-זקני רבי יצחק שלמה בלוי זצ"ל

פ"נ

הרב הגדול בתורה ובמעשים רבי יצחק שלמה

בהרה"ג רבי עמרם זצ"ל

בלויא

בעהמ"ח ספר "מלא העומר"

נלב"ע ט"ז אד"ש תש"ג

יצק מים ע"י רשכב"הג מוהרמיי"ל דיסקין הרב מבריסק זיע"א

עזר לו ביסוד בית היתומים בירושלים

והו"ל חדושי[נ] על התורה בשם "לקוטי אמרים"

דטז. "לא תחמוד"

בין עשרת הדברות מופיע הציווי (שמות כ, יג) "לא תחמוד בית רעך . . וכל אשר לרעך".

בשטחיות ניתן להבין שהציווי "לא תחמוד" עוסק בדברים שבלב. כלומר: בעצם הדבר שהאדם חומד בלבו דבר השייך לחברו הוא עובר על האיסור, אך להלכה אין הדבר כן.

כך פוסק כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע להלכה דין זה (שולחן ערוך שלו, חושן משפט, הלכות גזלה גנבה, סעיף ה):

"כל החומד ביתו או כליו של חבירו או כל דבר שאפשר שיקחם ממנו רק שאין בדעתו למכרם והוא הרבה עליו רעים או שהפציר בו בעצמו עד שמכרם לו הרי זה עובר בלא תחמוד. ואינו עובר בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד כמו שכתוב לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך".

כלומר: איסור "לא תחמוד" כולל גם את מעשה ההפצרה עד שבעל החפץ העבירו לרשות החומד.

דיז.

תביעה מזהורים לפני החתונה

השלכה מעשית לאיסור "לא תחמוד" היא התופעה המצויה כיום שיש בחורים העומדים לפני חתונתם ודורשים מהוריהם התחייבויות מסוימות, יותר מאשר עלה בדעת ההורים לפני כן, עד שמצליחים להוציא זאת מהם.

בהקשר זה מן הראוי להעתיק כאן שוב (לאחר שהבאנו זאת כבר ב"שביבים" שב"לקט ופרט" ה, קעט) שורות אחדות מדברי - אבלחט"א - אחי הגדול, הגאון רבי יעקב ישעיה בלוי זצ"ל, בספרו ההלכתי המפורסם "פתחי חושן" חלק חמישי (עמוד ד):

ועיין להלן הערה כח מדברי החפץ-חיים (בספר המצוות הקצר לא-תעשה מ) שאם תובע נדוניא יותר ממה שהובטח לו עובר משום לא תחמוד, וכשאינו נותן אלא מתוך בושה או מסיבה אחרת אפשר שיש בזה משום גזל.

דיח.

הפצרות לתרומות

כאן המקום להתריע על השלכה מעשית נוספת של "לא תחמוד" המצויה לא-פחות בימינו:

תחנות הרדיו החרדיות מוצפות דרך קבע, בכל יום ממש, במגביות שונות המלוות בפרסומות רבות המפצירות במאזינים ללא הרף לתרום מכספם למטרות שונות באמצעות הבטחות, קמיעות וברכות, כיד הפרסומאים הטובה עליהם, עד שמצליחים להוציא את הכסף מן המאזינים.

מצד אחד - מוגדר הצורך וההכרח לתרום את התרומה המבוקשת כ"פיקוח נפש" כביכול, ומצד שני - מובטח השכר העצום בעולם הזה ובעולם הבא למי שתורם כנדרש.

לעניו"ד העיסוק בכך הינו ממש בגדר "לא תחמוד": האיסור להפציר באדם להוציא ממון מרשותו לאחרים.

פשוט שאין מקום לטענה כי כאשר מדובר בצרכי צדקה הדבר מותר, כשם ששאר עשרת הדברות לא הותרו גם לצורך מצוה, כמובן.

"וכל אשר לרעך". התורה אומרת לך: אל תלטוש עין לכיס של חברך...

דיט.

"סדר הבדלה"

כתב כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע בסידורו תחת הכותרת "סדר הבדלה":

"בשעת ברכת בורא מיני בשמים צריך לאחוז הכוס בשמאלו והבשמים בימינו ובשעת ברכת בורא מאורי האש צריך לאחוז הכוס בימינו. ואח"כ ביט בצפרנים. ויחזור ויאחוז הכוס בימינו בברכת הבדלה".

יש שאינם נוהגים כפי הסדר האמור ותולים זאת בהנהגת כ"ק אדמו"ר זי"ע שלא נהג כן.

ברור שהוראת אדמו"ר הזקן בסידורו היא הוראה המחייבת את ההולכים בדרכיו לנהוג כך, ואילו הנהגות כ"ק אדמו"ר זי"ע כאשר הן סותרות להוראות רבוה"ק המפורשות אינן מהוות מקור לסטות מהן. זו

דעת קדשו הברורה של כ"ק אדמו"ר זי"ע, כפי שהוכחתי בהרחבה בספרי "על מנהגים ומקורותיהם".

יתכן והסיבה להנהגת כ"ק אדמו"ר זי"ע האמורה היא כיון שמבחינה מעשית ההנהגה בסדר האמור מורכבת מאוד בגיל מבוגר, כפי שנוכחתי בעצמי, ולכן ברור שבדיעבד ניתן לוותר על כך (אכן, בסידור רבנו הזקן מהדורת הגה"ח רלו"צ ראסקין שליט"א על אתר מובא שעד שנת תשכ"ז נהג הרבי כפי הנכתב בסידור), אך מי שבאפשרותו לנהוג כפי הוראת אדמו"ר הזקן תבוא עליו ברכה.

דב.

מכתבו של הגה"ח הרי"א קלונסקי שליט"א

טרם הדפסת קונטרס זה שיגר אלי ידידי משכבר הימים, למעלה מששים שנה, הגאון החסיד רבי ישראל איסר קלונסקי שליט"א, רבה של "גבעת מרדכי" בירושלים, את המכתב דלהלן.

הרב י. איסר קלונסקי

רב השכונה

גבעת מרדכי, ירושלים ת"ו

ב"ה, שבוע די"ט כסליו תשפ"ד

לידיד ותיק

נעים ונחמד

אוהב ואהוב

השלום והברכה,

תודותי שמזכני בלקט ופרט, והנני כאן מצרף לך עוללות, ס' קדוש, בגדי ישע שהוצאתי לאור.

בטוחני שתמצא בו רוב נחת ורוח טובה, אף, שכמדומני, אין שם חב"ד – כלל מוזכר בו.

בהערכה, בתודה, באהבת אמת

איסר

הערה: אם אינני טועה, דודי זה ר' יוסף חיים אורנשטיין ז"ל, היה אחיה של סבתך רבקה. דודי זה ששמר על כתי"י של הספר, כפי שתראה, אם תקרא, בהקדמות.

בברכה

איסור

דבא.

"בגדי ישע"

הספר "בגדי ישע" שצורף למכתב האמור הינו ספר מפואר בגשמיות וברוחניות, וכולל שמונה עשר פרקים שכל אחד מהם מוקדש לנושא עיקרי מסויים בעבודת ה'.

הנושאים: זמרת הארץ, יראה, אהבה, אהבת ישראל, תשובה, תפלה, תורה, קדושה, קדושת אכילה, מצות, ענוה, קבלת יסורין, מילי דחסידות, שבת, כוונת המקוה ורחיצה, נר חנוכה, מאמר אסתר, גאולת מצרים, מתן תורה.

בכל נושא מביא המחבר מדברי חז"ל, מספרי קבלה ומדברי צדיקי החסידות העוסקים בנושא הנידון.

את הספר מעטרים מראי מקומות רבים, וכן מפתחות פסוקים, ספרים ושמות הצדיקים המוזכרים בספר.

יצויין כי ספר תניא קדישא מובא בספר פעמיים.

דבב.

המחבר הנעלם

התעלומה המרכזית בעיני היא מדוע לא ידועים פרטים רבים על מחברו של הספר, שהיה, כפי הנראה מן הספר ומן ההסכמות של גדולי דורו, חסיד בעל שיעור קומה, בעוד שחי רק דורות ספורים לפנינו.

הפרטים הידועים הם: מחבר הספר הוא רבי חיים צדוק זאף וואלף ב"ר שמואל שלמה, המכונה "רבי צדוק רופא" כיון ששימש כרופא בעיר

הקודש צפת (בספר אף מופיעה תפילה לרופא שחיבר). הוא עלה לארץ הקודש מיאסי שברומניה לפני כמאה ושבעים שנה ומופיע ברשימות מונטיפיורי מצפת משנת תרכ"ו.

רבג.

מצאצאי

מרשימת ימי היארצייט שבכתב יד המחבר מתברר שבשנים תר"ה-תר"ד הוא שכל, רח"ל, ארבע מבנותיו: לאה, אלישבע, ברכה ופעריל ע"ה. בת נוספת, מרת חנה יהודית, עלתה עם אביה ובעלה ר' מרדכי לארץ הקודש, ששימש לימים כשו"ב בחברון.

חתנו של ר' מרדכי היה ר' לוי אליעזר קלונסקי, שעלה בילדותו מרוסיה לחברון, נמנה עם חסידי ועסקני חב"ד, מעשירי חברון ובעל חסד עצום (סבו של הגה"ח הרי"א קלונסקי שליט"א). אחד מחתניו של ר' לוי אליעזר היה הגאון החסיד רבי יוסף חיים אורן-אורנשטיין, בנו של א"ז הגאון החסיד רבי יעקב אורנשטיין זצ"ל, ראש ישיבת "אהל משה" (עליו ראה בערכו ב"מפתח" שנדפס בחלק יט של "לקט ופרט").

רבד.

רבי יוסף חיים אורנשטיין

להלן מספר פרטים אודות דודי זקני הגאון החסיד רבי יוסף חיים אורנשטיין זצ"ל (רבים מן הפרטים לקוחים מתוך הקונטרס "תולדות חב"ד בחדרה"), אח זקנתי הצדקנית הרבנית רבקה בלוי ע"ה, רעייתו של סבי רבי משה בלוי זצ"ל.

הוא נולד בשנת תרמ"ט בירושלים שבין החומות והתחנך בת"ת "עץ חיים". לפני הגיעו לגיל מצוות התחיל ללמוד בישיבת "אהל משה" ובגיל תשע-עשרה, לאחר שכבר היה בידו היתר הוראה, הציע סבו א"ז הגאון החסיד רבי ישעיה אורנשטיין זצ"ל (עליו ראה בערכו ב"מפתח" שנדפס בחלק יט של "לקט ופרט") לשדכו עם בתו של רבי לוי אליעזר קלונסקי, שהיתה גם היא, כאמור, ממשפחה חבדי"ת. החתונה התקיימה בי"ז אלול תרס"ו ומסדר הקידושין היה הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל, רבה של ירושלים.

רבה.

חיזוק היהדות והחסידות בחדרה

לאחר השנה הראשונה בה היה רבי יוסף חיים סמוך על שולחן אביו בירושלים, עבר לגור בעיר הקודש חברון ולהיות סמוך על שולחן חותנו. בשנת תרע"ט הוצע לו לשמש כרבה של המושבה חדרה, כשו"ב וכמוהל בה, קיבל את ההצעה.

מאז, במשך שנים רבות, התמסר לחיזוק היהדות בחדרה בכל המישורים ואף ייסד בה שיעור בלימוד תורת החסידות ("אגרות קודש", כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, חלק ה, עמוד חצור), כן ניהל פעילות צדקה וחסד לתושביה. רבי יוסף חיים נפטר בר"ח אדר-ב תשל"ג, בהיותו בגיל 83.

רבז.

גלגוליו של הספר

כתב היד של הספר כפי שחובר בידי "רבי צדוק רופא" כלל, כאמור, שמונה-עשר פרקים, אך לא נדפס בחיי מחברו. החל משנת תרל"א, לאחר הסתלקותו, החל חתנו ר' מרדכי, שו"ב בחברון, ולאחר מכן רעייתו וחתנו, בפעילות להשיג את המימון להדפסתו, אך לא עלה בידם.

רק בשנת תרמ"ח עלה בידי חתנו של הגאון רבי עקיבה יוסף שלזינגר זצ"ל להדפיס את הספר בירושלים בעילום שם המחבר, כפי שהביע את רצונו בהקדמתו לספר, אך ההצלחה היתה חלקית: נדפסו רק שבעת הפרקים הראשונים שלו.

רבז.

גאולת הספר

אביו של הגרי"א קלונסקי שליט"א סיפר לו על הספר שחיבר סבא-רבה שלו וציין כי עלים אחדים מכתב-היד של הספר מצויים בידי גיסו – רבי יוסף חיים אורנשטיין. רבי יוסף חיים מסר לאחינו לבקשתו את שבידו: עשרים דפים בכתב יד ברור ורהוט שהכילו את שלושת הפרקים האחרונים של הספר, כך ששמונת הפרקים האמצעיים עדיין חסרים.

בשנים האחרונות התברר כי הרה"ק ה"כנסת מרדכי" מסדיגורא זצ"ל רכש בשנת תשי"א מיורשי המחבר את כתב-היד של כל הספר כפי שנכתב במהדורתו הראשונה, ובאישורו של הרה"ק ה"עטרת ישראל" מסדיגורא זצ"ל ניתן כתב היד לשימוש כדי להשלים את הדפסת הספר כשהוא כלול בהדרו.

A decorative, ornate frame with intricate scrollwork and floral motifs, rendered in a light gray color with a subtle drop shadow. It encloses the central text.

"מדדכי

התזורה"

מאת: הרב מרדכי מנשה לאופר

סה "פרפראות".....קסא

רפואה משמים.....רנא

א.

מקורות לכך שעם ישראל כגוף אחד

בעת ביקור כ"ק האדמו"ר מגור שליט"א אצל כ"ק אדמו"ר בשנת תשל"ז הסביר כ"ק אדמו"ר את חידושה של תורת החסידות בפירוש מצוות "ואהבת לרעך כמוך" על פי הענין שכל ישראל הם קומה אחת שלמה וכלולים זה מזה, וההתבוננות שמדובר באותו גוף ("פרד"ס הב"ד" גליון 18 עמ' 30).

נוסף על מה שצויין שם (בהע' 143) כמקור לכך לפירוש "קרבן העדה" (על הירושלמי נדרים פרק ט הלכה ד): "כל ישראל גוף אחד הן",

יש לציין גם למכילתא דרשב"י על הפסוק יתרו יט, ו: "מלמד שהן כגוף אחד ונפש אחת".

וראה גם ויקרא רבה ד, ו: "נמשלו ישראל לשה, מה שה הזוה כו' על ראשו או באחד מאבריו וכל אבריו מרגישין, כך הן ישראל, אחד מהן כו' וכולן מרגישין".

ב.

פני"ם לשנה החדשה מחודש אלול

פעמים רבות הזכירה "מזכירות" הרבי הוראות בדבר שיגור הפני"ם לקראת ראש השנה כבר בחודש מנחם-אב.

יש לציין ל'לקוטי דיבורים' ליל כ' כסלו תרצ"ג (חלק א דף מג, א):

"הפדיון-נפש להרה"ק ר' נחום מטשערנאביל שלח [רבינו הגדול] התחלת חדש אלול..."

ג.

אסור להסתכל בפני נשיא

בשבת-פרשת מקץ תשכ"ז סעיף וא"ו (תורת מנחם' כרך מח עמ' 388) ואילך האריך הרבי בעניין מה שאמרו חז"ל (חגיגה טז, א) אודות האיסור להסתכל בפני נשיא.

ובהערה בשוה"ג: "שהרי הטעם דאסור להסתכל הוא מפני השראת הוד מלכות דמשה..."

והנה כך אכן פירש המהרש"א (בחגיגה שם), דשורה עליו דמות וזיו שכינה, והמסתכל בו עיניו כהות.

ויש להוסיף מ"ש הרוגאצ'ובי (צפנת פענח סנהדרין קי, א ד"ה וישמע משה ויפול על פניו) בענין גדר המסוה של מרע"ה בסוף פרשת תשא (לד, ג): "ויכל משה מדבר אתם ויתן על פניו מסוה", שהוא משום דאסור להסתכל בפני הנשיא.

ד.

הסתכלות כדי ללמוד מנהגים

ומענין לענין:

בשבת-פרשת נצבים תשכ"ח (תורת מנחם' כרך נג עמ' 467):

"לאחרונה יש הנהגה . . שבאמצע התפלה עומדים ומסתכלים עלי פנים . . ואלו ה"מלמדים זכות" שעושים זאת כדי ללמוד מנהגים – הנה בשביל זה מספיק להסתכל פעם אחת, ואין צורך להסתכל בכל יום".

ויש להעיר משער המצוות להרח"ו (ריש פרשת עקב):

"פעם אחת אירע לי ביום שבת כאב גדול בעינים, ונמשך הכאב זה קרוב לב' חדשים . . ושאלתי למורי ז"ל מה היה סבת הכאב ההוא, ואמר לי . . לפי שאני הייתי מתפלל תמיד בבית מדרשו, והייתי יושב לימינו לעולם, והייתי מסתכל ומביט בו ללמוד דרכי הנהגותיו בכל הפרטים, והוא היה

מתכוין בתוך תפלתו כונות גדולות ונוראות אשר על ידם היה אור עליון שורה עליו, ולא הייתי כדאי אז להסתכל בו. ואמר לי, השתדל שלא תסתכל בפני בשעה שאני מתכוין ביחוד ק"ש, ובשעה שאני כורע במודים, ובשעה שאני עונה קדושה ואומר קק"ק ה' צבאות. כי אלו הג' מקומות יש בהם כונות נוראות, ועי"ז יוסר ממך כאב העינים, ונמנעתי ביום המחרת מלהסתכל בו בג' זמנים אלו, ותיכף נתרפאתי".

נמצא אפוא שהרח"ו נהג "לעולם . . מסתכל ומביט בו ללמוד דרכי הנהגותיו בכל הפרטים", וגם האר"י ז"ל לא שלל זאת אלא רק בג' זמנים אלו היה בכך חסרון, משא"כ בשאר הזמנים.

ה.

בעקבות האריז"ל – לימוד ממעשיו תורתו ועבודתו

במלאות ארבע מאות שנה להסתלקות האריז"ל – שנת תשל"ב – קרא הרבי ללמוד מ"ב' ג' מדרכים ישרים אלו והנהגותיו הכלליים המובאים בכתבי האריז"ל" (לקוטי שיחות' כרך ט עמ' 251 ואילך).

בתורה – יגיעתו הגדולה בתורה.

במצוות – "ובענין הצדקה והמצוות לא היה מקמץ כלל".

בתורה ומצוות כולם – "שמח בעשותו אותה המצוה . . בשמחה ובטוב לבב".

וחזר ועורר על כך שוב בשנת תשמ"ח (לקוטי שיחות' כרך לד עמ' 234 ואילך). ועוד.

ומעניין שהחיד"א (שדכריו יובאו להלן באות לט) קרא אכן לקיים "שאר הנהגותיו ואזהרותיו" של האריז"ל.

ו.

"דבר מסויים" בזמן אדמו"ר הזקן

כב' קדושת אדמו"ר מוהריי"צ התבטא על כ"ק אדמו"ר נשיא-דורינו כי אילו היה בימי אדמו"ר הזקן היה "דבר מסויים" – 'המלך במסיבו' כרך א' עמ' קצז.

ודברים אלו הם על משקל התבטאותו של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב אודות אדמו"ר הזקן ('תורת שלום' נת' ב'לקוטי שיחות' ח"ד עמ' 1120 הע' 36).
 ויש לציין לתוספות ד"ה גברא - ברכות לא, ב: "גברא בגוברין - פירוש אדם שיהא חשוב לימנות בין אנשים".

ז.

נשמת הצדיק היה

אחד מאנ"ש דקנדה שאל את הרבי בחול המועד פסח תש"י אם יכול לנצל הימצאותו בנ. י. בחג הפסח וללכת להתפלל על הציון של כב' קדושת אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע בחול המועד.

הרבי השיבו: תלוי איך הנכם רואים את ענין י' שבט (יום ההסתלקות של הרבי מוהרי"צ), אם מדובר אכן בהסתלקות-העדר ח"ו אזי בחול המועד אין מבקרים בבית החיים, אך אם סבורים אתם שהרבי התגורר קודם כאן ועכשיו פשוט עלה לקומה גבוהה יותר - קודם היה בנמצא כאן והוא פשוט עלה ונתעלה אזי הדבר אפשרי.

ויש לציין לספר הליקוטים להאריז"ל תהלים פמ"ח: "יצא מעולם-הזה כמי שהולך לבית אחרת והוא בחיים, כי כן הצדיקים במיתתם קרויין חיים...".

וב'תפארת שלמה' פרשת חוקת:

נשמות הצדיקים אף כשהן מסתלקין מן העולם הזה הוא רק לעיני בשר, אבל תמיד הם חונים כל הימים ומסתופפים עם בני ישראל והשגחתם עליהם.

[וראה עוד 'לקוטי לוי יצחק' בראשית עמ' רסד בענין "ידעתי" גם אחרי כו'].

ח.

פרידה מהרבי - "צאתכם לשלום"

הרבי נוהג לברך את הנוסעים טרם נסיעתם ב'חידות' או בעומדם כשיצא מתפילתו בבית המדרש.

השווה שו"ע אדה"ז סימן קי, ט: היוצא לדרך טוב שיטול רשות מגדולי העיר . . כדי שיברכוהו.

וראה גם קיצור שו"ע סח, ו: טרם צאתו לדרך יש ליטול רשות מהגדולים שבעיר שיברכו אותו שיצליח בדרכו.

ט.

פיטורי מלמד על חסרון באמונת מופתים וצדיקים

ב'לקוטי שיחות' כרך יט עמ' 91 מסופר על מלמד שפוטר מעבודתו על-פי הוראת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע משום שרצה לספר לתלמידיו רק עניני יהדות שעל-פי שכל אבל לא ענינים של מופתים וכו'.

ולהעיר שמעין זה מציינו בשו"ת "דברי חיים" חלק א יורה דעה סימן קה:

"שאלה. מלמד אחד פגע בכבוד ה'אור החיים' ז"ל ואמר שלא עשה ספרו ברוח הקודש.

תשובה. קבלתי מכתבכם, והנה לא ידעתי מה ספק לכם שרוח הקודש שורר גם עתה על הראוי לו וכו' . . ומה שכתבתם תשובות מגדולי דורינו שבטל לגמרי רוח הקודש, לא אאמין שיצא זה מפי רבותינו שיחי' . . אבל האמת עד לדרכו שגם בזמננו יש לחכמי האמת שאינם נוטים אחרי החומר, יש להם רוח הקודש, וכמבואר ב'מורה [נבוכים]' וברמב"ן ז"ל בהדיא, ולכן בעל 'אור החיים' נשמתו בגנזי מרומים בודאי חיבר ספרו ברוח הקודש, אך לא הוא לבדו, רק כל מחבר אפילו בדורינו אם הוא ראוי לכך חיבר ספרו ברוח הקודש, היינו שהסכים בחכמתו לאמתה של תורה . . ולכן המלמד המכחיש רוח הקודש של 'אור החיים' הוא אפיקורס שאינו מאמין בגדולי הדור שהעידו עליו שהיה ראוי לרוח הקודש, והמלמד הזה כפר בעיקר רוח הקודש וליעג על דברי הש"ס . . ויפה עשיתם שלא עזבתם את בניכם בידו, וישר-כח בזה".

י.

סיום שיחות בברכה

נוהג היה כ"ק אדמו"ר לסיים שיחות קדשו בברכות וכו'.

ויש לציין לדברי הרה"צ בעל "מנחת אלעזר" ממונקאטש בספרו "דברי תורה" מהדורה שביעאה סימן נט (עמ' תקלא) :

"נוהגים הצדיקים בעת אמירתם תורה . . שמסיימים בברכות בכלל ובפרט . . נ"ל מקור במדרש רבה (דברים א, ט) א"ל הקב"ה למשה הואיל וקיבלו עליהן תוכחותיך צריך אתה לברכן וכו' וסיים שם מהכתוב (משלי כד, כה) ולמוכיחים ינעם ועליהם (על השומעים) תבא ברכת טוב עיי"ש. וכיון שאומרים בהתורות ומאמרים . . דברי מוסר ותוכחות . . ודרכי חסידות והדרכות . . על כן צריכין בעל כרחם לסיים בדברי ברכות טוב על ישראל בכלל ועל השומעים בפרט, כנזכר".

יא.

"כמה גדולים מעשי חייא"

- מסירות נפש וזיתוד על שלימות אישית לטובת הזולת -

ב'לקוטי שיחות' כרך טז עמ' 373 ואילך (שיחה לפורים) מבאר הרבי את המעלה שבלימוד-התורה אפילו על הצלת נפשות - כלומר, ישנה "גדלות" מיוחדת בהתמסרות מלאה ללימוד התורה (ומציין לט"ז יו"ד סוף סימן רנא) - שלכן כאשר אצל מרדכי הוסרה גדלות זו, הופחתה חשיבותה אצל תנאים (ומנאוהו "בתר חמשה" במקום "בתר ד'");

וממשיך:

למרות כל זאת סברו מרדכי ורוב הסנהדרין שהי' עליו להתמנות "משנה למלך", ואף אם על ידי כך תחסר לו ה"גדלות" של "גדול ת"ת", הרי כדאי הדבר לצורך "הצלת נפשות" כדי להיות "דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו".

והנה הט"ז סימן רנ"א כתב:

דיותר יש זכות למי שזוכה לעסוק בתורה ולא בא לידו הצלת נפשות ממי שבא לידו הצלת נפשות ועל ידי כך צריך לבטל תלמוד תורה ולעסוק בהצלת נפש ויליף לה ממרדכי בלשן שתחילה שלא בא לידו עסק של הצלת נפשות היה חשוב בעיני חכמים יותר ממה שאחר כך בא לידו המצוה של הצלת נפשות והוצרך לבטל תורה . . שלא מנאו אותו חכמים כמו תחלה.

[ועד"ז מבואר בב"ח שם. וכן מובא בכתב-סופר עה"פ רב לכם (בפרשת קרח) ד"ה עוד נ"ל (כשם החת"ס)]

והנה בשיחה שם בהע' 27 כותב הרבי:

"אבל לולי הענין ד"הצלת נפשות" לא הי' עוסק בצרכי ציבור, מצד מעלת תלמוד תורה.

ועל פי זה יש לקשר מה שפירש רש"י בתחילת מגילת אסתר – "הוא אחשורוש, הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו", עם פירושו בסיום מגילת אסתר – "לרוב אחיו, ולא לכל אחיו כו'" (דנעוץ תחילתן בסיון) –

כי הטעם שמרדכי "נעשה קרוב למלכות והי' בטל מתלמודו" גם לאחר נס פורים, הוא לפי ש"הוא אחשורוש, הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו", ובמילא ישנו החשש שיחדש הגזרה", עכ"ל בהערה.

כלומר:

מרדכי מוותר על טובתו האישית הרוחנית משום חשש (וספק) פיקוח-נפש.

והנה ביאור זה של הרבי מתאים ממש למ"ש הי'בן יהודע' שכשמרדכי נעשה משנה למלך היה זה כבר לאחר שנעשה הנס ונתבטלה גזירת המן, ולא היה צורך בדבר להצלת נפשות ודאית, אלא שקיבל על-עצמו את השררה משום ספק שמא בעתיד יבוא לידו דבר של הצלת נפשות ויוכל להציל, וכיון שאינו אלא ספק, אין זה דוחה תלמוד תורה, משא"כ בדבר של הצלת נפשות העומד לפנינו ודאי שדוחה הוא תלמוד תורה.

אמנם, לכאורה, חידוש גדול מצינו בדברי הרבי בהמשך השיחה כשמבאר העובדה שמרדכי נשאר חבר בסנהדרין – שלכאורה כל תפקידם הוא לימוד התורה והוראתה – הוא ע"פ מה שנאמר בתנא דבי אליהו שתפקידה של סנהדרין להורות לרבים, לזכות את הרבים, גם כשיש צורך בירידתם מתוקפם כסנהדרין לטובת הרבים.

– והיה זה, כך נמצא, גם על פי דעתם של רוב חברי הסנהדרין.

*

ומענין לענין יש להוסיף את המובא ב"אור החיים" הק' ריש פרשת בחוקותי אות מב:

"במעשה ההוא מרבנן (בבא מציעא פה, ב) שאמר לו אליהו סימן להכיר כסאו של רבי חייא בהליכתו מגן-עדן של מטה לישיבה של מעלה ולא היה צריך למלאכים להעלותו כשאר הצדיקים וזה השגתו היתה באמצעות השתדלותו נמרץ בעסק התורה לעצמו ולאחרים. . אם בחקתי תלכו פי' מעצמכם כרב חייא ולא תצטרכו למלאכים להוליך אתכם".

יב.

קירוב יהודים לתומי"צ ו"מבצע תפילין" בשיחת הרבי מוהרי"צ נ"ע

ידועה תביעת הרבי שעל כל יהודי לעסוק בקירוב יהודים נוספים לשמירת התורה והמצוות, דבר שהתבטא גם ב"מבצעי הקודש" המפורסמים ובראשם ב"מבצע תפילין".

מעניין להצביע על כך שבשיחת פורים תרצ"א אמר כב' קדושת אדמו"ר מוהרי"צ ממש את אותם הדברים (להלן בתרגום ללשון-הקודש מ'לקוטי דיבורים בלשון-הקודש' חלק ה עמ' 1053-1054):

"כשרואים מישהו אינו מתנהג כראוי בענינים רוחניים – אין הדבר חורה כלל. ודאי הדבר שיש להעיר לזולת בצורה כזו שלא לביישו חלילה. אדרבא הדבר צריך לצער אותו וכאשר הוא יושב בחדרו עליו לגעות בבכיה על אשר הזולת אינו מתנהג כראוי.

כתוב (ישעיה נח, ז) "כי תראה ערום וכסיתו ומבשרך לא תתעלם". כשרואים יהודי ערום בלי ציצית ובלי תפילין – וכסיתו, לא להעביר את היד ולבטל את הדבר ביאוש באמירה מה אפשר לעשות, או להתאנח ולצאת בכך ידי חובה.

לא, ביאוש ובאנחה לא פועלים שום דבר, ולא זה הוא הכוונה העליונה, אלא "וכסיתו", עליך לכסות אותו, עליך להלבישו בציצית ותפילין.

ישנם אנשים שבזולת הם רואים מיד כל החסרונות מבלי למצוא על כך סיבה וצד של זכות, ולא שמים לב להתבונן בסיבות שהביאו את הלז

למצב הרע והמר ביהדות, מדוע אין הוא לובש ציצית, מדוע אין הוא מניח תפילין ר"ל, מה הן הסיבות שהביאו אותו כל כך רחוק וניתקו אותו חלילה מקיום המצוות.

לא רוצים לחשוב כלל בכך, ועל כך אומר הפסוק "ומבשרך אל תתעלם", כשלא איכפת לך מהזולת, אל תטעה בעצמך שרק הזולת אינו איכפת לך מפני שהוא זולת לך, לא, אם הזולת לא איכפת לך מלמד הדבר שגם אתה עצמך לא איכפת לך, ובמילא כשרואים מישוהו ערום ר"ל מציצית ותפילין אין הדבר נוגע, וכאשר הדבר לא איכפת באים לידי יאוש ויוצאים ידי חובה באנחה.

זהו "כי תראה ערום", כשרואים ערום ר"ל מתורה ומצוות - הרי זה מחייב "וכסיתו", הלבש אותו בלבושי תורה ומצוות. הדבר צריך להיות נוגע לך היטב, ועליך להרהר בכך, לדעת הסיבות שגרמו להלז להיות ערום כל כך ולחפש עצות טובות מתוך רחמנות, אהבה וקירוב, כיצד בעזרת השי"ת להביא את הלז חזרה לדרכי התורה והמצוות.

כאשר הזולת אינו איכפת לך, הרי הסיבה לכך היא משום שאתה עצמך איננו כפי שצריך להיות, ועליך לחפש את החסרונות בתוך עצמך. זהו "ומבשרך אל תתעלם" וכאשר יהיה איכפת לך להטיב את עצמך בדרכי התורה והמצוות, גם הזולת יהיה איכפת לך ותעשה טובה לזולת ביהדות.

אברכים היו צריכים להקים חברה מלביש ערומים, להלביש את הנוער בציצית ותפילין, על כל אברך להשפיע על הסביבה ועל החברותא שלו, שיתקרבו לדרכי התורה והמצוות.

על "מבצע תפילין" כבר הרחבנו בריבוי רשימות במדור ניצוצי רבי שב'התקשרות', ראה לדוגמא גליונות א'מ. א'קצב. א'שלט. לשאלה מדוע אין "מבצע ציצית" בדורינו - התייחס הרבי בשיחת י"ג תשרי תשל"ה (ראה 'תורת מנחם' כרך עח עמ' 131).

יג.

זיכוי יהודים במצות ישיבה בסוכה

כב' קדושת אדמו"ר עורר כמה וכמה פעמים בדבר חשיבות זיכוי יהודים בישיבה בסוכה במהלך ימי חג הסוכות - ראה לדוגמא 'מקדש מלך' כרך

ג' עמ' צח-ט. ועוד (ולפלא שב'אוצר מנהגי חב"ד' (תשרי) הובא רק ע"ד זיכוי הרבים בד' מינים ולא ע"ד ישיבה בסוכה).

יש לציין לכמה וכמה מאמרי חז"ל בחשיבות ענין זה – ראה כד הקמח ערך סוכה. ועוד.

ובולטים דברי המהר"י ווייל בתשובותיו (סימן קצא, דיני סוכה): "המקיים מצות סוכה נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית" (הובא בבאר היטב או"ח סתרל"ט ס"ק א).

יד.

זיכוי הרבים במצוות פורים לראשונה – בתקופת אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע

בדורינו הנהיג הרבי, כידוע, זיכוי הרבים במצוות פורים.

מסתבר שכבר בתקופת כב' קדושת אדמו"ר מוהרש"ב החל הדבר הזה – היה זה הבחור הת' ר' יעקב ישראל זובער (תרנ"ו-תשי"ג) שלמד בליובאוויטש ושימש כאחד ה'חוזרים' הקבועים על מאמרי אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע.

כך מסופר ברשימת י. א. (כפר חב"ד' גליון 1806 עמ' 52):

"באחת השנים לפני פורים קרא לו הרבי מוהרש"ב ואמר לו: "ישראל, ליד ליובאוויטש התמקם בימים אלה מחנה צבא גדול. הגיעו אלי ידיעות ולפיהן יש שם חיילים יהודים רבים. צא למחנה בערב פורים והשתדל לקיים עם החיילים היהודים את כל מצוות הפורים". ר' ישראל לקח אתו מגילה ובקבוק משקה ויצא לדרך.

כשחזר לליובאוויטש אחרי פורים, קרא לו הרבי נ"ע לחדרו באמצע היום ושאל אותו: "נו, ישראל, איך היה?" הוא סיפר לרבי נ"ע כיצד קרא את המגילה לפניו וכיצד שימח אותם. הוא אף סיפר לרבי שכאשר דבר בואו נודע במחנות הצבא הסמוכים, הורשו חיילים יהודים להגיע למחנה זה כדי לחגוג את הפורים עם אחיהם היהודים. ואז הוא כינס אותם לסעודה והתוועדות גדולה.

אבל הרבי נ"ע לא הסתפק במידע הזה וביקש לשמוע משהו נוסף. הרבי לא הפסיק לחקור אותו, עד שהוא נאלץ לספר כי נשא לפניו נאום. וכאן ביקש ממנו הרבי נ"ע שיחזור לפניו על כל הנאום, מילה במילה. לר'

ישראל לא הייתה ברירה. הרבי נ"ע נשען בידו על השולחן, והבחור הצעיר חזר לפניו על כל הנאום. כשסיים, ניכרה תנועה של קורת רוח רבה על פני הרבי. אחר כך נודע שהיה זה ניסיון ראשון מצד הרבי נ"ע לשלוח בחורים צעירים לפעילות מסוג זה, ואחר כך היו שליחויות נוספות בעלות אופי דומה. מבחינתו של ר' ישראל, הייתה זו הזדמנות טובה להוכיח לעצמו ולאחרים את כשרון הנאום שלו – שבו התברך בצורה מופלאה".

טז.

קיום פסק-הדין ואחר-כך שקלא-וטריא

איתא ב'התוועדויות תשמ"ח' כרך ד עמ' 164 :

"לכל לראש [=קודם כל] יש לקיים הפסק-דין בפועל ממש, ואחר-כך יכולים לעסוק בשקלא-וטריא!".

והוא על-פי הסדר ד"נעשה ונשמע" (שבת פח, א),

וכמ"ש בגמרא עירובין סז, ב :

"בדרכנן עבדינן מעשה והדר מותבינן תיובתא"

– וראה גם 'תורת מנחם' כרך ב עמ' 146. כרך יח עמ' 56. כרך כב עמ' 292. כרך לו עמ' 161.

טז.

"חושי התלמיד נעשים כחושי הרב"

בשיחת יו"ד שבט תשי"ג ('תורת מנחם' כרך ז עמ' 310) :

"וכמאמר הספרי (ואתחנן ו, ז) "בניך אלו תלמידיך", וכמבואר בחסידות שעל-ידי ריבוי השפעת הרב אל התלמיד נעשית השתוות בין חושי התלמיד לחושי הרב, שחושי התלמיד נעשים כחושי הרב, ועל-ידי חושי התלמיד יכולים להכיר את חושי הרב – בדוגמת הבן שדומה לאביו".

ויש לציין לכאורה דוגמא מעניינת ולהשוות בהפניה לדברי רש"י בתשובה ('תשובות רש"י סימן נט) : "...אני נתלה באילן גדול, רבינו יעקב בר' יקר, ואף כי לא שמעתי מפיו דבר זה, מכל מקום לבי וסברתי והבנתי

מפיו יצאו". כלומר: למרות עדותו שלפועל לא שמע דבר זה מפיו, מייחס סברתו והבנתו (כאילו) "מפיו יצאו".

ולהעיר מדברי רש"י (סוכה מ, א ד"ה ה"ג ועצים): "ואני שמעתי מרבתי שהיו גורסים . . . וטרחתי מנעורי בכל צידי שיטת הש"ס לישיבה כפי דבריהם ואיני יכול".

כלומר: בד בבד עם רצונו ליישב דברי רבותיו, מודיע הוא שהדבר במקרה מסויים זה לא צלח. הרי שבמקומות שהתאפשר הדבר הרי התאחד עם רבו וכו'. ו"חושי התלמיד נעשו כחושי הרב".

יז.

ירושלמי ובבלי

כמה פעמים דיבר הרבי על מעלות התלמוד הירושלמי והבבלי זה על זה – ויתכן כי הדברים מיוסדים גם על המקורות דלהלן.

א. זהר חדש רות מט, ב:

"וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה וגו' וזאת התעודה בישראל" (רות ד, ז). "וזאת התעודה" – זה תלמוד ירושלמי, דכתיב (ישעיה ה, טז) "צור תעודה חתום תורה בלימודי". בארץ-ישראל שם נקראו "לימודי ה'", ושם היו, ולא בחוצה-לארץ. וכתיב לתורה ולתעודה. "ועל התמורה" – זה תלמוד בבלי, שפלפלו בלשון יהודית, והכל היה לפני הקב"ה קודם שברא העולם.

ב. זהר חדש איכה נו, ב:

"והאור זה התלמוד ירושלמי, דנהיר נהורא דאורייתא, לבתר דאתבטל דא, כביכול, אשתארו בחשוכא, דכתיב (איכה ג, ו) "במחשכים הושיבני" – זה תלמוד בבלי, דאזלין ביה בני עלמא במחשכים".

ג. שו"ת הרמב"ם מהדורת בלאו חלק ב סימן תלז:

"דר' ירמיה לטעמיה דאמר "במחשכים הושיבני כמתי עולם" – זה תלמוד בבלי, וטעמא, משום שלא נהירי להון [=לבני בבלי] טעמא דמתנייתא כהלכה כמה דנהירי לרבנן דארץ-ישראל. ור' זירא נמי בעי דלישתכח ליה טעמיה דבבלאי משום דלא נהירן ליה בתר דשמע טעמא דמערבאי".

יח.

כלל שכלי שייך גם לאינם-יהודים

בשיחת יו"ד שבט תשל"ה (נדפסה ב'תורת מנחם' כרך עט עמ' 132) נאמר:

"דכיון שזהו כלל שכלי, הרי מובן שזה קשור עם טבע בני אדם; לאו דוקא בנוגע לבני-ישראל אלא גם בנוגע לאינם-יהודים".

כנראה הכוונה על פי מה שכתב רב נסים גאון בהקדמתו למסכת ברכות "כל המצוות שהן תלויין בסברא ובאובנתא דלבא כבר הכל מתחייבים בהן מן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ, עליו ועל זרעו אחריו לדורי דורים" – הובא ב'לקוטי שיחות' כרך לח עמ' 28. וראה שם (ואילך) ובמקומות שנשמנו שם. אנציקלופדיה תלמודית ערך בני נח הע' *56. ועוד.

יט.

אין לדלג הפסוק "מה טובו"

כך התבטא הרבי בש"פ ואתחנן תשמ"ח ('התועדויות תשמ"ח' כרך ד עמ' 163):

"יהודי פשוט שבפשוטים... כשרואה בסידור "מה טובו אוהליך יעקב" – לא איכפת לו שדבר זה נאמר על-ידי בלעם כו', ולא יעלה על דעתו לדלג על זה".

כוונת הרבי בקס"ד לדלג – היא על-פי מה שכתב המהרש"ל בשו"ת שלו סס"ד: "ומדלג הפסוק הראשון מה טובו... שאמרו בלעם כו'".

ומה שלא נתקבלו דברי המהרש"ל למעשה – ראה בפרטיות בשיחת ש"פ בלק תש"ל – 'תורת מנחם' כרך סא עמ' 86 ואילך. וש"נ.

כ.

מנחה גדולה בציבור או מנחה קטנה ביחידות?

במכתב כ"ק אדמו"ר משנת תש"ד ('אגרות קודש' כרך א עמ' רכט):

“על-דבר [תפילת] מנחה בערב-שבת-קודש נכון הוא – על-פי הוראת כ”ק מו”ח אדמו”ר [=מוהריי”צ] שליט”א – שיתפללו בציבור מנחה גדולה ולא מנחה קטנה ביחידות”.

והנה בשו”ת שואל ונשאל להרה”ג ר’ משה הכהן כאלפון (חלק ג סימן ק) כתב “מוטב להתפלל מנחה קטנה ביחיד מלהתפלל מנחה גדולה ברבים”, אמנם בספר “איש מצליח” חלק א סימן טו (הסעיף השלישי – בנדפס מחדש עמ’ ש) כתב שהרב המחבר בעצמו חזר בו מדבריו הנ”ל.

בא.

עבודת התפילה בשבת ויום טוב

במכתב הרבי מה’ כסלו תשכ”א: “אופן התפלה במצבו: בימי השבת-קודש והיום-טוב, יוכל להאריך . . . ובימות החול לעת-עתה בפירוש המלות לבד, כיון שהרי קשור הוא בסדרי הישיבה, וגם להעיר ככתבו במכתבו, מקונטרס התפלה בזה”, וראה גם בשיחת שבת-פרשת נח תשכ”ה – ‘לקוטי שיחות’ כרך ה עמ’ 288-289.

להעיר מ”צואת הריב”ש” סימן קלא: “כל ימי עני רעים וגו’. פירוש על פי מה שאמרו רז”ל אין עני אלא מן הדעת, כך פירושו, כל ימי עני (רעים), שהוא בדעת, רעים, רצונו-לומר שאין תפלתו ולמודו נחשבה כלל לפניו ית’ כי בודאי הם בלא דחילו ורחימו ולא פרכת לעילא. ופריך, והא איכא שבתות וימים טובים, רצה לומר שבודאי בימים הללו בא לכל אדם התעוררות מלמעלה ובודאי מתפלל בכונה בהם”.

בב.

לגיטימיות בקשה על ענינים גשמיים בראש-השנה

ב’לקוטי שיחות’ כרך י”ט שיחה ל”ראש השנה – ו’ תשרי” מבאר השקלא-וטריא בין חנה, אמו של שמואל הנביא, לבין עלי הכהן (הגדול) בקשר לבקשות על ענינים גשמיים בראש-השנה ומבאר שלמרות שבגלוי נראה שבקשת הצרכים הגשמיים בראש השנה נובעת מצרכי הגוף, אך הטעם הפנימי לבקשות אלו הוא משום שהצרכים הגשמיים דרושים ליהודי כדי לבצע את השליחות של הקב”ה בעולם הזה.

ויש בנותן טעם להביא מ"ש בס' בעש"ט עה"ת הוספות לר"ה ויוכ"פ אות כד, דאיתא שם: "או יאמר התבוננו וגו' (ירמיה ט, טז) מקושי פרנסות של שנים אלו משנים קדמונים, על כן ותשאנה עלינו דייקא נהי וגו' (שם, יז) אף על גב דאמר בזוהר (בתקו"ז תיקון ו') צווחין הב פרנסה, זה היה בשנים ההם שפרנסה היה בשופי, מה שאין כן עתה, שעל ידי מניעת פרנסה אי אפשר לעבוד אותו יתברך שמו, ולהחזיק בנינו לתלמוד תורה, על כן תינוקות של בית רבן, התפללו עבור אבותיכם ואמותיכם שיזכו לגדל אתכם לתורה ולחופה ולמעשים טובים".

כג.

החטא שחטאנו ביצר הרע

ב'תורת מנחם' כרך כב עמ' 44: כידוע הקושיא בנוסח שאומרים (כ"על חטא") "על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע": הרי כל החטאים הם ביצר הרע, ומהו יחודו של חטא זה? – שיש לפעמים שהיצר הרע עצמו אינו רוצה בכך, הוא עשה כבר את שלו, אלא שהאדם מגרה את היצר הרע, רחמנא-ליצלן, יותר ממה שהיצר הרע רוצה מצד עצמו.

על הקושיא והתירוץ – נסמן: ראה של"ה שער האותיות אות יו"ד [סח, סוף עמוד א].

ויש להוסיף:

הקושיא מופיעה גם באליה רבה סימן תר"ז.

ובנוגע לתירוץ הנה הדברים מפורשים (מלכתחילה – ללא הקדמת קושיא) גם בסידור "בית יעקב" ליעב"ץ: "ביצר רע – שגירה אותו בעצמו. . בלי שקדמתו תאוה. אלא ממציא עצמו לשסות יצר הרע בעצמו. . שמגרה אותו לפעול פעולתו. וזה חוטא על היצר הרע. שיש לו טענה עליו שכפה אותו להחטיאו. עם שלא היה דעתו עליו מתחלה..".

בד.**ביצד נחשבים התפילין ללא הכוונה?**

ב'לקוטי שיחות' כרך וא' עמ' 274-273 הובאו דברי ה'עטרת-זקנים' (אורה-חיים ריש סימן כה) שלאחר שביאר כוונת מצוות תפילין כמו שכתוב בשולחן-ערוך כתב: "אם אינו יודע הכוונה, נמצא התפילין במוח ובזרוע כמו אבנים ח"ו".

וביאר רבינו שכוונתו היא "דכיון שאינו יודע הכוונה (שהיא תוכן הכתוב בפרשיות תפילין והרמזים שבהם וכו'), הרי זה (בנוגע אליו) כאילו היתה מצות תפילין כאבנים ח"ו . . אבל . . פשיטא שאין כוונתם לומר שמי שאינו יודע הכוונה אינו מחוייב במצות תפילין".

ויש לציין שהדברים מפורשים בספר 'חסד לאלפים' לרבי אליעזר פאפן, בעל 'פלא יועץ', סימן כה: "ומאחר שכוונת יוצרנו שצינונו במצוה זו היה כדי שנזכור דברים אלו, נמצא שמי שמניח תפילין והדברים האלה לא יזכרו ולא יעלו על לבו, הרי התפילין אליו כמו אבנים ח"ו".

בה.**צדקה למעלה מהטבע פותחת שעדים**

במספר הזדמנויות (ראה 'התועדויות תשמ"ז' כרך ב עמ' 605. 'לקוטי שיחות' כרך ז"ך עמ' 105 סעיף ז. ועוד) סיפר הרבי על שאירע אצל כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ בתקופה שעמדו להדפיס את כל חלקי הספר "צמח צדק" בפעם הראשונה בארצות הברית. נכנס אליו יהודי שמצבו הכספי היה רחוק מעשירות וכשקיבל על עצמו להדפיס את הספרים הנ"ל נתברך בעשירות.

וביאר כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ שבעת קבלת ההחלטה, הנה למרות שמשימה זו היתה למעלה מגדר הטבע, פתחו לו מלמעלה צינורות חדשים של פרנסה, כך שיוכל לקיים הבטחתו.

ויש לציין ל'כד הקמח' לרבינו בחיי ערך צדקה ד"ה חייב:

חייב אדם שיתן צדקה לפי עשרו ולפי נדיבות לבו, שאם אינו עשיר כל כך והוא נדיב, יתחייב שיסכים עם נדיבותו, שהקב"ה יוסיף לו מיד אחר.

[וראה עוד בתחילת ערך צדקה שם ע"ד פיזור ונתינה כו'] .

כו.

נתינת צדקה גם שלא לשמה

ב'לקוטי שיחות' כרך ג עמ' 908 בשם הבעש"ט שבנתינת צדקה אין נוגע כל כך הטעמים למה נתן צדקה כו',

ויש לציין כי כן מובא גם ב"שער הפסוקים" להאריז"ל על הפסוק בתהלים (ק"ב, ט) "פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד", וז"ל שם:

"(מזולתו) הודיענו בזה מעלת הצדקה, כי אף-על-פי שתהיה שלא לשמה, וכעובדא דההוא מוכס (ירושלמי חגיגה פ"ב) שנחלפה מטתו במטת החסיד, יען פזר ועשה סעודה גדולה לאנשי עירו ולא באו, ונתנה לעניים וכו'. וזהו-שאמר-הכתוב, פזר נתן, כי מה שפזר ועשה סעודה גדולה לאנשי עירו, ולא באו, ונתנה לעניים כדי שלא תאבד סעודתו לבטלה, כי תתקלקל ולא תעמוד, כשלא באו אנשי עירו. עם-כל-זה, צדקתו זאת עומדת לעד וקיימת, אף-על-פי שסעודתו לא נתנה לאביונים, אלא מפני שלא היתה עומדת ומתקיימת. אפילו-הכי, קרנו תרום בכבוד, שכבדוהו כל העם, כשהוחלפה מטתו. (ע"כ מזולתו)".

אם כי הדברים אינם מופיעים בשם האריז"ל אלא בשם "זולתו", אך ברור הדבר שמדובר בבר סמכא כו'.

כו.

קופות צדקה בשולחנות החתונה

לאחר "יחידות" לקבוצת חתנים וכלות בב' דראש-חודש מרחשוון תשמ"ט התרחשה העובדה הבאה (התוועדות תשמ"ט' כרך א עמ' 286):

"כשעברו ליד כ"ק אדמו"ר חתן וכלה שמתחתנים היום, נתן להם (עיד) שטר של דולר, ואמר: בוודאי שיש קופת צדקה על שולחן החתונה, ובאם לא, תניחו קופת צדקה על השולחן, ותשימו בה את השטר לצדקה".

מקור להנהגה זו מצינו בספר 'ברכת הארץ' להגה"ח ר' ברוך דוד כהנא, תלמיד ה'דברי חיים', שמביא (בדף ד, ב) "תקנות קדמונים", "ליתן לצדקות ארץ ישראל" בחתימת גאונים וצדיקים, ביניהם הרה"צ מזידיטשוב, ובתקנה יד:

”דרך טוב הוא שמחוייב הגבאי לילך לכל סעודת מצוה, להעמיד קערה, וכל אחד מהמסובין יתנו כפי נדבת לבם...”.

כה.

הכנסת אורחים בשקשה לאשה

בד' תשרי תשי"ח ('אגרות קודש' כרך טז עמ' ב) כתב הרבי (תרגום מאידיש) :

”מפליא אותי שכותב שוב אודות השאלה שכבר שאל אודותי ונענה; באם יש חילוקי דיעות בינו ובין זוגתו תחי' עד כמה יקיימו הכנסת אורחים כאשר זוגתו אומרת שזה קשה

יפנו את כל השאלות לרב מורה הוראה בישראל, וכן תעשו שניכם על-פי הוראותיו”.

המעניין באותה איגרת, שבה ממשיך הרבי ומצדד כן ב”הכנסת אורחים” ! הרבי כותב אודות הכנסת אורחים אצל אברהם אבינו ע”ה שלא הסתפק בענינים הגשמיים אלא סיפר על-דבר גדלות ה' :

”כך תנהגו גם אתם עם האורחים . . . תבארו לפניהם גדלות ה' כפי שנתבארה בתורת החסידות . . . ודאי ניתנו הכוחות לזה”.

וכותב הרח”ש שי' ברוק :

הרה”ג הרה”ח ר' נחמן יוסף שי' טווערסקי אומר שזכור לו כי הגה”ח הרב זלמן שמעון דווארקיין ע”ה הוציא בשעתו פסק-דין בנושא (שאף נתלה על-פי הוראת הרב דווארקיין ב-770 למשך יום אחד בלבד), שאף-על-פי שגדולה הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה – אין זה יכול להיות על חשבון האשה, והדבר צריך להיות בהסכמתה וברצונה הטוב.

ויש לציין לשו”ת ר' שלמה איגר (בהקדמה, הנהגות טובות שכתב רבינו לבנו, אות

(ג) :

”גדר גדול גדרתי בעדי, שאם אזמין איזה אורח, אצוה שלא להוסיף עבורו שום מין מאכל לכבודו, והיה זה למען אל תמנע זוגתי לריבוי הטורח או ההוצאה להרשות אותי על כך...”.

ב.ט.

סיפוק צרכי החג לפני חג השבועות

ב'התוועדויות תשמ"ח' כרך ג עמ' 390-391:

"וכאן המקום להזכיר גם אודות נתינת צרכי החג לכל הזקוקים, ובהדגשה יתירה בנוגע לחג השבועות – "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם", "שישמח בו במאכל ומשתה" (פסחים סח, ב ובפרש"י שם) וגם מצד הנותן – שצריך ליתן "מסת נדבת ידך", "די נדבת ידך" (וראה עוד בשיחות שנוספו ב'אוצר מנהגי חב"ד' הנספח ל"תיקון ליל שבועות" (היכל מנחם) עמ' רמא, סי"ב-ט"ו).

והנה ב'כד הקמח' לרבינו בחיי ערך צדק איתא:

ונראה שהוא ענין בפני עצמו ["מסת נדבת ידך"] ואינו דבק עם חג השבועות [דוקא, כי לאמיתו של דבר] והוא הדין בשאר המועדים שיצטרך לתת כפי עשרו ולפי נדיבותו, ומה שגילה זה בכאן, אפשר מפני שהפסח והסכות הם שבעה ימים כל אחד מהם, אבל חג השבועות אינו אלא יום אחד, לכך בא לומר שאין להקל בו במעשה הצדקה כי שוה הוא להם וחמור כאחד מהם.

אותם דברים ממש כותב רבינו בחיי על הפסוק בפרשת ראה (טו, י) "ועשית חג שבועות לה' אלוֹקֵיךָ מסת נדבת ידך אשר תתן כאשר יברכך ה' אלוֹקֵיךָ": "גלה זה בכאן, בחג השבועות, מפני שהפסח זמנו שבעת ימים והסכות כמו כן שבעת ימים, אבל שבועות שאינו אלא יום אחד הייתי סבור שאין החומר [=החומר] בו כל כך כמו בשאר המועדים, לכך הודיענו בו החיוב שאין להקל בו במצות הצדקה, שהרי שוה הוא לכל המועדים וחמור כמותם ואע"פ שאינו אלא יום אחד".

ויש לציין גם מש"כ רבי חיים פלאגי בספרו "מועד לכל חי" סימן ח אות ו: "ערב [חג] שבועות יפריש צ"א פרוטות וישלים עד שיעור שני פעמים ב"ן, ויתנם לתלמיד חכם עני ועניו, והוא תיקון לעון אדם הראשון, ועון העגל, ולפגם הברית, והוא סגולה לחשוכי בנים ומקרב הגאולה".

נקודה זו נדרשת לאחר שיחת יום ב' דר"ה תשל"ח (לקוטי שיחות' כרך יד עמ' 369 ואילך) בענין מגבית לצורך יו"ט במיוחד דתשרי בדומה ל"מעות חטים" דניסן מבחינת הזמן וההוצאות כו'.

אמנם בהשיחה (דתשמ"ח שהובא בתחלת דברינו) מודגש עוד יותר שיחודו של חג השבועות שקשור בתורה שצריך לאכול ולשמוח בו אפילו יותר משאר היו"ט!

וחשיבות הדגשה זו מובנת עוד יותר על רקע דברי אדמו"ר הזקן בריש הלכות פסח ש"עצרת אין בו הלכות מיוחדות, שכל איסור והיתר הנוהגין בו נוהגין גם כן בפסח וסוכות", והמהרי"ל - אבי מנהגי אשכנז - הסמיך במנהגיו את הלכות יו"ט להלכות שבועות "מאחר דרגל השבועות זוטרי בדינא" (וראה 'ספר היובל קרנות צדי'ק' (קה"ת תשנ"ב) עמ' תריג הע' ה).

ל.

מעלת הכנסת האורחים של אברהם אבינו

ב'לקוטי שיחות' כרך כה שיחה א' לפרשת וירא מבאר הרבי את לשון הרמב"ם (הלכות אבל פרק יד הלכה ב) "שכר הלוויה מרובה מן הכל כו' וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה שנאמר וירא והנה שלושה אנשים" - המעלה שבהכנסת אורחים (ומצות לוויה) לשיטת הרמב"ם.

נקודת הדברים:

החידוש בהכנסת אורחים (ובעניני חסד בכלל) הוא תשומת הלב והיחס הטוב לאורח, דבר שמתבקש מן הרגע הראשון שהאורח נראה באופן.

ומוסיף לבאר שלמרות שהמדובר היה במלאכים - הרי שביעות רצון האורח משימת הלב - היתה גם אצל המלאכים.

לאור ביאורו של הרבי יש לבאר מעלת הכנסת אורחים של אברהם אבינו ע"ה אף על זו של משה רבינו ע"ה:

איתא במדרש (דברים ובה יא, א): אברהם אמר למשה אני גדול ממך, שהייתי זן לעוברים ושבים, א"ל משה אני נתעליתי יותר ממך, אתה היית זן בני אדם ערלים ואני הייתי זן בני אדם מהולים, ולא עוד אלא אתה היית זן ביישוב ואני הייתי זן במדבר.

[וראה גם נועם אלימלך דברים (ד"ה א"י אלה) עה"פ ישאו הרים שלום לעם וגבעות בצדקה - שהאבות לא קיימו מצות צדקה בשלימות כי עשו צדקה רק עם גויים משא"כ אחר מתן-תורה "שעתה מקויים יסוד מצות הצדקה לגמרי"].

והנה בגמרא (שבת קכז, סע"א. שבועות לה, ב) ובמדחז"ל (נסמנו ב'לקוטי שיחות' כרך כה עמ' 70 בהערות) לומדים הכנסת אורחים מאברהם אבינו, וכ"ה בפוסקים, ולא ממשה רבינו.

[אע"פ שהרמב"ם מדגיש שהמצוות שאנו מקיימים היום הם מצד הציוויים שבמתן תורה כמ"ש בפיה"מ מסכת חולין סוף פרק ז: "ושים לבך על העיקר הגדול... שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושין אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו ע"ה לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו כגון... אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עצמו ואנשי ביתו אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה. וכן גיד הנשה אין אנו הולכים אחר איסור יעקב אבינו אלא מצות משה רבינו ע"ה הלא תראה מה שאמרו תרי"ג מצות נאמרו לו למשה מסיני וכל אלו מכלל המצוות].

וי"ל על-פי המבואר בשיחה שהחידוש בהנהגת אאע"ה הוא בדיוק כלשון הרמב"ם "והוא החוק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה, מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן ומלוה אותן", שהחידוש הוא בדרך החסד שנהג בה, שזוהי הנהגת אאע"ה, ולא מצינו הדגשה זו אצל משה, למרות ש"אוהב ישראל היה" (לשון הש"ס - מנחות סח, ריש עמ' א).

לא.

"הכנסת אורחים" – ליווי האורח בכניסתו וביציאתו

ב'לקוטי שיחות' כרך כה שיחה א' לפרשת וירא מבאר הרבי כי ליווי האורח מוכיח את מדת החסד, ומטעם זה מתבטא הרמב"ם (הל' אבל פי"ד ה"א) כשכותב אודות מצות עשה של דבריהם דוקא במילים "וללוות האורחים", ולא בביטוי הכללי "הכנסת אורחים" – כי מצוות ליווי האורחים אינה נכללת במילוי צרכיו של האורח (כמזון ושתייה וכדומה) אלא היא נובעת ממדת החסד – הענקת תשומת הלב לאורח.

ודבר זה מתחיל לא רק בעת קיום המעשה של הכנסת אורחים אלא גם לפני כן, מיד כאשר רואים את האורחים ומקבלים אותם יש חשיבות רבה לתשומת הלב ולהתעניינות באורח.

ולכן לומד הרמב"ם את "גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה" מכך "שנאמר וירא והנה שלשה אנשים" (ולא כפי שלמדו במסכת שבת מהפסוק

”ויאמר ה' וגו' אל נא תעבור מעל עבדך” כי אברהם אבינו שם לבו לשלשת האנשים אף באמצע ”הקבלת פני שכינה”.

ומאיך, כשחסר הליווי, נפגמת גם מצות הכנסת אורחים בפרטיה האחרים – באכילה ושתייה שניתנו לאורח. וראה בהערה 57 שם מרבינו בחיי וירא כא, לג: ודע כי מצות לוויה היא גמר המצוה כו' – ומבאר הרבי: שהיא לא רק גמר המצוה בזמן, כי אם (גם) השלימות שבהמצוה. – עד כאן תוכן הדברים.

והנה בפשטות הכוונה שהליווי שבסוף מלמד על הצורך בראיית האורח מיד ברגע הראשון.

אבל באמת אולי יש להוסיף שזה מתאים עם הלשון ללוות – כשם שמצינו בשבת ללוות את השבת בכניסתה וביציאתה, ראה לדוגמא בשו"ע אדה"ז סימן ש"א: ”כדי ללוות את השבת ביציאתו דרך כבוד כמו בכניסתו”.

לב.

היחס לאורח מן הרגע הראשון

ב'לקוטי שיחות' כרך כה שיחה א' לפרשת וירא סעיף ט:

שהעיקר בהכנסת אורחים היא מדת החסד, ההתעניינות ותשומת הלב לאורח – וזאת לא רק בעת קיום המעשה של הכנסת האורחים, כאשר מאכילים את העוברי דרכים, ואף לאחר מכן, אלא גם לפני כן, מיד כאשר רואים את האורחים ומקבלים אותם יש חשיבות רבה לתשומת הלב ולהתעניינות באורח.

וזה מתבטא בפסוק – אותו מביא הרמב"ם (הלכות אבל פרק יד הלכה ב) כמקור ל”גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה” – ”וירא והנה שלושה אנשים”, עיין שם.

ואולי אפשר למצוא לכך אסמכתא מהחיוב להקביל פני האורחים (כמבואר בכ"מ בחז"ל ובפוסקים) וכמ"ש בזוהר חדש לך לך כב: ”אמר רבי חייא כל המקדים ויוצא לקראת הבא מן הדרך ונותן לו שלום – מעלה עליו הכתוב כאילו אכילה ושתייה הוא נותן לו. מנלן? מהאי קרא, דכתיב (דברים כג, ה) 'על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים' – וכי צריכין ישראל ללחם

ולמים, והלא המן יורד להם, שהיה טוב ושפיר מכל אכילה שבעולם? אלא מפני שלא באו להקדים להם שלום – העלה עליהם הכתוב כאילו חיסרו מחייתם."

ומזה נלמד שגם במקומות שע"פ הלכה אין חיוב להקדים – הרי היחס לאורח הוא ענין עיקרי וכבר מתחילת הביקור והראי';

וזה מחזק את הנאמר שם לפני זה בהשיחה אות ח:

"כשחסר הלייווי, נפגמת גם מצות הכנסת אורחים בפרטי' האחרים – באכילה ושתי' שניתנו לאורח; עיקר מצות הכנסת אורחים – תשומת הלב לאורח."

כלומר: מ"ש בזוהר חדש המובא לעיל שחוסר הקדמת השלום ה"ח חיסור מחייתם.

לג.

ארץ ישראל וארץ כנען

בר"ד ד' אדר שני תשמ"א בעת ביקור כ"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א הזכיר הרבי (במהדורת תשס"ט של ה"יחידות" – סעיף ד, עמ' ה) את קושיית אדמו"ר הזקן ב'תורה אור' (וישב כו, ג) "למה נקראת ארץ ישראל בכל התורה ארץ כנען".

כוונת אדמו"ר הזקן לכך שבתורה נקראת ארץ ישראל בשם "כנען" או "הכנעני" במקומות רבים, כ-ס"ט פעמים (משא"כ השם ארץ ישראל נזכר בתורה רק י"א פעמים).

במראי המקומות (שנערכו על ידי הרה"ח ר' אהרן חייטריק ז"ל) ונדפסו בסוף ספר 'תורה אור' הובאו דברי המכילתא פרשת בא פרשה י"ח שזכה כנען שנקראת על שמו, שכששמע שישראל נכנסים לארץ עמד ופנה מפניהם;

ויש להוסיף ולציין:

1. השל"ה הק' בפ' לך לך (תורה אור ט):

וזהו ענין שנשאר שם כנען להארץ הקדושה, אחר שהיתה של ישראל, מצינו כמה פעמים שנקראת ארץ כנען. אלא הכוונה כי כנען לשון הכנעה, וזהו קיום הארץ שנהיה עבדי ה', וכשפרקנו עול ולא היינו עבדים לו,

אזי עבדים משלו בנו (איכה ד, ה), ועיקר מעלת וקיום הארץ היא בהיותינו נכנעים ועבדים לו.

2. ובאופן-אחר קצת, אך דומה, כתב השל"ה במסכת פסחים (מצה עשירה דרוש ראשון):

כי הקדושה באמיתיות כנען, ועבדות כנען לשון נכנע, וזהו סוד שארץ ישראל אף לאחר שכבשה עדיין שמה עליה ארץ כנען, כי שם אדרכה מקום ההכנעה והקליפה יצאת ואז נשארת ההכנעה זכה בלי שמרים. וקל-להבין. והיתה מתחלה ארץ כנען הטמא ואחר-כך כנען הקדש. [יצויין כי על-פי הידוע אדמו"ר הזקן הדגיש את שייכותו לשל"ה הק', והיה "א של"ה איד" (=יהודי של של"ה) - ראה 'תורת מנחם' כרך א עמ' 9. ושם-נסמן].

במקומות הנ"ל באה ההסברה מדוע נשאר השם ארץ כנען גם אחרי כיבושה וכניסת עם ישראל, כאשר השם המתאים הוא - ארץ ישראל.

*

ולהוסיף, שעצם הדבר שניתנה הארץ לכנען טרם שניתנה לעם ישראל מצינו בזה כמה טעמים:

א. בקהלת רבה פ"ב: כדי שיכנסו ישראל לארץ וימצאו אותה מלאה ברכות.

ב. בזהר פרשת נח (נט, ב): פוק ודוק ותשכח אמאי אתיהיבת ארעא קדישא לכנען עד לא ייתון ישראל כו' - ותוכן התשובה, כמו שהקליפה שומרת על הפרי, עיין שם.

ג. רבינו בחיי (בראשית י, טו): כי רצה שתהיה הארץ הקדושה לכנען. . כדי שלא יכול להחזיק, כי אין העבד יכול להחזיק בנכסי האדון.

*

והנה הרבי הביא בר"ד שם ש"כנען" הוא גם מלשון סוחר, וכך הנשמה ירדה למטה לצורך "מסחר".

על כך יש לציין גם לפסוקים: ישעיה כג, ח. משלי לא, כד.

*

ולגוף הענין – מצד מה בחלק מהמקומות נזכרה דווקא כארץ ישראל ובחלקם נזכרה גם כארץ כנען – ראה מה שנתבאר ב'לקוטי שיחות' ח"י"ח עמ' 402, והובא ב'יחידות' שם בהערה 28.

לד.

קפיצת הדרך דאליעזר עבד אברהם

ב'לקוטי שיחות' כרך א עמ' 34 ואילך מבאר הרבי את דברי רש"י על הפסוק (חיי שרה כד, מב) "ואבוא היום אל העין": "ואבוא היום – היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ".

להלן תוכן הדברים ('המאור שבתורה' בראשית עמ' רמה-רמו) :

יש לשאול: (א) הרי ידוע שאין הקב"ה עושה ניסים לבטלה. מה היה איפוא הצורך בנס זה של "קפיצת הדרך"? (ב) לשם מה סיפר אליעזר על נס זה לבתואל וללבן?

ויש לומר:

על רבקה בבית בתואל נאמר הפסוק (שיר השירים ב, ב) "כשושנה בין החוחים": כשם שהשושנה גדלה דוקא בין החוחים, והם אינם מניחים להוציאה מביניהם בקלות, משום שבזכותה זוכים אף הם להשקיה ולטיפוח – כך גדלה רבקה הצדקת בין רשעים, והם לא היו מניחים להוציאה מביניהם ללא טענה תקפה ומוצדקת.

ולכן, כל עוד לא מלאו לרבקה שלוש שנים ויום אחד – לא היה ביכולתו של אברהם להתחיל לפעול להוצאתה מבית אביה, שכן כוחות הטומאה לא היו מאפשרים זאת. רק לאחר שמלאו לה שלוש שנים ויום אחד, ובכך נעשתה ראויה להינשא ליצחק – נוצרה טענה שהיה בכוחה להוציא את רבקה מבית אביה, ורק אז יכול היה אברהם לשלוח את אליעזר אליה.

יחד עם זאת, מרגע שנוצרה האפשרות להוציא את רבקה מבית בתואל – היה צורך להוציאה משם מיד, כדי שלא תיאלץ לשהות בין הרשעים רגע מיותר; ולכן אירע לאליעזר נס קפיצת הדרך, כדי שיוכל להוציא אותה משם מיד.

ומאחר שאליעזר ידע שלבן ובתואל ינסו לעכב את רבקה אצלם לפחות לזמן מה (כפי שאכן דרשו לאחר מכן "תשב הנערה אתנו ימים או עשור" (לקמן פסוק נה)) –

סיפר להם אליעזר על נס קפיצת הדרך שאירע לו, כדי להבהיר להם בכך את גודל ההכרח להוציא את רבקה מביניהם מיד.

עד כאן תוכן השיחה.

*

והנה ביאור זה הוא ביאור פנימי ;

ולכאורה מצינו ביאור ששייך להלכה בדברי החתם סופר (על הפסוק חיי שרה כד, נז) הכותב שהצורך בנס דקפיצת הדרך בהליכה הוא לפי שרבקה היתה בת ג' שנים מצומצמות ואם ימתין עוד יום אחד שוב יהיה דינה כגיוורת שנתגירה יותר מבת ג' שנים ויום אחד שאסורה לכהן, והרי יצחק היה עולה תמימה, על כן קפצה לו הארץ שיהא זה בו ביום.

אולם סוף סוף ההכרח בביאורו של רבינו, שהרי לפי דברי החתם סופר יכול היה אליעזר להגיע לשם כמה ימים קודם לכן ללא קפיצת הדרך, ועניין זה מוסבר בשיחה שכל הפעולות כדי להביא את רבקה יכלו להתבצע רק לאחר שמלאו לה ג' שנים ולא קודם לכן.

*

והנה מצינו בחז"ל דעה שאין רש"י מביאה שגם בדרך שובו של אליעזר היתה קפיצת הדרך.

וכך נאמר בפרקי דרבי אליעזר פרק טז :

"בשש שעות ביום יצא העבד מחרן . . ובשביל שלא יתייחד העבד עם רבקה בלילה, נקפצה הארץ לפניו. ובשלוש שעות בא לחברון, לעת תפלת המנחה, ויצא יצחק להתפלל תפלת המנחה, שנאמר (תולדות כד, סג) ויצא יצחק לשוח בשדה, ואין שיחה אלא תפילה שנאמר (תהלים קב, א) "תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו".

אכן רש"י לא הביא נס זה, שהרי ידוע שאין הקב"ה עושה נסים לבטלה (כנ"ל מהשיחה), ובענין זה היתה זו חומרא יתירה כמ"ש הרד"ל בפרדר"א שם אות לו, עיין שם.

לה.

מעלת בניית "כרך אחד בארץ ישראל"

בעת ביקורו אצל כ"ק אדמו"ר בשנת תשל"ז הזכיר כ"ק האדמו"ר מגור שליט"א את ייסוד הקהילה החסידית בחצור הגלילית, וכ"ק אדמו"ר התבטא על גודל חשיבות העניין כמובן ממאחז"ל כגודל מעלת בניית "כרך אחד בארץ ישראל" ("פרד"ס חב"ד" גליון 18 עמ' 15).

נוסף על מה שצויין שם (בהע' 52) כמקור לכך לסנהדרין קב, ב: "א"ר יוחנן מפני מה זכה עמרי למלכות, מפני שהוסיף כרך אחד בארץ ישראל", יש לציין גם לתנא דבי אליהו רבה ט, ב: "מה נשתנה עמרי... מכל אשר היו לפניו שלא הושיבו מלך בן מלך עד שבא עמרי וישבו לו שלשה מלכים על כסאו... שכרו היה משום שויתר עיר גדולה בארץ ישראל",

ובפירוש "שי למורא" (לרש"י הלוי וינפלד) שם: שויתר עיר גדולה - אולי פירושו שויתר על ממונו וקנה שטח העיר כדי לבנותה... וגם יש לפרש... מלשון "ייתר"... שיייתר (שהוסיף) עיר גדולה בארץ ישראל.

לו.

לצבוט את הלחיים ולהעניק חיוך...

ב'חידות' הרה"ח ר' שלמה מיידנצ'יק ("מיידנצ'יק - הקטר של חב"ד" עמ' 274):
 "חסר לך שמחה ואני לא רואה כל סיבה לכך. אני יודע את כל הקשיים שלכם וגם את הקשיים שאתם לא יודעים עליהם. אבל הקב"ה נותן כוחות להתגבר עליהם, וזה מוכרח להיות מתוך שמחה...
 מכאן ולהבא צריך להיות הכל מתוך שמחה, וכוונתי ב'להבא' היא מרגע זה ואילך.

נו, תן לי עכשיו חיוך בתור מתנה אישית. תצבוט את הלחיים ותהיה בשמחה. נו, כשאתה עוד כאן איתי. עכשיו... תהיה בשמחה."

יתכן ומקור הוראה זו באגרת הצמח-צדק ('אגרות-קודש' הצמח-צדק עמ' שכד. במהדורת תשע"ג - עמ' כא): "וגם עוד זאת שלא לדבר בעניני דמרה שחורה חס-ושלום, רק אדרבה להראות בעצמו תמיד תנועות משמחות, כאילו הוא מלא שמחה בלבו אף-על-פי שאין בלבו כן בשעת מעשה, וסופו להיות

כן . . לפי המעשים והפעולות אשר האדם עושה, נקבע אחר-כך בלבבו . . וככה יערה ה' רוח ממרום בשמחה ובטוב לבב".

לז. ליל שישי

ב'תורת מנחם' כרך ט עמ' 66 :

"פעם נהגו חסידים – וכנראה יש שנוהגים כן גם כיום – להיות ערים בליל ששי (הלילה השייך לערב שבת). והיסוד לזה – מ"ש אדמו"ר הזקן באגרת התשובה (פרק י) בנוגע להקדמת תשובה תתאה בתיקון חצות, ש"עכ"פ לא יפחות מפעם א' בשבוע לפני יום השבת כנודע ליודעים שהשבת היא בחי' תשובה עילאה, ושב"ת אותיות תש"ב בנוש כו"ם".

וב'תורת מנחם' כרך לז עמ' 164 : "נוסף על ימי המועדים בשנה, ישנו גם מספר ימי השבוע, ובנדו"ד, הרי זה ליל ששי, שבו נהגו בכו"כ מקומות להיות נעורים (כל הלילה, או במשך כמה שעות) – שזהו ענין התשובה, כמ"ש רבינו הזקן באגרת התשובה (פרק י) "שהשבת הוא בחי' תשובה עילאה, ושב"ת אותיות תש"ב", ולכן צריכה להיות ההכנה לזה "לפני יום השבת".

ובשיחת י"ט כסלו תשכ"ח (שם כרך נא עמ' 383) :

"נפלה במחשבתי "סברא": הרי זה יום חמישי בלילה, שבו נהוג בכמה ישיבות בכמה-מקומות לערוך "משמרות", ופעם היו מהם שיושבים ולומדים כל הלילה...".

ב'תורת מנחם' כרך ט ציינו: להעיר ממכתב כ"ק הרה"ק ר' לוי יצחק ז"ל שניאורסאהן לבנו כ"ק אדמו"ר משנת תרפ"ט: "אם לא קשה לך ביותר, תהי' ניעור בכל שבוע ושבוע אור ליום ועש"ק כל הלילה, ותלמד אז רק נגלה ונסתר".

ויש לציין גם לכך שבשיחת פורים תרצ"א אמר כב' קדושת אדמו"ר מוהרריי"צ (להלן בתרגום ללשון-הקודש מ'לקוטי דיבורים בלשון-הקודש' חלק ה עמ' 1052) :

היכן הם לילות יום הששי, בעבר היו חסידים יושבים בלילי שישי ועוסקים בלימוד ובעבודה פנימית, וכידוע שיש בכך שני ענינים: א. ענין התיקון. ב. ענין העבודה. אני מדבר על ענין העבודה של ליל שישי.

כשהיו יושבים בליל שישי, ועובדים עם עצמם, היתה השבת אחרת. בשבת היו "מתפללים", וכדי שהתפלה תהיה כראוי היתה הכנה לכך של לפני התפלה...

וראה גם 'תורת מנחם - רשימת היומן' עמ' קצג ובנסמן שם.

לה.

שמירת שבת-קודש - סגולה לפרנסה

בכמה אגרות ציין הרבי כי מבואר בספרים הקדושים שפרנסה הקשורה בחילול שבת-קודש גורמת לנזק כלכלי, ראה 'אוצר סגולות הרבי' (למברג) עמ' 154 ;

יש לציין לשיחת כב' קדושת אדמו"ר מוהריי"צ מפורים תרצ"א (להלן בתרגום ללשון-הקודש מ'לקוטי דיבורים בלשון-הקודש' חלק ה עמ' 1054-1055) :

"קשה ומר לומר, אך מן ההכרח לומר וחובה מוטלת לפרסם ברבים, לדבר על כך בכל הרחובות שבכל הערים ובכל המקומות, שהסיבה לעניות ולדוחק הפרנסה בדור זה היא, מחמת חילול שבת. רואים במוחש שכאשר מחללים שבת לא ייעשה מכך כסף, נדמה שזה בגלל משבר וכדומה, אך האמת היא שחילול השבת הורס את הפרנסה ומביא חלילה לעניות רחמנא-ליצלן.

כל ישראל אחים, כל ישראל יחיו יהיו כמשפחה אחת, אהבת ישראל היא מצות עשה, לכל יהודי צריך להיות יקר הזולת כמו אביו ואמו וכמו ילדו, ושמירת שבת קודש נוגעת להצלחה הגשמית של כלל ישראל, כשישמרו על השבת הקדושה יפתח השי"ת צינורי ההשפעה לכלל ישראל, והם יהיו ברוכים בכל טוב.

יש לגשת אל יהודי ולומר לו: אינך רוצה להיות עני חלילה, גם אני איני רוצה שתהיה עני חלילה - שמור על השבת הקדושה ויעזור לך השי"ת שמה שחסכת לעצמך ישאר שלם, הרי יודע אתה שזה גלגל, ועל הגלגל צריכים לשמור היטב, כיצד יכול אדם לשמור, השי"ת צריך לשמור, שמור על השבת הקדושה וישמור השי"ת אותך ובני ביתך וכל הטוב שלך ויעניק לך שפע ברכה.

לאנשים הקלילים יש תשובה כללית – "מה לעשות", הרי אתם יודעים היטב באיזה זמן חיים ואם לשמור על השבת – אין פרנסה. צריכים להסביר להם שהם טועים, וצריך להיות בטחון בהשי"ת הזן ומפרנס ונותן לחם לכל בשר, צריכים להוכיח להם שבדברים מוטעים הם מאמינים וסומכים על כך ואילו במה שהוא באמת בטוח וברור – אין הם רוצים לדעת.

כולם יודעים שהבטוח אינו בטוח, אתה עצמך יודע שהיו עשירים גדולים, אנשים ישרים באמת, בעלי בנקים גדולים, וכאשר בא רחמנא-ליצלן זמן מר, מלחמה, או אסון אחר רחמנא-ליצלן, אין בטוחים, אין גבירים חלילה, כל ההון שלהם חרב והתפזר, ואף על פי כן את מספר הרובלים שהשי"ת נתן לך להצלחה – אתה ממשיך להחזיק שוב בידי אותם בטוחים, בהם הנך מאמין, ואילו בהשי"ת שלא התערער ולא יתערער מדוע בו אינך מאמין שהוא יתן לך פרנסה כאשר תשמור על השבת ותקבע עתים לתורה?!".

לט.

בעקבות האריז"ל – שינה בשבת ובעוד תחומים

בשיחת ט"ז אייר תשל"ה (לקוטי שיחות' כרך יב עמ' 254) מסביר הרבי את ענין "בכל דרכיך דעהו" – שבכל עשיותיו בעבודה, אכילה ושתייה וכך הלאה הרי כוונתו של יהודי לעבוד את קונו ולמלאות שליחותו. וכפי שהרמב"ם מבאר בצורה מפורטת (בריש פרק ה מהלכות דעות).

וכאן הרבי מדגים זאת:

"כשם – לדוגמא – ששינת שבת היא מצוה, משום ש"שינה בשבת תענוג" ו"מצוה לענגו" – כך ממלא הוא את ציווי השם גם בשינת לילה בימות החול: השם הבדיל "בין קודש לחול" ולכן שינתו עתה היא באופן של ימות החול, אך יחד עם זאת מתכוון הוא בכך שבדיוק כשם ששינת השבת היא מצוה, כך גם מכוון הוא בשינת החול לקיים ציווי התורה שגופו של יהודי יהיה במצב בריאותי כדבעי, זקוק הוא לשינת מנוחה מתאימה, כדי שיהיה לו כח לבצע את שליחותו בעולם על-ידי הארתה ב"נר מצוה ותורה אור".

על הנאמר בשיחה "ששינת השבת היא מצוה" מצויין בשולי הגליון הערה ארוכה שמכילה: א. ציטוטים מספרי המקובלים בשם האריז"ל לעניין מעלת שינת הצהריים בשבת קודש. ב. ציון לכמה פוסקים. ג.

קביעה שבשו"ע אדה"ז לא נכללה שינת הצהריים בשבת-קודש כמצוה. ד. הסבר לאור היסוד "דבשולחן ערוך [אדמו"ר הזקן] הרי בכמה-וכמה מקומות לא הביא דעות המקובלים".

להלן הציטוטים מספרי המקובלים:

יתרה מזה מצינו בנוגע ליום שהאריז"ל אמר "כי הוא מצוה לישן שינת הצהריים בשבת כו' משא"כ בחול אשר שינת הצהריים מזיק לנשמה כו' בצדיקים אבל ברשעים כו'" (עמק המלך הקדמה הג' פ"ב).

ובסידור האריז"ל (דהר"ש רשקובער) ד"טוב לישן ביום (דשבת) שינת צהריים כו' ומעונג שבת הוא".

ובסידור קול יעקב "אחר הסעודה (דשחרית) טוב לישן כי שינה בשבת תענוג לגוף ולנשמה". - עד כאן.

וראוי להביא כאן מ"ש החיד"א ב'מחזיק ברכה' אורח-חיים סימן ר"צ ס"ב:

"אף אם [אינן] רגיל לישן בחול שרי בשבת אם עונג הוא לו, שהרי רבינו האר"י זצ"ל היה ישן בשבת אף שהוא ז"ל גלה סודו דאינו נכון לישן ביום בחול".

וממשיך החיד"א:

"ורבים מקיימים מנהג רבינו האר"י זצ"ל בזה, ומה טוב אם יקיימו שאר הנהגותיו ואזהרותיו כי קדש הם".

וקצת יש לעיין, לכאורה, בדברי החיד"א:

הוא לומד ממנהגו של האריז"ל הלכה למעשה, "שהרי רבינו האר"י זצ"ל היה ישן בשבת",

אמנם במה שממשיך "אף שהוא ז"ל גלה סודו דאינו נכון לישן ביום בחול" נדרש קצת הסבר:

הרי האריז"ל עצמו קבע שבחול אסור לצדיק לישון, ולא רק ש"אינו נכון"!

[ודוחק לומר כי החיד"א לא סמך כל כך על מה שכתב בספר "עמק המלך" (ראה מ"ש כ"ק באגרות קודש' כרך יא עמ' קסג), שהרי התבטא אודותיו "הרב עיר וקדיש מהר"י סרוק ז"ל" (מראית העין' נדרים ג, א)].

והנה קטע זה האחרון בדברי החיד"א, "ורבים מקיימים מנהג רבינו האר"י זצ"ל בזה, ומה טוב אם יקיימו שאר הנהגותיו ואזהרותיו כי קדש הם", מצינו דוגמתו אצל רבינו בשבת-פרשת קורח תשח"י (תורת מנחם' כרך כג עמ' 112):

"אם רוצים לחקות את הנהגתו של הרבי - יעשו זאת תחילה בנוגע לשאר עניני עבודתו והידוריו בכל עניני תורה ומצוות, ולא להתחיל בענין של תעניות!".

יתכן ודברי החיד"א נאמרו קצת באירוניה, כלומר: רבים אצים לקיים מצות שינה בש"ק כי גם הגוף נהנה מכך, ואילו רבינו סבור שאל ילמדו מחומרותיו של אדמו"ר מוהרי"צ בעניני תעניות!

ולהעיר ממ"ש אדה"ז "הטעם בזה שמגדולים בהנהגתם אין למדין אלינו בדינים הנגלות לנו באיסור-והיתר..".

- 'מאה שערים' עמ' 78, וראה ספר 'מגדל עז' (מונדשיין, כפ"ח, תש"מ) עמ' שעה והע' 34 -

אלא שבענין שינת יום שבת-קודש מצינו בשיחת כב' קדושת אדמו"ר מוהרי"צ מפורים תרצ"א ששולל ענין זה (להלן בתרגום ללשון-הקודש מ'לקוטי דיבורים בלשון-הקודש' חלק ה עמ' 1054):

שעה לפני הדלקת נרות צריכים להתפנות מכל העסקים, שהשבת כבר תשרור בחנות, בעסק ובבית. השבת מביאה שלום בית, ילדים יהודיים, בילדים נחרט עונג השבת כמוח ובלב, שבת מביאה ברכה והצלחה, ועל השבת להיות "שבת לה", ללמוד בה יותר, להתפלל יותר, לא לשכב לישון. על כל אחד ואחת מוטל החוב לקדש את השבת, לעסוק בזה ולהשפיע גם על הזולת לשמור על השבת הקדושה, כל אחד בלי הבדל אם הוא למדן או אדם רגיל מחוייב לדבר עם מכריו ועם כאלה שאינם מכריו להיות שומרי שבת כהלכתה.

ועוד להעיר: דברי הרבי "מכוון הוא בשינת החול לקיים ציווי התורה שגופו של יהודי יהיה במצב בריאותי כדבעי. . כשם ששינת השבת היא מצוה" כנראה מיוסדים על הרמב"ם הלכות דעות פ"ג ה"ג: "ואפילו בשעה שהוא ישן, אם ישן לדעת כדי שתנוח דעתו עליו וינוח גופו כדי שלא יחלה. . נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא".

מ.

נסיון העשירות ונסיון העניות

ב'תורת מנחם' כרך כג עמ' 206 :

גם עניות היא נסיון, ואדרבה, הנסיון דעניות – שגורם ליגיעה וצער כו' – גרוע וקשה יותר, ועד כדי כך שאמרו חז"ל (ראה עירובין מא, ב) שעניות מעבירה את האדם על דעתו ועל דעת קונו! וכיון שכן, מוטב איפוא שיהיה הנסיון של עשירות!...

ובודאי יעזור השי"ת שיצליחו לעמוד בנסיון העשירות!

[וראה גם 'תורת מנחם' כרך יג עמ' 317: "שהנסיון של עשירות הוא נסיון גדול ביותר"]

חולק, אפוא, הרבי בדבריו אלו על מ"ש ב'פלא יועץ' ערך עשירות, שקובע: "עשירות הוא נסיון יותר חזק מן העניות",

והנה טעמו של ה'פלא יועץ': "כי הוא מעותד לכמה איסורים וכמה רעות, וצריך זהירות יתרה ושמירה רבה...".

הרבי אמנם אינו חולק על הקושי, אבל סבור שנסיון העוני גרוע יותר.

והנה גם ה'פלא יועץ' מעניק שורת עצות איך לעמוד בנסיון, ולכן המסקנא היא כדברי רבינו!

מא.

"פרוטה ופרוטה מצטרפת"

בשנות תש"מ (לערך) כתב חסיד שנרדף במקום מגוריו על הפצת דא"ח וסבל התנכלויות לרבי וציין כי "המאורעות האחרונות, בצירוף הישנות, הרי פרוטה פרוטה מצטרפת".

הרבי ענה על גליון מכתב השואל בכתב-יד-קדשו (נדפס ב'היכל מנחם' כרך ב

עמ' פד. צילום כתי"ק ב'תשורה' (זאנדהויז תשס"ח) עמ' 8):

שייך מצטרפת אמתית – רק בעניני צירוף ואחדות וקדושה, משא"כ בעניני דפרודא ומחלוקת ומדין ושנאת ישראל וצער הגוהנ"פ [=הגוף והנפש]

וע"פ הלכה פשוטה ידועים דברי הרגצובי בזה.

*

יש לציין שאכן מצינו את הכלל האמור בנוגע לעניני טוב וקדושה – וכמובא גם על-ידי אדמו"ר הזקן באגרת-הקודש שבתניא ריש סימן ג (בתוספת הערות הרבי ברשימותיו):

"וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה בראשו (ישעיה נט, יז, ושם: "כשריון") ודרשו רז"ל (בבא בתרא ט, ב. הובא גם לקמן באגרת-הקודש סימן ל) מה שריון זה כל קליפה וקליפה מצטרפת לשריון גדול, אף צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. פירוש, שהשריון עשוי קשקשים על נקבים והם מגינים שלא יכנס חץ בנקבים. וככה הוא מעשה הצדקה", וכמבואר בהמשך האגרת באריכות.

*

אמנם יש לבאר על מה מיוסד מענה זה – שלכאורה דורש הסבר, שהרי מצינו במסכת סוטה ח, ב: ומנין שכל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול, תלמוד-לומר: 'אחת לאחת למצוא חשבון' (קהלת ז, כז).
ופירש רש"י שם:

ומנין שכל פרוטה ופרוטה וכו' – ואע"פ שלא נפרעו ממנו פעם ראשונה ושניה לא ויתרו לו עליהם אלא מצרפין [או: מצטרפין] לו אותן לחשבון.
וראים, אפוא, שמצטרפת לענין עונש על חטאים.

– ובדוחק אולי אפ"ל שזה גופא ענין חיובי שהרי ענין הפירעון הוא לטובתו וכמחז"ל (סנהדרין מג, ב) "ביום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא", וכידוע פס"ד הרמב"ם (הלכות שבת פרק ב הלכה ג) "הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלוה בעולם".

*

אכן המעיין בירושלמי רואה ששם הובאו שני פירושים:

א. על-דרך הבבלי כאן, שכל מעשה ומעשה מצטרף, ואם לעתים אין אדם נענש מיד במדה הראויה לחטאו – הרי חטאים קטנים מצטרפים יחד לחשבון גדול ולבסוף נפרעים ממנו בעונש מתאים.

ב. למעליותא: שפעמים חייב אדם לפי חטאו בעונש חמור והקב"ה נפרע ממנו מעט מעט בעונשים קטנים וכולם מצטרפין יחד לחשבון הגדול של מירוק העוון.

*

ולא זו בלבד, אלא שגם בבבלי מצינו כן – שורת ענינים שמדגישים את החיובי שבענין זה – בעבודה זרה ד, א (ובפירוש רש"י):

1. "אמר להן הקב"ה לישראל: כשאני דן את ישראל אין אני דן אותם כאומות העולם, דכתיב (יחזקאל כא, לב) "עוה עוה אשימנה וגו'" אלא אני נפרע מהן כפייד של תרנגולת (ניקור, . . . שמנקרין מעט מעט, וכן נפרע מהן מעט מעט...)".

2. "דבר אחר: אפילו אין ישראל עושיין מצוה לפני כי אם מעט, כפייד של תרנגולין שמנקרין באשפה, אני מצרפן לחשבון גדול [שנאמר "אם כפיידן] להן שוע" (אני נותן להם פדיון...).

3. וראה שם בהמשך: "...בשכר שמשוועין לפני אני מושיע אותם והיינו דאמר ר' אבא (אפדם לישראל בממונם, והיינו כפייד של תרנגולין, פורעין מעט מעט, "ונוגשין בצדקה") . . . דכתיב (הושע ז, יג) ואנכי אפדם . . . אני אמרתי אפדם בממונם בעוה"ז כדי שיזכרו לעולם הבא...".

4. ועוד: "...משל למה-הדבר-דומה, לאדם שנושה משני בני-אדם, אחד אוהבו ואחד שונאו, אוהבו – נפרע ממנו מעט מעט".

שמכל זה משמע שאכן מצטרפת לטובה, וק"ל.

*

[הערת בני הרה"ת משה לוי יצחק שי':

כד דייקת שפיר הנה לשון מענה הרבי הוא: "שייך מצטרפת אמיתית – רק בעניני צירוף ואחדות וקדושה", ואולי אין הכוונה בזה שלא שייך מצטרפת בענינים היפך הקדושה, ובפרט שכנ"ל מצינו במפורש ששייך בזה מצטרפת, אלא הכוונה שהמשמעות הפנימית והאמיתית של צירוף שייכת רק בעניני קדושה שבהם אכן ישנה אחדות אמיתית סביב אלקות, אחדות ה', משא"כ בעניני היפך הקדושה, אף שלפועל שייך שיהיה צירוף מבחינה מעשית, אך אין זה צירוף אמיתי ומושלם מבחינת המשמעות הפנימית, כיון שמדובר בלעומת-זה שענינם פירוד].

מ.ב.

מקורות ל"אין שמחה בהתרת הספקות"

בשיחות כ"ק אדמו"ר כשמזכיר "אין שמחה בהתרת הספקות" צויין מקורו: "מאמר החכם - הובא בהמשך מים רבים תרל"ו [מאת כ"ק אדמו"ר מהר"ש] בתחלתו".

ויש לציין כי מצינו מספר מקורות בדברי גדולי ישראל מדורות קדומים יותר למאמר זה:

(א) מצודת דוד משלי טו, ל: הארת עינים בדבר המסופק ישמח לב כי אין בעולם שמחה בהתרת הספיקות.

(ב) שו"ת הרמ"א סימן ה: מי שלא טעם טעם התרת הספיקות לא טעם טעם שמחה.

(ג) פרי מגדים אשל אברהם סימן עת"ר: מי שלא טעם שמחת הספיקות והתרתם לא טעם טעם שמחה מעולם.

(ד) פרי מגדים משבצות זהב סימן תרפ"ב: כנ"ל.

אבל כבר כתבנו במקום אחר (התקשרות' גליון א' קיב עמ' 9) ששיטה מיוחדת היתה לו לרבינו בציוני מראי מקומות.

מ.ג.

"בכל דרכיך דעהו"

בשיחות רבות נזכרו דברי הרמב"ם בהלכות דעות פ"ג ה"ב-ג ודברי השולחן-ערוך אורח חיים סימן רלא בעניין "בכל דרכיך דעהו" ו"כל מעשיך יהיו לשם שמים", שהאדם צריך לכוון כל מעשיו הגשמיים בכל היום כולו לשם שמים.

ויש להוסיף ולציין לדברי האור החיים' הק' ריש פרשת בחוקותי, לאחר שמביא את דברי הרמב"ם הנ"ל:

"והוא מאמר הכתוב כאן: "אם בחקתי תלכו" - בשביל עסק התורה תלכו בכל דרככם באכילה וכו', במשתה בדיבור וכו', בכל מעשה המסובב מהטבעיות".

מד.

"אשה כשרה העושה את רצון בעלה"

בריבוי שיחות (ראה, לדוגמא, 'תורת מנחם' כרך לד עמ' 167; כרך ס עמ' 140) מביא הרבי פירוש פנימי במאמר חז"ל (תנא דבי אליהו רבה פרק ט, והובא להלכה בשולחן ערוך אבן העזר סוף סימן סט) ש"אשה כשרה" היא ה"עושה את רצון בעלה", שתפקידה של אשה כשרה היא להיות "עושה", כלומר: ליצור, את "רצון בעלה". להשפיע עליו שירצה בלימוד התורה ובקיום המצוות בהידור.

יש לציין:

הסבר זה הוא בפשטות חידוש של הרבי מדילי' וביססו – כמו שהרבי ציין במספר הזדמנויות – על-יסוד המבואר בחסידות בפירוש לשון חז"ל "עושי רצונו" ו"עושי רצונו של מקום" בכמה מקומות בתורת החסידות (ראה, לדוגמא, 'לקוטי תורה' לאדמו"ר הזקן אמור לד, ב).

והעירני חכם א' כי פירוש זה ממש במאמר חז"ל על "אשה כשרה" נמצא גם בספר 'עבודת ישראל' להמגיד מקו'ניץ על חג הפסח:
 "איזה אשה כשרה שעושה רצון בעלה" – דהיינו שהיא מולדת רצון בבעלה.

מה.

נישואי אלמנה (זיווג שני)

הרבי עודד נישואי אלמנות – ראה (לדוגמא) 'שלחן מנחם' כרך וא"ו עמ' רנו: "כשהנשמה בעולם האמת רואה שמייסדים החיים מתאים לתורתנו. הרי גורמים נחת-רוח אמיתי לנשמה. . עליית הנשמה ועונג אמיתי לה" (וראה גם שם עמ' רנא), וגם זיווג שני בכלל – ראה שם עמ' רנג ואילך.

ומדבריו משתמע בבירור שיש נחת ותיקון לנשמת הנפטר אם נשאת האלמנה וכו'.

יש לציין שגישה זו מקורה בדברי המגיד ממעזריטש, כדלהלן.

ב'בני יששכר' (אדר מאמר ב דרוש ז) בשם הרב הקדוש מו"ה דוב בער שנפש הנפטר אין לה עליה כל כך למחוז חפצה עד שתנשא אלמנתו אם היא ראויה לכך עדיין.

וכן הובא בספר 'טעמי המנהגים' (ירושלים ת"ו תשי"ז) 'עמ' תכב (בקונטרס אחרון): ובשם המגיד הקדוש מוהר"ר דוב בער ממעזריטש זצוק"ל שנשמת הנפטר אין לה עלייה כל כך לבוא למחוז חפצה עד שתנשא אלמנתו אם היא ראויה עדיין להנשא.

מוז.

השארית רכוש לימי הזקנה

בהתוועדות ש"פ חיי שרה תשנ"ב (ספר השיחות תשנ"ב' כרך א עמ' 101 ואילך) דן הרבי בעובדה שאברהם אבינו נתן לאליעזר "כל אשר לו" כדי לבצע את השליחות שהטיל עליו למצוא שידוך ליצחק, שהרי אפילו בנוגע לצדקה מפורש ש"לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו" ואברהם חי עוד ל"ה שנים והיה עליו להשאיר ברשות עצמו נכסים וכו'.

עיינ שם הביאור שאין מדובר כאן בנישואי אדם פרטי של יצחק, שאז אכן אין מתאים שיעניק (במתנה) "כל אשר לו" לרגל חתונת בנו ודי בנתינת חלק (אפילו רוב) כאשר השאר נשאר ברשותו של אברהם; אך כיון שמטרתו של אברהם בנתינה זו היתה להעביר את כל אשר לו (ענינו ומהותו) ליצחק בהיותו הממשיך של אברהם כראש של כלל ישראל והיהודי הראשון – לכן הכניס בכך את כל כחו, "כל אשר לו", עיינ שם ביאור נפלא הן בדרך הפשט והן על-פי פנימיות הענינים.

ויש לציין לדברי השל"ה שער האותיות אות דרך ארץ סעיף כ"ט:

"אבל ראיתי מקצת אבות כשיש להם עושר, בכואם לימים, נותנים לבניהם לכל אחד סך גדול אחר שהם נשואים, ומחזיקים לעצמם כפי שיעורא שמשערים שיהיה להם די כל ימי חייהם. זהו שטות גדול והוא שטות אשר יכול לבא לידי עבירה גדולה, כי מי יודע מה יולד יום, אולי יתהפך הגלגל על האב, ואוי לאב שיבא על שלחן בניו, כי הוא דבר שנגד הטבע, והבנים מחזיקים את אביהם והוא עליהם כעול הכבד, אף שהוא העשירים כבר נשכח מהם כל השובע, ומכח זה באים הבנים לידי עון גדול. על כן כל חכם וכל הרואה את הנולד לא יעשה כזה. . אבל לחלק ולתת מתנות גדולות אחר כך לא יעשה כלל כל ימי חייו, כי אין רע בעולם כרעה הזו שאב או אם יסמכו על שלחן בניהם, רע ומר כמות כו' . . אמרו במשל הדיוט, אב אחד מפרנס עשרה בניו באהבה וברצון, ועשרה בנים לא מפרנסים באהבה וברצון אב אחד שלהם. על כן שום אב חכם לא יגרום

בעצמו לבא לידי מדה זו ברעות נפשיה, אם לא מה' היתה זאת, אז די לצרה בשעתה, הרחמן יציל", עכ"ל השל"ה.

והנה בכלל דברי השל"ה מתאימים לשאלה בהשיחה, אמנם השל"ה מציין פרט אחד יוצא מן הכלל:

"רק לענין ליתן נדוניא לעשות שידוך חשוב וכשר – יעשה, מפני שזה הוא תכלית גדול", ובנידודו"ד הרי מדובר היה לטובת השידוך של יצחק!

אלא שהשל"ה עצמו מגביל זאת (ושולל "לחלק ולתת מתנות גדולות . . לא יעשה כלל כל ימי חייו").

ולכן השאלה בהשיחה במקומה עומדת.

ויש להוסיף:

אברהם אבינו היה נביא (וכמפורש בתורה-שבכתב "כי נביא הוא" – וירא כ, ו) ולכן ידע: 1. שיוכל להיות ניוזן מנכסי יצחק. 2. שיצליח להשיג עוד נכסים – וכמפורש בשולי השיחה בספר השיחות תשנ"ב (עמ' 103) בשולי הגליון להערה 53.

מז.

במות ואיכות בהכנסת תלמידים לבית המדרש

בהתוועדות ש"פ בהר-בחוקתי מבה"ח סיון תנש"א (ספר השיחות – תנש"א עמ' 547) דובר אודות ענין הביטול שמודגש בהתאחדות כמה-וכמה מישראל "להקהיל קהילות", ובפרט כאשר מתאחדים אנשים נשים וטף בשעת קריאת עשרת-הדברות, כלומר, התאחדות לא רק עם אנשים שבערכו ובמדרגתו בלימוד התורה ("להקהיל קהילות . . ללמוד בהם תורה לרבים"), אלא גם עם קטני קטנים, שכולם יחדיו באים לבית הכנסת – תכלית הביטול.

בהערה 131 בשולי השיחה מבאר הרבי את סיפור הגמרא במסכת ברכות כח, א "שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש" ועם מינויו של רבי אלעזר בן עזריה כנשיא "אותו היום סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים לכנס . . באותו יום התוספו כמה ספסלים" (ארבע מאות או שבע מאות) וגם לאחרי ש"הראו לו [=לרבן גמליאל] בחלומו כדים לבנים מלאים אפר" (כלומר אף אלו אינם ראויים – פירוש רש"י) מסיק[נה הגמרא] "ולא היא; זה ליישב דעתו הוא שהראו לו" (כיון ש"חלשה דעתו דרבן גמליאל כו").

וכך מסביר הרבי:

ויש לומר בתיווך הדברים (המסקנא "לא היא" ואף-על-פי-כן "הראו לו בחלומו", שבוודאי לא הראו לו דבר שקר חס-ושלום) – שגם כשמצד עצמם אינם ראויים, מכל מקום, על-ידי-זה שמכניסים אותם לבית-המדרש נעשים ראויים כו'.

למרות שלא צויין שם מקור הנהגה כנראה מקור הדברים הוא בהדרן על מסכת ראש השנה (לקוטי שיחות) כרך כד שיחה ל"אלול" עמ' 95 ואילך. 'הדרנים על הש"ס' כרך א עמ' עז ואילך) בענין בית המדרש, שמדובר בתלמיד "שאינ תוכו כברו", הרי חסר אצלו כללות האיכות של תלמיד, כקביעת חז"ל (יומא עב, ב) "כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם" – ובוד בבד התורה נקנית כדיבוק חברים ובפלפול התלמידים (אבות פ"ו, ו) ואדרבא מתלמידי יותר מכולם (תענית ז, א. מכות י, א), ואם-כן ככל שירבו התלמידים (גם כאלה שאין תוכם כברם) יש יותר פלפול והתורה נקנית בעומק יותר.

ועל-דרך המוסר – מוסיף הרבי – מאחר ש"תורה" היא מלשון הוראה – להורות לאדם איך עליו להתנהג – אם כן היה מקום לומר ששיבה מיועדת גם עבור תלמידים שאין תוכם כברם כדי שהם ידעו איך להתנהג, ויתירה מזו, לפעול אצלם שיהיה תוכם כברם.

ומוסיף בהערה 26:

על פי זה יובן מה שחלשה דעתו של רבן גמליאל כשראה שניתוספו ספסלים, אף שלא חזר בו משיטתו שהאיכות מכריע – כי ראה שניתוסף גם באיכות בית המדרש, שבאותו יום "לא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא פירושה" (ברכות שם), "מתוך שרבו התלמידים רב החידוד והפלפול" (רש"י שם).

[ב'סיפורי חסידים' של הגאון החסיד רש"י זיין (ז"ל) פרשת תרומה סיפור 214 מובא מעין הסבר זה בשם ה'חידושי הרי"ם' – על חולשת דעתו של רבן גמליאל "והיה דואג שלא ייענש במה שמנעם בימיו מלבוא" (לשון רש"י שם – ד"ה "קא חלשה שעתיא דר"ג"), דלכאורה, מה נתחדש לו לר"ג עתה, ובמה נשתנתה דעתו עכשיו להתחרט משיטתו הראשונה להרחיק תלמיד שאין תוכו כברו? וביאר ה'חידושי הרי"ם' שכשבאו התלמידים שאין תוכם כברם לבית-המדרש, פעל עליהם כח ביהמ"ד כל כך, שנשתנו תיכף לטובה ונעשו תוכם כברם, ור"ג הרגיש זאת, ולכן חלשה דעתו ונתחרט שלא הניחם מקודם לבוא לבית המדרש כי אז היו משתנים ונעשים תוכם כברם. – הערת אחי הרה"ת וכו' שמואל שי'.]

ואולי יש להוסיף:

שינוי ההנהגה נפעל כתוצאה מהורדת ר"ג מנשיאותו ועלייתו של ראב"ע על כס הנשיאות, וידועה התמיהה: למה רצה ראב"ע להיות נשיא אפילו ליום אחד – "יומא חדא בכסא דמוקרא" – ומשמיא הניחוחו וכיוונו לכך.

יש מפרשים שזהו משום שהעולה לגדולה מוחלין לו על כל עוונותיו [וכמו שר' זירא (ראה סנהדרין יד, א) חשש בתחילה מהגזק ("הוי קבל (=אפל) וקיים (=ותחיה)", כלומר הרחק מן הרבנות שמקברת את בעליה) – גמרא ופירוש רש"י סנהדרין שם] ובכל זאת הזדרז להסמך מחמת מעלה זו] וכך נהג גם ראב"ע.

ולפי"ז י"ל שרצה לפעול חידוש בבני דורו כשם שהוא עלה בדרגא – "אשר יוציאם ואשר יביאם" – ואולי אפ"ל שאכן כל שינוי (ומני) זה נועד מלמעלה לפעול את הכנסתם לביהמ"ד של אלו ש"אין תוכם ככרם"!

מח.

מחשבה דיבור ומעשה ראשונים של היום

במאמר ד"ה לכה דודי תשי"ד אות ד ('ספר המאמרים מלוקט' ח"ד עמ' רלז-רלה) מבאר מה שע"י התפלה בתחלת היום ביכלתו לקשר כל הענינים הגשמיים ולעשותם כלי לאלקות ע"פ מה שביאר הבעש"ט ענין איסור שאלת שלום קודם התפלה – "וכמו כן בנוגע למחשבה-דיבור-ומעשה של האדם במשך כל היום, שכולם מסתעפין ונמשכין אחר הדבור הראשון – ולכן דבור [וכן מחשבה ומעשה] הראשון של האדם בקומו משינתו צריך-להיות בעבודת ה' שעל-ידי-זה ממשיך קדושה בכל המחשבה-דיבור-ומעשה שלו במשך כל היום כולו".

אימרה זו הושמעה בבית מדרשם של תלמידי הבעש"ט בסגנונות שונים שנקודתם שוה.

דוגמא אחת עכ"פ: ב'פאר לישרים' מהרה"צ הר"י מרוז"ן (הדברים יובאו כאן בלשונם משום שמביא בתוך דבריו גם את הרב המגיד):

"ולקחת מראשית" (תבוא כו, ב) היינו מראש היום, ואם חס-ושלום מבלבל ראש היום, אף-על-פי שאחר-כך עומד ומתפלל, עם-כל-זה הבל המה

מעשה תעתועים [=כלשון הכתובים ירמיה י, טו. נא, יח]. ולהיפוך, אם מקדש ראש היום לד', אזי יהיה בטוח שכל מעשי היום יהא לשם-שמים.

וזהו שכתוב (תהלים סג, ג-ב) "אלקים א-לי אתה אשחרך", פי' לשון שחרית, ראש מחשבה דשחרית היא לך, "צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי, בארץ ציה ועייף בלי מים", אפילו אלך אחר-כך בארציות היינו במשא-ומתן בלי מים בלי תורה, "כן בקודש חזיתך" אף-על-פי-כן אוכל לחזות אותך בקדושה.

וזהו פירוש "מפני שיבה תקום", היינו קודם שמזקין היום תקום, היינו בתחילת היום, וזהו "צעיר אנכי לימים" כמו צעיר שיש לו כח יותר מהזקן, כן צריך להיות צעיר לימים, למשול על הימים ולא הימים עלי חס-ושלום. וזהו פירוש "החכם עיניו בראשו" היינו בכל הראשיות, בראש-השנה ובראש-חודש ובראש השבוע ובראש היום.

וזקני המגיד ז"ל אמר "ושמת בטנ"א" ראשי-תיבות טעמים נקודות אותיות, היינו שצריך ליקח ראשית המחשבה וליתן בכל יום ואז הוא טוב.

מוט.

כשנתגבר הושך הגלות נדרשת הוספה מגיל צעיר בלימוד פנימיות התורה

ברשימת דברי כ"ק אדמו"ר בעת ביקור כ"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א, ט' אדר ראשון תשל"ג (במהדורת תשס"ט עמ' לח):

"בתקופתנו צריכים להכניס את לימוד החסידות לתכנית הלימודים מיד בתחילת גיל החינוך - שש שנים".

- ושוב ביתר שאת ב'חידות' ד' אדר שני תשמ"א.

יש לבאר החידוש בהוראה זו כי הרה"ק ר' אהרן מבעלזא הורה כי עד גיל שש עשרה לא ילמדו הילדים והבחורים "תניא" ו"לקוטי תורה" אולם לאחר מכן אפשר ללמוד ספר התניא (ראה 'המבשר' קהילות, יום ג' י"ד מנ"א תשפ"ג עמ' 17).

- וע"ז ביאר רבינו (ב'חידות' שם עמ' לט) כי בדורינו כאשר ניתוסף ב"חושך הגלות" ונוצרו קשיים חדשים בעבודת ה', יש צורך בתרופה של חסידות בתוספת וביתר שאת.

ג.

לימוד בהעמקה בדודנו

בר"ד ד' אדר שני תשמ"א בעת ביקור כ"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א דובר אודות הלימוד בהעמקה שהולך ומתפשט בדורינו, עיין שם בארוכה (סעיף ט, עמ' יא במהדורת תשס"ט).

ויש לציין לשיחת ש"פ חיי שרה תשל"ג - 'תורת מנחם' כרך ע' עמ' 182.

נא.

תפילה במהירות

ביום ב' דחג השבועות תשמ"ז ('התוועדות תשמ"ז' כרך ג' עמ' 418) סיפר הרבי על דו-שיח שהתקיים ב"חדר" בו למד בין ילד חסידי לילד ליטאי אם תפילה צריכה להיות במהירות או במתינות, עיין שם.

ולהעיר ממ"ש ב'כתר שם טוב' (קה"ת תשס"ד) אות רכ / ד (עמ' קכז):

"פעמים יכול לומר התפלה במהירות מאוד, מחמת שבוער בלבו אהבת השם מאד והתיבות יוצאים מפיו בעצמם".

נב.

טבילה בלא בזנה

ב'לקוטי שיחות' כרך וא"ו (משיחת ש"פ בראשית תשכ"ח) עמ' 274 הובא לשון אדמו"ר האמצעי "לא די במעשה הטבילה (במקוה) עצמה בלתי כוונה בביטול רוחני דהיינו במסירות נפש" - אף שמשנה מפורשת היא דנדה שאנסה חברתה וטבלה טהורה ובתרומה נמי אכלה (נדה יג, ב. חולין לב, סע"ב).

[וכן נעתק גם ב'שולחן מנחם' כרך א עמ' קטו].

וכנראה הוא טעות-הדפוס וצריך-להיות "חולין לא, סע"ב" (ולא לב).

וכן תוקן לנכון ב'תורת מנחם' כרך נא עמ' 227 הע' 285.

* * *

הנה בשם הבעש"ט הובא (בספר מגדל עוז, כפר חב"ד תש"מ, עמ' תכה-ו, הוספות ל"כתר שם טוב", סימן רי"ד) ש"טבילה במקוה שגם-כן מועיל בלא כוונה כי נדה שטבלה בלא כוונה טהורה".

והמקור (צויין שם בהערה 3): ראה חגיגה יט, א-ב: נפל עליו הגל טהור. ואולי עדיפות לציין לה"משנה מפורשת" – על-פי הכלל ש"טעה בדבר משנה – חוזר" (סנהדרין לג, א ובשו"ע חו"מ ריש סכ"ה שאין כאן דין כלל).

נג.

השמירה דמזוזה

ב'לקוטי שיחות' כרך יט עמ' 121 ואילך מבאר דברי הטור (יורה-דעה סימן רפה) בענין השמירה דמזוזה – שבעת קיום מצות מזוזה אין צריכה להיות הכוונה לתועלת השמירה שהיא נפעלת כתוצאה מהמצוה. אלא שהכוונה צ"ל לקיום המצוה גם אילו לא היתה תוצאתה שמירה. ומ"מ אין איסור לחשוב על כך שכתוצאה מקיום מצוה זו ישנה שמירה.

בהערה 1 מצטט הרבי את הבית-יוסף ש"הוא נס נגלה" – להלן הדברים בשלמותם: "ושמירת הבית הוא נס נגלה שהדרים בשאר בתים שאין בהם מזוזה ניזוקין והדר בבית שאין בו מזוזה ניצול".

אמנם הרבי מדגיש את האופן שצריך להסביר את הדברים (לקוטי שיחות' כרך יג עמ' 211 ואילך) "שכשהולכים אנשי הצבא לחזית לובשים כובע של מתכת בראשם להגן על עצמם מחיצי האויבים. . . הסיבה לפציעתו של איש הצבא היא – יריית האויב, אבל באם איש הצבא הי' לו "קסדה" על ראשי, לא היה נפצע, לפי שהכובע הי' מגין עליו", עיין שם.

ויש להוסיף מ"ש הלבוש סימן רפח:

"הקב"ה נתנה לנו שנזכור ליחד שמו הגדול ולאהוב אותו ולעבדו יתברך באהבה, לפיכך יעשה המצוה כתיקונה, לקיים מאמר הבורא יתברך והשמירה מעצמה תבוא, כי הוא שומרנו והוא יצילנו על יד ימיננו..".

נד.

הנאה מהווה סימן שהפעולה טובה

ב'יחידות' סיון תשל"ז אמר כ"ק בין השאר (מקדש מלך' כרך ב' עמ' 409):
איתא בספרי מוסר שאבן הבוחן לבדוק דבר הוא: באם פעולה שאתה
עושה יש לך הנאה ממנה – מהווה הדבר סימן שזהו דבר טוב.

הנה המהר"ם שיק חו"מ סימן כד ד"ה ואע"ג (שכן מצינו בגמרא ובחז"ל)
כותב:

כל מצוה או מעשה שאדם מוצא חשק בנפשו אליהם, בודאי יש למצוה
או למעשה זה שכר טפי לנשמתו.

ובספר ייטב לב – להרה"צ ר' יקותיאל יהודא מסיגוט – פ' עקב ד"ה
והי' כותב:

כי לפעמים היצה"ר מטעה את האדם ומראה לו סימן טהרה על ענין
עבירה עד שידמה בעיניו שהוא מצוה, ואינו מבין על עצמו. והבחינה לזה
אחרי עשותה כולה או מקצתה, הנה 'פקודי ה' ישרים משמחי לב' (תהלים
יט, ט) ואם ירך לבו ויתחרט, זה מורה שהי' עבירה. . אמנם אם יגל וישמח
אחר עשות המעשה, זה לאות ומופת כי עשה מצוה, ולבעבור זה ישמח
לבו ויגל וכו'.

נה.

"צדקה גמורה" (ולא צדיק גמור)

ב'תורת מנחם' כרך כא עמ' 269 במאמר "האומר סלע זו לצדקה בשביל
כו' הרי זה צדיק גמור" וקובע הרבי כדי להרכות במדריגתם של ישראל
שזוהי ("צדיק גמור") הגירסא האמיתית, ולא "הרי זו צדקה גמורה", עיין שם.

וצויין שם (הע' 56) לפירוש רבינו חננאל ר"ה ד, א.

ונראה שהכוונה גם להמאירי שכתב (בבא בתרא דף ה): "יש מדרגה אחרת
בצדקה, אלא שאינה ראויה למנות, והוא הנותן לקנות לו שם ולהתגדל
ולפרסם עצמו עליהם. וזו אינה מידת ישראל, והיא מידה מגונה עד למאד.
לא דיו שאינה נחשבת בצדקה, אלא שהוא נקרא חוטא, ועליה נאמר:
"וחסד לאומים חטאת". ומ"מ הנותן לכוונת פרס, כגון האומר סלע זו

לצדקה בשביל שיחיו בני, בשביל שאזכה לחיי העולם הבא, או שתמשך הצלחתי וכיוצא באלו, הרי זו צדקה גמורה. ובלבד במי שאם לא נתקימה מחשבתו, אינו קורא תגר ואינו מתחרט על שנתן ולא הועיל, כאילו היה שכר רופא, ואינו מהרהר אחר מדותיו של מקום אלא שמצדיק עליו את דינו".

נז.

דוד המלך נביא היה

כשנדרש למקור דברי אדמו"ר האמצעי בסידור עם דא"ח (סוף שער הסוכות) לגבי "הקפות... מנהג נביאים"

מסביר הרבי באיגרת ט"ז טבת תש"י (לקוטי שיחות' כרך כט עמ' 505):

מנהג שנהג נביא הוא, היינו דוד המלך אשר נביא היה כי בדוד מצינו כשהוציאו הארון מבית גו' דוד מפזז ומכרכר והייתי שפל בעיני ועם האמהות אכבדה (שמואל ב'). ומנהג דוד הנביא בזה הוא הוראה לכל ישראל, וכמו שכתב ברמב"ם סוף הלכות לולב.

למקור ש"דוד המלך אשר נביא היה" צויין "עייין רש"י מגילה יד, א".

וכבר העירותי (התקשרות' גליון איקסב עמ' 8; אירפב עמ' 10) שדברי הרבי מיוסדים על מקומות רבים בחז"ל והציון ל"רש"י מגילה יד, א" הוא רק תוספת. – ויש להוסיף: א. גמרא סוטה מח, ב: מאן נביאים הראשונים כו' דוד. ב. סוכה נב, א: כבר נתנבא עליך דוד אביך כו'. ג. בסדר עולם פ"כ – שדוד נביא היה. ד. וכן ס"ל להרמב"ם בהל' ערכין וחרמין פ"ח: כמו שצוו נביאים: "מכלכל דבריו במשפט" – והוא ע"פ לשון הכתוב תהלים קיב, ה. [ראה חולין פד, ב].

נז.

קם רבה ושהטי' לר' זירא

ב'לקוטי שיחות' כרך לא עמ' 177 בביאור הגמ' קם רבה ושהטי' לר' זירא מקשה דאיך אפ"ל שרבה נכשל בענין של סרך דסרך משפיכות-דמים רחמנא-ליצלן?

וקובע בהע' 4: "ובכל אופן פשוט שלא נכשל רבה בזה אפילו בשוגג או באונס".

ויש להאיר בזה:

מצינו תשובות גדולי ישראל כשאירעו בפועל מעשים של רציחה מחמת שכרות - עיין לדוגמא תשובת מהרי"ב סרס"ה, ומכך שרבה לא ביקש תיקון - על אותן שעות שבהן לא הי' ר' זירא בהכרה מלאה וחיוניות שממחישים מצב של "היות הגוף בריא ושלם" - ואדרבה הזמינו עוה"פ לשנה אחרת לחגוג עמו סעודת פורים מוכח כקביעת הרבי. וק"ל.

נח.

ההוראה מ"וידר יעקב נדר"

במאמר ד"ה ושבתי בשלום תשמ"ח אות ב (ספר המאמרים מלוקט' כרך ב') נאמר: "והנה מכיון שהתורה היא נצחית, הרי מובן שענין וידר יעקב נדר גו' הוא הוראה לכאו"א מישראל בכל המקומות ובכל הזמנים. . . ש"כ"ה גם בנוגע להוראה לכאו"א מישראל מוידר יעקב נדר גו'.. "ומיד מוסיף: "ומהבקשה ושבתי בשלום אל בית אבי גו', שזה שייך לענין ויצא גו' מבאר שבע כמו שהוא בכאו"א מישראל".

הוספה זו מכרחת שהכוונה לעבודה רוחנית לכאו"א, שהרי בפשטות מ"וידור גו'" למדים "לאמר - לדורות כדי שיהיו נודרים בעת צרתן" - מד"ר ויצא פרשה ע פיסקא א ועיין פירוש עץ יוסף שם - אע"פ שבדרך כלל הנודר נק' חוטא אבל בעת צרה מצוה לידור דבר מצוה.

והתוספות (ד"ה אבל - חולין ב, ב) הביאו המדרש להלכה ("דבשעת מצוה שרי, כדאמרינן בבראשית רבה כו").

ובעקבות כך נפסק בשו"ע יו"ד רג, ה: "בעת צרה מותר לנדור" [למרות מ"ש שם בסעיף א "אל תהי רגיל. . . כל הנודר אע"פ שמקיימו", ובסעיף ג: כאילו בונה במה בשעת איסור הבמות. . . שטוב יותר שישאל על נדרו, ובסעיף ד: צריך ליזהר שלא ידור שום דבר ואפילו צדקה אין טוב לידור אלא כו'].
אלא כו'.

- והנה הרשב"א בנדריים ט, א כתב: "ובהכי מתרצא לן הא דאמרינן שנודרין על הצרה כדרך שעשה יעקב שנאמר וידר יעקב נדר, לפי שאותו נדר אינו נדר גמור אלא נדבה והודאה".

ונראה שכוונתו לתרץ אם נדר הוא דבר בלתי רצוי מפני מה התירוהו בעת צרה? אלא כמו שיעקב כשנדר לא היתה כוונתו לנדר של תשלום חוב לכפר על איזה ענין בלתי רצוי אלא להיפך זהו ענין של נדבה והודי' על חסדי המקום, וק"ל. -

וי"א שלא רק "מותר" לנדר אלא אף "מצוה". - ועיין במפרשים ובהמובא בתורה שלימה ויצא כח ס"ק קמב-ד. ובהנסמך שם.
ובהכרח שכוונת הרבי לא לענין הנדר אלא לעבודה הרוחנית.

נט.

קידוש ה' בלבד

למובא בחוברת הקודמת עמ' ק סעיף כה בענין "קנאות רק לשם שמים בלבד" יש להוסיף ולציין:

א. ב"ר פס"ג, ח: כיון שראה שמואל את דוד אדמוני נתיירא אמר זה כו' כעשיו אמר לו הקב"ה "עם יפה עיניים" עשיו מדעת עצמו הוא הורג זה מדעת סנהדרין הוא הורג.

ובחז"ל (2) מקשרים זה עם הפסוק "הלא משנאיך ה' אשנא גו'", "חקרני א-ל ודע לבבכי", שדוד מודיע שכל מלחמותיו היו מלחמות ה' בלבד!

ובדברי אביגיל "כי מלחמות ה' אדוני נלחם ורעה לא ימצא בך מימך".
וכברמב"ם מלכים ג, טו: "וכל הנלחם. . לקדש את ה' בלבד".

ב. ראה לקו"ש ח"ה עמ' 161 הע' 71 בענין שמעון ולוי.

ג. כותב ה"אור החיים" בפרשת ראה עה"פ יג, יח: ונתן לך רחמים ורחמך. כוונת מאמר זה כאן לפי שצוה על עיר הנדחת שיהרגו כל העיר לפי חרב ואפילו בהמתם מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם. . והבחינה עצמה תהיה נשרשת ברוצחי עיר הנדחת לזה אמר להם הבטחה שיתן להם ה' רחמים הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות מקור הרחמים ישפיע בהם כח הרחמים מחדש לבטל כח האכזריות שנולד בהם מכח

המעשה. ואומרו ורחמך העיר בזה שכל זמן שהאדם הוא בגדר טבע אכזרי כמו כן יתנהג ה' עמו שאין ה' מרחם אלא לרחמן" ובהמשך כתב: "שאינ המעשה אלא מטעם קבלת מצות המלך" לשלול "אם היתה הרציחה של אנשי עיר הנדחת לנקמה אנושית".

[עייין באוה"ח עה"פ שם יג, ז: כי יסיתך: עוד יולד באדם כח מסית ב' באמצעות העבירה אם עבר על מצוה אחת תולד בו כח החפץ רשע, סוד מאמר עבירה כו'] ומסיימים בטוב.

ס.

נסיעה בשנה ראשונה לנישואין

ב'לקוטי שיחות' כרך כד עמ' 468:

"לא כדאי לנסוע בשנה הראשונה לאחר הנישואין".

מענה זה נכתב לחתן שזה-עתה התחתן ושאל האם לנסוע למקום מסויים לחג הפסח.

ויש לציין:

ידוע מ"ש ה'חינוך' מצוה תקפא: "שנמנע החתן מלצאת מביתו כל השנה, כלומר ללכת למסעות רחוקים..".

וכן מצינו להרמב"ם בספר המצוות (ל"ת שיא): "ודע כי החתן עצמו מוזהר מלצאת מביתו בסחורה כל שנתו".

וכבר שקו"ט באחרונים בבירור דעת הרמב"ם הל' מלכים (פ"ז הי"א) שפירט דוגמאות של צורכי-ציבור שאין לחתן לעסוק בהם.

וראה שו"ת חתם סופר אבן-העזר סימן קנ"ה שפירש שרצון התורה שישאר בביתו וישמח את אשתו שזהו פירוש "נקי יהיה לביתו" (תצא כד, ה), טעם איסור היציאה למלחמה וכו'.

וראה מ"ש בזה ב'אוצרות הרמב"ם' (גרוס).

אמנם לכאורה החידוש בדברי הרבי שאפילו יחד עם אשתו לא כדאי לנסוע בשנה הראשונה לאחר הנישואין.

ויתכן והסיבה היא משום שבביתם הקבוע ישנו יותר ישוב-הדעת הנצרך לבניית הבית המשותף על יסודות איתנים ובריאים. נוסף על מה שכותב

הרבי במקום נוסף שקשה להדר במקום אחר כו', ולכן צריך להיות: "איש וביתו בביתו".

סא.

ענין של צער משאיירים לסוף

במהלך סעודת יום ב' דחג השבועות תשכ"ט התייחס הרבי למנהג הקהילות אשכנז לומר 'יזכור' בג' הרגלים ביום האחרון: בשבועות ביום-טוב שני (בחו"ל), בסוכות - בשמיני-עצרת, ובפסח - באחרון-של-פסח.

ואמר ('המלך במסיבו' כרך א עמ' שכב): "כיון שזהו ענין של צער, משאירים זאת לבסוף", ומעין זה ב'תורת מנחם' כרך נו עמ' 231 "ענין של צער דוחים זאת כו".

ועפ"ז יש לבאר הטעם לכך שב'קיצור שלחן ערוך' להרה"ג הרב שלמה גאנצפריד הנה כח (28) הסימנים האחרונים (קצד-רכא) הם בהלכות "אבלות", כשהסימן האחרון הוא "דין תענית 'יארצייט'" ואחריו הוסיף המחבר: בלע המות לנצח, ומחה ה' דמעה מעל כל פנים. ברוך הנותן ליעף כח, ועצמה ירבה לאין אונים", ואחרי הוספת דברים: תם ונשלם שבח לא-ל בורא העולם.

וראה גם - מ"ש בענין זה בקשר לסדר ההלכות של הרמב"ם ב"ד החזקה' - 'התקשרות' גליון א'קע עמ' 8.

סב.

אכילת חרובים בל"ג בעומר

הרבי סיפר (בשנת תשמ"ב - 'התוועדיות תשמ"ב' כרך ג' עמ' 1395) כי בבית אביו נהגו לאכול חרובים בל"ג בעומר וטעמו של מנהג זה הוא לזכר החרובים שמהם ניזונו רשב"י ובנו בהיותם במערה.

בפשטות המקור הוא במסכת שבת לג, ב:

איברי להו חרובא [= נברא להם עץ של חרובים], וברש"י: לאכול פירותיו.

וכן מצינו גם בירושלמי שביעית פ"ט ה"א:

ר' שמעון בן יוחי עבד טמיר במערתא תלת עשר שנין במערת חרובין..
(וב'פני משה' שם: חרובין . . כך היתה המערה נקראת על שם הנס שנעשה לו שם שנברא אילן
חרובין אחד לפרנסתו).

ובגירסת ר' שלמה סירילאו שם: והוון אכלין חרובין...

וכך איתא גם בבראשית רבה פע"ט, ו (ובילקוט שמעוני בראשית רמז קלג (ד"ה
ויבא)):

והיו אוכלין חרובין כו'.

וגם בקהלת רבה פרשה י"ד, ח ובאסתר רבה פ"ג, ז:

והוון אכלין חרובין ותמרים.

וכן הוא בפסיקתא דרב כהנא (מהדורת מנדלבוים) פרשת ויהי בשלח (יא)
פיסקא טז:

אכלין חרובין כו'.

סג.

ציזן הימים שנספרו בספירת העומר

ב'תורת מנחם' כרך א עמ' 47, 64 (שיחות מוצאי פסח שני ול"ג בעומר תשי"י):
כ"ק מו"ח אדמו"ר [=מוהרי"צ] הי' גם נוהג לציין ולשרטט סימן בסידורו
לאחרי הספירה [ספירת העומר] דכל לילה אף שבוודאי לא הוצרך לחפש
עצות כדי לשלול חשש של שכחה, דבר השייך אצל אנשים פשוטים . .
אין זה ענין של ירידה חס-ושלום, כי אם סדר בעבודתו של צדיק שמשתדל
שגם מצד דרגא תחתונה לא יהי' שייך מצב של שכחה.

כוונת הרבי להנאמר ב'עבודת הקודש - מורה באצבע' להחיד"א סימן
ז, ריז: "יזדרז לעשות לו סימנים שלא תשכח לילה א[חת] מלספור ספירת-
העומר כשאינו מונה בציבור כו"י".

וע"ז ביאר שאצל הרבי הרי"צ זה לא ענין של שכחה אלא ענין של
תקנה שמצד המטה.

סד.

יום כ"ג סיון – למעליותא

מספר פעמים דיבר הרבי על גודל מעלת יום כ"ג סיון, יום שיגור האגרות בימי אחשורוש על ביטול גזירת המן, ראה לדוגמא 'התוועדויות תשמ"ג' כרך ג עמ' 1651-1652, שם נתבארה מעלת יום זה שכתוצאה מזה "והעיר שושן צהלה ושמחה".

והנה בסידור יעב"ץ כתב:

"כ"ג בו. כתב מרדכי להשיב ספרי המן (אסתר ה, ה). והוא תענית ביטול הביכורים בימי ירבעם (סוף מגילת תענית). בו בפרק היתה עת צרה לישראל בשנת ת"ח. נתקיים בו מגלגלין חובה ליום חייב. כי גם ביום זה נשלם חודש ימים של המתאווים לבשר עד שיצא מאפס (במדבר יא, כ).

ראה והבט בן אדם. אבות אכלו בש"ר קהו שיני בנים (על פי ירמיה לא, כח). כמשתה ראשונים משתה אחרונים (כתובות ה, ב) אין דבר במקרה והזדמן. לעם מא-להיו לא אלמן. ונראה שהקדים הקדוש ברוך הוא רפואה למכה ביום זה. על ידי שכתב מרדכי להשיב ספרי האף והחמה. למען תהיה לישראל בגלות תקומה".

להלן נעסוק במה שכתב בתחלת דבריו על יום כ"ג סיון: "והוא תענית ביטול הביכורים בימי ירבעם (סוף מגילת תענית)".

איתא בשולחן-ערוך אורח-חיים סימן תק"פ סעיף א:

"אלו הימים שאירעו בהם צרות לאבותינו וראוי להתענות בהם", ובין הימים שנמנו שם בסעיף ב נמצא: "בכ"ג בסיון בטלו הביכורים מלעלות לירושלים בימי ירבעם בן נבט".

והנה חלק גדול מהתאריכים המנויים בשולחן ערוך שם הם ימי מיתת צדיקים, ועליהם כתב אדמו"ר הזקן בשולחן-ערוך שלו סימן רמט סעיף יב: "...המתענה תעניות של ימי מיתת הצדיקים שיתבאר בסימן תק"פ. שכל התעניות אלו. אינם חובה כלל", וב"קונטרס אחרון" שם ס"ק ה כתב: "שתענית זה לא הוזכר כלל בכל התלמוד", ומזה מובן שכן הוא גם לגבי התענית בכ"ג סיון, שאינה נוהגת, והדברים תואמים מאד ובמיוחד את גישת והנהגתו של הרבי להבליט ולהדגיש בכל דבר את החיובי והרצוי שבו, ולכן לא הזכיר הרבי כלל את העניין השלילי הקיים ביום זה.

*

באותה הזדמנות ('התועדויות תשמ"ג' כרך ג עמ' 1654) אמר הרבי:

"מכיון שבשנה זו חל כ"ג סיון ביום השבת, כיצד יכול להיות הענין ד'ויקראו סופרי המלך . . ויכתב גו'?! - הרי המענה לזה בפשטות: מכיון שמדובר אודות פיקוח נפש, הרי זה ענין שדוחה את השבת! ולא זו בלבד שמותר לעשות זאת ביום השבת, אלא אדרבה: "מצוה בגדול" דוקא". עד כאן.

- דברים אלו הם על משקל מימרת צדיקים לגבי "כתיבה וחתומה לשנה טובה ומתוקה" בראש-השנה בכלל, ובפרט כשחל בשבת-קודש, הכיצד מותר להשי"ת לכתוב ולחתום בשבת וביו"ט והרי "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל - מה שהוא עושה אומר לישראל לעשות" (שמות רבה פ"ל, ט) ותירצו כנ"ל שזהו פיקוח נפשות הדוחה שבת ויו"ט.

- ראה לדוגמא ב'קדושת לוי' לקוטים חדשים עמ' תקכ:

"משנה (ר"ה פ"ד מ"א) יום טוב של ר"ה שחל להיות בשבת. הנה תמיד כשחל ר"ה להיות בש"ק הי' מרגלא בפי אותו צדיק זי"ע להמליץ בעד ישראל ולומר רבש"ע השתא צריך אתה לכתוב את כל ישראל לחיים. כי-אם לא כן ח"ו, האיך אתה רשאי לכתוב בשבת, הלא הוא חלול שבת, אבל לחיים רשאי אתה לכתוב, כי פיקוח נפש דוחה את השבת. וז"ש "יום טוב", היינו זה היום הוא טוב למאד, ומפרש והולך איזה יום הוא יום טוב, על-זה אומר "של ר"ה", היינו היום של ר"ה אע"פ שהוא יומא דדינא אעפ"כ הוא טוב, ומפרט והולך אימתי הוא טוב למאד, על-זה אומר בזמן "שחל להיות בשבת", ומטעם הנ"ל, והבין".

סה.

נטילת ידים ביום הכיפורים ובתשעה באב

ב'תורת מנחם' כרך עז עמ' 131-130 מבאר הרבי בנוגע לנטילת-ידים בתשעה באב ויום הכיפורים שישנה הגבלה ליטול הידים רק עד סוף קשרי אצבעותיו. ולכאורה כיון שמטרת הנטילה היא הסרת הטומאה, איך יתכן שבימים אלו לא נוטלים ידים על-דרך הרגיל?

ומבאר שביום הכיפורים אין כל כך שליטה לרוח הטומאה, ולכן כשניעור משנתו, אינה שורה אלא עד קשרי אצבעותיו; ובתשעה באב בשל החלישות שבקדושה אין רוח הטומאה מתאוה כל כך לשרות.

מקור הדברים מפורש בהגהת מהר"י צמח (ספר עולת תמיד להרח"ו שער התפילה הגהה א) :

"וביום כיפור אינה שולטת ובט' באב אינה מקפדת על דבר מועט כזה, כי כל היום שלה בעונותינו",

ובאריכות יותר ב'מגיד מישרים' להבית יוסף פרשת וישב:

"ומהכא תשתמודע רזא דתשעה באב ויום הכיפורים אסורים ברחיצה, זה להפכו וזה להפכו, דט' באב אי הוי משינן הוי מחזי דמעברין מיניה סטרי דמסאבי בהא יומי כבשאר יומי, וליתא, דהא היום ההוא יקחהו אופל, וסטרי מסאבי מהדרי סוחרני משכנא כל ההוא יומא, כמו דאמרן כי ראתה גוים באו מקדשה... וביום הכיפורים הוי מטעמא אחרינא, דהא מגו דאתגלי לבנוניתא עתיקא דעתיקן, כל הנך סטרי ערקין ומיטמרו גו תהומא ולא מתחזו כלל, דרזא דהשטן סליק שס"ד, למימר דביוהכ"פ לית ליה שולטנתא כלל והלכך לא בעי למימשי ידין בהאי יומא".

שני המקורות – שלא צוינו על-ידי המהדיר ב'תורת מנחם' כאן – צוינו על-ידי הרב נחום גרינוולד [במחקרו 'יחסם של גדולי החסידות לספר חמדת הימים' ב'היכל הבעש"ט' גליון ו' עמ' נט] והם מקורות קדומים יותר לספר 'מקדש מלך' לזהר ח"ב קעג, א שאותו הוסיף הרבי במכתבו (אגרות קודש' כרך ג עמ' קמח) העוסק בניידון בתור הגהה לאחר זמן.

וזה לשון המכתב:

"...שיעור נטילת-ידיים שחרית בט' באב ויום-הכפורים . . שבתשעה-באב ויום-הכפורים לדברי-הכל נוטל רק עד קשרי אצבעותיו . . וראיתי הטעם (איני זוכר עתה באיזה ספר) [הגה"ה לאחר זמן: שוב מצאתיו במקדש מלך לזהר חלק ב קעג, א] כי ביום-הכפורים אין כל-כך שליטה לרוח הטומאה, ולכן כשניעור אינה שורה אלא עד קשרי אצבעותיו. ועל-דרך-זה יש-לומר, אשר בתשעה-באב מפני החלישות שבקדושה אינה מתאוה כל-כך לשרות . . ומתפשטת רק עד קשרי אצבעותיו. וטעמא דמסתבר הוא".

ולולא דמסתפינא הייתי אומר שאת המקורות הללו ב'מגיד מישרים' ובהגהת צמח ראה הרבי עוד טרם ראה את ה'מקדש מלך', ומסיבה כלשהי

לא ציינם, והפירוש ב'שוב מצאתיו במקדש מלך' הוא שמצא זאת לאחר מכן גם ב'מקדש מלך'.

סו.

ההכנה לט"ז בשבט – ד' ימים לפניו

"עיקר ההכנה לט"ז בשבט מתחילה בעשירי בשבט, ד' ימים לפניו" כך ציין הרבי בשיחת י"ד שבט תשמ"ט ('התוועדות תשמ"ט' כרך ב עמ' 254).

כדוגמא ציין הרבי את הנזכר בהלכה לענין הנהגת בני אשכנז "כפי שמצינו בימי הסליחות שצריך להיות לא פחות מד' ימים (נוסף על ההכנה הכללית שמתחילה מראש חודש אלול)". הכוונה למ"ש הרמ"א בסתקפ"א: "ועומדים באשמורת לומר סליחות ביום א' שלפני ר"ה ואם חל ר"ה [בימי] ב' וג' אז מתחילין מיום א' שבוע שלפניו" והטעם מבואר בט"ז ובמגן אברהם שם ועוד נ"כ השו"ע שם, כדי שיהיו ד' ימים.

ושמעתי מקשים מה הטעם שלא הביא את המפורש לענין חג הפסח ("ראש השנה למלכים ולרגלים") – ש"פסח מצרים מקחו מבעשור" (לשון חז"ל במשנה) – פסחים צו, א, הובא בשו"ע אדה"ז סת"ל ס"א) כדי לבקר את הקרבן ממום,

– ואין לומר שהטעם הוא משום שהיה זה אירוע חד פעמי וקודם מתן תורה, שהרי נוסף לזה שמשמעות הגמרא בפסחים (צו, א), וכן הוא לדעת רש"י (שם ד"ה ופסח) ותוספות (צה, ב ד"ה מה בין), שגם בפסח דורות נוהג דין זה, אבל גם לדעת הרמב"ם שלא הזכיר דין זה בהלכות קרבן פסח] דין זה נוהג גם בקרבן תמיד (מנחות מט, ב. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק א הלכה ט) –

ויש לומר בפשטות שגם דין זה נכלל במ"ש כ"ק אדמו"ר בשיחה לעניין המנהג דסליחות, וכמו שמצינו ב"אליה רבה" סתקפ"א ס"ק ח שכתב בטעם המנהג דד' ימים בסליחות: "עוד טעם, דבכל הקרבנות נאמר "והקרבתם", ובראש השנה נאמר "ועשיתם", שיעשה האדם עצמו קרבן בראש השנה, ולהכי צריך ארבע ימים, על ידי התענית יבקר ויפשפש בחטאו, דומיא דקרבן מפני המומין".

סז.

"והימים האלה נזכרים ונעשים"

מפורסמת הערתו של הרבי בענין "והימים האלה נזכרים ונעשים":
 "רמ"ז בספר תיקון שובבי"ם הובא ונתבאר בספר לב דוד להחיד"א
 פכ"ט",

והארכתי בזה ב'התקשרות' גליון א'קצח עמ' 8-11.

ולהוסיף, שענין זה הובא - בקצרה - גם ב'יוסף תהלות' (להחיד"א) מזמור
 נ:

"הרמ"ז ז"ל בשם רבינו האר"י ז"ל דבכל שנה ביום הנס נשפע שפע
 רב וגילוי אורות עליונים, וזהו ושם דרך הוא משים דרך פתוח ארנו בישע
 אלקים בכל שנה".

[וראה גם חומת אנך שיר השירים ב; וראה שם ל].

סה.

מדוע בפורים לא נקבע ביטוי בולט כזכר למתן תורה?

ב'לקוטי שיחות' כרך טז עמ' 365 (משיחת פורים תשל"ו) מקשה כ"ק אדמו"ר
 אמאי לא מצינו שחז"ל יקבעו בימי הפורים שום זכר וביטוי לזה שקיבלו
 ביום זה את התורה מדעתם ורצונם ("הדר קבלוה בימי אחשורוש").

כלומר: מאורע כה נעלה וחשוב של "הדר קבלוה" היה צריך לקבל
 ביטוי במצוות פורים?

עשר שנים לאחר אמירת השיחה הנ"ל, בכ"ז אדר שני תשמ"ו, חזר
 הרבי וחיידר נקודה זו. היה זה בעת ביקור הרבנים הראשיים בארץ-הקודש
 (אותיות ה-ו בשיחה ובהערות שם - 'בצל החכמה' עמ' 307 ואילך, מ'התוועדיות תשמ"ו' כרך ב
 עמ' 834 ואילך, וראה גם 'שערי המועדים' פורים עמ' סג-סד).

הרבי הבהיר:

"אינני מתייחס בדברי לאופן החיוב דלימוד התורה בימי הפורים, כי
 אם, לעצם העובדה שימי הפורים לא נקבעו באופן שענינם יהי בלימוד
 התורה, אלא אדרבה - "משתה ושמחה".

הדברים נאמרו בהתייחסות לדברי הרמ"א (סתרצ"ה ס"ב) "טוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה . . ליהודים היתה אורה . . אורה זו תורה", כלומר בסוף היום.

בדבריו אלו של הרבי הוא הבהיר והסיר תמיהה שמתעוררת לכאורה: מצינו בכמה ספרים שהדגישו מעלת לימוד התורה בפורים, ומהם:

1. בספר לב דוד להחיד"א פכ"ט: ובעיני הדבר פשוט שאם כל ישראל היום הזה . . היו נוהגים בסדר קדושה, והשמחה היתה מקודשת לשמים, ויתר היום היו עוסקים בתורה כל אחד לפי שיעורו, על כן בשכר זה היינו נגאלים גאולת עולם . . לו היינו מתאמצים בתורה ומצוות כהיום הזה . . ובא לציון גואל.

2. קדם לו השל"ה (עניני פורים): שמחים בזכרם את הניסים אשר עשה ה' לאבותינו . . ושמחים בת"ת, כמ"ש פיקודי ה' ישירים משמחי לב, וקודם כל השמחה מטיילים בשמחת לימוד בתורה . . "אורה – זו תורה – ושמחה", כלומר: אח"כ שמחה.

3. ובדורות מאוחרים יותר בספר 'יסוד ושורש העבודה' (שער המפקד פרק ששי) אחרי הבאת דרשת חז"ל אורה זו תורה ופירוש רש"י שגזר עליהם המן שלא יעסקו בתורה – הסיק:

"ומה נראה חיוב גדול ביום זה על כל יודע ספר שילמוד תורתנו הקדושה, ולשמוח בלימודה . . אשר הניא עצת גויים ויפר מחשבות ערומים . . שגזר עלינו עם קדוש מלעסוק בתורתנו הקדושה והתמימה".

ומוסיף:

"אך עצתי אמונה ונבונה לאדם, שלא יזוז מבית המדרש אחר תפילת שחרית עד שילמוד, כי בביתו יוכל לבא לידי ביטול מפאת גודל טרדות היום וכו', ואח"כ ילך לביתו לאכול סעודת מצוה וכו', ויזהר בלימוד על השולחן..".

וכתב אחד האחרונים ממלקטי דורינו "שבפורים ישנו דין מיוחד של לימוד תורה, והוא מעצם חובת היום של שמחת פורים . . מפני שנאמר "ליהודים היתה אורה" . . הרי זה, איפוא, חלק מזכרון הנס של פורים".

והנה המדייק בכל שלושת המקורות שהובאו לעיל (חיד"א, של"ה ויסוד ושורש העבודה) יגיע למסקנא שמאד מאד צדקו דברי כ"ק אדמו"ר שבפעם

ובאמת לא נקבע החג כזכר למעמד נתינת התורה – שבהמשכה – קיימו וקבלו היום התורה בשמחה.

החיד"א הזכיר: "כל אחד כפי שיעורו" ו"לו היינו מתאמצים בתורה ובמצוות".

השל"ה בעצם מדבר ברוח פסק-דין הרמ"א שקודם מטיילים בשמחת לימוד בתורה "ואחר-כך שמחה".

"יסוד ושורש העבודה" הוסיף שמפני חשש שמא לא תפנה אזי "שלא יזוז מבית המדרש . . אחרי תפילת שחרית", והוסיף "ויזהר בלימוד על השולחן".

וכל זה כדי שיוכל לקיים הנאמר במפורש וכפשוטו במגילה "משתה ושמחה" על-ידי "משפחה ומשפחה בכל עיר ועיר".

*

והנה אמנם צודקים הדברים כי החיוב דלימוד התורה (נוסף על החיוב דלימוד תורה כל השנה) נובע מדרשת חז"ל "אורה – זו תורה".

אבל סוף סוף לא מפורש במגילה "ליהודים היתה תורה" זכר למתן-תורה, ורק נאמר כי "אורה – זו תורה".

וכתוצאה מכך הנה לימוד התורה בפורים אינו חלק מהמצוות המיוחדות שתקנו חז"ל בפורים כמו מקרא מגילה, משלוח מנות, מתנות לאביונים ומשתה ושמחה, אלא רק חידוש שחידשו גדולי ישראל האחרונים על יסוד הדרשה "אורה – זו תורה", ואילו שאלת הרבי היתה מדוע לא תיקנו חז"ל תקנה לשם כך.

ואולי יש להוסיף (להידידי על-כל-פנים): בהשיחה הודגש כי מצוות פורים מחייבות "מבטלין ת"ת כו".

ושמא זה קשור גם לכך ש"מרדכי גוי רצוי לרוב אחיו", "לפי שבטל מדברי תורה כו" שמא ייאלץ להציל יהודים, כשהכוונה היא להמחיש כי לא די בלימוד התורה (כתיאוריה בלבד) אלא לקיימה במעשה בפועל, וזהו בחינת "ביטולה – זהו קיומה" (ראה מנחות צט, א).

*

ויש להוסיף בזה בטעם שהרמ"א כותב שהחיוב ד"אורה – זו תורה" יש לקיימו קודם לתפילת מנחה.

הנה הפרטים שנמנו בכתוב הנה למרות שבכלל הרי הם חיובים כלליים ותמידיים המקיפים את חיי היהודי בכלל.

אורה – תורה היא ענין כללי הקשור עם מציאותו של יהודי "כי הם חיינו ואורך ימינו" ו"אומתנו אינה אומה אלא בתורתה" (דברי הרס"ג), משך כל שעות היממה עד מאה ועשרים.

שמחה – הרי היא חלק עיקרי בעבודת ה', "עבדת את ה' אלוךך בשמחה ובטוב לבב", "עבדו את ה' בשמחה".

ששון – מילה הרי היא מצוה תמידית (נרמז בדברי הרמב"ם על ספר אהבה, בו מופיעות הלכות מילה, "אכלול בו מצוות תמידיות"), "ועל בריתך שחתמת בשרנו".

ויקר – תפילין הרי הם דווקא בימות החול ולזכרים דווקא.

– הרי לפועל על-פי הסדר היום-יומי על-פי שולחן ערוך ישנו חיוב:

1. תפילין ("ויקר").

2. ברית מילה ("ששון") – כשישנה אפשרות מביום השמיני למול התינוק, ובאשה – כמאן דמהילא דמיא.

3. "שמחה" – כנ"ל חיוב תמידי ובשבת ויו"ט נוספים גדרי שמחה: "וביום שמחתכם – אלו השבתות" (ספרי), וחיוב שמחה ביו"ט.

4. תורה ("אורה") – לימוד התורה – הרי הוא במשך כל חיי האדם, וכל מי שיש בידו כו' – הובא בתניא פרק א, אבל מבחינת גדרי הזמן ישנם אופנים שונים, ובפורים הודגש ענין זה כזכר למתן-תורה בסוף היום סמוך למנחה כו' אבל לא שהחג הוא זכר למתן-תורה.

ולהוסיף:

את הרבי שכל מציאותו היא תורה הטרידה העובדה מדוע בחודש אלול שבו התכוננו לקבל הלוחות השניות שעניינים "כפלים לתושיה" – "ממעטים" בלימוד התורה! (ראה 'בצל החכמה' עמ' 68 ואילך)

כמו שבחודש אדר בו קיבלו את התורה מאהבה לא עשו זכרון כדבעי למעמד הר סיני ולימוד התורה!

תיקונים והשלמות ל"לקט ופרט" חלק כא

עמ' מח, שו"ה המשל, נדפס: נחות, וצ"ל: הנחות.

עמ' נח, שו"ה "אודך, נדפס: שני, וצ"ל: שאני.

עמ' פג, שו"ה וממשיך, נדפס: וממשיך: "והמאמר, וצ"ל: ומוסיף: "והמאמר.

עמ' פה, שו"ה כבר, נדפס: ("התקשרות" גליונות תקעת, איצה, א'קצ), וצ"ל: ("התקשרות" תקעת עמ' 13-15, א'צ עמ' 9, איצה עמ' 10-12, א'קצ עמ' 11, א'תג עמ' 9-10).

עמ' פז, שו"ה וציונים, נדפס: (הערות 14ג11), וצריך למחוק זאת.

עמ' פח, שו"ה כבר, נדפס: גליון עה עמ' 14 וגליון פא עמ' 11, וצ"ל: גליונות: תתקפז (בלק תשע"ג) עמ' 9, א'לב (אמור תשע"ד) עמ' 10, א'צ (שלה תשע"ה) עמ' 9.

עמ' צט, שו"ה שם, נדפס: פרי מגדים סתר"ו, וצ"ל: פרי מגדים אשל אברהם סקנ"ו ד"ה ומ"ש ברשע. סתר"ו, ס"ק א.

עמ' קג, שו"ה בין, נדפס: פסל, וצ"ל: פסח.

עמ' קיג, שו"ה עמ' 14). - מלים אלה צ"ל מעוצבות כמו המלים הקודמות.

עמ' קכה. הערה 61: המלים "כתית למאור גו") צ"ל מעוצבות כמו המלים הקודמות.

רפואה משמים על-ידי רופא בשר-ודם

כותב הרבי במכתב מיום כ"ו טבת תשט"ו¹:

"...וחילוק כללי בזה בין ביטויים חריפים, חירופים וקללות הנאמרים בנוגע לדעות, לפרוגרמה [=מצע] של מפלגה או אפילו למפלגה עצמה – או כשדנים על-דבר פלוני ופלוני.

דוגמא לדבר: פסק הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ז) האומר שהוא גוף ובעל תמונה הרי זה מין. ופשיטא שלא הי' כותב, חס-ושלום, תואר זה על פלוני ופלוני שבימיו (ולפניו). ואדרבה ענה על שאלותיהם וכו'. ואיך-כאן-מקומו".

ועל-פי יסוד זה יש לבאר דברי הרמב"ם² שהאריך בשלילת ההתעסקות ברפואה עד כדי התבטאותו המפורסמת בלשון "ומה חלק יש לרופאים בכית עושי רצון ה'".

ותמוה:

א) המקור להפסק-דין³ שניתן רשות לרופא לרפאות כו' הוא⁴ הרמב"ם⁵ הכותב בתוך דבריו:

"האי רשות רשות דמצוה הוא לרפאות, ובכלל פקוח נפש הוא... ושמע מינה כל רופא שיודע בחכמה ומלאכה זו חייב הוא לרפאות".

1. 'אגרות-קודש' כרך יו"ד עמ' רסח.
2. בחוקתי כו, יא ד"ה ונתתי משכני בתוכם.
3. טור ושולחן ערוך יורה דעה סימן של"ו.
4. כמ"ש הב"י שם.
5. תורת האדם ענין הסכנה ד"ה בפרק החובל.

ב) מעשה רב של הרמב"ן שלמד רפואה וגם עסק בה (כמ"ש החיד"א⁶: מלבד תוקף גדולת חכמתו בתלמוד ועל-דרך האמת עוד היה חכם בחכמת המחקר ורופא מובהק וכו' עיין שם) וראה דברי אדמו"ר הזקן⁷: והרמב"ן שעסקו בהן.

ג) גם לפני הרמב"ן מצינו כמה-וכמה מגדולי חכמי ישראל בזמן הש"ס שעסקו ברפואה והדבר נזכר במפורש

כלומר, אין המדובר במקרים בודדים יוצאים מן הכלל בחינת "הוראת שעה" או משהו שנעשה בחשאי,

ומהם:

רב אמי אסיא⁸, שמואל⁹, רבי יוחנן¹⁰, רב פפא¹¹, אבא אומנא¹², רבי חנינא¹³.

ואף בזמן שבית המקדש (או בסמיכות לתקופה זו) מצינו ממונים ומתעסקים ברפואה כבן אחיה¹⁴, תודוס הרופא¹⁵.

ועוד מצינו עוסקים ברפואה: מניומי אסיא¹⁶, טוביה הרופא¹⁷, בנימין אסיא¹⁸, בר גירנוטי אסיא¹⁹, רב נתן בר אסיא²⁰, ועוד.

6. ב"שם הגדולים' מערכת גדולים אות מ סימן קסב.

7. בתניא סוף פרק ח.

8. ירושלמי ברכות פ"ב ה"ג.

9. ראה ברכות מה, ב. נח, ב. שבת עח, א. קח, ב. קט, א. קכט א-ב. קלג, ב. קלז, ב. קמח,

א. קנא, ב. קנג, א. יומא פג, א. יבמות עה, ב. כתובות עז, א. נדרים לז, ב. ג, נד, ב.

פא, א. גיטין ע, א. ב"מ פה, ב. קיג, ב. עבודה זרה כח א-ב. לא, ב. נדה כה, ב. מז, א.

סד, ב. סו, א. ירושלמי שבת פי"ד ה"ד.

10. ע"ז כח, א. ירושלמי דמאי פ"ג ה"א.

11. ראה ר"ה יז, א. שו"ת הרדב"ז סקצ"א.

12. תענית כא, ב.

13. חולין ז, ב וברש"י ד"ה לא. יומא מט, א. ירושלמי שבת פ"ד ה"ג וראה שו"ת הרדב"ז

הנ"ל.

14. שקלים פ"ה א-ב.

15. נזיר נב, א. סנהדרין לג, א. צג, א. בכורות כח, ב. ירושלמי ברכות פ"א ה"א.

16. שבת קלג, ב. ע"ז כח, ב.

17. ר"ה כב, א.

18. סנהדרין צט, ב.

19. ירושלמי ביצה פ"א ה"ז.

20. פסחים נב, א לפי ר"ח ורי"ף.

ובהכרח, אפוא, לומר שכוונת הרמב"ן (לא לשלול בפועל את הרפואה, אלא) לעמוד על המשמר ולהזכיר הן לרופאים והן לאותם הזקוקים לרפואה שהרפואה היא מאתו יתברך ויתעלה ("הרופא האמיתי היא השכינה כי שכינה בגימטריא רופא הינם" ²¹) וכלשון הפוסקים ²² "ובלבד שיהא לבו לשמים וידע שאמיתת הרפואה ממנו וידרשנו, ולא שיכוון שהכל תלוי בסם פלוני וברפואת האיש הרופא", וכמ"ש הט"ז ²³: דרפואה האמיתית היא על-פי בקשת רחמים דמשמיא יש לו רפואה. . אלא שאין אדם זוכה לכך אלא צריך לעשות רפואה על-פי טבע העולם והוא יתברך הסכים על זה ונתן הרפואה על-ידי טבע הרפואות.

דברים ברורים יותר כותב הב"ח ²⁴:

"אם בטח בה' שישלח לו רפואה על ידי הרופא, מותר לדרוש ברופאים אפילו במכה הבאה בידי שמים, וכך נהגו בכל גבול ישראל".
ולפני זה הקדים:

"והא דאמר קרא [אודות אסא] בדברי הימים ²⁵ "וגם בחליו לא דרש את ה' כי ברופאים", דמשמע דאסור להתרפאות מיד הרופא במכה הבאה בידי שמים, יש לומר דלפי שלא דרש בה' כלל כי אם ברופאים בלבד לכך נענש, אבל כו' (כדלעיל)".

והרבי כותב ²⁶ "אשר התורה נתנה רשות לרופא לרפואות, ובמילא זהו ענין דאורייתא ולא [כמון] אלו הטועים לאמר, שירא-שמים צריך לא להשמע להרופא אלא וכו', ונהפוך הוא".

ובסגנון דומה:

"כבר הלכה רווחת בישראל כהרמב"ם להשתמש ברפואות, ולבטוח בהשי"ת שישלח ²⁷ דברו – על-ידי איש פלוני וסם פלוני – וירפאם" ²⁸.

וראה גם בשיחות כ"ק שמדגיש ענין זה – יצויינו דוגמאות אחדות,

21. ברכי יוסף סימן שלו ס"ק א.

22. יד אברהם שם מהרשב"א – שו"ת ח"א סימן תיג.

23. בשולחן ערוך יורה דעה סימן שלו סעיף א.

24. על טור יורה דעה סימן שלו.

25. דברי הימים-ב טז, יב.

26. 'אגרות-קודש' כרך יו"ד עמ' ר.

27. תהלים קז, כ.

28. 'אגרות-קודש' כרך ד עמ' תמד.

בש"פ בהעלותך תש"ל²⁹ :

לא בגלל שהרופא מצד עצמו יכול לעזור, שהרי כל הענינים הם מהקב"ה, אלא שהקב"ה אומר שענין פלוני צריך לשאול את הרופא.

בחג השבועות תש"ל³⁰ :

כיון שאמרו חז"ל³¹ "אסתכל באורייתא וברא עלמא" – היינו, שנלקחים כל עניני העולם מהתורה, ואין לך ענין בעולם שיכול להתקיים ללא תורה כשם ש"אין עוד מלבדו"³²,

ובעניני רפואה – הנה התורה עצמה אומרת שבעניני רפואה צריך לשאול אצל הרופא ולעשות כהוראתו,

נמצא שהסיבה לכך שהנהגתו באופן מסויים היא בגלל שהתורה ציוותה לעשות כדברי הרופא.

* * *

מעתה נמצא כי דברי הרמב"ן לא נועדו לשלול את הרפואה בפועל, אלא להזכיר בכל עת מצוא מיהו הרופא האמיתי שעל ידו באה הרפואה !

עוד בענין הרפואה מצינו דברי הרבי בשבת-פרשת קדושים, מברכים-החודש אייר תשד"מ³³ :

חודש אייר הוא הזמן שבו רואים בעולם את טבע ההתחדשות – אילנות מלבלין כו' (ועד שנקבעה ברכה מיוחדת על כך³⁴), ועל-דרך-זה בנוגע לבעלי-חיים, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לאדם – שזהו הזמן המתאים ביותר לענינים הקשורים עם בריאות הגוף כו', מכיון שאז ישנו הענין ד"אני הוי' רופאך"³⁵.

29. 'תורת מנחם' כרך ס עמ' 464.

30. 'תורת מנחם' כרך ס עמ' 391-392.

31. זהר חלק ב קסא, סוף עמוד א ואילך.

32. ואתחנן ד, לה.

33. 'התוועדויות תשד"מ' כרך ב עמ' 1589-1590.

34. ראה ברכות מג, ב. טור ושולחן ערוך אורח חיים סימן רכה סעיף א. סדר ברכת הנהנין פרק יג סעיף יד.

35. בשלח טו, כו.

[וכידוע³⁶ שזהו גם אחד הטעמים ללימוד פרקי אבות החל מהשבת שלאחרי הפסח – דמכיון שזמן זה מסוגל הוא לעניני בריאות הגוף, לכן יש צורך לקשר זאת עם בריאות הנשמה, ולא באופן שבריאות הנשמה היא ענין בפני-עצמו, אלא באופן שבריאות הנשמה קשורה ומתאחדת עם בריאות הגוף – שזהו תוכן הענין דמסכת "אבות", הנהגה במדות טובות ("מילי דהסידותא"³⁷) בענינים שבין אדם לחבירו – הנהגה ד"טוב לבריות"³⁸ הנעשית מצד הוראת התורה ("טוב לשמים"³⁹)].

ומובן, שרפואה זו אינה באופן שלכתחילה ישנו חולי, ואחר-כך באה הרפואה, "רופא חולים"⁴⁰ – אלא כמפורש בפסוק זה עצמו⁴¹: "כל המחלה גו' לא אשים עליך (מלכתחילה, וטעם הדבר) כי אני הוי' רופאך", היינו, הרפואה ד"אני הוי'" היא באופן ד"לא אשים עליך" מלכתחילה.

והנה, ידוע שהרפואה דלמעלה נמשכת למטה על-ידי רופא בשר-ודם – כהוראת התורה: "ורפא ירפא"⁴², "שניתנה רשות לרופא לרפאות"⁴³, היינו, שנותנים לו רשות וכח שעל ידו יומשך ענין הרפואה מלמעלה (ועל-דרך-זה בנוגע ל"סממני רפואה" – שבהם נתלבש כחו של הקב"ה כו').

ולכן: כשם שבענין הרפואה דלמעלה ישנם ב' אופני רפואה, הן הרפואה ד"רופא חולים" (שישנו חולי ואחר-כך באה הרפואה) והן הרפואה ד"לא אשים עליך" מלכתחילה (על-ידי "אני הוי' רופאך"). כמו כן ברפואה הנמשכת על-ידי רופא בשר-ודם, ישנם ב' אופנים אלו: (א) רפואה לחולה על-ידי סממני רפואה כו'. (ב) רפואה כזו שלכתחילה אינו בא לידי חולי – כמ"ש הרמב"ם⁴⁴: "כל המנהיג עצמו בדרכים אלו שהורינו אני ערב לו שאינו בא לידי חולי כל ימיו", היינו, שהרופא מורה לו כיצד תהי' הנהגתו באופן שלא יבוא לידי חולי.

36. ראה מדרש שמואל בהקדמה.

37. בבא קמא ל, א.

38. קידושין מ, א.

39. שם.

40. נוסח תפלת העמידה.

41. בשלח טו, כו.

42. משפטים כא, יט.

43. ברכות ס, סוף עמוד א.

44. הל' דעות פ"ד ה"כ.

ועל-פי-זה - יש לומר, שהעילוי דחודש אייר, ראשי-תיבות "אני הוי' רופאך", ישנו גם ברפואה הבאה על-ידי הלבוש דרופא בשר-ודם, מכיון שגם רפואה זו היא בכחו של הקב"ה.

והנה, מכיון שגם הרפואה דרופא בשר-ודם היא בכחו של הקב"ה - לכן, צריך הרופא לקשר את ענין הרפואה עם הקב"ה.

וענין זה מתבטא בכמה פרטים, ומהם:

(א) כדי שיוכל לעסוק ברפואתו של הזולת הפונה לעזרתו באופן המתאים - עליו לסלק מעצמו את כל הפניות והנגיעות האישיות שלו, שלא יחשוב אודות טובתו האישית כו', כי אם אודות טובתו של הזולת שפונה לעזרתו, ולכן צריך הוא לבקש מהקב"ה שיתן לו את הכח להשתחרר מכל הנגיעות האישיות שלו, כדי שלא ישל בענין כזה, ויוכל לעסוק בענין הרפואה כדבעי (וכפי שנהוג גם בשבועת הרופאים).

ומובן, שהשלימות האמיתית בענין זה יכולה להיות רק כאשר הגישה שלו לכל שטח הרפואה היא - הידיעה שבכך ממלא הוא "שליחות" שהוטלה עליו על-ידי הרופא האמיתי, "רופא כל בשר"⁴⁵.

[ויש להוסיף - שזהו גם מה שחודש אייר ("אני הוי' רופאך") בא לאחרי הענין דיציאת-מצרים (הג הפסח), כי: כדי שענין הרפואה (אייר) יהי' כדבעי, צריך להיות תחילה הענין דיציאת-מצרים, כלומר, להשתחרר מכל המיצרים וגבולים של פניות ונגיעות כו'.]

(ב) בד בבד עם ההתעניינות ברפואת הגוף כפשוטה, צריך הרופא להתעניין גם בענינים הקשורים עם רפואת הנפש, שבזה נכללת כללות ההנהגה על-פי צדק ויושר (כראוי לאדם בעל נפש בריאה). ולפעול ולהשפיע על הפונה לעזרתו להטיב את הנהגתו כו', וזאת - למרות שפנה אליו בענין של בריאות הגוף.

וטעם הדבר - לפי שענין זה מוסיף ומסייע גם בבריאות הגוף כפשוטה, כפי שכל הרופאים מודים כבר ומכירים בעובדה שבריאות הגוף ובריאות הנפש הולכים יחדיו שלובי זרוע - "נפש בריאה בגוף בריא".

וכפי שרואים גם בפשטות - שכאשר הרופא מצווה שלא לאכול מאכלים מסויימים כו', הנה לכל לראש יש לפעול על האדם שיתגבר על תאוותו לאכול מאכל טעים שאסר עליו הרופא, שהרי אם יחסר אצלו בבריאות

הנפש שלא יוכל להתגבר על התאוה ד"חייך אוכל יטעם"⁴⁶ - אזי לא תועיל מאומה הוראת הרופא! ועד"ז מובן בנוגע לכללות הקשר שבין רפואת הנפש עם רפואת הגוף.

המורם מכל האמור - סיכום הרבי - שבענין הרפואה (השייכות לחודש אייר) מודגש שגם ענינים גשמיים וטבעיים צריך יהודי לקשר עם הקב"ה, הן בנוגע לכללות הרפואה שעל-ידי בשר-ודם, שיש לזכור תמיד שהיא קשורה עם הקב"ה, והן בנוגע לקשר דבריאות הגוף עם בריאות הנשמה, וכיוצא-בזה.

*

בדברים אלו של הרבי יש להעיר ולהאיר:

(1) והנה, ידוע שהרפואה דלמעלה נמשכת למטה על-ידי רופא בשר-ודם - כהוראת התורה: "ורפא ירפא", "שניתנה רשות לרופא לרפאות", היינו, שנותנים לו רשות וכח שעל ידו יומשך ענין הרפואה מלמעלה (ועל-דרך-זה בנוגע ל"סממני רפואה" - שבהם נתלבש כחו של הקב"ה כו').

דברים אלה מתאימים לדברי הרמב"ם⁴⁷ ששלל את שוללי הרפואה והתבטא:

כאשר נודה לה' בעת האכילה, שהמציא לי מה שישביע אותי ויסיר רעבתנותי ואחיה ואתקיים, כן אודה לו שהמציא לי רפואה ירפא חליי כשאתרפא ממנו.

וכן מצטטים בשם הרמב"ם את הדברים הבאים⁴⁸:

"החסיד השוטה המואס בעזרתו של רופא ונשען רק על עזרת ה', דומה לאיש הרעב המואס מאכילת לחם ומקוה שה' ישמרנו וירפאנו מן המחלה הזאת הנקראת רעב"...

וראה ב'אגרות קודש'⁴⁹:

"ידוע אשר מאמר רז"ל⁵⁰ שחזקי' גנז ספר רפואות - כבר נזהר הרמב"ם שלא יפרשו את המאמר נגד חכמת הרפואה, ופי' שזה הי' ספר סגולות

46. כלשון הכתוב - איוב יב, יא.

47. פיה"מ פסחים פ"ד משנה ט.

48. ספר הקצרת מבוא מ"ז.

49. כרך ד' עמ' תמד.

50. פסחים נו, א.

(פירוש המשניות להרמב"ם פסחים ספ"ד, מורה נבוכים חלק ג פרק לז) ונתנה תורה רשות (פירוש גם כן כח) לרופא לרפאות".

2) השלימות האמיתית . . רק כאשר . . הידיעה שבכך ממלא הוא "שליחות" הרופא האמיתי, "רופא כל בשר".

זהו רק לכתחילה, אבל לפועל פסק הרבי, שגם כשאין הרופא מודע לשליחותו זו הרי הוא בגדר שלוחו של ה'.

כמ"ש ב"שולחן מנחם"⁵¹:

להתנהג על-פי הוראות תורתנו הק'. . שהתורה נתנה רשות לרופא לרפאות, הרי זה סימן ברור שהרופא הוא שליח, ואף אם לא תמיד יודע השליח את הכוונה הפנימית, אבל מה שהשליח אומר בנוגע לפועל הרי זה מהמשלח. ובאופן זה, הרי זה דבר תורה.

ומזה מובן שגם אם לא מבינים לגמרי, או שיש קושיות על השליח, . . לא צריכה להיות לזה שום השפעה על הציות לקיים מה שהרופא מורה.

*

אגב: על-פי המבואר כאן יובן מעשה רב של אמוראים שהלכו להתרפאות אצל רופאים⁵² הן מבנ"⁵³ הן מאומות העולם⁵⁴ ואפי' ממינים⁵⁵ משום שהי' ברור אצל האמוראים שהרפואה היא מה', והרופא אינו אלא שליח (גם כשהוא עצמו אינו מודע כל כך) לכך).

3) כמו כן ברפואה הנמשכת על-ידי רופא בשר-ודם, ישנם ב' אופנים אלו: (א) רפואה לחולה על-ידי סממני רפואה כו'. (ב) רפואה כזו שלכתחילה אינו בא לידי חולי:

יש להעיר מדברי הרבי: "גם בנוגע לטיפול רפואי מונע [חיסונים וכיו"ב] מעשים בכל יום שעושים כן גם גדולי ישראל ומנהיגיו"⁵⁶.

51. כרך ה' עמ' רמו.

52. ראה שבת קח, ב.

53. ראה ב"מ פה, ב.

54. ראה ביצה כב, א.

55. ראה ע"ז כח, א. ירושלמי שבת פי"ד ה"ד.

56. 'אגרות-קודש' כרך יד עמ' קז.

4) שכאשר הרופא מצווה שלא לאכול מאכלים מסויימים כו' . . יש לפעול על האדם שיתגבר על תאוותו לאכול מאכל טעים שאסר עליו הרופא:

דוגמא זו מתאימה לקביעת הרמב"ם⁵⁷:

"ורוב החלאים . . אינם אלא 1) או מפני מאכלים רעים, 2) או מפני שהוא ממלא בטנו ואוכל אכילה גסה אפילו ממאכלים טובים".

ואף הרמב"ן שדיבר בחריפות בשלילת הרפואה מבחינה עקרונית כתב תוך כדי ובסמיכות להגדרתו "ומה חלק יש לרופאים בבית עושי רצון השם" ("אחר שהבטיח וברך⁵⁸ את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך") בהוסיפו מיד:

"והרופאים אין מעשיהם רק על המאכל והמשקה להזהיר ממנו ולצוות עליו".

*

בשו"ע⁵⁹ נפסק: "נתנה התורה רשות לרופא לרפאות, ומצוה היא ובכלל פקוח נפש הוא, ואם מונע עצמו הרי זה שופך דמים".

ומפורסמת הקושיא:

כיון דבאמת מצוה היא, למה קרי לה תחלה רשות?

ויש שתירצו⁶⁰ כי המצוה מוסבת כלפי הרופא, שעליו מוטלת החובה לרפואת החולה שאינו מצוי בדרגה כזו להיות מבטחו רק בה', לכן נמסר הוא בידי הטבע שיתרפא באמצעות הרפואה, ועל האחרון יש מצוה לרפאותו בעוד שלחולה עצמו הוי רק רשות.

ועל כך תמהו⁶¹:

"וכמו שהוא חיוב על הרופא לרפאות את החולה, כן הוא החיוב על החולה שיש להתרפאות מהרופא".

57. הל' דעות פ"ד הט"ו.

58. משפטים כג, כה.

59. יורה דעה סימן שלו סעיף א.

60. ברכי יוסף יו"ד שם.

61. ר"י דוקטור - הובא ב'היכל הבעש"ט' גליון לא עמ' פו.

והט"ז ביאר⁶²:

דרפואה האמיתית היא על פי בקשת רחמים דמשמאי יש לו רפואה כמ"ש⁶³ מחצתי ואני ארפא, אלא שאין האדם זוכה לכך, אלא צריך לעשות הרפואה על פי טבע העולם, והוא יתברך הסכים על זה ונתן הרפואה על ידי טבע הרפואות, וזהו נתינת רשות של הקב"ה. וכיון שכבר בא האדם לידי כך, יש חיוב על הרופא לעשות רפואתו.

והרבי במתק לשונו חידד את הדברים בתוספת נקודה – וסיכומם כך⁶⁴:

"התורה נתנה רשות לרופא לרפאות, ובנתינת רשות זה, הרי-זה נעשה מצוה מצד הרופא (עיי' ט"ז יורה-דעה ריש סימן של"ו) ולמצוה גדולה ורבה מצד הנרפא, הענין דונשמרתם מאד לנפשותיכם, והיות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא".

על הרעיון הבא חזר הרבי ריבוי פעמים בכתב ובעל-פה:

נתנה תורה רשות לא רק היתר שמותר לרופא לרפאות אלא מלשון הורמנא שנותנים כח לרופא לרפאות.

לסיכום: הרבי נוקט ב"דאורייתא" "ולמצוה גדולה ורבה [=לא רק מצד הרופא אלא גם] מצד הנרפא".

וכן קובע החיד"א⁶⁵ בצורה נחרצת:

"ונראה דהאידינא אין לסמוך על הנס⁶⁶, וחיוב החולה להתנהג בדרך העולם לקרוא רופא שירפאנו, ולא כל כמיניה לשנות סוגיין דעלמא ולומר, כי הוא גדול מכמה חסידי הדורות שנרפאו על ידי רופאים, וכמעט איסור יש בדבר, אי משום יוהרא ואי משום לסמוך אניסא במקום סכנה ולהזכיר עוונותיו בשעת חוליו, אמנם ינהוג כדרכן של בני אדם ואורח כל ארעא להתרפאות על ידי רופא, ולבו בל עמו⁶⁷ רק ידבק בקונו למתקף ברחמי בכל לב ובו יבטח דוקא".

62. בשולחן ערוך יורה דעה סימן שלו סעיף א.

63. האזינו לב, לט.

64. 'אגרות קודש' כרך יח עמ' עב.

65. ב"ברכי יוסף" שם.

66. ראה פסחים סד, ב.

67. על דרך "בלא לב ולב" (לשון הכתוב – דברי הימים א יב, לג).

דברים נוקבים עוד יותר מוצאים אנו בספר "שבט יהודה"⁶⁸:

"דע דענין בקשת הרופא לרפאות, הוא דבר מוכרח ויש לו עיקר מן התורה, וכמעט שיש חיוב חזק על החולה והקרובים לחזר על הרופא המובהק, ולחזר אחר הסממנין המועילין לרפואת אותו חולי, וכל המתעצל ומתרשל בדבר זה ולא יחוש על הרפואה בדרך טבע, אלא יסמוך על דרך נס לומר שהקב"ה ישלח דברו וירפאהו"⁶⁹ בחנם, אין זה אלא מן המתמיהין ודעת שוטים היא זו.

וקרוב הוא להיות פושע בעצמו ועתיד ליתן את הדין, דכמו שצריך האדם לשמור עצמו מהחום ומהקור וממקרי העולם המתהוים בכל שעה, וזה שאינו שומר עצמו ונסמך על דבר זה, והתברך בלבבו לאמר⁷⁰, אם ה' אינו גוזר רע לבוא על האדם לא תאונה אליו רעה⁷¹, דהוא חסיד שוטה⁷², דכבר אמרו רבותינו ז"ל⁷³ הכל בידי שמים חוץ מצנים ופחים. כן הוא הדין בעניני הרפואות, שהשי"ת מסר העולם להתנהג לפי הטבע, וסם פלוני מרפא חולי פלוני⁷⁴, וכן כמה וכמה עשבים ושרשי האילנות, וכמה מיני שרפים ועליו המיוחדים בכמה דברים שאין להם מספר".

והמסקנא היא, אפוא, הרפואה מן השמים – בידי בשר ודם שזכה להיות (ביודעין ואפילו שלא ביודעין) השליח לעניין זה. וק"ל.

68. לרבי יהודה עייאש, יו"ד סימן שלו.

69. לשון הכתוב – תהלים קז, כ.

70. לשון הכתוב – נצבים כט, יח.

71. על פי לשון הכתוב – תהלים צא, י.

72. לשון הש"ס – סוטה כא, ב.

73. כתובות ל, א.

74. ראה עבודה זרה נה, א.

